

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 03456

DI FROY FUN UNDZER
BEYNKSHAFT

Max Brod

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

מאקס פראד

די פרוי פון אונדזער
ביינקשאפט

ראמאן

אויש ז. קאלמאנאוויטש

פֿינע פֿאר אלע מען" ריגע

1

9

2

8

דרינקטריי ד. אַפּט. ריגעי, פאַרק גאַס ו-א. טעל. 22709

1959

ב א ג ע ג נ י ש.

אפן פלאקאט פון רעווי מיט זיינע שרייענדיקע בילדער
איז געשטאנען אופגעשריבן: «א נאכט משוגענע ליבע», ס'האָט
זיך אָבער ניט געלאָזט גלויבן. און ווי א חילול הקודש האָט עס
געקלונגען ממש, ווען מען האָט באַמערקט דעם שטאָק-אלטן די-
נער אין ליווריי, וואָס האָט מיט אַ מירן פנים זיך אַרומגעשלעפּט
אהין און צוריק ביים אַרײַנגאַנג אין דער „פּאַלי בערוזשערײַ און
וואָס האָט צוזאַמען מיט צוויי אָפּגעבאַרעמע און ברוגזע וועכטערס
באַדאַרפט אָפהיטן די צופּאַרנדיקע אויטאָס.

«א נאכט פון ליבע» — אָדער גיכער אַ גרויסע שווער-אַר-
בעטנדיקע מיל פון דער פרעמדן-אינדוסטריע? דער ענטפער איז
געווען אזוי טרויעריק, אזוי קלאָר.

פאַרוואָס איך בין געגאַנגען אהין, ווייס איך אַליין ניט. איך
בין געווען גליקלעך ביו גאָר. איז געווען אַלץ איינס, וווּ איך
וועל דעם אָונט פאַרבריינגען. אין קעשענע פון מיין רעקל האָט
געשאַרשקעט דער בריוו, וואָס האָט מיך גליקלעך געמאַכט. א
בריוו, וואָס איך האָב אַף אים געוואַרט אסך טעג. היינט האָט
אים די פּאָסט געבראַכט. אַ בריוו פון דער געליבטער מיידל,
וואָס איך האָב געקענט אין אַ וואָך אָדער צוויי אומקערן זיך
צוריק צו איר, נאָכדעם ווי איך וועל האָבן געענדיקט מיינע פּאַ-
ריזער עסקים...

אין פּאַיע, וואָס זיין פילפאַכיק געשפיגלט ליכט האָט די
אויגן געצונדן, האָבן געאַרבעט מיט רעש די איבעריקע טיילן פון
דער פרעמדן-אינדוסטריע-מאַשינע, דער קאַסירער, דערנאָך עפּעס
אַ מאַדנע קאַלעניע פון דריי חשובע זקנים אין פרעק, וואָס זיינען
געזעסן הינטער אַ טיש און וואָס זיי האָט מען געדאַרפט באַווייזן

דעם געקויפטן בילעט און אומבוימן אים אף אן אנדערן. דאָס אלץ איז געמאָן געוואָרן זאָכלעך, שטריינג, ביז דער אמתער קבלת פנים צו "א נאכט פון ליבע". — האָט מען געזאָלט ביי דער גארדעראַבע, האָט אַ בלאַס גראָבלעך מיידל, וואָס האָט דאָ באַדינט, עפעס נאַכגעשריען, וואָס האָט געקלונגען אן ערף ווי: "ען פטי בנעפיס", דאָס הייסט בעצם אַ בקשה אף טרינקגעלט. אין דער אמתן איז דאָס ניט געווען קיין בקשה, נאָר עס האָט אן ערף באַטייט: "דו לעקיש איינער, דו ווייסט אפילו ניט, אַז דו באַדאַרפסט מיר געבן טרינקגעלט. אפילו דאָס מוז מען דיר אונטערזאָגן אידיאָטי".

פאַרשעמט קערט מען זיך אום און סילוקט אויף דאָס טרינקגעלט.

פאַרשעמט טאַקע, אָבער ניט פרוגז. ערגערן זיך איז נימאָ וואָס. אין אזעלכע ערטער פון גראָבע פארגעניגנס פאַר גראָבע אויסלענדער דאַרף מען זוכן נאָר אומגליקליכע, ארימע אויסגע= דיווערטע אנגעשמעלטע, וואָס זיינען אויסן נאָר דעם אויסלענדערס טייסטערל. איבעריקנס, אָן אַ שלעכטער כוונה. פשוט מיטן אינסטינקט פון קאָמאַרעס, וואָס מוזן זייגן בלוט. —

אָט דער פאַרשוין, וואָס האָט מיך דאָ אָפגעשמעלט, איז משמעות אויף געווען איינער פון דיראָזיקע נפשות. דאָס איז געווען אן עלטערער מענטש, אָפגעריסן אָפגעשליסן.

"איך האָב מיר, הייסט דאָס — האָב מיר הייסט דאָס גע= מאַכט אַ פרייען אָונטי", האָט דער מענטש היינטער מיר אונטער= געברומט. "האָב איך אייך געוואָלט בעטן... אין דערביי האָט ער מיר איבערגעיאָגט און געשמעלט זיך פאַר מיר.

איך האָב געוואָלט פאַרביי אָן צו רידן אַ וואָרט. צו מיר האָט ער גערעדט דייטש, און די פאַרשויען, וואָס ווענדן זיך צו אן אומבאַקאַנטן מענטשן אין פאַריו אף דייטש, זיינען פון די ערנסטע. געפערלעכע אנעמטן פון די שמוציקסטע שיינקען. דער ניט גע= ניטער פרעמדער קאָן גרינג פאַשווינדלט ווערן. ניט ענטפערן איז דער בעסטער מעטאָד אויסצומיידן דיראָזיקע שווינדלערס.

“ען פמי בנעפיס” האָט געפעמן דער דינער, וואָס איך האָב ביי אים געקויפט אַ פּראָגראַם.

ווידער אַמאָל פאַרגעסן האָב איך זיך אליין אונגעוואָרפן, געגעבן דאָס געלט — ווידער איז געשטאַנען דער פּרעמדער אין וועג — דאָסמאָל פון אַ זייט.

“אומפאַרשעמט — ווי אלצדינג דאָ” — האָט ער געבור= משעמט און אַרויסגעוואָגט מיין געדאַנק — אמת מיט אן אונטער= שייך אין ניוואַנס. מיר איז געווען טרויעריק פון אָט דער אומ= פאַרשעמטער בעמלעך, וואָס היינטער איר האָט מען געשפּירט אמתע נויט. דער פּרעמדער האָט זיך געריבן די הענט פאַר שמחה.

אָבער ניט איבער דעם אליין בין איך געווען נשהומס. — אלע די דאָזיקע שיינק=אַגענטן זיינען דאָך פּילאָזאָפּן. געפּאלענע מענטשן מיט אַ געוויסער בילדונג פון פּריער. דאָס איבעריקע בריינגט זייער ביטערע פּרנסה. — זיין באַמערקונג הייסט דאָס, האט מיך ניט פאַרוונדערט. אָבער אַז איך האָב אים אַריינגעשטעקט אַ מטבע אין האַנט, האָט ער ניט געוואָלט נעמען. האָב איך גע= נומען זיך נעענטער צוקוקן צום פאַרשוין.

“איך בעמל ניט, האָט ער געוואָגט רואיק און פּשוט. ער איז געווען שלאַנק, ניט געוויינלעך הויך און מאָגער. דאָס מערקווירדיקסטע איז געווען זיין אָפּגעזערטער געלבלעכער פנים, וואָס האָט זיך גאָר ווינציק אָפּגעשיידט אין פאַרב פון דער העל=ברוינער באָרד און באַקן=באָרד. די באָרד האָט אויסגעוויזן צוגעפּוצט, אָבער פּונדעסטוועגן האָט זי געמאַכט אַן איינדרוק פון געפּאלן, איך וואָלט זאָגן: פון קראַנקשאַפּטיק. אזוי ווי אימ= לעך האָר באַזונדער וואָלט געווען מיר, אזוי ווי יעדער איינציקס וואָלט געווען געשלאָגן מיט אַ באַזונדער קראַנקייט. צוגעפּוצט און פאַרט דלות — דאָס איז געווען דער איינדרוק בכלל. דער= פאַר האָט ער מיר פּריער אויסגעדוכט “אָפּגעריסן”, ביים צוקוקן זיך נעענטער האָט מען קיין אפּגעריסנס ביי אים ניט געפּונען. גאָר אַרעמקייט. די אַרעמקייט איז געווען ממש איינגעוואַפט אין דעם אָפּגעטראָגענעם, גלאַנציק=אויסגעריבענעם קאַסמיום. פּונדעסט=

וועגן האָבן די הויזן געהאט שאַרפע קנייטשן פון פּרעס. דווקא
אַט די שאַרפע קנייטשן אין שלעכטן געוואַנט זיינען דער בפּירושער
סימן פון דעקלאַסירטקייט.

„ערוויין מאַירעדער“ האָט געוואַנט דער פּרעמדער און האָט
זיך גענויגט, ווייל איך האָב אים גענוי פּאַטראַכט. נאָכן פּאַרבוין
האָט זיך ביי אים דער אויבערשטער מייל קערפּער נאָך עמלעכע
מאָל אַ שאַקל געמאַן — דאָס האָט מיר באַלד דערמאַנט די
מאַנירן פון אמאָליקע עסמרייכישע אָפיצירן. דערצו האָט נאָך גע-
שטימט דאָס דינע ראָר-שמעקל, וואָס ער האָט געמאַן — אַ
שמעקל אָן אַ הענטל, וואָס דערמיט האָט ער זיך פון צייט צו
צייט געשלאָגן פון דער זייט אַף די הויזן, ווי מיט אַ רייט-
בייטשל.

„וואָס ווילט איר פון מיר?“ האָב איך געוואַנט. „איר האָט
דאָך עפעס גערעדט צו מיר, געבעמן...“

„יא, איר האָב געוואַלט — איך האָב געוואַלט — אַט
דאָס“ — ער האָט מיר באַוויזן אַ גרינעם אַרײַנגאַנג-בילעט. „איך
בעט איר, בייט מיר איבער דעמדאָיקן בילעט אַף אַ בעסערן...“
און אז ער האָט פּאַמערקט מיין פאַרווונדערונג: „וואָרום איך
מוז מער זען... בעסער זען... זען אַלצדינג. גאָר פון פּאַרנט,
אַלע מענטשן אין פּנים. דערביי זיינען זיינע אויגן ווי ברייטער
געוואָרן, און אז ער האָט זיך אין היץ צו מיר נעענטער צוגע-
רוקט, האָט מיר אַ שמאַך געמאַן אין נאָז אַ גרינער, אָבער אַ
זייער גיפטיק = שמעקנדיקער ריח פון אַלקאָהאָל. — איבעריקנס,
שיפור האָט ער ניט אויסגעוויזן. פאַראַן מענטשן, וואָס זייער קער-
פּער איז אזוי דורכגעוואַפט מיט שאַרפע געמראַנקען, אז זיי שפּירן
אפילו ניט, וויפיל זיי זאָלן אויך מרינקען. בכלל האָט דערדאָזי-
קער מענטש קיין שלעכטן איינדרוק ניט געמאַכט. ער האָט זיך באַ-
וועגט אפילו זייער גראַציעז, אמת ביים ריידן האָט ער זיך פאַר-
האַקט, אָבער דאָס האָט געהאַט אַ באַוונדער חן: עס האָט אויס-
געוויזן, ווי ער וואַלט זיך געשעמט. זיין בקשה אבער איז געווען
אַ מאַדנע, אַנשמאַט אַ וועטשערע, וואָס וואַלט אים געוויס ווייל
באַקומען, לויט זיין אויסגעהונגערטן פנים — האָט ער געוואַלט

האָבן אַ לוקסוס-בילעט אין „פּאָלי בערושערײַ. נאָר אין יענעם אַוינט האָב איך ניט געקאָנט זאָגן „ניין“, איבער דעם בריוו, וואָס איז סוף פּל סוף אָנגעקומען. אלע מינוט האָב איך געטאַפּט אין קעשענע, און דאָס צעקנייטשמוע פּאַפּיר איז געווען ווי אַ גלעט פּאַר מיין האַנט.

איך בין געגאַנגען צוריק צו דער קאַסע.
 דער מענטש איז געגאַנגען האַרט נאָך מיר : „אַ היפּש גוטן פּלאַץ, זייט אוי גוט.“ אין זיינע בלאַע אויגן, וואָס האָבן געשמראַלט פּון אַן איבערערדישן גלאַנץ (אַדער פּון אַלקאָהאָל) האָט עפעס אַיפּגעפּלאַקערט, וואָס האָט מיר אַיינגעגעבן דאָס געפּיל פּון אַ נאָענטקייט, פּון אַ גייסטיקער קרובישאַפּט. „מיר ביידע ליידנשאַפטלעכע — אין מיטן אָט דעם טויטן פּאַבריק-רעשײ, האָב איך געטראַכט. אַמ דער בריוו אין קעשענע האָט דאָס אָנ-געמאַכט; אן אמתע פּרייד היילט אלע קליינלעכקייטן און שמע-רענישן אין לעבן. איך האָב געקויפּט דעם מענטשן אַ פּלאַץ נעבן מיר. איבעריקנס, איז אפילו ניט געווען פּראַי צו ריידן וועגן דעם.

פּאָלי בערושערײַ.

שפּעטער איז ער געוועסן זייער ערנסט נעבן מיר, האָט זיך אָבער אַיפּגעפּירט נאָר אַנדערש, ווי איך האָב געקלערט.
 אַף דער בינע, אָט דער ווייסער ריוויקער לאַך, פּאַרגאַסן מיט זוריקן ליכט, מיט נאָר איר טופּעריי און גוואַלדעווען, האָט ער נאָר ווינציק געקוקט. אַזוי ווי נאָר צוליב קאַנטראָל. זיינע אויגן האָבן פּון אָנהייב אָן שפּאַצירט איבערן פּאַרטער. אויף דער גרויסער זאַל אין פּאַרטער איז געווען האַלב-באַלזיכטן. אַ בויג-השמשוּת-ליכטיקייט האָט אַראָפּגערענגט פּון די ברייטע רעפּלעק-טאָר-פּאַסן, וואָס זיינען איבער אים געלעגן בלאַלעך-ציטערנדיק, ווי פּאַרפּומירטע וואַסערשמראַלן פּון ניט-געזעענע דאַמף-שפּריצן. דער שטיל זינדריקער גערויש פּון די פּיל רעפּלעקטאָרס, וואָס האָט דורכגעדרונגען, ווי אַ ווילדער קריגס-געזאַנג פּון האווה דאָס נאַנצע הוי, פּון דעם טומל אַף דער בינע בוי צו דער רואי-קייט פּון פּובליקום — צי האָט דער פּרעמדער זיך צוגעהערט

צו אָט דער מעלאָדיע, וואָס איז אַרויס פֿון דער מיפעניש? ער
האַט זיך איינגעהאַרכט, ער האָט געגאַפּט. וואָס האָט ער געקאַנט
זוכן? צוליב וואָס האָט ער געוואָלט ווערן מיטגענומען, וויבאַלד
ער האָט גאָר אַף דער בינע ניט געקוקט?

איבער צניעות געוויס ניט. דאָס האָט מען געקאַנט מערקן
אַף זיין פנים. גיכער האָט דאָס פנים געוווּן פרייד פֿון עמיצן,
וואָס שפירט זיך זייער גוט, צוגעמישט מיט אַ מין ליצנות פֿון אַ
קינד און עקשן. דערביי קיין שום מאַדל ניט, אַדרבא אפּשר גאָר
אַ מין לויב און צושטימונג.

איך בין ביסלעכווייז געוואָרן גערוווּז: וואָס שווייגט ער?
וואָס קוקט ער ניט אַף דער בינע? איך האָב אויף אַנגעהויבן
זיך אַרומצוקוקען אין זאַל צווישן די צוקוקערס. דאָס האָט ביי
אים אַרויסגערופֿן די ערשטע באַמערקונג: „ניט אמה, ס׳איז דאָך
אַ סך אינטערעסאַנטער...“

אַ בילד, וואָס איז באַוווּן געוואָרן, האָט אים איבערגעהאַקט
די רייד.

אַף דער סצענע איז אַפּגעשפרונגען דער „אַלמער אַפּאַ-
נענט״ פֿון זיין לאַזשע און האָט פּראָטעסטירט, וואָס די רעווי
איז „ניט גענוג נאַקעט״. דער טיטל „איבערנאַקעט״ איז גענאַרט
אַ. א. וו. דער זקן באַפּוצט מיט אַ בענדל פֿון ערן-לעגיאָן,
טראַגט זיך אָפּ. סצענע-בייט: „די הינער אפּן שפּיז״.

„די הינער אפּן שפּיז״. דאָ זעט מען אַף דער סצענע
אַן אַפּענע פּלימע, פּאַרגרעסערט אומנאַטירלעך; מיט ריזיקע ליכט
און מיט שפּיל-פיגורן אפּן געוויס, גרויס בוי אַ האַלבן וווקס
פֿון אַ מענטשן. דאָס אַלץ, בכדי די הינער, וואָס ווערן געבראַמט
אפּן שפּיז איבער אָט דער פּלימע, זאָלן קאַנען זיין ריכטיק די
גרייס, ווי מענטשן. אפּן שפּיז אין דער פּרייט איבערן בענגאַלישן
פּיער פֿון דער פּלימע צוויי אַנפּאַרמיקע באַשעפענישן — די
געפּליקטע הינער — אַדער זיינען דאָס טאַקע מענטשן, פּרויען, אָט
אזוי צוגעפּעקאַרמשעט? שפּלימער נאַקעט, גענוי ווי געפּליקטע
הינער. דאָס איז ביי די אומגליקלעכע מיידלעך-הינער דערגרייכט
געוואָרן דורך דעם, וואָס דעם קאַפּ זייערן האָט מען

טיפ אריינגערריקט אין דער ברוסט, דעם פנים זעט מען בכלל
ניט, איבער די ארופגעצויגענע קני שטעקט ארויס א קניול האָר
און די גאַנצע מאַסע פלייש איז צונויפגעבונדן מיט שמריק, אמתע
«סחורה». פאַמעלעך דרייען זיך די שפּיזן, מיט זיי די הונדלעך.
«ווי פריילעך, ווען מען ווערט ניט דערציי טרויעריק» זאָגט

מין שכן.

דאָס איז אמת. מען קאָן פאַרשמיין יעדען שפּאַס אין דער
וועלט, אָפּער נאָך אזא בילד וואָלט זיך וועלן לאָזן דעזינפּיזירן
די אויגן.

«דער עולם אַפּלאָדירט» — פאַמערק איך און שפּיר זיך
שוין פאַרבונדן מיטן פרעמדן, אין קאַמף קעגן המון.

אָבער ער איז ניט אופגעבראַכט. פאַרקערט, פון זיין מאַ-
גערן פנים שיינט ארויס עפעס אַ פריינטלעכע חכמה, ווי באַ אַ
פאַרשער, וואָס האָט אקארשט געפונען אַ באַשטעטיקונג פאַר
זיין שיטה.

איצט איז מיר איינגעפאַלן, אַז ער האָט געבעטן אַ בעסערן
פּלאַץ, «גאָר פון פאַרנט», בכדי צו קוקן «אַלע מענטשן אין פנים».
עס איז אויסגעקומען, ווי ער וואָלט באַ די אַלע מענער און
פרויען אַראָפּגעלייגט פון פנים די ענערגיע פון דער ארויסגע-
שוויצטער תאוּוה. גאָר ניט אַף צו מאַדלעך, אדרבא ס'האָט
אויסגעדוכט, אַז די געהעכערטע מעמפּעראַטור, די תאוּוהדיקייט
פון פובליקום, וואָס האָט זיך ארויסגעוויזן אין היזעריקן קייכן
און אין פאַרשעמטע שמייכל-גרימאַסן, האָט אים פאַרשאַפט פאַר-
געניגן. איצטער האָט ער אויף אַפּלאָדירט, און איך האָב אים
שוין גאָר ניט פאַרשטאַנען.

«גרויסאַרטיק» האט ער געשריען באַ אַלע גאַרישע אומ-
געלומפּערטע סצענעס און בילדלעך און אַפּלאָדירט מיט אַלע
כחות.

«וואָס איז? וואָס ווילט איר דען זיי»

אַף דער פּינע האָט ער אויף איצט כּמעט ווי ניט געקוקט,
גאָר כּסדר אַף דעם צוקוקער-עולם.

"אָט די גאַנצע אָנשמרײַנגונג, וואָס מיט איר גראַבט מען
 צו געפינען גאָלד — אין אַזאַ אָרט, וווּ ס'איז לחלוטין קיין
 גאָלד נימאָ — און מחמת דעם ווערט מען גערייצט נאָך צו
 פארמערן די אנשמרײַנגונג. פאסט נאָר אונז, עס ווערט אַלץ מער
 משוגענדיג און אזוי איז עס געגאַנגען ווייטער, אין סצענע ענלעך
 צו דער אַנדערער; עס איז שוין געוואָרן לאַנגווייליק. וואָס בין
 איך דאָ נאָך געוועסן? דער מענטש געבן מיר האָט מיך שוין
 אינמערעסירט מער, ווי די גאַנצע שפּיל — דאס איז געווען די
 מעשה. איך האָב אף אים געוואַרט. איך האָב געוואַלט מיט אים
 ריידן. עפעס וואס איז מיר אנגערימט געוואָרן דורך זיינע
 רייד, איינער פון מיינע פּיל ספּיקות. באַלד פון אַנהייב אָן האָב
 איך מערקווירדיקערהייט געהאט דאָס געפּיל, אז אָט דער מאַדנער
 מענטש דאַרף מיר א סך זאַכן קלאָר מאַכן, צווישן אנדערע אויך
 איבער דעם בריוו, וואָס איך האָב געטראָגן אין קעשענע. "מען
 גראַבט נאָך גאָלד, וווּ עס איז לחלוטין נישטאָ" — דאָס איז
 מיר שוין פון קאָפּ ניט אַרויס; איך האָב אויך ניט געקאָנט פּטור
 ווערן פונם צעווייטיקטן שמייכל אינם פרעמדנס דאַרן פנים.
 סוף כל סוף אין אַ פּויעז האָב איך אים אַרויסגעקראָגן
 אין גרויסן פּאָדער-זאַל. מיר זיינען געוועסן פארן בופעט ביי גלע-
 זער ליקער. דערנאָך זיינען מיר געוועסן אין אַ גוטן רעסטאָראַן—
 איך האָב אים געהאַט איינגעלאָדן צו וועמשערע. אין יענער נאַכט
 האָט מיר מאַרעדער דערציילט זיין גאַנץ לעבן. מיר האָבן עט-
 לעכע מאָל געביטן דעם לאַקאַל, זיינען געוועסן אין קאַפּיט אף
 די בולוואַרן, האָבן באַזוכט פארשידענע טיילן שטאָט, צולעצט,
 שוין אין מאָרגן-נעפל, זיינען מיר געווען אין אַ קליינעם שיינקל
 באַ די מאַרק-האַלעס. איך וואַלט ניט געקאָנט זאָגן, וואָס עס
 האָט מיך פארפירט צו בלייבן מיט אים די גאַנצע נאַכט. מיך
 האָט פאַרכאַפט זיין כאַראַקטער, אפשר איז עס דאָס געווען — ער
 האט געדאַרפט זיין אַ פאַרביסענער און מסתמא אויך אַ שטאַל-
 צער מענטש, דאָ האָט ער פּלוצים אנגעהויבן ריידן. האָט פון
 אים אַ שפּאַר געטאָן מיט אַ פּח ניט איינצוהאַלטן עפעס אזוינס
 טונקלס, אז עס האט איינעם אפגעגאסן ווי מיט קאַלט וואַסער.

גאָט ווייס וויפיל יאָר ער האָט געשוויגן — און מיט איין מאָל
אַט דיראַויקע באַרידעוודיקייט, ממש איבערנאַמירלעך, ווייטיק=
דיק. פאַרוואס האָט ער דערציילט זיין גאַנץ לעבן, מער ווי
זיין לעבן — מיט אַלע טיפּענישן און באַהעלמענישן פֿון אַ
מענטשנס נשמה — פאַרוואָס גראָד מיר? אפּשר וויל ער האָט
אין מיר געפילט די לייַדנשאַפּט, וואָס האָט געענטפּערט דער
זייַנקער; — איך גיי דורך דער וועלט אַזוי פאַרלאַרן, קיין זאָך
פאַרשטיי איך ניט ביזן גרונט, אומעמוט זיך איך הילף, אין דער
ליכטיקייט פֿון זייַנע בלאַע אויגן — האָט מיר אויסגעוויזן — איז
פאַראַן עפעס אַ ווייטע, זייער ווייטע הילף. אַהין בין איך אַנטרוגען
און האָב אים צוגעהערט מיט פּונדל, ממש ווי אַ שילער. אפּשר
האָט דאָס אים פּרייַ געמאַכט די צונג — אָט דאָס צוהאַרבן, אָט
דאָס ערלעכע וועלן לערנען. — ניין, קיין שווינדלער איז ער גע=
וויס ניט געווען, ווי איך האָב פּרייער גערעכנט. נאָר איינער פֿון
די מערקווירדיקסטע צווישן די מערקווירדיקע מענטשן, וואָס ווערן
אין פּאַריוו אַרויסגעשמויסן פֿון לעבן. אַז מיר זייַנען געגאַנגען
איבערן פּלאַץ קלייט, איז ער געבליבן שטיין נעבן אַ קעסל, ווי
עס האָבן זיך געבראַמט וואַלד-ניט, „נעמט“ האָט ער צו מיר
געזאָגט, און דאָ האָב איך ניט געמאַרט צאָלן. „דאָס איז מיין
געשעפּט און דאָס איז מיין שמעל, אַמאָ דאָ, האָט ער געמאַרדן,
„און ערנסט, אָט דער בחור אַ, איז מיין פאַרטרעטער פאַר דער
נאַכט, ווען עס האָט זיך מיר ווידער פאַרוואַלט באַזוכן אַ נאַכט=
לאַקאַל. נאַ, ווייטער, ווייטער שמעקט אַ ווילע זאָך, אָט די גערישמע
נוס-קערנער, ניט אמת? איך זיך אַ קליינעם קאַפּיטאַל, בכדי
איינצופירן אָט דעם מין גאַסן-האַנדל ביי אונדז, אין ווין און בער=
לין — ביי אונדז בראָט מען נאָך אַליץ נאַרישער וויזן אַליץ קאַש=
מאַנעס — מיינט איר ניט, אַז מיט געבראַמענע ניט קאָן מען
אין גאַסן-האַנדל מאַכן אַ גוט געשעפּט? אַלע גוטע איריען זייַנען
פּשוט, מיט דער האַנט צו טאַפּן. דער עיקר איז צו נעמען זיך
פאַר זייַ מיט ענערניע און זייַ אויסצופירן. מען קאָן אַף אַזאַ אופן
פאַרדינען מיליאָנען, און בכדי אָפּצוצאָלן געוויסע חובות, איך בין
זיך אָפּן מודה — וואַלט איך גערן געווען צו מאַכן אַ מאָל

א מטבעי.

אָבער דאָס איז שוין גערעדט געוואָרן באַגניען אין אַ שטימונג פֿון אויסניכטערונג.

אין אַנהייב האָט ער גערעדט גאָר אַנדערש. מיט באַניס= מערונג, מיט אַ מכול פֿון ווערטער, וואָס וואָלט פֿאַרפֿליצט אפילו נים אזא געהאָרכיקן ווי איד. און דערפֿי — דאָס איז אלע מאָל געווען דאָס אייגענע אין אים — אזוי פֿיין און צאַרט; אַנגענעם אפילו ווען ער האָט זיך געברוגט.

אין אַנהייב איז ער מאַקע געווען היפש ברוגז. „לויפֿן אַהער די מענטשן“, האָט ער געטענעמ. „שמענדיק די וויבער! נאַריש= קייט. אויף איד לויף אין שיינקל אַרײַן; דאָס האָט איר דאָך געוואָלט אָפּפֿרעגן. יאָ, אָבער ביי מיר האָט דאָס אַן אַנדער מעס. יצר הרע איז דאָ אַ האָר נימאָ. אָבער איר גופא, איר געהערט צו יענע, וואָס לויפֿן נאָך נאָך ווייבער מיט אַן אַרויסגעשמעקטער צונג, ווי דערקען איד דאָס? אַ באַשטימטער שמריך אין פֿנים זאָגט מיר דאָס. איינגעפֿאלענע באַקן און אַ פֿאַרשטאַרטער בליק, אזוי ווי אַן ברעמען. איר דאַרפט מיר נים זאָגן, אַז איר האָט ברעמען — אפילו גאַנץ נאָרמאַלע לאַנגע ברעמען, ווערליק אײַף זע. אָבער פֿונדעסמוועגן איז איער בליק ווי אַן ברעמען, דאָס הייסט פֿיכט, געפֿייניקט, אומבאַוועגלעך און אַן פֿרייהייט. איר מיינט: עס קאָנען זײַן אויך אַנדערע האוות, וואָס מאַכן אײַנפֿאַלן די באַקן און אָפּפֿאַלן די ברעמען — מען איז מנום די מעשה מיט די וויבער. מען הערט איצט אָפּס רײַדן: פֿאַראַן נאָר אײַן סאָרט מענטשן, וואָס פֿאַר זײַ זײַנען די וויבער אזוי וויכטיק, די אַנדערע זאָלן האָבן גאָר אַנדערע אינטערעסן — פֿבור, געשעפֿט, פֿאַלימיק, אָדער מען קומט צו מיר מיט מענות: „עס האָט זיך אַנגעהויבן אַ נייע צייט. פֿריער איז געווען דאָס און יענס, איצט אָבער“... ווייסט איר, קיין זאך מאַכט מיר אזוי נים לאַכן, ווי די מענטשן, וואָס מיינען, אַז זײַ זײַנען געשטאַנען דערפֿי, ווי דער וועלטגויסט בכבודו ובעצמו האָט אופֿגעהויבן דעם פֿאַרהאַנג צו אַ נייעם אקט פֿון דער וועלט=געשיכטע. אַזעלכע מענטשן לויפֿן ארום אין די גאַסן אויסשמעקנדיק אלץ: צי האָט זיך שוין נים אַנגעהויבן אַ נייע

ערע? שמתעריי! אוראי בימן זיך א סך זאכן, אָבער לחלוטין ניט אזוי פשוט אין עפנטלעך. אין דער עיקר בלייבט דאָך אַליץ, ווי געווען, און אַליץ אזוי פאַרדרייט און פאַרפלאַנטערט, אז מען קאָן נאָר ניט דורך: דאָס האַרץ, און די ליבע און די פרוי, וואָס מען ציט זיך צו איר. מען האָט אפשר געקאָנט מיינען, אז אַמט דער גאַנצער געפילדער מיט דער עפאַכע, וואָס מען מאַכט היינט, איז ניט מער ווי דער פרויז אַריבערצושרייען די אייביקע פיינקשאַפט. וואָס פאַרלאַנגען מיר דען אַנדערש, מיר אלע אינ-איינעם, ווי פון גרונט אים אַנדערש צו ווערן — מענטשן, וואָס האָבן כאַמש איין מאָל אין לעבן גענאָסן אַ פולקומען גליק אָן שום פלעק — און דאָס הייסט טאַקע: זיין אַ נייער מענטש. אָדער ווי די ביבל זאָגט: „גיב מיר, גאָט, אַ ניי האַרץ און אַ נייעם גייסט.“ נין עס האָט גאַרנישט צו טאָן מיט עפאַכע. עס גייט דאָ נאָר וועגן איין טאָג פולקומען גליק אינגאַנצן פאַר זיך, אַ צייט ווי יענע טעג פון פרוי-זומער, וואָס האָבן זיך אָנגעהויבן צום ליפט פון בערלינער האַמעל, צום ליפט, וואָס האָט זיך אַראָפּגעלאָן היינטער די אייזערנע גראַמעס פאַוואַליע און דאָך אָן אָפּהאלט, פונקט ווי מוין פוין, וואָס איז אזוי ווי איינגעוואַקען אין דערד צוגלייך מיט אים, אונטער דעם פריידיקן אופלייכט פון צוויי אויגן: יונג, צומוליענדיק זיך, פול מיט קינדישן צוטרוי... דאָ האָט זיך אָנגעהויבן מאַרעדערס דערציילונג.

שפעטער האָט ער מיר נאָך אָפּט דערציילט. איף האָב אים באַזוכט אין זיין וווינונג אָפּן פערטן שטאַק פון אַן אַלמן הויז אָפּן אינזל סט. לואי — ביז ער איז פלוצים פאַרשוונדן פון זיין וווינונג, און מען האָט אים מער ניט געקאָנט געפינען. איף בין געקומען ווי געוויינטלעך, צום פאַזוף. ער איז ניט געווען אין דער-היים, און קיינער האָט ניט געוואוסט, ווען איז ער דאָס לעצטע מאָל געווען אַרויסגעגאַנגען. נאָך אַ שטאַפל גידעריקער אין דער דאָזיקער אכזריותדיקער שטאַט, וואָס מאַכט מענטשן חרוב? אפשר אינגאַנצן אונטערגעגאַנגען? איך האָב אָנגעווענדט די גרעסטע מי צו דערגיין דאָס און אים צו קומען צו הילף. איך האָב אָבער גאַרנישט ניט געקאָנט דערגיין. עס איז טאַקע זייער שווער צו

האלטן אפן אויבערפלאך א מענטשן, וואָס האַלט, אַז דורך די
עטלעכע מעג פון גרויסן גליק, וואָס ער האָט גענאָסן, איז ער
שוין יוצא פאר אַ גאַנץ לעבן און איז שוין אין פאַרויס באַפרי-
דיקט פאר אַלע קומענדיקע צרות. אזא אירי מוז ממש צוציען
אוימגליק.

פונדעסטוועגן האָט ער זיך אָף זיין אינול גאַנץ גוט גע-
שפירט, און אײַף האָב ניט געגלויבט, אַז דער סוף זאָל זיין
נאָענט. זיין לאַגע האָט ער באַצייכנט (לויט אַ ווערטל פון דער
אינפלאַציע-צייט) ווי „לאַחר יאוש, אָבער ניט ערנסט“. הגם ער
האָט זייער אַ פולע געטרונקען, פונדעסטוועגן האָט ער דעם קאַפּ
ניט געלאָזט פאַלן און האָט גערעכנט עפעס וואָס צו דערשלאָגן
זיך דורך זיין פלאַן מיט די געבראַמענע ניס. נאָך דעם אָבער ווי
ער איז אַזוי פלוצים פאַרשוונדן, האָב אײַך באלד געוואָסמ,
נאָך אײַדער עס זײַנען געקומען די ידיעות פון פאַליציי און פון
פרייזאַט-דעמעקטיוון, — אז ערווין מאַרעדער האָט אין דעם לעבן
קיין פאַסיקע ווײַונג זיך מער ניט געקאַנט געפֿינען.

אונטערן דונער פון האַרמאַטן.

מעג פון גליק! פון זיין גליק האָט ער אַזוי גערן גערעדט.
אַלע מאָל, ווען ער האָט דערציילט, פלעגט ער אָנהויבן פון
די גליקלעכע מעג, פון די סמאַשא-מעג, ווי ער פלעגט זי
אַנרופן.

„מעג פון גליק“ — מען קאָן גאַנץ קלאָר זאָגן, מיט וואָס
זי צייכענען זיך אויס, ניטאָ קיין שווינדל, ניטאָ קיין פראַזע — די-
דאָזיקע מעג האָבן זייער באַזונדער קאָליר, וואָס מען קאָן מיט
קיין זאך ניט צוגנופמישן.

צוויי פאַראַלן. „עס איז אַליץ געגאַנגען אַזוי לייכט“, און
„טאַומטאַלאַגיע“. דערפון וועט נאָך זיין די רייד.

ניט גלייף, אָבער באלד נאָך די ערשטע סמאַשא-מעג איז
מיר קלאָר געוואָרן: אַליץ איז געגאַנגען אַזוי גלאַט, אַזוי לייכט,
צויערשט (און דאָס איז דער עיקר), האָב אײַך גאַרניט געמערקט,
אַז אַליץ גייט גלאַט, עס איז געגאַנגען אַזוי לחלוטין גלאַט, אז
אײַך האָב דערין ניט אײַנגעפונען קיין שום באַזונדערע זאָך, קיין

שום פארענדערונג אנטקעגן פריער, בכלל קיין זאך ניט, וואָס עס
 זאָל זיין פּדאי צו קלערן וועגן דעם. דאָס איז דער אמתער
 צושטאַנד פון גליק. אז דאָס, וואָס איך לעב איצט איבער, איז
 עפעס שינים אָן אַ שיעור — דאָס האָב איך נאָמירלעך געוואָסן.
 עפעס אזוי פיל הלום און דאָך אזוי פיל צו מאַן — פון פיל מאַן
 איז מען אַפילו צום חלומען ניט געקומען. צום דייטלעכסטן האָב
 איך געשפירט דאָס חלומדיקע, ווען איך בין אַמאָל אַ פערמל
 שעה ניט געווען ביי איר. מיט איר האָב איך אַפילו ניט גע-
 שפירט, אז איך הלום — איך האָב געוואָסן נאָר פון איר.
 אָבער ווען איך בין געווען אַליין, דעמאָלט פלעגט מיך אינגאנצן
 פאַרשאַפן דאָס נייע, דאָס אומגלויבליכע אין מיין צושטאַנד. אַ
 שטייגער, נאך דער סצענע פאַס ליפט, אָדער נאָכדעם ווי איך
 האָב געהאַט אָפגעשיקט דעם דאָקטאָר מיטן באַן און איך בין
 געפאַרן צוריק צו איר. איך האָב געוואָסן שוין דעמאָלט אָדער
 האָב געפילט, אז זי האָט מיך ליב. איך האָב געוואָסן, אז זי
 וואַרט אַף מיר. זי האָט געגעבן אַן אַנצוהערעניש און אַף האָב
 פאַרשטאַנען, אז דאָס איז ערנסט. אומעטיק בין איך געווען אין
 אויטאָ, וואָס האָט זיך פאַמעלעך געשלעפט — דאָרט אין פאַפּאָ-
 גיי-באַר (אזוי האָב איך געטראַכט) זיצט זי מיט אַן אמת און
 וואַרט. — אַ ווירקלעכקייט: שטעלט מען זי אַף אַ וואָגשאַל, האָט
 זי אַ באַשטימטע וואָג. אזעלכע און אזעלכע קליידער טראַגט זי.
 איך האָב שוין געהאַלטן אין קאָפּ אַסך פון דעם, וואָס זי האָט
 גערעדט. אָבער דעם עיקר האָב איך נאָך ניט געוואָסן, וועגן
 די הויפט-געשעענישן פון איר לעבן האָט זי נאָך גאָרנישט גע-
 האַט געזאָגט. אַ באַווייז, אז זי איז אַ ווירקלעכקייט, און ניט אַ
 שטייגער אויסגעקלערט פון מיר. אָט אזוי האָב איך מיר באַוווּן
 אז זי עקסיסטירט... און דאָס איז טאַקע אַ שטייגער צו חלומען —
 בעת מע מענעט זיך איין: „ניין, איך חלום ניט“, ווי בין איך געווען
 פול התפעלות! ווי האָב איך דאָס נייע אופגענומען ווי אַ זאך,
 וואָס קאָן נאָר אַנדערש ניט זיין. און דאָך האָט מען ניט געקאָנט
 געפינען קיין גרעסערן היפּוך, ווי צווישן די סטאַשאַ-מעג און מיין
 לעבן פון פריער.

פריער האָב איך געלעבט אין אַ שרעקלעכן און צוגלייך
 מיאוסן טומל. מיין מול האָט קיין שום גרויסקייט אין זיך ניט
 געהאט, עס איז געווען נאָר מיאוס, און דערפֿון מאַוירדיק בײַ
 צום אבסורד. שוין רײן אויסווייניק איז דאָס געווען אזוי: איך האָב
 געהאט צו מאַן מיט אַ סך מענטשן, נאָכדעם ווי איך פלעג מיר
 אַראָפּזאָשן פֿון די פינגער מאַג טעגלעך די אויף ניט גרינגע
 אַרבעט אין ביוראָ, און די אַלע מענטשן זײַנען געווען לױטער
 זשוליקעס, מוסרים, שפּיאַנעס, אָנזעצערס, גאַסן-מײדלעך. זײַנט איך
 האָב אײַנגעזען, אַז אַלע ערלעכע אַרבעט פֿאַר „ראַקענהױז טױך“
 (דאָס איז די פֿאַבריק פֿון מיין פֿאַמיליע) איז אומױסם, אויב איך
 װעל אין אַזאַ דער נידערמערעכטיקע צײַט פֿון אינפֿלאַציע ניט
 אָרגאַניזירן עפעס נײַס, אַ דעמעקראַטיע-דינסט קעגן נײַט-בשרער
 קאַנקורענץ — זײַנט דעמאַלט בײַן איך געווען אין די הענט פֿון
 אַ באַנדע פֿאַלשע פֿאַרברעכערישע אַפּיעקטן. זײַ זײַנען געקומען
 און גענאַנגען און האָבן אָפּגענאַרט סײַ מײַך און סײַ די אַנדערע.
 פֿון דיסציפּלין איז קײן רײד ניט געווען. איך בײַן ניט פֿאַר
 געווארן פֿון געלױכט. נאָך אײַן בעט פלעגט מיר על פי רוב
 ארײַנפֿליען אַ דעפּעש, װאָס נאָכן אײַבערלײענען זײַ װאָלט איך
 בעסער געפֿלאַצט אײַן די קישנס. מען פלעגט ניט פֿאַלגן, מען
 פלעגט אײַבערבייטן מײַנע באַפעלן. עס פלעגט מרעפֿן, אַז בײַם
 אויסהערן פֿאַריכטן, פלעג איך פשוט אויסברעכן. בכדי דאָס
 אויסצומײדן, האָב איך כמעט אױפֿגעהערט עסן. דורך דעם האָב
 איך אָפּגעשוואַכט מײַן מאַגן, מײַנע נערוון. שענהלאַנג פלעג
 איך לײדן פֿון אַ רױשן אײַן די אױערן, פֿון קאַפּװײַטיק, פֿון
 שטעכעניש אײַן חוט-השרדה. איך בײַן געווארן אָפּגעמאַגערט, אזוי אַז די
 באַקן-בײַנער האָבן פֿאַ מיר ארויסגעשטאַרצט, ווי פֿאַ אַ קאַלמיק. אַן
 ערך אזוי ווי אײַצט. נאַר דעמאַלט בײַן איך גענאַנגען גלאַט גע-
 גאַלט. — מײַן אַרבעטס-פֿײַאַקײַט איז אבער נאָך אַלעמען ניט
 שוואַכער געוואָרן. פֿאַרקערט: עס האַט אויסגעדוכט, אַז װאָס
 מער דער קערפֿער װערט אפּגעשוואַכט, װער איך אַלץ װײַט-זע-
 עוודיקער. אַ פֿאַקט, אַז מײַנע פלענער זײַנען געווארן אַלץ פֿרײַ-
 טער, אַלץ דרײַסטער און פֿאַרכאַפֿנדיקער, װאָס קראַנקער איך האָב

זיך געשפירט. ווי האב איך זיך געפייניקט! און אָמ די פּיין האָב
 איך געהאלטן פארן נארמאלן-צושמאנד, פאר מיר און פאר אלע
 מענטשן, פארן ריכטיקסטן, איינציק-לייטישן שטייגער צו לעבן.
 אונדזערע קעגנער האָבן אופגעפאַסט אימלעכן טריט אונזערן.
 אזוי זיינען מיר אָפט געקומען צו שפעט. אַ קליין שרייפל האָט
 זיך פאַרהאַקט — און די גאַנצע מי פון עמלעכע חדשים איז
 אוועק מיטן רויך. האָט מען ווידער געמוזט איבערדרייען דעם
 מוח אין איבערמענטשלעכער אַרבעט, נעכט ניט שלאָפן, בכדי
 אָנצוהאַנגן דאָס פאַרזאַמטע, אָנקניפן נייע פעדים — „ראַקנהוויז
 מוז" האָט דאָך געמוזט לעבן, דער מבול האָט ניט געטאַרמ
 פאַרפלייצן די פאַמיליע. און צום סוף האָט מען געמוזט איינזען,
 אז דער רעזולטאַט איז גאַרניט געווענדט אין אונזער האָרעוואניע,
 נאָר אין אַ צופאַל, וואָס מיר האָבן ניט קיין שליטה איבער אים.
 דערביי האָב איך געשפירט, אז דער קאַמף, וואָס איך
 האָב געפירט פארן קיום פון אונזער געשעפט, רעקט מיך ווייניג
 ציקער און, ווי דאָס, וואָס איך האָב גערופן „צער פון ליבע“.
 אָמ דער צער פון ליבע האָט אויף זיך אָנגעהויבן אין איין באַ-
 שטימטן מאָג, אָן איבערגאַנג, פּלוצים. דאָס איז געווען בעת דער
 מלחמה, אין ווינטער 1916 אף 1917, איך ווייס גאַנץ גענוי
 דעם דאַטום: דאָס איז געשען אין דער נאַכט פון ערב נוי-יאָר
 און אין דעם נוי-יאָר-מאָג. אַפן פּראָנט ביי איזאַנאַצאַ, ראיאָן
 מאַלמייין. פּלוצים איז געקומען די שרעק און די דערקענטעניש.
 אין קריג בין איך אוועק אָן צו וויסן, אָן מיר צו מאַכן
 וואָסערע עס איז געדאַנקען: אזוי מוז עס זיין. אַ פאַטריאָטישער
 עסמרייכער און פאַטריאָטישער קריסט, אָפיציר פון באַרף, יונגער
 לייטענאַנט, וואָס שטאַמט פון אַ משפּחה אָפיצירן — איז איבעריק
 צו זאָגן, אז איך בין ווייט געווען פון יעטוויידן מין פאַציפּוּס.
 אין קריג בין איך אוועק אָן צו קלערן, אפילו פריילעך און
 אָן דאגור, האָב קיין זאָך ניט געווען און ניט געהערט, בין גע-
 ריטן איבער פּעלדער מיט מוימע און האָב קיין זאך ניט גע-
 פילט. עס האָט געמוזט זיין, ווי עס איז. — בין ערב נוי-יאָר
 1916. דער שטאַב פון דער דייוויזיע, וואָס איך בין צו איר גע-

ווען צוגעטיילט, איז געלעגן אין אַדמעלעץ. צו דער פייערונג פון
סילוועסטער-אָוונט אין דעם אָפיציר-קלוב האָט דער דיװיזיע-גענע-
ראַל אַרויסגערופן פון זײַן זײַן פרוי און זײַן מאַכטער — דאָס
איז געווען, איבעריקנט, קעגן געזעץ. גענעראַל פּיעמושינען האָט
דער מאַן געהייסן, פון אָנהייב אָן איז ער געווען מיר דערווידער,
פאַזונדערס האָבן דערוועקט אין מיר אַ שוידער זײַנע שמוציק-
געלע אופגעשויערטע וואַנסעס, וואָס האָבן פּמעט אָנגערירט די
באַרד-קאַטלעטן. נאָר איך האָב דאָס מיר ניט געהאַט קלאָר גע-
מאַכט. — און איצט יענע סילוועסטער-נאַכט, שוין מיט וואָכן
פריער האָט מען געבראַכט צו פירן פון הינטער-לאַנד דעליקאַ-
מעסן מאַסנווייז, הגם די ציווילע באַפעלקערונג האָט שוין געליטן
נויט. דאָס האָט מיך ניט געאַרמט; וואָרום, ווי געזאַגט, איז דאָס
ניט געווען מיין טבע צו טראַכטן וועגן קריג, אייז דעריבער האָב
איך מיר ניט געבראַכן דעם קאַפּ, וואָס אין יענעם אָוונט האָט
מען צוגעפירט אַף אַלע פּאָליציעס אַסאָ אַמוניציע (במעט אין אַזאַ
מאַס, ווי די גומע זאַכן אין דער שטאַפּ-קוואַרטיר) — הגם עס
האַט שוין אין יענער צײַט גענומען שטאַרק אויספעלן שײַם-
מאַטעריאַל, און מען האָט געדאַרפט זײַן זייער שפּאַרעווידיק.
פאַקטיש האָט מען אין יענעם דאַיָן פון פּראָנט אָפּט וואָכן לאַנג
ניט געשאַסן; מען האָט זיך דאַרט בכלל ניט געשלאָגן, און
אזוי פיל שכל אין דער אָנזײַקייט האָט מען נאָך איינגעהיט
אַף ביידע זײַטן, אז אָן אַ פאַזונדערן גרונט פּלעגט מען ניט
שײַסן גלאַט אין דער וועלט אַרײַן. עס איז געווען אזוי ווי אַ
שטילער אָפּמאַך. די פאַטערייעס פון ביידע צדדים זײַנען דאָך
געווען פּבּח צו צעשײַסן אַף אַש אַלע דערפּער הינטער די
פּראָנטן. אָבער וואָס וואָלט דאָס געהאַלפּן? האָט מען דאָס טאַקע
ניט געמאַן. עס זײַנען געווען מעג, ווען עס האָט אויסגעווען ווי
אין שלום. איצט אָבער איז דאָס אַנדערש געוואָרן. יום-טובּ-מיש,
קנאַפּ פאַר צוועלף האָט דער גענעראַל אָנגעהויבן זײַן פאַטריאַ-
מישע רעדע. דער שפּיץ אירער איז געווען אין די ווערטער:
„אונטער דעם דונער פון האַרמאַטן טרעטן מיר אַרײַן אין נײַעם
יאָר, וואָס וועט אונדז בריינגען דעם נצחון.“ ער האָט דאָס אַרויס-

גערעדט, און בשעת מעשה האָבן מאַקע שוין געצימערט די
 פענצמער פון דעם רעש פון דער קאנאָנאָדע, וואָרום אָף פּונקט
 האַלבער נאַכט איז געווען באַשטימט אַ באַמבאַרדירונג אַפֿן גאַנצן
 ראיאָן פֿון דער דיוויזיע, אָף אַ מהלך פֿון אַן ערך פּופּציק
 קילאָמעטער, נאָר בכדי אויסצומאַלן רעאַליסטיש די ווערטער
 „אונזער דעם דונער א. א. ו.״, בכדי צו געבן דעם אָראַטאַר-
 קונסטשטיק פֿון גענעראַל דעם רעכטן פּאַן און עפעקט. די
 אימאַליענער ווידער האָבן נאַטירלעך געמיינט, אַז דאָס איז מיט
 אַן אמת אַ צוגרייט צו אַן אָנגריף. האָבן זיי תּיבֿף גענומען
 ווילד שיסן צוריק, און אזוי איז דאָס אַוועק ווייטער; מעג לאַנג
 האָט עס געדויערט, ביז דער פּראָנט האָט זיך באַרוואַקט. אָט
 די מעשה אין דער טילוועסמער-נאַכט האָט מיך דאָס אַרויס-
 געריסן פֿון מיין איריאַטישער גלייכגילטיקייט: איך האָב שוין
 געשפּירט, אַז דאָס איז מער, וויפּיל דער קריג פּאַדערט. —
 דאָס אמתע איינוועניש אָבער האָב איך געקראָגן ערשט אָף
 מאָרגן, דעם טאָג פֿון נײַ-יאָר. איך האָב געדאַרפט רייטן אין
 איינעם פֿון די נאָענטסטע דערפּער, איך בין געריטן אונטער
 שטראַלנדיקער ווינטער-זון, ביים אַריינגאַנג אין דאָרף איז געלעגן,
 אין גראָבן געבן וועג אַ טויטער סאָלדאַט, אַ פּשוטער סאָלדאַט
 פֿון די פּוסינער, באַשימפּערלעך ער האָט אזוי גיף ניט געקאָנט
 געפּינען קיין דעקונג, ניט באַוויזן צו קומען ביז צו די שוין-גראָבנס.
 גאָט מיינער, איך האָב דאָך געווען הונדערטער און טויזנטער
 געהרגעטע — פּאַרוואָס איז מיר ביים אָנבליק פֿון דעם איינעם
 דאָס גאַנצע בלוט אַרײַן אין שאַרפֿן „דאָס איז געוויס ניט געווען
 נויטווענדיק צוליב דער מלחמה״ האָט עפעס ווי אפֿן קול גע-
 רופֿן. איך האָב זיך אומגעקוקט אָבער קיין מענטש האָט ניט
 גערעדט, ווידער האָב איך אָנגעקוקט דעם טויטן — און דאָ איז
 געשען דאָס מאַוימדיקע, דער טויטער האָט פּלוצים אויסגעווען מיר
 פּונקט ווי גענעראַל פּיעמושינען; ער איז נאָר געלעגן אָף דער
 ערד — אָבער דאָס גרינלעך בלאַסע פּנים... ענלעך האָט גע-
 בלענדט דאָס פּנים פּונם דיוויזיע-גענעראַל באַם שיין פֿון לאַמפֿ —
 עס זיינען געווען אפּילו די שפּיציקע העלע וואָנסעס, די טינקע-

לערע קאטלעטן — און די האנט, אויסגעשמרעקט צום פאלן, האט דערמאנט די האנט, אופגעהויבן צום טאָסמ. אין דעם אוינגבליק איז דאָס מיר געוואָרן קלאָר: עס איז פאראן אַן אונטערערדישע פארבינדונג — אָט די צוויי זיינען בעצם איינער און צום שמראָף פאר זיין פארברעך ליגט ער דאָ. אָבער ווער? — עס לאָזט זיך אין ווערטער גאָר ניט אויסדריקן. מיר האָט גע= גרוילט פאר דעם מויטן און צום ערשטן מאל אין לעבן האָב איך דערפילט וואָס דאָס איז: אחריות.

זינט דעמאלט אָן האָט אָט דער מאַמענט פון דערקענען פאמעלעך פארכאפט מיך, מיין גאנץ בלוט, דעם גאנצן מענטשן מיט הויט און ביינער. ווי אזוי דאָס איז געשען, קאָן איך ניט זאָגן. נאָר איינס ווייס איך: אין אַ חודש אַרום איז די איבער= קערעניש געווען שוין לאַנג געמאכט. איך ווייס עס דערפאר, ווייל איך בין שוין געווען דורכום פארענדערט, ווען איך בין געקו= מען אָנהייב פעברואר אין דער שוואַרצער אייזנבאָן=שמאַט, וווּ איך בין שוין אזוי אָפט און אזוי שיין געווען צוזאַמען מיט דאָראַטי שוין פאר דער מלחמה. דאָראַטי האָט געוויינט אין לאַיבאך, דער פראַוויניץ=הויפטשמאַט, וואָס איז געלעגן ניט ווייט פון דעם אייזנבאָן=קנופ. אין לאַיבאך איז איר מאַן געווען אַ זייער אָנגעווענער אַדוואַקאַט, רייך, איינער פון די פירער פון דייטשטום אין קראַין. איבעריקנס, באַקאַנט געוואָרן מיט דאָראַטי בין איך ניט דאָ, נאָר אין אַ קוראַרט פֿי דער עסטרייכישער אַרריאַ, אין פֿאַרטאַראַוע, נאָף בעתן שלום, אין צייטן אָן זאָרג.

ד א ר א ט י

איך דערמאָן דאָראַטי. איצט איז דאָס מסתמא נאָר אַ פוסטער נאָמען, אפילו אביסל אַפעקטירט. דערמאָנט אָן איר אַנגלאַמאַניע. אויף אָן דער קאַלטקייט פון איר האַרץ. שווער צו באַשטימען, צי זיינען ביידע מרות פאַרבונדן. איך בין גאָר ניט נוטה צו ציען אַועלכע מסענות, וואָס רירן אָן דעם כאַראַקטער פון אַ פּאָלק. בעסער פאַקטן! אין דאָראַטיס משפּחה איז געווען אַ זידע פון מוטערס צד, וואָס זיין פאַרגאַמען איז געווען אַפּרי,

ארענדאטאר פון א מאיאנמעק, בעל-הבית פון יאג-פערד. האם אלע איבעריקע זיינען געווען בראווע אלפן-דייטשן, — אָבער דאָס געדעכעניש אָן דעם איינעם האָט דאָראַמין פאַרכאַפּט, און זי האָט זיך אין אַסך זאַכן אויפגעפּוּרט לויט דעם מוסמער, ווי עס ווערט דערציילט פון מיסמער אָבּרי.

זי איז געווען אָן א שיעור שמאַלין און פּירנעס. זי האָט ניט גערעדט קיין סך און שטענדיק אַפּיסל פאַרשלאָפּן. נין, „פאַרשלאָפּן איז צו שטאַרק, נאָר אַפּיסל צעשטרייט האָט עס געקלונגען, אזוי ווי זי וואָלט געווען אויסדערוויילט צו זיין דאָ מיט איר גאַנצן איד.

דער פאַרהלוממער בליק פון אירע אויגן איז געווען שטענע-דיק ווי האַלב-געפּלעפּט. אָ, איצט גיט זיך אָף מיר אַ גאָס אַ שטראָם פון זכּרונות. דיראַזיקע ליבע איז דאָך געגאַנגען יאָרן, יאָרן לאַנג. דאָראַמיס אויגן — זי האָבן געהאַט אַ מאַננעמישע קראַפּט, זי האָבן געהאַט עפעס ווי אַ מעס פון מאָן און מוזיק, טונקל, באַטויבנדיק — דער שוואַרצאַפּל איז געווען זייער גרויס, דער פּרוינער רינג פונם אַידיס שמאַל, דערפון האָט דער בליק געקראָגן עפעס אָן אַ מאַס מיפּס, סודותפּולס, עס האָט געצויגן אַראָפּ ווי אין אַן אָפּגרונג, וואָס אַרום אים זיינען געשמאַנען די ברעמען, ווי משעדעט, עס האָט געפאַסט, אפשר אַדאַנק דעם קאָנטראַסט, צו איר שלאַנקייט, איר פּרויילעכער העלבלאַנדיקייט, איר זויבערקייט, איד ווייס, אַז אלע פּרויען, וואָס פּילעווען זיך, זיינען זויבער, עס איז אָבער פאַראַן אזא מיין זויבערקייט, וואָס איז ווי איינגעפאַרן, אזוי ווי מען וואָלט זיך ניט דאַרפן וואַשן, און דאָך איז מען פינקלדיק-ווייס ווי פאַרצעליי. דאָס ליגט ערגעץ אין דער איינאַרדענונג פון די גלידער, אין גאַנצן געבוי פון קערפּער. דאָראַמי איז געווען נאָר מיט אַ קאָפּ קלענער פון מיר, אין דאָך איז זי געווען אזוי צאַרמ, ווי זי וואָלט געווען אַסך קלענער; איר רוקן איז געווען אזא שמאַלער פאַס, אַז מען האָט זיך גע-וונדערט, ווי אזוי האָבן בכלל געקאַנט געפינען אַרט אין אזא קערפּער אלע לעבנס-וויכטיקע אָרגאַנען. אירע בריסט זיינען געווען ווי פון אַ צען-יאָריק מיידעלע, כמעט האָט נאָר וואַרמקייט אַנ-

געוויזן דעם אָרט פון בױם, ניט קיין פלייש, און גראָד דאָס האָט אַף מיר געמאַכט אזא מאָדנע-ריינעם און ריינצנדיקן איינ-דרוק, שײן ווי אַ קינד איז דאָראָמי געווען און אין באַוויס פון אָט דער אויסטערלישער שײנקייט איז זי מסתמא געווען עטוואָס קאַלט און האָפּערדיק. מיר פלעגן אָפּט ריידן פון איר "קאַלמער ליבע". "איך בין אָן אַ האַרץ" פלעגט זי זאָגן מער ווי איין מאַל, גראָד אין אזעלע מאָמענטן, ווען איך האָב דאָס ווינציקער פון אַלץ געוואַרט. און דאָך פלעגן מיר זיך אַרופוואַרפן איינס אפן אַנדערן, ווי אייזן-שפּליטערס אַף אַ מאַנגעט, ווי מען זאָגט, מיט עלעמענטאַר-קראַפּט.

יא, צוערשט און אָפּן ערשטן בליק איז דאָס געווען גענוי דאָס, וואָס צווישן אָפיצירן רופּט מען דאָס אַ "באַקוועמע פּאַר-בינדונג". איך בין געווען יונג, האָב הנאה געהאַט פון לעבן, אָן איבערצוקלערן דערבײַ.

אַ באַקוועמע פּאַרבינדונג, אָן שום אַחריות, געבויט אַף דער אומגעטרוישאַפּט פון בירע צדדים, אָן דער מעגלעכקייט אפילו צו זיין געטריי צו אַנאנד. זי איז געווען אַ התונה-גע-האַמע. און איך איז גאַרניזאָן, און שפּעטער אפן פּראָגנא. מיר האָבן געקאַנט זיך זען נאָך זייער זעלטן. אין אזעלכע אומשאַטאַנדן וועט מען פון אַ יונגן אָפיציר ניט פאַרלאַנגען קיין צו שמרײנגע נזירות. און אזוי איז עס טאַקע געווען. עס איז געווען קלאַר, אז מען האָט דעריבער ניט געדאַרפּט אפילו קיין וואָרט ריידן; מיר האָבן איינס צום צווייטן קיין שום חבירות ניט, הויז דעם יונגן אומבאַגרענעצטן באַגער, וואָס איז דורך די פּויעס נאָך מער גע-וואָרן גערייזט.

היינט איז מיר נאָר שווער זיך פאַרצושטעלן מיין דעמאָל-מיקן נשמה-צושטאַנד. אָבער איך בין געווען אזוי ווי אלע. אין דער געזעלשאַפּט פון אָפיצירן האָט מען אזא באַציאונג ווי צווישן מיר און דאָראָמי געהאַלטן דורכױם אָנשמענדיק. צי קאָן דען עפעס זיין פאַר אַ מאַן בעטערס, ווי אומצוקערן זיך אלע מאַל נאָך אַ פאַשטימער צייט צו דער זעלביקער פּרוי, אָן שום אַחריות, נאָר נאָכן געפיל פון באַגער פון בירע ווייט? ווען מיר

האָבן חדשים לאנג זיך ניט געווען; ביינקען, ביינקען און חלומען! דאָס האָט אונזער באַגער נאָך געשמאַרקט. מיר איז געווען קלאָר. אז בסדר קאָן מען ניט לעבן צוזאַמען, אָן דעם, אז דער קערפער זאָל ווערן שטייף און אזוי צו זאָגן מעמפּ קעגן אַנאַנד. מיר פאַרקערט זיינען געבליבן עלאַסטיש. קיין ליבע אף לאנג איז נימאָ — דאָס איז געווען דעמאָלט מיין לייכטזיניקע מיינונג. חתונה האבן איז געווען גארנישט. איינעמען מער, איינעמען און פארט נאך אַלץ ביינקען — דאָס איז געווען אַלץ. און דאס איז געווען אונז דווער ליבע. מיר האבן געמעגט זיין אופריכטיק קעגן אַנאַנד, מיר האבן געמעגט מודה זיין, אַז די ליבע שפילט אַלע אירע טראַנסצענדענטע קאלירן אין דעם באַגער, קוים אבער געזעטיקט וועפט זי זיך אויס. פאַר אנדערע וואָלט אַט די איינזעניש באַטייט אָן אומגליק, פאַר אונדז איז זי געווען גליק.

די שמאָט, ווי מיר פלעגן זיך מרעפן, איז געווען שוואַרץ פון רויך. זי פלעגט קומען פון לאַיבאַך, איהן אין שלום צייט פון מיין גארניזאָן אין די אלפן, אין קריג פון דער אוואַנצאַ. — אין אַט דער קלייגער אינדוסטריע-שמאָט איז קיין זאָך ניט געווען, הויך וואַקואַלן, אייזנבאַן-וואַדוקטן און קוילן. אפילו די וואַדוקטן, וואָס זיינען געהאנגען איבער אַלע גאַסן, האָבן אַרויסגעוויזן גע-מאַכט פון שוואַרצע קוילן-ציגעלעך. רויך און שמויב, ווען מען איז געגאנגען אפן גרויסן בריק איבערן טייך, האָט איבערן קאַפּ געדונערט פון די משא-וואַנאַנעס, וואָס זיינען געפאַרן איבער די קעפּ אין צווייטן גארן. פאזע ברעג פאַבריקן נאָך פאַבריקן, און דאָך האָט מיר קיין געגנט אין דער וועלט ניט אויסגעוויזן שענער, ווי אט די פאַרויכערטע און פאַרשמוצטע געגנטן, מיטן ליימיקן פוילן טייך און מיט אירע נאַקעמע בערג, די גאַנצע זאַף איז געווענדט אן האַרץ. און דאָס האָט שוין הויך געקלאַפּט, ווען איך פלעג אפ-געמען דאָראַטי פון אראנזש-ברוינעס וואַקואַל; און דעמאָלט ניט גלייך אין האַמעל, נאָר איבערן בריק אף יענעם ברעג צו די פאַבריקן, אַדוין זיינען מיר גענאַנגען. מיר האָבן געהאט א סך צו דערציילן איינס דעם אנדערן. אָדער מיר האָבן געוואלט פאַרציען די משוגענע ביינקשאַפּט פון אונדזערע קערפערס; און צילעצט

צוריק און אריין אין פראָווינציעלן האַמעל. דער גוט = באקאָנטער וואַרימער ריח פון סאמעט-פאָרהאנג, טעפּיך און געפלאַכטענעם שמוץ, רעכטס דער בופעט, לינקס די איינגע גארדעראַבע. די מונקלייט פון קארידאר. די הילצערנע זיילן, וואָס זיינען געווען אויסגעמאַלט לויט דער פארב פון מירמלשמייץ, דאָס דערלאַנגען דעם בוך פאר די פרעמדע צום פארשרייבן די נעמען — גע- נוער, איין נאמען, אי דאָס ניט דעם ריכטיקן. די דורכגעטריבענע פריינטלעכקייט פונם פאָרטיע, וואס איז אין יענעם מאַמענט געווען זייער וויכטיק און פּמעט ווי א צושטימונג פון אויבן, דאס צימער שמעקט צוערשט א ביסל מיט פייכטקייט, ביז עס ווערט דורכגע- נומען מיט אונזער היץ. — מערקווירדיק, ווי אַלע חסרונות פון דעם ארום האָבן מיר הנאה געמאן. צי קאן א זאָך מער דערעסן, ווי די פייפן פון די לאקאמאטיוון א גאנצע נאכט אונטערן פענ- צטער, וואס האט ארויסגעקוקט אָפן וואקזאל (די גאנצע שטאט איז דאך געווען נאר וואקזאל), דאָס אפלאזן דעם דאַמף, דאס ווילדע טראשקען פון די רעלסן, בעת די צוגן פלעגן דורכפאָרן; אָבער גראד דאָס איז געווען שוין ווי א פישוף-מעשהלע. און די רויטע און גרינע פייערלעך פון די רעלסן-שמעלערס זיינען נאָך לאנג געבליבן די גוטע מלאכים פון מיינע חלומות. שווארצע מייאסע שטאמ, צפון-ווינט, וואקזאל, א רעלס, וואס קוויטשעט ביז ווי מיט א לאנגען פייף — קיין זאָך האט נישט געקאנט זיין געשמאקער, ווי אט דער קוויטש אין מיטן א וויל-קלינגענדי- קער נאכט.

דאראַמיס ליבע, אמת, און איר גאנצער אופפיר האָבן אויסגעוויזן צו זיין פון גאָר אן אנדער שניט ווי מיין ראמאנטיק. «קאלטע ליבע» האב איך אנגערופן איר שטייגער. אָבער דערין בין איך גראד געווען פארקאכט מיט אלע מיינע חושים. איך דערמאן זיך אן פארטאראוע, אן דעם באווד אין איר ווילע, בשעת הער פאן קרעמיטש (אזוי האט געהייסן איר מאן) איז געווען אוועקגעפארן. איך האָב זיך באקאנט מיט דאראמי אפן ברעג ים, מיט א טאג צען צוריק, מיר האָבן א סך געטריבן קאמאועס. הער קרעמיטש איז געווען אלט, נאָך אמאָל אזוי אלט

ווי דארמין דערצו האט ער זיך מיט קיין אנדער זאך כמעט
ניט אינטערעסירט, הויז מיט פאליטיק, דעמאלט האט מען נאך
ניט געטאנצט אלע נאכמיטיק, עס איז געווען פאר דער מלחמה.
דערפאר זיינען געווען אנדערע מעגלעכקייטן. א געגנבעטער קוש
הינטער בויער אין פארק, געלאזן די געזעלשאפט הינטער זיך
אף צוואנציק טויזט און נאך אויגע פאלן. אין מאל, דאס לעצט-
מע מאל, האט זי געענטפערט גאנץ שמיל, מיט איר צונג, אין
הויך איז שוין אלץ געווען קלאָר. פונדעסטוועגן בין איך געווען
איבעראשט צו געפינען זי ביי מיין באזוך אזוי גרייט. א שטורם-
ווינט האָט געטרייסלט דאס הויז, דער הימל איז געווען גראָ פא-
דעקט. נאך היינט שפיר איך דעם אויסטערלישן ווידערצאָג
צווישן דעם ווילדעווען אין דער נאטור, אין די זיך בייגנדיקע
בויער, טרייסלענדיקע מירן — אין דארמין רואיקייט, זאכלעכ-
קייט, כמעט ענגליש: קאמפארט. זי האט דערלאזט אלצדינג,
אבער גראד דורך איר זיך-ניט-אנמקעגנשמעלן איז זי געווען
איינגעהאלטן ביי גאר (און איז אזוי געבליבן בעצם שמענדיק
אזוי). עפעס פארשלאפענעס איז געווען דערביי. כמעט ווי פון
הינער-פלעט — איבערינקס, אָן צו דערשטיקן דאס פיער פונם
איבערגעבן זיך, אורדאי איז געווען פארטידיקונג, אבער נאר אזוי,
ווי זי וואלט דערמיט אפגעגעבן א ניט-אנגענעמען חוב דער
געזעלשאפט.

אט דאס איז געווען דער אנהייב פון אַ פארבינדונג, וואס
האט געדויערט איבער דריי יאָר און וואס איז געווען פול פיער
און שטארקייט ניט צו פאשרייבן.

ווארום עס איז געווען דערביי פיער, וואס פלעגט זיך
אָנציינדן אן דעם, וואָס איך האב אנגערופן קאלטקייט פון איר
הארץ (און וואס האט, ווי עס האט זיך שפעטער ארויסגעוויזן,
באטייט עפעס אנדערש), אָן איר שיינקייט פון גאטס גענאד, אן
דעם לאנגען ניט-צוזאמען-זיין, וואס איז שוין געווען מער פושעריי
פון מיין אייגענער גענאד. איך האב אפשר צו פיל ווען געמאכט
פון דער גאנצער אנשמעלעניש, אזוי דוכט מיר איצט. אבער איך
שווער, אז דאס איז געווען די שענסמע און די נאטירלעכסטע

זאך אין דער וועלט — אט דאס הייס ווערן פאס צושיידט זיין
און דאס אויסדעמפן ביים באגעגענען זיך, גלייך אין דאָס אומ-
באווסטע אריין.

זעלטן פלעגן מיר ריידן וועגן הארץ-זאכן. עס האט זיך
געפאסט צו דער קאלטער ליבע, אט די איינגעהאלטנקייט, אט דאָס
ניט הבר-זיין. וואָס דאָראַמי פלעגט זאָגן, האָט גיכער געקאָנט
אריינבריינגען אין אַ מעות. „איך האָב ניט קיין האַרץ“ אָדער
„איך בין דאָך אינגאנצן אָן מעמפּעראַמענט!“ פון שעמעוודיקייט
וועגן פלעגט זי דאָס זאָגן. קיין ברעקל אמת איז ניט געווען
דערביי. דאָס האָב איך גוט געמערקט. וואָרום זי איז געווען
פּונקט אזוי הייס ווי איך. און ווי פלעגט זיך דאָס שטאַרקן! גלייך
ווי מען וואָלט אַריבערגיין פון אַ חלל אָן לופט אין דער פּרישער
לופט פון מיטן-זומער, דורכגעזאַפט מיט גאַרמן-ריחות! עס האָט
פאַרכאַפט אין גאַנצן. און איך האָב געפילט: ווען אַ שיינע פרוי
גיט זיך איבער, איז דאָס פיל מער ווי אַ קערפּערלעכע געשעע-
ניש — עס איז אזוי ווי עס וואָלט זיך אַנטפלעקט אַ גאַנצע
וועלט אין איר געהויבנקייט לייטזעליק, הכנעהדיק, אָנגעגרייט
צו אַלין. געעפנט דאָס כּישוף-בוך און די גייסטער פּאָלן. מיך
האָט ארומגעווייט גייסטער-וועלט מיט גאַר דער אימה פון אויס-
דערוויילט זיין, פון געוועלטיקן איבער די אומבאווסטע כחות פון
דער וועלט.

און פונדעסטוועגן איז געשמאַנען ווי אַ וואַנט צווישן אונדז.
אפשר (האָב איך מיר געטראַכט) איז דאָס דער מאָדערנער זאַכ-
לעכער שטייגער פון ליבע. אָדער דאָס איז אַנגלאַסאַקסיש און
זי האָט דאָס פון איר זיידן אָפּרי? אָדער דאָס קומט פון דער
טיפּעניש פון איר נשמה — דעמאָלט בין איך איר מסתמא גלייכ-
גילטיק, אָדער זי האָט מיך אפילו פיינט, אַלין איז מיגלעך, וואָרום
אירע סודות זאָגט זי ניט אויס און בלייבט מיר פרעמד ווי דעם
ערשטן טאַג. יא, מיין בלוט פלעגט זיך מיר צוקאַכן אין די
אויגנבליקן, ווען איך פלעג זיך פאַרשמעלן, אַז סוף כל סוף באַ-
נוצט זי מיך נאָר ווי אַ זאך צו באַפּרידיקן איר גלוסט, און אין
איבעריקן רעדט זי מיט מיר גאַנץ פּיין אָבער אָן טיפּערער באַ-

וועגונג, די זאך איז געווען אזוי אימקלאר, אז בעצם האָט געקאָנט מיגלעך זיין אויף אזאָ באַציאָונג.

יאָ, אלץ איז מאַקע געווען מיגלעך. אויך אז זי פּעלשט אין מיר, אָבער ווי האָב איך געקאָנט, ווי האָב איך געמעגט פאַרלאַנגען געטריישאַפּט! אין אירע בריוו האָבן זיך באַוווּן נייע געמען, געוויינטלעך מיט דער באַמערקונג: „אַט מאַכט מיר ווי“ דער דעם הויף א נאָרישער יונגער שנעק, אָן אמת קינד, דאָס האָט געדאַרפּט מיך פאַרוואַיקן. אָבער דאָס פּלעגט זיך צו אָפּט איבערחורן. „צי קאָן דאָס קינד שוין ריידן?“ — האָב איך איין מאָל געשריבן צוריק. — מיט עמלעכע פּון דיראַויקע קינדער האָב איך שפּעטער זיך באַקאָנט אין לאַיפּזאָ. געוואַנעט זינדעלעך פּון פּאַנקירן, מלוכה-אַנגעשמעלטע, וואָס מען האָט זיי באַפּרייט פּון מיליטער, הגם זיי האָבן בכלל געהאַט אַלע מעלות, וואָס מען פאַדאַרף צו זיין אָפּן פּראָנט גלייך מיט מיר. — איך האָב גע- מוזט שווייגן. צי האָב איך דען ניט געדאַרפּט זיך פּרייען, ווען דאָראַטי האָט געפּונען אַ גוטן פּריינט? מער ווי איין מאָל האָב איך שוין געשפּירט, נאָך אַ לאַנגער צושיידונג, אז זי איז צערייצט, פּרוג, אפּילו אָפּגעשוואַכט, צי האָב איך, וואָס איך האָב זי מיט אָן אמת ליב געהאַט און איר פאַרנוגען אַל דאָס גוטס, און קודם כל אָן אָנגענעם צופּרידן לעבן, צי האָב איך געמעגט ווינטשן אָט די הויכע שפּאַנונג פּון איר געפּיל, פּדי איך זאָל דאָס ביי דער פּאַגענעניש אויסנוצן? אָדער איך האָב געדאַרפּט צופּרידן זיין, ווען זי איז געווען „פאַרוואַרט“ (געמיינ אויסגעדריקט)? דאָס איז גע- ווען ניט פּיין, אָבער אייפּערוזכט איז געווען ניט פּיינער — ווייל מען האָט ניט געוואַלט, צי זי איז די בליאָונג פּון ליבע, אָדער די האַרה פּון אייגנט, מסתּמא ביי דעם צוגלייך.

אין אָט די אַלע מעגלעכקייטן האָב איך מער ניט געוואַלט, וווּ איין וווּ אויס, און האָב געטראָגן טעמפּ מיין אייפּערוזכט ווי אַ מוז און האָב געשפּילט די ראָלע פּון גלייכגילטיק. דאָראַטי פּלעגט קומען פּון צייט צו צייט אין דער שוואַרצער שטאַט, און דעמאָלט, פאַרשטייט זיך, איז אלץ ווידער געווארן גוט. פּון אַלע מעגלעכקייטן האָט זיך דעמאָלט ערנסט און רואיק אָפּגעעצט די

אין ווירקלעכקייט. און שמענדיק פלעגט דאָראַמי פונדאָסניי איבעראשן שוין אפן פערטן, ביים ערשטן בליק (פארשטייט זיך, אז איך בין שוין צו דעם געווען צוגעגרייט, ווארום עס פלעגט זיך אלע מאל איבערחורן, אָבער מיין איבעראשונג איז דורך אַט דעם צוגעגרייט-זיין פונדעסמוועגן ניט קלענער געווארן, עס איז יעדער מאל געווען מער, ווי איך האָב זיך געגרייט). איך האב זיך געקאנט ריכטן אף איבעראשונג אין דער העכסטער מאס. שמענדיק האט דאראמי זיך ארויסגעוויזן נאָך א סך, א סך שעה-נער, שלאנקער, זיסער און רייצנדער אין די פאוענגונגען, ווי איך האָב געקאנט זיך פארשמעלן אין מיינע היציקסטע זכרונות. אייז-בערג פון חשד, וואָס האָבן זיך אנגעקליבן פאר דער צייט פון צעשיידונג, זיינען צענאנגען אין דער ווארעמקייט פון ערשטן קוש — און ווידער האט מיר אויסגעוויזן, אז עס קאן קיין זאך ניט זיין ריכטיקער און בעסער, ווי ווען „די כוואליע פון הארץ“ שוימט אזוי הויך. יא, איך האָב מיט פאראכטונג אראָפגעקוקט אָף אלע זיכער-מוטלעך, וואָס מיט זיי מיינען מענטשן צו פארפעסטיקן זייער ליבע — צום באדויערן שמעכט מען ארוף אף דער שפיל-קע נאָר א טויט זומער-פייגעלע.

ק א ל ט ע ל י ב ע.

און אט אזוי בין איך ווידער געשטאנען אפן וואקואל, אפ-גערייניקט פון שמוץ פון דער מלחמה, אנגעמאָן אין מיין הינט-מערלאנד-אוינפאָרם, און האב געווארט אף איר צוג ווי שמענט-דיק — אן צו וויסן, אז זינט יענעם יאנואר-פרימאָרגן בין איך געווארן אן אנדער מענטש.

ביים אראָפגיין פון וואנאן האט זי געהאלטן א פעקל צינארעטן.

„מיר האָבן דאס גענוג אפן פראנטי, האב איך געזאגט, מיר גענויטיקן זיך ניט.“

„מיין מאן שיקט דאָס דיר, מיט זיינע בעסטע גרוסקי. — דאָס איז געווען אפגערעדט, שמענדיק פלעגט מען ריידן אפן וואקואל פון איר מאן. אפן וואקואל איז געווען צום שמארקסטן

די סבנה, א פרעמדער זאל אונדז זען — און דערפאר האָבן מיר
 זיך געהאלטן אזוי באשיידן, דידיאזיקע קאמעדיע איז אפשר געווען
 איבעריק און אפשר גאָר ניט באזונדערס קלוג אויסגעקלערט.
 אבער זי האט אונדז פאַרשאפט פארגעניגן און אזוי איז זי אַרײַנגע-
 נומען געווארן אין דעם נוסח פון דער באגעעניש.
 מאָדנע, ווי דאס מאל האט מיר דער שפּאס שלעכט גע-
 שמעקט. צום ערשטן מאל האָט זיך מיר פארגעשמעלט איר מאן,
 וואָס מיר פלעגן וועגן אים ריידן נאר ווי דרײַ אגב אין פון
 אויבן אוף, אין זיין גאנצער געשמאלט. ער איז געווען לאנג און
 מאגער און האט געהאַט אַ גראָלעך=שפיציקע באַרד, וואס ער פלעגט
 פאַרבן אָן געשיק. קיין מאל האב איך ניט געטראכט וועגן דער
 באַרד, און אויך ניט וועגן דעם, וואס דאראמי מיט איר גומער
 געניטשאפט אין קאסמעטיקע, האט געמעגט העלפן דעם מאן
 באהאַלטן די גראָע האר. אָ, אויך דאָס מאָל האָט דאראמי פאַר-
 שמעקט מיט גאר דער געפלעגטקייט פון איר ווייס=בליצנדיקן
 קערפער. די לופט ארום איר האָט געהאַט פארן הויש הריח
 אזוי ווי עפעס שמראלנדיקס, אזוי ווי זי וואלט באזונדערס גע-
 רייניקט געווארן דורך טייערע פערפומעס, וואס האבן אַרומגע-
 שוועבט ארום איר הויט און אירע קליידער. אָבער בעת איך בין
 מיט איר אראפגעגאנגען די טרעפּ פון וואקזאל און בעת איך האב
 גערעדט מיטן טרעגער און געהייסן אָפּטראָגן איר טשעמאדאן אין
 האטעל, בעת אט די אלע קליינע ארבעטן, וואס האבן, ניט גע-
 קוקט אָף זייער ניכטערקייט, געהאַט פאַר מיר אַ באזונדערן רייז
 — דאָס מאל האט מיך ניט געהויבן דער שטאַלן אָף דער
 ווונדערפולער פרוי נעבן מיר. ניין, מיר איז געווען ניט גוט צו
 מוט, עפעס ווי בוישה האב איך געשפירט, איר פרישער ריח האט
 מיר דערמאנט די שפיציקע באַרד פון איר מאן, און נאָך: אז
 הער פאן קרעטימש איז עטלעכע מאל דורכגעפאלן ביי פאַרלאַ-
 מענט=וואָלן קעגן סלאווענישע קאנדידאטן; — ער אליין איז געווען
 אַ סלאָווען לויט זיין אָפּשטאַמונג, אבער אַ פאַנאַטישער דייטש, ווי
 א זון פון אַ משפּחה באאַמטע. קיינמאָל האָט ער מיך ניט
 אינערעסירט, און מיטאַמאָל האָב איך געוויסט וועגן אים אסך

זאכן, און אלץ אזעלכע נימ נאר פיינע.
 דאראמי האט גארנישט נימ באמערקט. מיר זיינען געגאנגען
 גען, ווי געוויינטלעך, פארביי דעם האַמעל, דורך שמאַלע גאסן,
 אפן ברעג מייד, איבערן שמויביקן ברוק — דער משא-צוג האַט
 געטראשקעט איבער אונדזערע קעפּ.
 „סאזשע“ האב איך געזאגט.

„עס איז דא שטויפיק“ האַט דאראמי געענטפערט און האט
 זיך איינגעמוליעט אין איר ביבער-מאנטל.
 „ניין, סאזשע. נימ שטויב“

די דאָזיקע עמלעכע ווערטער דערמאן איך זיך גענוי. אויך
 דעם קאלטן ווינט, וואָס האט אַ בלאז אַרוף געמאן פונם
 אייז-צורעק פון מייד, אזוי שאַרף, אז מיר האבן ביידע גענומען
 צימערן.

ווי שמענדיק, זיינען מיר געגאנגען אַף דער ברעג-גאַס פּאָזע
 די פּאַבריקן. עס האַט אלצדינג געטראָגן דעם שמעמפל „ווי שמענדיק“.
 דאָראַמי האַט גאַרנישט נימ געוואָסמ, אָבער אויף איך האָב נימ
 געוואָסמ, אז די שרעק, וואָס איז מיר אַרײַן אין די גלידער ביים
 אָנבליק פונם מײַטן סאַלראַט, קאָן האָבן וואַסערע נימ איז אפילו וויי-
 טע שיכות צו מיין צוזאַמענוויין מיט דאָראַמי.

פּרילעך האַט דאָראַמי דערציילט, וואָסערע אויסריידן זי האַט
 געמוזט מאַכן, בכדי זיך צו באַפּרייען. אָפיציעל איז זי געפּאָרן
 צו אַ פּריינדין אין גראַץ. די פּריינדין ווייס דעם סוד און זי
 וועט אויך אָפּשיקן צו הערן פּאָן קרעמיש דאָס פּאַסט-קאַרטל
 וואָס דאָראַמי האַט שוין מיט אַ וואָך פּריער אָפּגעשיקט קיין
 גראַץ. איצטער מוז זי נאָך גיין מיט מיר צו דער פּאַסט און
 געבן דער פּריינדין דעם סיגנאַל מעלעגראַפּיש, בכדי עס זאָל
 שטימען די דאַמע פון פּאַסט-שמעמפל.

מיט אַמאָל האַט דאָס מיר גענומען אויסווייזן שטאַרק פּאַר-
 פּלאַנטערט, און אין דער פּאַרפּלאַנטערטקייט אָן אַ שיעור אומע-
 טיק. געוויינטלעך פּלעג איך לאַכן איבער די אלע קונצן, וואָס דאָ-
 ראַמי האַט געמוזט אָנווענדן — איך, דער פּרייער מאַן, וואָס האָב
 נימ באַדאַרפּט שפּילן באַהעלטעניש. און דאָראַמי פּלעגט מיך אופּ-

ווארפן איבער מיין שפאט. כמעט מעכאניש האט זי אויך דאס מאל אָנגעהויבן: נו יא, דיר איז דאָס גרינג, דו באַדאַרפסט זיך ניט צעברעכן דעם קאָפּ — אָבער דאָ האָט זי זיך פאַרהאַקט. ״וואָס איז דיר? דו ביסט אזוי טרויעריק״.

מיר זיינען געבליבן שטויבן. די נאַקעמע פּויער אין דער אלייע האָבן געקנאַקט אין ווינט. א סירענע אין אַ פאַבריק האָט געפּיפט. און ווי זי איז שטיל געוואָרן, און דער ווינט האָט זיך אופגעהויבן אַ ביסל שטאַרקער, האָט זיך צוזאַמען מיטן פרויזן פון ווינט געלאָזט הערן אַ גערויש, פאַרשטיקט דורך דער ווינט-קייט אָבער ווי אַ שווער דינגערן.

״אינמער דעם דינגער פון האַרמאַטן״ האָב איך געזאָגט, אָן צו וויסן, אַז איך רייך בכלל. אָבער זי האָט דאָס געהערט. ״יא, דער קרייג״ האָט זי אַ זיפּן געמאַן און האָט אומפאַשטימט גענוג-מען קוקן אין דער ווינט מיט אירע משערעט-אויגן. מיר איז גע-ווען, הגם איך בין געקומען פון פּראָג, ווי איך וואָלט געהערט דאָס זיטן צום ערשטן מאל. דערביי האָבן מיר שוין עטלעכע מאל אין משך פון דער מלחמה זיך געהאַט געטראָפּן אין דער שוואַרצער שטאַט. דער ווייטער מויט-דינגער ווי אַ קראַנץ פאַר דער ליבע איז מיר, הייסט דאָס, אויף ניט געווען ניי. און קיין מאל האָב איך דערין ניט געפונען עפעס שלעכטס, אָדער מערקוויר-דיקס. ווי אזוי האָב איך דאָס פּלוצלינג גענומען פּאַלעמוטשען און ווי קומען די שרעקלעכע ווערטער פון מיין דייוויע-גענעראַל צו מיר אין מויל? איך האָב דאָס נאָך ניט פאַרשמאַנען אינגאַנצן. אָבער עס איז מיר געוואָרן פּינלעך, וואָס דאָראַמי האָט גענומען, צערטלענדק און אזוי ווי צו טרייסן מיר, מיין האַנט, אריינגע-דריקט אירע פינגער צווישן מיינע — אַ באַרינג, וואָס האָט געוויינלעך געקאָנט מיך מאַכן ווילד פאַר גלוסט, אָבער איצט האָט זי מיר נאָר געשמערט...

דער שוואַכער ווערט געשעדיקט, ענאָאיסטיש גליק! אומעטום האַרטע הערצער און פּינטשאַפט. אלץ, וואָס איז אין יענעם נאָכ-מיטיק געמאַן אָדער גערעדט געוואָרן, האָט זיך אַרויסגעוויזן פאַר געמיינדייט ניט צו דערטראָגן, ענלעך צו דער שחיטה אָפּן פּראָג.

איבער א גארנישט, וואס פון דעם האַפט דער מענטש פאר זיך די קלענסטע הנאה, איז ער מקריב א צווייטן מענטשן? חיות אן אחריות=געפיל!

„דיר איז ניט גוט“, האָט דאָראַטוי זיך אָפּגערוּפּן. „דו האָסט אַסאָ געליטן. — דער מיאוסער קריג. — קום צוריק, מיר גייען אַהיים.“

געוויינטלעך פלעג איך דאָס דער ערשטער פּאַרלייגן צו גיין „אַהיים“ (אַנשטאַט „אין האַמעל“). דאָס, האָב איך געפילט, פלעגט איר וויל מאַן, דאָסמאָל האָב איך געשוויגן. ווי דאָנקבאַר בין איך איר געווען אין דעם אויגנבליק. עס איז מיר מיטאַמאָל געוואָרן אזוי גרינג צו גיין מיט דערדאָזיקער פרוי. נאָר מיט מענטשן, וואָס האַלטן פון זיך ניט, איז שווער צו פאַרמאָגן זיך.

אַבער אז מיר זיינען אַריבער דעם בריק און געענטער צו= געקומען צום האַמעל, האָט זי אַרויסגענומען איר אָרעס פון מיינעם. „מען קאָן אונדז זען.“ „ווער דען?“

„איך האָב דאָ באַקאַנטע. זיי קומען אָפּט קיין לאַיבאַך.“ „הער אָבערהאַלץ אפּשר?“ דאָס איז געווען אַ באַנק=די= רעקטאָר, וואָס האָט געשפּילט אַ ראָלע אין די לעצטע ברוי. זי איז געווען מיט אים אַרויסגעפּאָרן אין אויטאָ. פאַרשטייט זיך, נאָר אַף אַ האַלבן מאָג און אין גאָרער ערלעכקייט, ווי זי האָט געשריבן. מיר איז פּלוצים דאָס בלוש אין קאָפּ אַריין: „דו האָסט מיר געוואָלט איינריידן, אז די האַלבטאָגיקייט שליסט שוין אויס אַלצדינג, וואָס האָט מיר געקאַנט זיין אויטאָגענעם. אזוי נאַאוו! און ווער זאָגט דאָס, אז עס איז טאַקע געווען נאָר אַ האַלבער מאָג — און אז דו ביסט ניט געווען טאַקע דאָ מיט אים און איצט האָסטו מורא אים צו טרעפּן דאָ.“

דאָראַטוי פלעגט קיין מאָל זיך ניט האַמפּערן. אייך דאָס= מאָל האָט זי געשוויגן. דאָס האָט אָבער נאָך פאַרשטאַרקט מיין גרימציגן. — עס איז אין מיר אויפגעקומען עפעס אַ מאַרנע באַ= דערפעניש אין ריינקייט. און עפעס ווי אַ מיין אויפּרעקונג האָט זיך

געלאזט מערקן דעריבער, וואָס דאָראַמי איז געווען אַ חתונה-
 געהאטע. איך מוז פאַרבריינגען מיין צייט מיט אַ חתונה-
 געהאטער פרוי, האָב איך געמראַכט. אין פאַרוואָס? פאַרוואָס האָט
 דאָס ניט געקאָנט זיין אַ מירל, וואָס איך נבע זי ניט צו ביי
 קיינעם, וואָס איך נאר מיט איר ניט אָפּ קיינעם, און וואָס זי נארט
 מיך אויך ניט אָפּ מיט קיינעם, וואָס געהערט מיר אינגאָנצן אין
 ריינקייט און פשוטקייט פון האַרצן! ווי האָב איך דען ניט קיין
 רעכט דערוף! שטענדיק דער אומוין, אז די פרויען גיבן זיך אונדז
 איבער און מיר מענער האָבן נאָר צו דאַנקען. פונקט אזוי ווי
 דאָראַמי האָט זיך מיר איבערגעגעבן, האָב איך זיך דאָך
 אויף איר איבערגעגעבן. און אויב איר גליק איז אפשר
 ניט אזוי גרויס געווען ווי מיינער, אויב זי האָט ניט געזען
 איפגעשטמט אַ פישוף-בוך; איך האָב געמאָן, וואָס איך האָב גע-
 קאָנט. אַ וויילע האָב איך זיך געהאלטן פאַרן ציינישן אויסטייטש
 פון מינע אייגענע געדאַנקען. אָבער באלד האָב איך זי גענומען
 אין זייער גיטטיקן זין. יא, איך בין געווען ערלעך בין סוף
 אַנטקעגן מיין געליבטער און איך האָב געמעגט מאַנען, זי זאל
 אַוועקוואַרפן אירע אויסריידענישן און סדרות. בין איך דען ניט
 ווערט אזוי פיל, ווי זי? און בין איך דען ניט ווערט אזוי פיל,
 ווי אַ שיינע בלה, וואָס געהערט מיר אינגאָנצן? אַ באלכסון-בליק
 אף דאָראַמי. וואָס איז דאָס? — זי איז דאָך אין דעם מאַמענט
 מיר נאָרניט געפעלן געווען. דער פנים איז געווען בלאַס, די
 אונטערשמע ליפּ אַראָפּגעהאַנגען, די נאָז רויט. מילא, אָמ דאָס
 „געפעלן זיין“ ביים זיך. גיבט קיין ליבע, ווו מען זאל ניט מוזן
 בייקומען אָמ די זאַכן. אַ ניט-גינסטיקע באלייכמונג, אַ נישטיקער
 ווינמל קאָן אָפּמאַרן. אָבער אין מיין שלעכטער שטימונג האָב איך
 דאָס ניט געקאָנט גובר זיין. איך בין געווען שוואַך גענוג צו דער-
 לאָזן, אז די שלעכטע שטימונג זאל אויסוואַקסן צו גראַפיקייט.
 „וואָס וואָלט איינגעמלעך געוואָנט דיין מאַן, ווען ער וואָלט אונדז
 דאָ געווען?“

מיר זיינען געווען ביים האַמעל. ווי איז דאָס אַלץ מיר
 איצט געפֿעלן אָף די נערוון; אונדזער האַסטיק אַרײַנגיין, דער ניט-

געלופטערמער קארדאָר מיטן פראָווינציעלן שטויב, די וואָלוועלע
מירמלשטיין=וילן, דער חנופהדיקער שמויכל פון פאַרטיע — און
מער פון אלץ די צערעמאָניע: אינשרייבן זיך אין פּרעמדן=צעמל.
ווי מיאום האָט מיר אויסגעוויזן אָט דער שווינדל. און נאָך מער
האָב איך זיך געשעמט, וואָס ערשט איצט בין איך געוואָר גע-
וואָרן, אז דאָס איז מיאום, און דרייסיק מאָל פריער איז מיר דאָס
אפילו אָפן זיגען ניט אַרוף...

אין דעם שיינעם ווינקל=צימער בין איך צו צום פענצמער.
א בליק אָף די פיל רעלטן.

צום ערשטן מאָל איז מיר דאָ באַפאַלן מיט פולער מאַכט:
דער צער פון ליבע, די אחריות אין דער ליבע.

אַלצדינג, וואָס איך האָב איבערגעלעבט מיט דאָראַטי, האָט
זיך פאַרגעשמעלט בילדער נאָך בילדער, און איבער דעם אַלעמען
האָט געשוועבט דער גרויסער פּסק=דין: דאָס איז אלץ מיאום, דאָס
איז אלץ פאַלש!... איך האָב איבערגעלעבט די אַלע זאַכן ווי
גליק, מיטאַמאָל איז דאָס אַלץ געוואָרן אוימגליק און האָט צו מיר
אויסגעשמעקט די צונג.

„דאָס אַלץ איז ניט מיגלעך...“ האָט עפעס געיאָמערט

אין מיר.

אַבער מיט אַ ניט=חתונה=געהאָטער איז דאָך אויף ניט
מיגלעך! דעם געדאַנק וועגן אַ בלה, וואָס איז מיר אַקאַרשט
דורכגעפלוין ווי אָף צולחכעיס, האָב איך דאָך אַליין ניט גע-
נומען ערנסט, חתונה האָבן — זיך איינשפּאַנען ווי אַ פּערה אין
וואָגן? דער אומזין פאַרשווינדט, קוים ניט מען אַ טראַכט וועגן
אויס, און אויסמיידן די חתונה? דאָס איז, לכל הפּחות, פון מיידלס=
שטאַנדפּונקט אויס, פאַלשקייט. די עמלעכע שוואַכע פאַרבינדונגען,
וואָס איך האָב געהאַט פאַר דאָראַטי, זיינען אויך איצט אַרום=
געשוואַמען. אַלץ אינאיינעם, ווי מען וואָלט דאַרפן אַ ריינעם
חשבון, ניין, וועגן אָט די מיידלעך? איז אַפילו ניט בראַי צו ריידן,
די בירגער=מיידלעך אין דער גאַרניזאָן=שטאָט מיט דער שטענען=
דיקער מורא ניט צו האָבן קיין קינדער. און די אַנדערע — אַ
שרעק פון נאָך אַ געמיינערן מין. מאָדנע, אז ערשט איצט איז

מיר איינגעפאלן, אז דאָס אלץ איז אזוי ענלעך צו אַ געיעג, וווּ
עס איז דעם געיאָגמן פאַרשמעלט יעמווידיקער אויסוועג, וווּ עס
איז קיין באַהעלמעניש ניטאָ. מילא, געוונען, פינצטערער טרייבער!
מיר גיבן זיך אונטער, דו האָסט געווגט. באמת, עס גייט מאַקע
ניט, ניט דאָס און ניט יענס. בעת דינער די בערגלעך זיינען
אופגעגאַנגען די זאלפן פון די האַרמאַטן, ווי שמראַלן פון אַ
פינצטערער זון, איז מיר דאָ געוואָרן קלאָר ניט איבערצוטראָגן:
מיר קענען מער ניט ליבן — מיר טאָרן דאָס ניט!

און באַלד אַ מראַכט געמאַן: ניט איף אליין בין געקומען
צו אַט דער איינזעניש, נאָר איך בין אָפן זיין מודה. איך האָב
ניט קיין מורא פאַרן אמת, שוין לאַנג איז די ליבע געוואָרן
אוממיגלעך. ניטאָ קיין ליבע. — זי איז אפשר קיינמאַל ניט
געווען, די שמערענישן זיינען צו גרויס, ווי קונציק אלץ איז גע-
מאַכט אזוי, אז בשום אופן קאָן מען ניט אויסמידן די אומ-
מיגלעכקייט צו ליבן. ווזהו איך קוק: פלאַנטערס, בכדי גובר
צו זיין אַט דעם פשוטן פאַקט. היסטעריקעס, הילפס-מיטלען, אומ-
וועגן, קליינע שמוציקע אויסטראַכטענישן, וואָס צו זיי געהער איך
מין „ראַמאַנטישע ליבע“ אימלעכער מאַכט זיך דאָס אַף אַן
אַנדער שטייגער צורעכט, בכדי ווי עס איז זיך דורכצולעבן, די
אינעווייניק-געשמאַרבענע לעבן אפילו גאַנץ גוט. מיר ווידער
האַלטן זיך ווי עס איז, אָדער אין איינעם אַ שיינעם מאָג פאַלן
מיר אויס...

איך ווייס ניט, ווי לאַנג איך בין אזוי געשמאַנען ביים
פענצטער, אַ צארמע שמים דערנענמערט זיך צו מיר: „פאַר-
וואָס נעמסטו ניט איינע פון די מיטגעבראַכטע“ — איך האָב
געצונדן אין פאַפיראַס אָן צווייטן.
דאָראַטי איז דאָך נאָך געווען דאָ, איך בין געווען
נשהומם.

איך האָב ניט באַדאַרפט זיך אומצוקערן, איך האָב גע-
וויסט, אז זי האָט געהאַט אויסגעמאַן דאָס ריזע-קלייד, אָדער
זי האָט געהאַלטן ביים אויסמאַן זיך. געוויינטלעך פלעג איך
איר העלפן.

„האָסטו שוין געקלונגען“ האָט זי געזאָגט זאָנפּט.
איך האָב אַ דריק געמאַן דאָס קנעפל. הייסט דאָס, אז עס
איז ניט אוועק קיין סך צייט, זינט מיר זיינען אַרײַן אין צימער.
דאָראַטי פּלעגט דאָך שטענדיק גלייך פּאַרלאַנגען קאָווע.
ווי נאָר איך האָב דערהערט מײַט אַף די מרעפּ, האָב
איך געמוזט אָפּגיין פּון פענצער, וווּ איך בין געשטאַנען ווי
אָנגעפּראָרן, צו דער מיר צו און עפענען דעם קעלנער. פּאַרביי
די בעטן — דאָ האָט מיין בליק געמוזט באַרירן דאָראַטי. זי
איז געזעסן אין איר זידענער העמד אפּן ראַנד פּון אופּגעמאַכטן
בעט, מיטן רוקן צו מיר געווענדט. ראָוע אין וויסן, דאָס אַלץ
איז גראַען שײַן פּון פּריען ווינטער-בין-השמשות.

מײַט פּאַרביי. דאָס איז נאָך ניט געווען דער קעלנער.
איך האָב צוגעפּרעסט מיין פּנים צום האַלץ פּון דער מיר.
דאָס האָט געקילט. וואַרום אין מיר האָט שוין ווידער זיך אָנגע-
געהויבן דאָס עקלדיק-שמילע מליען — נאָך שטאַרקער אידער
בעתן שפּאַציר. — אויף פּונדערווייטן האָב איך געשפּירט אַלע
ריחות פּון דער האַלב-אויסגעטאַנער פּרוי. ווי אַ וואַלקן האָט דאָס
פּאַרבייגעשוועבט, ניט אָנצוגעמען, וועקנדיק ביינקשאַפּט. דער קוק
אַליין אַף אזא שיינקייט (אזוי האָב איך געפּילט) האָט געקענט
מאַכן אַ מענטשן פּאַר אַ סקולפּטאָר. אזא גלוסטיקייט האָט גאָר
ניט געקאָנט זיין לעבעדיק, נײַערט נאָר אַ קונסטווערק, די
העכסטע פּאַנאָמיע פּון אַ ברעכעווידיקער, אָן אַ שיעור צאַרמער
באַשעפּער-נשמה, און מיט אײַן איינציקן מײַט האָט מען זיך
געקאָנט איבערצייגן, אז דאָס לעבט און גלייב. — עס האָט מיר
פּאַרכאַפּט דעם אָמעם.

אז דער קעלנער האָט אָנגעקלאַפּט, האָט זיך דאָראַטי באַ-
האַלטן אונטער דער קאָלדרע, שטענדיק האָט זי זיך געשעמט
פּאַרן קעלנער.

אַלץ ווי אַלע מאָל — ביי דער מיר צוגעמען דעם טאַץ,
אזוי אז דער קעלנער איז גאָרניט אַרײַן אין צימער, מיטן פּולץ
טאַץ זיך דורכבאַלאַנסירן ביז צום נאַכט-מישל, איינגיסן קאָווע,
אָנשמירן אַ זעמל, דערווײַל איז דאָראַטי ארויס פּון אונטער דער

קאלדרע מיט דער האלב-דערשראָקענער פראַגע: „איז ער שוין אַוועק אין די מאַנקעלע אויגן. — עס איז געווען אזוי לויב פון איר, וואָס זי האָט אַלצדינג איינגעשמעלט, ווי געוויינטלעך, אז זי האָט מיר ניט אַפּגעוואָרפּן מיין גראַבקיין, וואָס איך האָב דערמאָנט דעם פּאַנק-דירעקטאָר און איר מאַן, ווי אומגערעכט בין איך אין דער נשמה געווען אַנטקעגן איר און דאָך, עס האָט ניט געהאַלפּן, וואָס איך האָב דאָס איינגעזען, עס האָט ניט גע- האַלפּן, וואָס זי האָט אויסגעזען אין מייע אויגן קלוג און שוין: פון איר האָט אן אימה זיך אויסגעשפּרייט און האָט מיך צו אייז געמאַכט.

מיט איינמאַל האָט דאָראַמי באַמערקט די איבערקערעניש אין מיר. „מיין מעשליי האָט זי געבעטן און האָט אַרויסגענומען האַסטיק פון מעשל אַ קליין גלעזל מיט פּילן, וואָס זי פּלעגט איינגעמען ביי גערוואַזמעט.

איך בין געווען אַף אַ שטול נעבן איר בעט, פון צייט צו צייט אַ שווער וואָרט, מרה שחורה; גאָר אַפּריכטיק איז צו אונדזער גרונטשטימונג צוגעקומען אַפּשר נאָך לאַנגווייליקייט. — צו עסן וועטשערע איז נאָך געווען פּרי.

דאָראַמי האָט געהאַט אַן איינפאַל, וואָס פאַר דעם בין איך איר געווען דאַנקבאַר, ווי פּריער אין גאַס. „איך מוז נאָך אַף פּאַסטיי. — געמלעך: אַפּגעבן די דעפּעש צו דער פּריינדין, דאָס מאַל האָט זי פאַרלאַנגט, אז בערן אַנטאָן זאָל איך זיך אַפּקערן, ווידער בין איך צו צום פּענצמער, די געדאַנקען וועגן „צער פון דער ליבעיי האבן באַוועלטיקט, האָבן זיך געשפּונען ווייטער פון זיך.

פּאַסט, דערנאָך אַ נאַנג איבער די גאַסן פון דער קליינער שטאַט, וואָס האָט אין שוין פון די מאַנאוין-לאַמפּן גאַרניט אַוויס געזען אזוי שמוציק. מען האָט געקאָנט פּמעט מייען, אז מיר זיינען שלום צווישן אַנאַנד, מען האָט קיין שלעכט וואָרט ניט גערעדט, נאָר אין איין קלייניקייט האָב איך אַ מעזע געהאַט, איך האָב געזאָגט: „איצט קאָנען מיר צוריק אין האַטעליי, דורך

גומאדיקער העפלעכקייט פון די ווייטערדיקע רייד האָב איך זיך
געמיט צו פאַרריכטן דעם פעלער.

מיר זיינען געווען די ערשטע געסט אין דעם וויין-הויז.
מיר האָבן געגעסן אָן אַפעטיט, האָבן אָבער געטרונקען אַסך.
אַפילו שאַמפּאַניער. מיר האָט אויסגעדוכט, אז די צונג אין מויל
איז מיר אינגאַנצן ווייס. אַליץ האָט געקיצלט, אָבער ניש גע-
שמעקט. אויך די שטילע פּידל און די פּיאַנאָ פון צווייטן צימער
האַבן נאָר געקיצלט פּריקרע. דאָראַמי, וואָס האָט געהאַט אויס-
געטאָן דעם פעליץ, איז געווען שוין אין איר טיף-דעקאָלמירטער
דינער אַוונט-קלייד, וואָס דורך איר האָט דער הייסער ליב ממש
געפלאַקערט.

אַ קלייניקייט האָט דערנאָך געגעבן דעם שמוץ. אז עס
זיינען אַריינגעקומען עטלעכע געסט, האָב איך פאַרגעלייגט צו
לאָזן אינדער פּרייען טישל און זיך צוועצן אין אַ געדעקטן
ווינקל.

„פאַרוואָס?“

„גו, דו האָסט דאָך שמענדיק פּחד... היין מאַנס פּאַקאַנטע
— אָדער הער דירעקטאָר אָבערהאַלץ.“

„איך וויל דיר עפעס זאָגן, ערוויין, זי האָט אָנגעשפּאַרט
דעם נאַקטען פּינקלדיקן אָרעם און האָט גענומען רוקן מיט דער
אַנדער האַנט איר גאַלדענעם פּראָנועלעם אַרוף און אַראָפּ. „איך
בין שוין אַ האַלב יאָר געגט“ —

„און דאָס“ — מײן ערשטע באַוועגונג איז געווען פּרונג.
„און דאָס האָב איך מיט אַ כּיוון דיר פאַרשוויגן. הער מיך
נאָר רואיק אויס, ערוויין.“

„און פאַרוואָס האָסטו זיך געגט?“

„פאַרשטייט זיך, פון דיינשוועגן, אירע מונקעלע אויגן האָבן
געבליצט, די העלבלאַנדע פּרעמען האָבן ניש געקאַנט פּוטהאַלטן
מיט אַט דעם סודותדיקן שלעכטן גלאַנץ. „איך האָב ניש געוואָלט
לעבן מיט צוויי מענער, וויל איך האָב צווייען ניש געקאַנט ליב
האַבן, דאָס איז פּשוט; נאָר דיין פאַרדרייטער שכל פאַרשטייט דאָס
ניש, זי איז געוואָרן אַליץ היציקער, באלד האָב איך מיין קאַלמע

ענגלענדערין ניט דערקענט. „און דערפאר האָב איך בעמער דיר גאָר דערפון ניט דערציילט. און נאָך א צווייטער טעם איז פאַראַן. לאַמיר איין מאָל זיין אופריכטיק. גענארט האָבן מיר דאָך גענוג איינס דאָס אַנדערע.“

„איך דיך נימי“ — בין איך אריינגעפאלן אין די ריד. „זאָל זיין נאָר איך דיר, אויב דו ווילסט. דו האָסט געוואַלט האָבן די ראַמאנטישע ליבע, און איך האָב זי דיר דערלאַנגט.“ — עס האָט געקלונגען פּרוגנער, ווי זי האָט ווען עס איז גערעדט, ווי איך האָב זיך געקאָנט פאַרשטעלן. — „בכל אופן לאַמיר היינט זיין אופריכטיק. איך בין גענט און האָב דיר גאַרנישט געזאָגט. פאַרקערט, איך האָב ווייטער געשפּילט די קאָמעדיע, וואס דו האָסט פון מיר געוואַרט — איך האָב זיך געמאכט, אוי ווי איך וואַלט דאַרפן זיין געהיט, וואָס איך דאַרף שוין גאַרניט מער, ווי א פּרייער מענטש. איך האָב געמאכט אן אַנשטעל פון שרעק און האָב אַקאַרשט אַפּגעשיקט א קינציקע דעפעש, וואָס מיין פּרייט-דין וואַלט זיך געוויס דערשראָקן באקומענדיק זי, אויב איך וואַלט זי ניט פּרייער געהאט צוגעגרייט דערצו. אט אוי איז די זאך.“

זי האָט איצט גערעדט זייער הויך, אז די מוזיק איז ניט געווען צו הערן. איך האָב געשפּירט נאָר חרפה, וואָס האָט געהאט צו מאַן אויף מיט עפעס א שפּיציקער באַרד, וואָס איז פּלוצים צערו-גען געוואָרן צו גאַרנישט.

„און פאַרוואָס דאָס אַליץ?“ — האב איך זיך שוואַך פאַרטיי-דיקט. איך האָב דאָך דעם ענטפער געוויסט אין פאַרויס. „ווייל דו וואַלט פאר מיר מורא געהאט, ווען דו וואַלט געוויסט, אז איך בין פּריי. דיר צו פאלן צו לאַסט מיט מיין פּרייהייט — אזוי ווייט בין איך נאָך, צום גליק, ניט אוועק, דאָ קאָן איך זיך נאָך האַלטן, הגם איך האָב געמוזט דיִדאָזיקע פּרייהייט אויסקעמפן, טרויעריק גענוג. הער פאַן קרעמישט איז זינט דעמאָלט טויט-קראַנק, מיין קליין אינגעלע שרייבט מיר בריוו, וואָס זיינען זיס ווי גן-עדן און טוען מיר וויי, ווי גיהנם. אָבער דאָס אַליץ קער זיך דאָך ניט אָן מיט דיר. דו האָסט דייע דאנות און איך מיינע. און אז מיר זיינען צוזאַמען געקומען, בכדי צו געניסן...“ דאָס

וואָרט האָט איצט אין איר מויל געהאט א לעצט-מיווסן קלאַנג.
 „ניט אזוי, דאָראַמי, איך בעט דיך...“ האָב איך געיאָמערט.
 „יא, יא“ — האָט זי אזוי ווי פּרוגולעך אָפּגעווענדט. „דיינע
 געפילן זיינען דאָך אזוי צארט. זיי מוחל, וואס איך האב א רגע
 דאס פארגעסן, און מיין ניט, אז איך וועל איצט
 מאכן דעם אָפּערעטן-שפּאס, צו ווארפן זיך אפן האַלדז. איך וואלט
 אויף היינט גארנישט ניט געוואגט, איך וואלט דיך געשוניגט —
 ווייס איך דאָך, אז דו האסט פאַר קיין זאך ניט אזא שרעק, ווי
 פאַר אחריות.“

אט איז דאס, דאס פאַשמענדיקע וואָרט. אבער איך האב
 דאס ניט געקאָנט פארפעסטיקן, איך האב ניט געקאָנט איר דער-
 קלערן, אז זינט יענעם פרימאָרגן פון ניי-יאָר האב איך אַנדערש
 געפילט, וואָרום אין איר אימפעט האט זי שוין אופגעדעקט נייע
 פאָרוואַרפן. מייל גערעכט, אַנדערע אפשר אומגערעכט, אבער וואָס
 מער אומגערעכט, אלץ מער האבן זיי מיך אופגעמרייסלט. גראַד
 די אומגערעכטע טענות זיינען געווען א באווייז, אז זיי האט גע-
 שעפט פון א קוואל אָן א דעק.

„און דאָס אלץ איז געווען לינג, זאלסטו וויסן זיין, די
 מענטשן. וואָס מאכן מיר דעם הויף, אינטערעסירן מיך גאַרניט. ליב
 געהאט האב איך נאר דיר, און פארשוניגען ווי אט דער אבער-
 האַלץ זיינען מיר אף איין מריט ניט געענמער געקומען, ווי איך
 האָב געוואלט, אורדאי האב איך אמאָל געוואלט שאפן די אילוזיע, אז עס
 האט געקאנט זיין אן אַנדערער. ניט דו אליין, עס איז אבער גע-
 בליפן ביים וועלן. איך האָב פשוט ניט געקאָנט, איך האָב צו דיר
 געהערט. איך בין געווען פארשפּאָרט אין דיין האַרעם, האָב גע-
 מוט ווארטן ביז דער פאַשא האט געליימועליקט צוצוואַרפן דאס
 מיכל זיין אַדאָליסקע... האָסטו דען מורא געהאט, איך זאל אין
 דיר פעלשן? קיינמאל ניט. דו האסט געוויסט דיין מאכטי.“

איך האב געפרוּווט ריידן אַנמקעגן, אָבער וואס האָט דאס
 געהאלפן, אז אין דעם פרט בין איך געווען גערעכט. זי האט
 דאס אפגערוקט אָן א זייט ניט צו אכטן דערזיף, ווי דאס האט
 אַנדערש גאר ניט געקאנט זיין.

„אלין איינס, גענוג, אז איך האב דאָס געפילט. קיין מאָל
 האב איך אין דיר אפילו מיט קיין געדאנק ניט געפעלשט, סײַרן
 מיט דעם אוממעכטיקן ווונדש זיך צו באפרייען פון דיר. דו, דו
 האסט מיך געפייניקט, ווי עס האָט נאך קיינמאל ניט אין מענטש
 דעם אנדערן געפייניקט. איך האב פאר דיר געצימערט. איך האב
 דיר פארגעמערט. איך האב בעצם קיין זאך ניט געווונטשן, ווי
 נאר איינצוווּרדן דײַן ליבע, זי איז מיר געווען גוט, זי איז געווען
 זיס, דוגט זי איז ניט געווען קיין ריכטיקע ליבע, זי איז געווען א
 געדולדמע, ניט פון דער ווירקלעכקייט, און אזוי פחדניש. נאר
 מיליא — דו האָסט געוואלט חלומען; איז דאָס געווען בעסער ווי
 גאָר אַן געפיל. דעמאָלט אבער איז געווען נויטיג אַפצוראמען דיר
 פון וועג אלע שמערענישן. מיין גמן זיך וואלט געווען די הויפט=
 שמערעניש פון דינע חלומות. האב איך געשוויגן. מינסט, איך
 וואלט היינט גערעדט. וואלט איך ניט געוונט, אז סײַ ווי סײַ
 איז אליין געענדיקט. יא, אפילו דאס האב איך ניט געפועלט דורך
 מיין מי און דורך מיין הכנעה. עס האט גארנישט געדאלפן. איך
 וויס — עס איז געענדיקט — דו האסט מיך מער ניט ליב.“
 איך האב זיך געמיט איר אפצופרעגן, אבער מיך אין הארצן
 האב איך געשפירט: אין איר נשמה האב איך געווילדעוועט ווי א
 ניט-גומער. עקלדיק האב איך זי געפייניקט מיט מיין „ראַטאָניק.“
 ראַטאָניק איז זשוליקעריי. דאָס האָט זי געוואלט זאָגן און ווי גע-
 רעכט איז זי געווען!

„געענדיקט? — איך פארשמוי דיר ניט.“

„מאך זיך ניט! איך האָב עס דאָך באַמערקט אין יעדן

וואָרט.“

איצט האָב איך מיך צערייצט. אורדאי — איך האָב אין
 מאָל זיך אַרויסגערעדט פאַלש. האָב געזאָגט „האמעל“ אנשטאט
 „אדווייט“, וואָס קיין מאָל פלעגט דאָס ניט מרעפן. אָבער מען דארף
 דאָך ניט אזוי בודק זיין אימלעד וואָרט. א וואָרט, א מעות —
 דאָס קאָן דאָך מרעפן און האָט קיין שום באַטייט ניט. אזוי האָב
 איך געטאָרעט זיך מיט אַ פיוון אָפּווענדן איר פליק אף קלייני-
 קייטן.

אָבער אויך אין די קלייניקייטן האָט זי דורך איר ערנסט-
קייט געהאט די אייבערהאַנט; „מינע ציגארעטן האָסטו נישט גענו-
מען“, האָט זי מיט מרערן ארויסגערעדט. „אין וואָס האָסטו גע-
זאגט אַפּן בריק, בשעת איך האָב גערעדט פון שמויב? אַזוי זי-
נען דיר אַראָפּגעהאַנגען די מויל-ווינקלען פון פאַרשטאַמפּט און:
„סאָזשע“ האָסטו געוואָגט — „סאָזשע, נישט שמויב“.

אָבער דאָס איז דאָך קינדעריי! — האָב איך געלייגט.
„ניין, ניין, איך האָב דיר גאַנץ גענוי פאַרשטאַמען. סאָזשע
האַט געמעגט נישט זיין. שמויב מוז זיין. איך ווייס שוין גאַנץ גע-
נוי! שמויב קומט פון שמויבער, פון דער נאַמור. סאָזשע מאַכן
מענטשן. זי איז אופגעשטאַמען. פאַרט נישט קיין נאַכט-ציג קיין
לאַיבאַך?“

„וואָס ווילסטו?“

„אויעק, אויעק, אויעק! דאָס פאַרשטייט זיך פון זיך. —
היות ווי איך האָב נישט געוואָלט לאָזן, איז זי אליין אויעק צום
פאַרטייע, געהייסן באַווייזן דעם פאַרפלאַן. דער פאַרטייע איז געווען
פאַרווונדערט — לכל הפחות. מיר האָט אַזוי אויסגעזוכט. אין
זיין דורכגעטריבענער מינע איז עפעס געלעגן, ווי ער וואַלט אָפּגע-
ראָטן. הילף פאַר מיר. אָבער די הילף איז געווען צו שוואַך, און
מען האָט געפונען דעם נאַכט-ציג. מיט אַן ענערגיע, וואָס איך
האַב אין איר קיינמאַל נישט געזען, איז דאָראַסי אַראָפּגעלאָפּן די
טרעפּ און האָט גענומען וואַרפן אירע זאַכן אין משעמאַראַן אַרין.
איך בין געשטאַנען צעמומלט לעבן איר. הי באַקן נאָך
היים פון שאַמפּאַניער און אופגערעקט. דאָס איז געווען אַ מפּלה,
וואָס איך האָב נאָך איר גרויס נישט געקאָגט שפירן. ווהין איך
האַב געקוקט — אלץ האָט זיך געטרוימלט. אין מיר און אויסער
מיר. דער פאַרקעט האָט זיך געשאַקלט אונטער מינע פיס. וואָס
מוט מען, וווּ זוכט מען צוערשט שמיצע? קודם כל דאַרף מען
זאָגן עפעס אַ גוט וואָרט דער בלאַסער צימערנדיקער פרוי.
„דה, וואָס איך האָב געהאַלטן פאַר קאַלט...“ האָב איך אָג-
געהויבן פאַרויכטיק.

איר שטים, וואָס איז געוויינטלעך געווען ווי פאַרשלייערט,

האָט איצט געקלונגען שרייענדיק ווי א גלעקל און ביז ווי א
הוכחה. «קאָן מען דען זיין אנדערש, ווען מען שפירט, אז מען
איז פאַר אַ מאַנסביל ניט מער ווי אַ מיטל צום גענוס — ניט
קיין מענטש, נאָר אַ נאשערי».

צי האָב איך דען ניט טיילמאָל געשפירט דאָס אייגענע
אנשקעגן איר, — וויבאלד זי האט ניט באוויליקט ארויסצוווייזן
איר מיפערן געפיל.

«דיין שולד» — האָב איך אויסגערופֿן.

«ניין, דינגע, איז געווען דער ענטפער, אָן באַגרינדונג,
הארט, און דאָ האָט אויסגעבראָכן אָם דער גאַנצער שוואַרצער
הוסי, וואָס איז געלעגן אונטער אַלע די פּרילעכע, אַמיואַנטע
סצענעס, ווי מיר האָבן פאַרבראַכט יאָרן לאַנג.

עס איז געווען, ווי מיר וואָלטן אינטן אין בופעט זיך
נאָך איינגעהאַלטן, דאָ, אינס האַלב-טונקעלן, שטילן צימער האָט
זיך אַרויסגעריסן דער מאַימדיקער אַמט.

«האַטמו דען געשמעלט כאָטש איין פּראַגע וועגן מיין זון?»

«איך האָב מורא געהאַט, דיר ווי צו טאָן...»

«א, אַלע מאָל פּיין, זייער פּיין, ווי מיט געגל איז זי צו
מיר צוגעגאַנגען און האָט מיט אַ קוויטש אַרויסגעשריען: «אַבער
איך שפּי אַף דיין פּיינקייט און אַף דיין גאַנצער דאָמאַטיק».
קאָכנדיק האָט זי זיך אַ וואָרף געטאָן אין בעט. — דאָס האָט
מיך באַטויבט, דאָראַמי, די פּירנעמע, די אַידעליע, די פּיינע
דאַמע — און גראַבע ווערטער, איר קערפער האָט זיך געצאַפּלט
אין קראַמף, דערנאָך איז זי געלעגן ווי איינגעמאַמערט, און ערשט
אין אַ הויפּשער וויילע אַרום האָט זי צוגעקערט צו מיר איר פּנים,
פאַרגאַסן מיט טרערן, אַף איר איז ווידער געווען דער זאַנפּטער
אויסדרוק.

«אַ קינד האָב איך געוואָלט האָבן פון דיר, מער האָב
איך גאָרנישט פאַרלאַנגט, אַ קינד — אַ קינד פון דיר».

איך בין געפאלן אַף די קני פאַרן בעט, וואָס האב איך
געווען? איך האָב געווען אַ לאַנד פון ליבע, וואָס איך האָב וועגן רעס
אַפילו ניט געחלומט, אַ קינד, לעבן צוזאַמען — איצט, ווען זי

איז גענוט, וואָלט דאָס דאך געווען מעגלעך? ווי האָב איך געקאָנט
 אפּ דערגיך דערקלערן דאָראַמא, און ווי האָט אַ מערת? מיין ליבע
 צו איר האָט זיך ניט געהאַט אָפּגעקילט, ווי זי האָט געמיינט.
 פאַרקערט, נאָך דעם «האַרמאַטן-דינער» איז דער גאַנצער מענטש
 ווי אויך די ליבע פּי אים, געוואָרן טיפּער, ערנסטער — אויס
 לייכטזיניקייט, איך האָב פאַרשטאַנען, און דא איז געשען אַן אים
 רעכט, איך האָב געהאַלטן, און זי איז שולדיק, ווייל זי איז געווען
 אַן אשתי איש. איצט אָבער איז זי שוין פּריי. איצט איז שוין ניט
 געווען קיין שום שמער, איך זאָל מיט איר חתונה האָבן און
 פאַריכטן די עוולה, וואָס ניט זי קעגן מיר, נאָר וואָס איך בין
 באַגאַנגען קעגן איר. אָבער אָט די עוולה — צי קאָן מען זי
 פשוט אויסמעקן? צי האָב איך געקאָנט האָבן די הענה צו מיינען,
 און איך קאָן פון אָט דער נידעריקער און פאַרפּושערטער ליבע
 מאַכן אַ בעסערע, און נאָך טיפּער און אופּריכטיקער אַריינגעקוקט
 אין זיך: איך האָב אָפּילו ניט געהאַט דעם שמאַרקן ווילן דערצו,
 וואס וואָלט געוויסן נויטיק געווען, אויב מען זאָל ניט פון דעם
 לייגן מאַכן אַ נייעם לייגן. איך האָב טאַקע אַריינגעקוקט אינם
 בישוף-לאַנד פון דער גרויסער, ריינער ליבע, איך האָב אָבער
 ניט געשפּירט דעם רשות אַריינצומרעטן אַהין. און אָפּילו ניט
 דעם ווילן — דאָס איז אפשר נאָר אַן אַנדער נאָמען פאַר רשות.
 פּונדעסמוועגן האָב איך אין די אַלע יאָרן קיינמאַל אַזוי
 ניט ליב געהאַט דאָראַמא, ווי אין דעם מאָמענט, ווען איך בין גע-
 שמאַנען אַפּ די קני פאַר איר בעט און האָב געבעטן מחילה —
 הוים אַיך האָב געשפּירט און איך קאָן בשום אופן מיט קיין זאך
 מער ניטפאַרריכטן די עוולה קעגן איר.

איך האָב זיך מתודה געווען פאַר איר, און איך בין אַ
 שמוציקער עגאָאיסט, וואָס ווייס קיין אָפּהאַלט ניט פאַר זיינע
 האוורת. איך האָב גערעדט לאַנג און האָב אַפּ זיך אָנגערעדט אַל
 דאָס פּיז.

דאָראַמא איז שוין ווידער געווען רואיק און קלוג. זי האָט
 געשמייכלט אונטער טרערן: «דו ביזט מגום, ווייל דו ווילסט מיך
 ארויסרופן אָפּצולייקענען. אָבער דאָס מיינסטו נאָר, און דו ביזט

מגום. אין דער אמתן איז אליין געווען אסך ערגער".

זי איז געוועסן אין בעט, אָנגעלענט אַף די קישנס. איר שוינקיט האָט מיך גערייצט. עס האָט מיך אַ זי געמאַן זיך ארוםצווואַרפֿן אַף איר און אַראָפּצורייסן די דינע אָונט-קלייד. וואָס זי איז אין איר געווען אָנגעמאַן. "איך ווייס שוין, וואָס די קענט מיך ניט מוחל זיין..." האָב איך געשריען זיי אַ נאַרישער אינגל. "אויב ניט דאָס, וואָלט עס גאַרניט געקומען אויז ווייט. און מיר וואָלטן בכלל געבליבן די בעסטע גוטע פּריינט. אָבער דאָס איז מאַקע אַ באַלידדיקונג, וואָס די קלינגסטע פּרוי קאָן ניט מוחל זיין... מײן בליק אָפּן בעט, וווּ זי איז געלעגן נאָכ= מיטיק, איידער זי האָט פאַרשטאַנען און גענומען די פּילן — דערדאָזיקער בליק איז געווען גראָב גענוג.

"איך ווייס דאָס, ליבסטער" האָט זי געוואָנט. מיט חוצפה= דיקער זנפּטקייט. "פאַרצן לייטישקייט פּון מענער, פאַרשטייט זיך די העפלעכע, די גוט=דעריצויגענע — פאַר אַט דער לייטישקייט, וואָס פאַרדעקט גלייכגילטיקייט, וואָלט מען זיי גערן אויסגע= פאַטשט. אָבער עס זיינען פאַרצן מענער, וואָס זיינען נאָך ראַמי= נירמער. בכדי אויסצומיידן אַט די לייטישקייט, מאַכן זיי דעם אָנשטעל פּון ברוטאַל — אלץ בכדי צו באַהאַלטן זייער גלייכ= גילט. זיי מיינען דערמיט צו מאַכן דער פּרוי אַ קאָמפּלימענט. דאָס קאָן גילטן אָבער נאָר, ווען זי ווייס דאָס ניט."

עס וועט אַף שטענדיק בלייבן ניט קלאַר, צי מיר זיינען שוין דעמאָלט געווען אויז אָפּגעפרעמדט פּון אַנאַנד, ווי דאָס האָט געקלונגען פּון אַט די שפיציק=קאַלטע ווערטער, — צי אַט דער בייזער אָנפאַל איז געווען נאָר פאַרפּירונג.

דערנאָך אַ צופּעליקע פאַרירונג — ביידע האָבן מיר גע= וואָלט אָנגעמען דעם טשעמאָדאָן — און זי איז געלעגן מיר אין די אַרעמס, צוגערירקט צו מיר, האָט מיך געקישט. עס איז גע= ווען קלאַר: דער פּסק=דין פּון שכל האָט נאָך ניט דערגרייכט צו די גידעריקערע חושים. ער האָט אָבער דאָך געוירקט; ווי אַ פינצטערע שרעק. דאָס איז געבליבן דער איינציקער קיש אין דעם טאָג. און דער קיש האָט זיך אָפּגעהאַקט פּלוצים — איבער

א נישמיקן גערויש אין צווייטן צימער: מען האָט פון דאָרט אַרויסגעשמעלט שיף אין קאַריראַר.

מיר זיינען פונאַנדערגעפלוניגן. געשמאַנען נאָך עמלעכע מינוטן ווי צוגעשמירט, אימלעכער אין זיין ווינקעלע. אָנגעקוקט איינס דאָס אַנדערע שמאַר, מיט אופגעריסענע אויגן, מיטן משוגע-אופגערעקטן אויסדרוק פון טראַגישע מאַסקעס.

ביז דער דיגער איז געקומען, צונעמען דעם טשעמאַדאַן. אָבער די שפאַנונג, קוים צו דערטראַגן, איז געבליבן די גאַנצע צייט, בעת איך האָב זי אַרויסבאַגלייט צום פּאַן.

איך דאָרט איז זי ניט צעגאַנגען, בעת דאָראַמי האָט נאָך עפעס גערעדט צו מיר, פון וואַגאַן אַרויס. דאָראַמי האָט געזאָגט מיט אַ וויינענדיקער שטייט, וואָס האָט געקלונגען פאַלש מיט אַן אָנשמעל פון קאַמיש: „יא, יא, אזוי איז דאָס — נאָר עלטערע מענער ווייסן ווי צו שאַצן אַ פרוי. מיט אייף, יונגע, איז גאַרנישט.“

דערנאָך גאַנץ פּריילעך: „צום ווידערזען!“

מיר האָבן ביידע געוווסט, בעת דער צוג האָט זיך גע-ירט, אַז וועגן ווידערזען קאָן קיין רייד ניט זיין. עס איז אויס. אַן אַפּשייד אַף שטענדיק.

מער האָב איך טאַקע מיט דאָראַמי ניט גערעדט. איין איינציק מאל האָב איך זי נאָך פאַגעגנט באַ גאַנץ פאַרענדערטע אומשטאַנדן.

ר אָ ק ע נ ה ו י ז ט ו ך

אין דערדאָזיקער נאַכט בין איך פּמעט ניט געשלאָפּן. אין דער צווייטער נאָך ווינציקער. מיט יעדן מאָג איז מיר אַלץ מער קלאָר געוואָרן, וואָס האָב איך אין דאָראַמי אָנגעוואָרן. איך האָב אַלץ מער געשפּירט די פּוסטקייט, וואָס איז פון מאָג געוואָרן אַלץ שוואַרצער אין מיין נשמה.

וואָס איז פון איר געוואָרן? ווער זאָרגט פאַר איר? איז זי געווען אַרעם אָדער רייך? — איך האָב זיך דערמאַנט, אַז זי האָט אַמאָל גערעדט פון אירע רייכע עלטערן. האָט זי איצט געלעבט ביי זי? — מיט שאַנד האָב איך זיך איצטער אופגעוואָרפּן, וואָס

איך האָב אַזעלכע וויכטיקע זאַכן ניט געוואָסט. חיות, ניט מענטשן זיינען מיר געווען קעגן אַנאַנד. צעטרעטן איינס דאָס אַנדערע — דאָס איז אינדזער שטייגער-לעבן.

אין אָמאָ דעם צווייטן אָנזאָג בײַן איך געקומען צוריק אין דיוויזיע-שטאַב. מען האָט דאָרט באַלד באַמערקט, אז איך בין אַן אומגעבויטענער. אָנשטאַט קופּלעטן אָדער אַ גראַמאַפּאָן, האָב איך פֿון דײַטערלאַנד מיטגעבראַכט אַ ביבּל. מען האָט מיר אַ נאָמען געגעבן — דער ביבּל-לעזער. דאָס איז שוין געווען גענוג שלעכט. נאָך ערנער איז געווען, ווען איך האָב אײַנמאַל זײַ אָנגענומען פֿאַר אונדזערע טעלעפּאָניסטן, וואָס מען האָט זײַ געוואָלט אַרויס-שיקן אָן שום נױט אונטער אַ רעגן פֿון קוילן. בײַ אַ צווייטער געלעגנהײַט וואָלט מסתּמא געקומען צו אַ קאַנפּליקט. נאָר די איבערלעבענישן פֿון אַ שלאַכט בײַ אײַנאַנצן האָבן מיך ווײַז גע-מאַכט. אײַנמאַל בין איך געבליבן אָפּן אָפענעם פּלאַץ בעת אַן אָנפאַל פֿון אַן אַעראָפּלאַן — איך האָב געוואָלט שטאַרבן. אַ שפּליטער פֿון אַ באַמבע האָט מיר צעקאַלעטשעט דעם אָרעם. מען האָט מיך געראַטעוועט. דאָס האָט אױסגעוויזן אומזיניק. צוליב וואָס? נאָכן שפּיטאַל שוין ווידער אָפּן פּראָגנאָס — איצט בײַ פּיאַנע, איך האָב שוין געמײנט, אז מײַן לעבן וועט שוין בלייבן אָן אַ טעם. ביז אײַנמאַל איז מײַן לײַטענאַנט אַרײַנגעלאָפּן צו מיר בלייך פֿון שרעק. איך בין שוין ניט געווען מער בײַם שטאַב, נאָר אין אַ באַטאַרײַ אָפּן פּראָגנאָס.

”די אונזאַרן מאַרשירן אַוועק” — האָט דער לײַטענאַנט גערופּן. ”דאָס איז אַדער בּנידה, אָדער דער קריג איז גע-ענדיקט”.

דער קריג געענדיקט? — דײַאָזיקע מיגלעכקײַט איז געווען אזױ ווײַט, אז קײנער האָט זי אין ערשטן אױנגבליק ניט געקאַנט תּופּס זײַן. דאָס איז געשען אױך מיט מיר. איך האָב געלאָצט און נאָר איבערגעחזרט: ”גו, דאָס וואָלט נאָר ניט גע-ווען אזױ טרויעריק?”

”איך מײַן זיכער, אז דאָס איז בּנידה” האָט געוואָנט דער יונגער מענטש, פּול ציטערניש.

איך בין ארוים פון שמוב, א קוק געמאן. דער געפעק-צוג
פון אונגארישן פולק, וואָס איז געלעגן נעבן אונדז אפן פראַנץ, איז
טאָקע אָפגעטראָטן. שפעטער, אין וואָכן אַרום, זיינען מיר געוואָרן
געוואָרן, אז די אונגאַרן זיינען מיט אייגענער מאַכט אוועק פון
פראַנץ צו פאַרטידיקן זייער היימלאַנד, וואָס די פראַנצויזן האָבן
זיך גערוקט צו דעם פון באַלקאַן אויס. דעמאָלט אָבער האָט
קיינער נישט געוואוסט, וואָס עס איז געשען, אײַך האָב אָנגערופֿן
דעם קאָמאַנדיר פון מײן פולק. ״נישט מיגלעך״, איז געווען דער
ענטפער, ״נישט קיין באַפעל״. האָב אײַך געשיקט מײן קאַרפּאַראַל
צו דער דיוויזיע-קאָמאַנדע, וואָס איז געלעגן צען קילאָמעטער
הינטערן פראַנץ. אין דריי שעה אַרום איז דער מאַן געקומען
צוריק. ער האָט שוין קיין זאך מער נישט געפונען, נישט די דיוויזיע-
קאָמאַנדע, נישט די קאַרפּוס-קאָמאַנדע. זיי זיינען פשוט פאַרשווונדן.
איבערגעלאָזן דעם פראַנץ אַף הפּקר. איצטער האָב אײַך קלאָר
איינגעזען, אז אונדזערע ליניעס וועלן צעריסן ווערן, און אז עס
איז געקומען דער סוף. און אין דעם אויגנבליק האָב אײַך פאַר-
שטאַנען מײן חוב: ראַטעווען, וואָס עס איז נאָך מיגלעך, לכל
הפּחות פון מײן פולק. דער קאָמאַנדיר פון פולק איז געווען אַ
צעבראַכענער מענטש. ״טו וואָס דו ווילסט״ — מער האָט מען
פון אים נישט געקאָנט אַרויסקרייגן. האָב אײַך איבערגענומען די
פירונג, געלאָזט צוגריימן דעם צוריקטריט, זאָמלען די פּערד, איינשאַפֿען
אין וועגענער, צינויפקלייבן דאָס גאַנצע געווער און
אַמוניציע פון די אַרמיקע ערטער און אַלץ אָפּפירן און גומער
אַרדענונג צו דעם הויפט-וועג, וואָס האָט פאַלד פאַדאַרפֿט זיין
פאַרשטאַפֿט דורך דעם אַלגעמיינעם צוריקטריט. ביינאַכט, נישט
באַמערקט פון שונא, האָט זיך די נויאלדיקע מאַסע געלאזט גיין
צו די אַלפן צו דערנאָך דורך דעם קאַד אַרע-מאַל איבער בעלזנא,
פּיאַווע און טאַבלאַך. שוין האבן פון אַלע זייטן געשטראַמט
מײלן פון דער אַנטלויפנדיקער אַרמיי. די מהומה איז געוואָרן פון
שעה צו שעה גרעסער. ביינאַכט האבן פלאַמען (פון אונטער-
געצונדענע פענזן-רעווערוואַרן) פאַלויכטן מאַימדיקע רייען פון
מײסט פּערד, צעבראַכענע אויטאָס, איבערגעלאזענע האַרמאַטן.

וואס איינגער עם זיינען געווארן די וועגן און די בערג, אלץ ווילדער איז געווארן דאס בילד פון מהימדיקן אונטערזאנג. פונקטליכע האבן שוין אונטערזען די גראנאטן פון שונא, וואס האבן געפלאצט צווישן די לויפנדיקע. און דא האבן זיך שוין געמראגן די שרעקלעכסטע קלאנגען, אז די אימאליענער זיינען שוין דא און דא און אז זיי האבן אפילו שוין פארנומען די ערדער פאר אונדז. אינמיטן אמ דער מהומה פון טויט, הונגער און שרעק האב איך אפגעפירט אונדזערע באטארייעס. אונדזער פולק איז געווען אין גומער ארדענונג (ניט דער איינציקער, אבער דאך אן אויסנאם). ווי ער איז געקומען, האט ער פאר-שפרייט האפענונג. ער האָט געהאַלפן מיט לעבנס-מיטלען, וואָס איך האָב באַזונדערס געהיט. מיר דוכט, אז איך האָב קיינמאל אין מיין לעבן זיך ניט געפילט אַז אַ ריכטיקן וועג, ווי דעמאָלט. פאַרנעם אפילו אַן דעם צער פון דאָראָמי. איך האָב געהאַט אַ חוב, און איך האָב מיין חוב געמאָן.

מיין חוב איז געווען צוריקצופירן דעם פולק ווי ווייט מוגלעך ניט באשעדיקט ביי צו ווינער-נישטאָט. דאָס האָט מיר אָפּגע-גליקט: דערביי אָבער האָט געמוזט געפּרעט ווערן אינגאַנצן די מיליטערישע דיסציפלין.

אין מאָבלאָך האָבן מיר געמראָפּן אונדזער מאָסט-גענעראַל פּיעמזשינען. "אונטערן דונער פון האַרמאַטן" האָט ער זיך געלאָזט אַף גיך לויפן, אָן זייל און אָן שטאַב, באַגלייט נאָר פון זיין דינער און פון קאָך. אָבער אויך די צוויי געמרייע דינערס זיינען גראָד מיט אַ מאָג פריער אַוועק און האָבן מיטגענומען מיט זיך זיין געפּעק און זיין קאַרעמע. אזוי איז ער געווען דאָ אליין און פאַרלאָזן. די וואַנטעס האָבן אפילו נאָך אלץ שפּיציק געמאַרטשעט, אָבער דער מוט איז שוין געווען געפאַלן. נאָר קוים האָט ער דערשפּירט אַרום זיך אַ פולק פון זיין דיוויע, האָט ער גענומען שפּילן דעם קאַמאַנדיר, אַרויסגעבן באַפעלן: "מאַרשירן ווייטער קיין מזרח". דאָס וואָלט געווען משונע, וואָרום יענע פּראָווינץ האָט זיך שוין געהאַט אויסגערופּן פאַר יונאַסלאַוויש. "מיר מאַרשירן איבערן ברענער דורך דייטשן געביט", האָב איך געהייסן. אָבער

ווער קאמאנדירט דאָס האָט געשריען פּיעמושינען. „אויבער-ליימע-
נאנט מאירעדער, אָפּגין!“ און אונדזער פּולק=קאָמאנדיר, וואָס האָט
זיך געהאט אינגאנצן פאַרלאָרן און האָט די ליכטיקע שוין ניט
געזען, איז ער אָנגעפאַרן אָפּ אַן אַנדער אופּן: „קוקט זיך אָן
אייער פּולק, קיין שום דיסציפּלין!“ ביז איך האָב גאנץ רואיק זיך
אָנגערופּן: „הער גענעראַל, און אויב איר האָט שמענדיק געהאַלטן
אַזאַ שאַרפּע דיסציפּלין, וווּ איז אַהינגעקומען אייער גאַנצע דיוויזיע?“
עס איז מיר שרעקלעך שווער אָנגעקומען — אַט דאָס ערשטע
מאַל אין מיין לעבן ניט צו פּאָלן דעם עלטסטן. אָבער איך האָב
אַנדערש ניט געקאָנט מאַן, איך האָב געפּילט די אַחריות פאַר די
הונדערטער מענטשן און האָב געמוזט זאָרן פאַר די אויסגעדרי-
ווערטע, האַלב-טויטע פּערד. קיין צוריק איז ניט געווען. עס האָט
זיך געבילדעט אַן אָפּצירן-דאַט, אַלע האָבן מיט מיר מספּים
געווען. און אזוי זיינען מיר מאַקע אַריבער דעם ברענער מיט
אַ קורצער צייט פּריער, איידער די איטאַליענער האָבן באַוויזן צו
פאַרשפאַרן דעם וועג. דער רעשט פּון דער אַרמיי איז אַרײַן אין
געפאַנגענשאַפּט. ביי אינסברוק האָב איך נאָך מיט אַן אָנגעשמעלטן
רעוואָלווער געמוזט אַרויסקריגן וואַגאַנעס פאַרן פּולק, אין ווינער-
ניישטאָט איז שוין פאַרשמיט זיך, ניט געווען וועמען דעם פּולק
איבערצוגעבן — אַלע זיינען זיך פּונאַדערגעלאָפּן. אָבער דאָס
איז שוין ניט געווען וויכטיק, דער עיקר איז, וואָס עס האָט
אָפּגענליקט צו ראַטעווען, הויז זאכן, אויך אַ היפשע צאָל מענטשן-
לעבנס. וואָלט אימלעכער אין יענעם מאַמענט געמאָן זיין חוב:
זען צו פאַרריכטן, ווי ווייט מיגלעך דאָס בייז, וואָס די מלחמה
האָט אָנגעמאָן, וואָלט געווען אַ האַפּענונג ווי עס איז דעם חורבן
ווידער אופּצורייכטן.

באַלד איז מיר אויסגעקומען זיך אַנטקעגן צו שמעלן קעגן
חורבן אין אַן אַנדער אָרט.

אונדזער פּאַמיליע האָט געהאַלטן ביים אונטערזאַנג. דער
קריג האָט מיטן גאַנצן כּח אונדז געשלאָגן. מיין פּאָטער האָט ניט
געקאָנט אַריבערטראַגן די מַפּלּה, פּון געליבטן עסמרייף און איז
פּון צער געשטאַרבן. מחמת דער ירידה פּון די פּאַפּירן האָבן

מיר אסך אָנגעוואָרן. אונדזערע ווינער בעלי-חובות האָבן אָנגעזעצט. אונדזער פּאַבריק אין שלעזיען, וואָס האָט איצט געהערט צו דער נייער מלוכה טשעכאָסלאָוואַקיע, האָט געהאלטן זייער שמאַל. גע- פירט דאָס געשעפט האָט מיין עלטערער ברודער, נאָכן פּאַטערס טויט דער עלטסטער אין דער משפּחה. ער איז אָבער געווען אַ פּאַנאַסטישער מוז און האָט זיך אַרײַנגעלאָזן אין וואַלטיע-ספּעקולאַציעס. איך אליין בין אוועק פֿון מיליטער. מיר דייַטשן אין שלעזיען און מערן זיינען שמענדיק געווען גענוג צו ווין. מיר האָבן זיך ניט געקאָנט צוגעוויינען צו דער נייער מלוכה. וויכטיקער פּאַר דער מלוכה און פּאַרן מיליטער האָט מיר אויסגעוויזן די פּאַמיליע. איך האָב פּאַשלאָסן זיך מעאַרעמיש צוגורייסן אין דער ברינער וועב-שולע, כדי איך זאָל קאָנען קומען צו הילף אין דער פּאַבריק.

צו ווינאַכט בין איך געקומען אַהיים.

די מומער, ליב און פּרייַנטלעך ווי שמענדיק, שניי-ווייסע האָר, הויך פֿון געשטאַלט, געשטיצט אַף איר שפּאַציר-שמאַק, האָט מיך באַגעגנט אַף דער טרעפּ. מעשה-שאַטן, צעקנייטשט, נידעריקער פּאַר איר, איז דער ברודער געקומען פֿון קאָנטאַר. "וואָס מאַכט ליוערל?" האָב איך געזאָגט. ליוערל, מיין שוועסטער, צוזאַציק יאָר אַלט, איז געוועסן אין אַ סאַנאַטאָריע פּאַר לונגען-קראַנקע.

"זי לָזט דיך גריסן".

"און וווּ איז זי איצט? זי האָט מיר לאנג שוין ניט געשריבן".

"אין סילס מאַריאַ" האָט די מומער געזאָגט קורץ.
"אָבער זי מוז בייטן דעם קלימאַט, זי מוז אוועק קיין אַרקאַ", איז דער ברודער האַסטיק אַרײַנגעפּאַלן. "די דאָקטוירים פּאַרלאַנגען דאָס ניט אַנדערשיי".

"פּאַרוואָס שיקט מען זי ניט אַהין? און פּאַרוואָס האָט מען מיר ניט געענטפּערט, ווען איך האָב אין יעדן ברייז זיך נאָכגע-פּרעגט וועגן דעם?"

מען האָט געשוויגן. אין אונדזער פאמיליע איז מען נישט געווען
געוויינט צו פארענטפערן זיך.

די מומטער האָט זיך נאָכגעפרעגט, ווי עס גייט מיר אין
שטודירן. האָב איך גענומען מיט שמחה דערציילן, וואָס איך האָב
שוין דורכגעמאכט און וויפיל איך דארף נאָך לערנען.

„אין וויפיל יאָר?“

„צוויי. אפשר אַנדערהאלבן, ווען איך וועל זיין פליסיקיי.“

איך האָב נישט פארשטאנען, פארוואָס די מומטער האָט דערנאָך
גענומען ווישן טרערן פון די אויגן און איז באלד אַוועק אין איר
צימער. זי איז אויך נישט געקומען צום עסן. אז איך האָב דעם
צווייטן מאָג ביי איר געפרעגט, וואָס איז זי געווען אזוי אופגע-
רעקט, האָט זי נאָר געענטפערט, אז דער פאָטער האָט דאָס
געדארפט דערלעבן, ווי אזוי איך זוך זיך אריינצומאַן אין אַ
פרעמדער וועלט.

„דאָס איז נאָר מיין חוב“ האָב איך געזאָגט מיט שמאָלצער
באַשידנקייט. ס'האָט נישט לאַנג געדויערט, און איך האָב דערפילט,
וואָס עס איז מיין חוב. — עס איז נישט אַוועק קיין וואָך, זינט
איך בין געקומען אַהיים, איז מיין ברודער געוואָרן אַרעסטירט.
ער האָט אַוועקגעפּמרט אין זיינע בערזע-ספעקולאַציעס געזעל-
שאַפטלעכע געלטער, וואָס מען האָט אים אָנגעטרויט.
וואָסער אומפּבור פאַר דער פאמיליע! די מומטער איז געווען
געבראַכן.

מיט גרויס מי, דורך פראַמעקציעס, האָב איך אים אַרויס-
גענומען פון טורמע. מיר זיינען צוזאַמען געפאַרן אין אויטאָ
אַהיים פון דער קריז-שמאַט.
„דו ביסט אין אַלין שולדיק“, איז דער ברודער אָף מיר
אָנגעפאַלן.

„איך? וואָס האָב איך דען געמאַן?“

„דו האָסט נאָרנישט נישט געמאַן. דאָס איז דאָס אומגליק.
דו ביסט שמענדיק געווען לייכטזיניק און אָן אַחריות.“
קינער האָט מיר נישט געגלויבט, אז איך האָב זיך אומגע-

ביטן און טראָג שוין אחריות. אָדער אפשר איז מיין אחריות=
געפיל נאָך ניט געווען גענוג ערנסט.

עס האָט זיך פאַרקניפט מיטן ברודער אַ שמועס, וואָס דער
פּועל-יוצא פון אים איז געווען, אז פון צווייטן מאָג האָב איך
איבערגענומען די פירונג פון דער פאַבריק, איך בין אריינגעשפרונגען
אין דער אַרבעט מיט פאַרמאכטע אויגן, ווי אין קאַלמ וואַסער
אַרײן.

דער ברודער האָט מיר פאַרגעשמעלט דעם גאַנצן פּער=
סאַנאַל. ער האָט אַלין איבערגעגעבן אין מיין האַנט. ער אַלין
האַט געהאַט צו מאַן גענוג מיט זײַן פּראָצעס. מיר האָט ער
געקאָנט פּיישמײן נאָר פון צײט צו צײט מיט עצות. און דאָ האָב
איך באַלד פון דער ערשטער מינוט אײנגעווען, אז די סאַלדע
ידיעות, וואס איך האב געקלערט זיך אָנשאפן אין דער ברייגער
וועב-אַקאַדעמיע, זײנען אין דער איצטיקער קריזיס-צײט געווען
לחלוטין ניט אפן ארט. דעם ברודערס ווילדסמע ספּעקולאַציעס
האבן גיכער געקאנט אויפהאלטן די צעפאלנדיקע פאמיליע אין
שאפן די מיטלען אף צו ראמעווען די שוועסטער, איידער מיגע
פלענער צו ענדיקן די שול. — מיר האבן געהאט א געוואלדיקן
לאגער פון פראסמע קריגסמוף, געמאכט פון א מישעכץ פון
פלאקס, קראפיווע, פאפיר און פלערלי אפפאל. איך האב געדארפט
ארויסגעפינען מיטלען, ווי אזוי דורכצושמוכלען אט די פארלעגענע
סחורה קיין קליין-אויען.

איך האב געטאן מיין חוב! איך האב זיך אריינגעלאזט אין
אַלין מיאוסערע קאמפּינאַציעס. אנויט וואלטן די מומער און די
שוועסטער געשמארבן, אנויט וואלט דער ברודער געמוזט אוועק
אין מורמע! איצט האט ער געקאנט ראמעסוויז אויסצאלן די
פארשווענדמע סומע. איך האב ניט געמארט קלערן. פאר זיך
האב איך דאך גארנישט געדארפט האבן, אַלין פאר דער פאמי-
ליע. פכדי אויסצומיידן די ליציטאציע פון דער פאַבריק, האב איך
געמוזט אפואגן אנגעשמעלטמע, דאס האט געבראכט אומוואליק. אן
אַלמער מאן האט זיך פאר מיר אין די אויגן אריינגעשאסן א
קיל. איך האב ניט געמארט העלפן — אויב איך וועל ניט

שפאָרן, ווערט «ראַקענהויז מודי» ליצימירט. פּרעסן אדער ווערן געפּרעסן. איך האב איינגעפונען, אז איך שמי ווידער אין קריג. ספיקות זיינען אופגעקומען, צי איז ניט אין גאנצן סדר פון דער וועלט פאַראַן א חסרון — און פונקט ווי פריער האט מיר אויסגעוויזן, אז מען טאר ניט ליבן, ווייל מען ליבט שמענדיק אפן חשבון פון געליבטן, אזוי האָט מיר איצט גענומען אויסווייזן, אז מען טאר ניט לעבן, ווייל מען קאן לעבן נאר אפן חשבון פון אן אנדערן.

אט האט זיך ווידער באוויזן דער צער פון ליבע, הגם איך האב געלעבט, אָן אנצוקוקן אפילו א פרוי. מיט אלצדינג, וואס עס הייסט ליבע איז געווען אָפגעקעמט. עס וואלט אבער געווען א ליגן צו זאגן, אז די פרויען האבן מיר ניט געפּעלט. איך בין אבער געווען אין אן אנדער פראווינג — דער זין פון מיין לעבן איז איצט געווען; ראטעווען די פאמיליע. די טרויעריקע געשמאלטן פון מיין מזמער, פון ברוי דער און שוועסטער, זיינען שמענדיק געשמאנען פאר מינע אויגן. חוץ דעם, האב איך געהאט צו זארגן פאר א גאנצן גרויסן ארם גאנז, פאר אזוי און אזוי פיל אנגעשמעלטע, וואס איך האב זי געראטעוועט (פונקט ווי דעם פולק ביים אפטרעטן). דורך דעם, וואס איך טרייב די פאבריק. בין איך אבער פארנומען מיט אזא גרויסער אופגאבע, טאר איך אבער ניט ארויסווייזן קיין רחמנות, קיין סאנטימענטאליטעט אנטקעגן דעם איינציקן. — וועגן דעם האב איך געטראכט שמארק טרויעריק און בעצם אינגאנצן אן מרייסט, בעת איך בין ארויס פון שפיטאל, אין בדין ווו עס איז געלעגן מיין אלטער בוכהאלטער, וואס האט זיך געפרוּווט שיסן. — איך האב אקארשט געהאט אים צוגעזאגט, אז ער מעג זיך באטראכטן פאר אן אנגעשמעלטן און אז איך נעם אף זיך, פארשטייט זיך, אלע הוצאות פון זיין היילונג.

יא, אבער צי איז דאס געווען ריכטיק געטאן? גוט, איך האב געפאלגט מיין הארץ. פארבייגייענדיק האט דאס מיר הנאה געטאן. אבער דאס איז פאלד אוועק, און איצט איז ווידער געווען פוסט, שרעקעוודיק, אומזיכער אין מיר.

„אט דא איז דער ארויסגאנג“, האט פלוצים א זאג געמאן
א טונקעלע, היזעריקלעכע פרויען-שמים.
„ווי מיינט איר?“...

„איך קוק זיך צו, ווי איר דרייט זיך ארום א פערטל
שעה צייט ארום. דעם פייט דא אין הויף און הויפט אלע וויילע
אויף די אויגן, ווי איר וואלט זוכן דעם טויער, וואס פירט אף
דער גאס ארויס. אבער גראד דעמאלט, ווען איר קומט צו נא-
ענט צום טויער, לאזט איר אראפ דעם קאפ און לויפט פארבוי.“
„איף דאנק איך זייער, פרייליך האב איך געענטפערט, ניט
פאזנדרעם פריינטלעך.“ „איף האב גאר ניט געזוכט דעם ארויסגאנג,
איף האב גאר געקלערט וועגן עפעס“.

זי האָט א לאך געמאן, „מיינט איר מיט אן אמת, אז איך
האב דאס ניט באמערקט? — אבער איך האב איך געוואלט אויפ-
וועקן. עס איז כמעט א חרפה, צו זיין אזוי פארטיפט אין מחשבות,
דערפון מיט אזא ברוגזן פנים, ווי איר“.

פריילעך איז זי געווען. און אזוי יונג. אפשר אַכצן יאר.
אַנעשקא אַמזירקאָוואַ. אַנעשקא הייסט אַנגעס. זי האט אַנגעהויבן
ריידן מיט מיר משעכיש. אבער פאלד ווי זי האט לויט מיין
שלעכטן ארויסריידן משעכיש דערקענט, אז איך בין א דייטש,
האט זי העפלעך ווייטער גערעדט דייטש. זי האט פארמאגט דעם
נאנצן אידעאליזם פון דער יוגנט, זי וויל ניט וויסן, ווער איך
בין. א מענטש, וואס איז טרויעריק — דאס איז פאר איר גענוג.
אַנגעס איז געקומען אין שפיטאל פאזוכן איר לערער פון
מאָלן. וואס איז געלעגן קראנק. זי איז ניט געווען זיכער, אז זי
האט טאלאנט צום מאָלן, דאך האט זי געוואלט זיך דאס לער-
נען, ווייל מען טאר קיין פייאקייט ניט לאזן ניט אויסגענוצט און
מען איז מחויב צו האבן א צוועק אין לעבן...
„מיינט איר טאקע, אז עס איז פאראן אזא חוב? האב איך
אפגעפרעגט“.

„געוויס!“ מען האט געמערקט, אז זי איז קיין מאל דערין
ניט געווען מסופק און איז געווען משיקאווי צו הערן, ווי אזוי קאן
דאס עמיצער קעגן אזא אמת עפעס זאגן.

איך האב אבער קיין קלארע דבורים נימ געהאט. איך האב גערעדט וועגן פוכהאלמער און וועגן דעם, אז איך וויל, ניין, איך מוז אים ראמעווען, פשוט פון מענטשלעכקייט, הגם איך בין זיכער, אז א העכערער חוב הייסט מיר זיך אפצוקערן פון אים.

“צי איז דען גאר פאראן א העכערער חוב ווי מענטשלעכ= קייט” האט זי געפרעגט פשוט, אן חכמות, הייזעריק. — אנגעס איז געווען זייער אינמעליגענט. זי האט זיך אויסגעפילדעט, פונקט ווי א גרויסער טייל פון יונגן דור משעכן, אף די אידייען פונם מלוכה-פרעזידענט מאסאריק, וואס אין אים האט זי געזען דעם גרעסטן פילאזאף פון דער צייט. זי האט שטודירט זיינע ווערק, ווו ער האט געוויסט אנצווייזן אימלעכן פאלק און אימלעכן יחיד זיין וועג. רואיקער אפטימיזם האט איר, אזוי צו זאגן, אנגעפילט ביי די שפיצן פון די פינגער, פון איר האט עס ממש ארויסגע= שטראלט און איך בין דעמאלט געווען אזוי צעמואלט... מיר זיינען נאך א שעה צייט ארוםגעגאנגען ארום דעם ארימען בייט מיטן פלאסן גראו, פאר די נאקעמע ווענט און דעם שמריינג= זאכלעכן גלאז=דאך פון אפעראציע=זאל אין זייטיקן פאווליאן האבן מיר געשלאסן פריינטשאפט.

א ג נ ע ס

זינט דעמאלט אן בין איך אפטמאלס געקומען קיין בריין, ווי איך האב געהאט צו טאן אין די רעגירונגס=אנשמאלטן, און אימ= לעכס מאל האב איך איינגעשמעלט אזוי, אז איך האב געקאנט ווייניקסטנס א קליינעם שפאציר מאכן מיט אנגעס. און דא מוז איך מודה זיין זיך אין זייער א מיוסער זאך: אמ די פאקאנטשאפט איז פון מיין זייט אין אנהייב געווען נימ גאר אן אויסרעכענונג. איך בין פאלד געוואר געווארן, אז אנגעס האט געהערט צו א רייכער, פירנעמער משעכישער פאמיליע. — ניין, אזוי טיף וויל איך מיך נימ אראפוארפן, אז איך בין לכת= חילה געווען צווישן די נדן=עגערס. וועגן דער מיגלעכקייט אויסצו= בעסערן די לאגע פון „ראקעהויז טיך“ דורך געלט פון נדן האב

איך נימ געקלערט און איך בין נימ שולדיק, ווען אט די מיג-
לעבקימ האט שפעטער זיך באוויזן (במעט אן מיין ביידיהף). א
שאלה איז נאר, צי דאס, וואס איך האב געפראכט אדער גיכער
מונקל געשפירט, איז נימ געווען נאך מיאומער. די מעשה איז
געווען אַט וואָס: אנגעס איז געווען א משעכין און אין די ער-
שמע יארן נאך דער רעוואלוציע האָט מען נימ ווילנדיק געהאט
א רעספעקט פאר אלץ, וואס איז משעכיש. אמ דאס פאלק, וואס
איז הונדערטער יארן געווען דערנידעריקט, איז איצט געווען
זינער, האט פארנומען אלע שמעלעס אין דער מלוכה. ביים פא-
פרייען מיין ברודער פון טורמע, בין איך דערגאנגען, וואס דאס
פאטייט פערזענלעכע פריינטשאפט מיט משעכ... דאס אלץ האט
פאר מיר געשוועבט ממושמש און האט זי מיר געמאכט אינמע-
רעסאנט. פאר „ראקענהויז מוז“ האב איך דאָך יעדן אוינגבליק
געדארפט אַנקומען צום חמד פון די רעגירונגס-ארגאנען. אנדערש
וואלט אלץ איינגעפאלן... אז אנגעס האט דורך איר פאמיליע גע-
קאנט ווען עס איז מיר פארשאפן פראמעקציע, האט מען געקאנט
פאָרויסזען, הגם אײַף האב צוערשט נימ געקלערט שמארק
וועגן דעם.

ווי מיאוס! איך האב אבער געמוזט גובר זיין אלע מיינע
אינסמינקטן, פכדי צו מאן מיין דוג. — איך האב אנעשקא נימ
געליבט. אבער מיר איז געווען גוט מיט איר. איך האב זי גע-
לאזט ליבן מיר, און דערין, וואס איך האב דאס איר דערלויבט,
אף זייער א צארטן שטייגער, פדי איר צו פארגרינגערן, איז שוין
געווען א געוויסע צונינגונג, נימ וואס איך האב געדארפט מײַן
נייטן צו אט דער גוט-ניציקייט, נאר גראב האב איך איר נימ
געקאנט זיין — דאס איז אפשר דאס איינציקע פאזיטיווע, וואס
איך קאן וועגן זיך זאגן, אבער גופא דאס נימ-גראב-זיין — צי
איז דאס פון גוטס אדער פון שלעכטס, דאס ווייס איך שוין נימ,
אפשר האט מיר געפעלט מוט אנצומאן ווייטיק דער מיידל —
און דערפאר האב איך געלאזן צווישן אונדז אוי פיל אומקלאָרס
און האַלפט, און שפעטער, בשעת איך האב מיט איין מאך גע-
וואלט אַפראמען אלץ האב איך איר מער ווי געמאן איידער

ווען איך וואלט גלייך אין אנהייב זיך אפגעטראגן.
אנעשקא איז געווען שוין. אירע טונקל-פרוינע אויגן האבן
דערמאנט אפילו אן דאראטי. אבער עס האט געפעלט דער קאנ-
טראסט פון דער טונקל-אויגיקער און וויסטהויטיקער בלאנדינע.
אנעשקא איז געווען שווארץ-האריק, א פאוועגלעכע פרוגעטין. זי
האט געהאט א סך געלערנט, דורכגעמאכט פל-ערליי קורסן.
אונדזערע שפאצירן אין שרייבער-וואלד זיינען געווען גרויסע דיס-
קוסיעס. איך האב גערעדט גערן מיט איר. מיט איר שכל און
מיט איר פשוטקייט פלעגט זיך מיך אפיסל טרייסטן אין יענע צעפלי-
גענע צייטן. שמענדיק איז זי געווען אפגעהאריקט און לוסטיק. ווען
איך פאקלער מיך היינט, איז אפשר נאר אט די פריילעכקייט
געווען דאס, וואס האט מיר געהאלפן אריבערצוטראגן די פאר
מיר טוימע, פינפולע שפאצירן אין שמועסן.

ניין, ניט נאר דאס אליין. פאר מיר האט דאך די וועלט
א זין נאר געבן א פרוי, ערשט דעמאלט ווערט זי א ממשות.
איך האב שוין מער ניט געקלערט וועגן גליק לעכער ליבע.
פארקערט: פרויען באשאפן פוין. אבער גראד אט דער אונ-
טערשייד אין ווארעמקייט האט מיך צוגעבונדן צו זיי, דער אונ-
טערשייד צווישן א לעבן אין פוין, וואס האט דאך א זין און
פאטייט, און צווישן דעם אפסאלוטן גארנישט, דעם גלייכגילט.
מער ווי אט דעם ווארעמען אונטערשייד האב איך פון קיין פרוי
ניט געווארט — און ווייניקער האט אויך אנעשקא ניט געקאנט
מיר געבן. צי איך האב זי ליב געהאט צי ניט — דאס האט
שוין מיר ניט אויסגעמאכט. פוין און א פיסל ווארעם — דאס
איז דאס איינציקע, וואס איך האב נאך געזוכט ביי פרויען. און
מיט וואסער הענגט האב איך געוויגן אט דאס פיסל ווארעמקייט
פון מיינע מעלאנכאלישע שפאצירן מיט אנגעס. אפשר גראד ווייל
עס איז געווען א ווארעמקייט וואס גיט אויס, וואס פארשווינדט.
איין מאל האב איך אנגעס א קוש געטאן. זי האט זיך
דערפון אפגעפירט זייער אומגעשיקט, דאס ארעמע קינד. זי האט
גענומען מיין קאפ אין אירע ביידע הענט, נאך בעת מיינע ליפן
זיינען געלעגן אף אירע. „וואס טוט זי דא“, האב איך געטראכט

אומצופרידן. „זי שרויפט ביי מיין שארפן, ווי ער וואלט געווען א בינאקל“. ניין, פון צעגאנגען ווערן, וואס וואלט מיך באפאלן אף דארואמיס מויל, איז דא באמת ניט געווען צו מערקן. „דעם מענטשנס הארץ איז אזוי געראם“ האב איך דערנאָך געזאגט. „דאס נידעריקסטע באועצט זיך דארט צוזאמען מיט דעם איידלסטן. ניט דוקא איינס נאכן אנדערן. נייערט גלייכצייטיק“.

איך האָב דערפֿי געקלערט וועגן איר ליבע, מסתמא די ערשטע ליבע פון א יונגן הארץ, וואס איך בין געווען אנטשלאסן אויסצונוצן צוליב די אינטערעסן פון מיין פאמיליע. נאך ניט אינעם גאנצן קלאר, ווי אזוי אבער איך האב געווסט, אז בעת עס וועט נויטיק זיין, וועט דער חוב אריבערשפאנען איבער די צארטע ספיקות פון געוויסן, פונקט ווי איבער די נויט-געשריען פון די אפגעזאגטע אנגעשטעלטע, אבער אנגעס האט געמענט אירס. — זי האט זיך געהאט איר ווערטל „הומאניטעט“. ביי איר אין דער נשמה האט געלויבטן א מילדער, גלייכמאָסיקער שיין, ניט ווי ביי מיר, ווו דער פלאקער פון שטורקאצן האט אופגעריסן שווארצע רויכערדיקע אָפּגרוזמן.

„הומאניטעט דער העכסטער צוועק, גוט!“ האב איך אף איר געשריען. „אבער ווען מען דערלאזט צוליב א גראנדיאזן צוועק די ערגסטע נבלות, עינזייט, אינקוויזיציע, מלחמה, ווי דאס איז אלע מאל געשען — אדער נעמט אן אנדער פאל: עמיצער וויל און מוז ראטעווען זיין פאמיליע פון אונטערגאנג, און היות ווי ער האט דאס זיך אוועקגעשטעלט ווי זיין העכסטן ציל אין לעבן, ניצט ער אויס צום ביוזן דעם צוטרוי פון א ליבן פשרן גוטן פריינט“.

וואס עפעס אויסנוצן צום ביוזן? אויב פריינטשאפט איז פאראן, איז שוין הילף און קרבן ניט ווייט.“ „אבער ווען עס רעדט זיך וועגן ליבע? ליבע און הילף, דאס דארף מען ניט צונויפמישן. ליבע קאן אויך פיינט האבן, צעשטערן. ליבע איז ניט געשאפן צום נוצן“.

„ניין, ליבע קאן ניט פיינט האבן“. אנגעס האט א טופע געטאן. אירע פאקן האבן זיך גערוימלט. „דעם מאן, וואס איך

ליב, אים וועל איך העלפן, ווען עס איז נויטיק. איך פארשטיי
גארניט, ווי קאנט איר דאָ זען א ווידעראנאנד".
איך האב זי ארוםגענומען.

"דו האסט מיך אריינגעפראכט אין פעסע, זי האט מיך
אפגעשמויסן. אבער איך בין פלוצים אזוי פריילעך געווארן און
האב זי מער ניט אפגעלאזט. אזוי זיינען מיר צוויי טיפער אין
וואלד, מיר האבן געזונגען א ליד. א ליד פון דער שולע, וואס
מיר האבן פידע געקענט. צווישמיטיק. דערנאך האבן מיר אין א
קליינער אכסניה געלאזן אונדז געבן מילך. ביז דעמאלט פלעגן
מיר נאך ביימין "איר" און "דו". ביי דעם גלאז מילך האבן מיר
געטרונקען ברודערשאפט פאר אלע מאל. בארואיקט פיל פריינטלעך-
כער ווי אלע מאל, בין איך געגאנגען צוריקוועגס געבן איר. —
ליבע איז דאך מיר, נאך דאראמט ים פארווירפן, אויסגעקומען פאר-
רופן און פארבאטן. דא האט אבער געוואקסן א שוואך ליבע-
שפראצל און קיינער האט גארנישט געקאנט זאגן דערגעגן. ער
איז דאך געוואקסן אין שאטן פון אחריות, פון הוב.

מיינע געדאנקען האבן געהאט דורכגעמאכט א קרייז. אונטעם
האט מיר אף איר שטיינער באוויזן, אז עס איז קיין עזולה ניט,
ווען מען איז עפעס אויסן מיט דער ליבע. אָבער ניט דאס איז
געווען דאס טיפסט וויכטיקע פאר מיר. נאר אז איך מעג איצט
ווידער זיין געבן א פרוי, אז איך האב אין יענעם אונט זיך גע-
האלטן פאר באפרייט פונם "ליבע-זער!" ווארום מיטאמאל איז
מירן ביינקשפאט נאך דער פרוי געשטאנען אין דינסט פון דער
אחריות. און עס איז במל געווארן אלצדינג, וואס האט די ליבע
געמאכט אוממיגלעך. ליבע (פאר מיר אזוי נויטיק, וואס איך קאן
זיך אן איר ניט באגיין) האט איצט געדארפט א מצווה טאן.
לכל הפחות דעם אונט איז עס גארניט געווען קיין מאט געפיל.
מיך האט הייס געמאכט די דאנקבארקייט, וואס אונטעם האט
פרייער געמאכט די שמריק, וואס האט מיך געווארן.

אלץ וואלט געקאנט איצט גיין זיין גוטן גאנג. לידער איז
דאס ניט געווען קיין פראמעקציע, וואָס צוליב דעם האב איך גע-
דארפט אָנקומען צו אנעשקא און צו איר פאמיליע. צו אט דער

נידעריקוימ, וואס איך האב אזוי שטארק מורא געהאט פאר איר,
איז דאס ניט געקומען. עס איז געקומען א סך ערגער.
„ראקענהויז טודי איז געגאנגען אלץ אראפ. איך האב גע=
ארבעט ווי משוגע, מאג און נאכט, עס האט גארנישט געהאלפן.
א גרופע ברינער פאבריקאנטן האבן אונדז געמאכט א טיילוואנישע
קאנקורענץ וואס קעגן איר האבן מיר ניט געקאנט ביישטיין. קיין
ספק ניט, די אונטערנעמונג איז געגאנגען צום גרונט. דערהויפט
איז דאס געווען די פירמע געזעצטא און קאָ, וואס האט אזוי
אראפגעריקט די פרייזן, אז מיר האבן מער ניט געקאנט פאר=
קויפן אפילו פאר דעם אייגענעם קאסטן=פרייז.

„מען מוז ביזן די מעטאדע, האט געזאגט מיר ברודער.
דינגען נאכשפירערס! האנדלס=שפיאנאוש!“

צי האט אים דאס לעזן די קריגס=זכרונות, וואס האבן זיך
דעמאלט באוויזן הונדערטער ווייז, אינגאנצן פון זינען אראפגעבראכט?
אָדער די קרימינאל=זממאספערע, וואס ער האט זיך געפונען אין
איר ארצונק זיין פראצעס? „א צייט לאנג האב איך ניט געוואלט
הערן פון אָם דעם פאנאמאטישן איינפאל. אבער איך האב קיין
ברירה ניט געהאט. און אלעס לופערצעל, וואס דער ברודער האט
אינגיכן אים געבראכט, איז טאקע געווען זייער א פלינקער מענטש.
מיט אים איז נאטירלעך געקומען די גאנצע באנדע, וואס האט
גענומען צו אונדז אויס= און איינגיין. עס האט זיך אנגעהויבן יענע
ערנסטע צייט, וואס איך האב שוין גערעדט פון איר. פון לויטער
אחריות=געפיל בין איך אריינגעפאלן צו א באנדע אויסוורפן, וואס
האבן פון קיין אנדער געזעץ ניט געווסט, ווי אויסצושמעקן און
צו כאפן רויב. באלד האט לופערצעל ארויסגעקראגן אז די ברי=
נער פאבריקאנטן פאקומען פון די רעגירונגס=אנשטאלטן אזעלכע
באגרינסטיקונגען וואס אונדז האבן זיי ניט געוואלט געבן. עס האבן
זיך ארויסגערוקט מעשיות מיט כאפאר. מען האט אראפגעזעצט
באזומע. ניי אוימגליק, נייער יאמער פאזע דעם קריגס=פראנט
„ראקענהויז טודי. מינעס און קאנטר=מינעס, נקמה און שפיאנאוש.
איך האב געליטן צווישן אט די צרות, אויך קעפערלעך,
איך בין אויסגעדראגט געווארן צו הויט און בינער, האב געמיינט,

אז איך וועל לאנג ניט אויסהאלטן, אבער דער קרויז האט זיך געשלעפט, ניט געאכט, צי זיינען מיינע גערופן בפת דאס צי דערטראגן צי ניט.

צו אנעשקא פלעג איך אפט זאגן: «איך האלט עם מער ניט אויס. איך ווייס נאר ניט, וואס איך זאל מאן, ווען איך וועל דאס מער ניט אויסהאלטן. וואס וועט געשען אין אזא פאל? דער פאדיר פון געדולד איז צעריסן. איז נו? ווייטער?» זי האט אזא תליה-הומאר ניט געקאנט תופס זיין, זי האט מיר געעצהט צו לאזן אלצדינג שטיין און ליגן, ווי מען מוז מאן אין געוויסע פאלן, ווען עם איז קיין עצה ניטא (אנב, וועגן מין לאגע האט זי גע- האט נאר א מטושמשע פארשמעלונג, פאקטישע זאכן האב איך איר קיינמאל ניט דערציילט), איך זאל מאכן א ריזע — דעם קומענדיקן חודש, מיט איר קיין בערלין.

«וואס טוסטו אין בערלין?»

«מין פאטער איז דארט, ער ווינט שוין עטלעכע חדשים אין בערלין, איך וויל אים באזוכן».

עס האט זיך געהאט אנגעהויבן די אינפלאציע-צייט. דער מארק האט זיך געגליטשט אראפ: איין העלער — אבער ער האט זיך דערביי ניט אפגעשמעלט, דעם צווייטן מאג שוין א האלבן און אזוי פסדר ווייטער, אלעמאל די העלפט פון נעכטיקן ווערט. דייטשלאנד איז איצט געווען וואלוול, בזיל הזול. אויסלענדער האבן דייטשלאנד אויסגעקויפט. מיר פערזענלעך איז געווען דער- ווידער, צו לעבן וואלוול אפן חשבון פון א חורבן. ניין, קיין דייטשלאנד וועל איך פארן ערשט, ווען עם וועט דארט בעסער גיין. לאנג קאן עם דאך ניט געדויערן. — מען האט דעמאלט ניט געקאנט זיך פארשמעלן, ווי לאנג א פאלק מוז קענען לידן.

«ווער איז דאס די דאמע, וואס איר האט מיט איר נעכטן אין ברין שפאצירט?» האט מיך מקבל פנים געווען לופערצעל, וואס האט שוין געהאט ביי אונדז איך געשעפט אן אייגן צימער מיט א מיש.

„וואס קער דאס זיך אן צו אייך? שפּיאָנרע איר אפּשר
מיר אויך נאך?“
ער האט מיט ביידע הענט געריבן זיינע שפיציקע וואנסעס.
„דאס ניט. אבער פריילן אַמצירק איז דאך בכל אופן די הויפט-
קאנקורענץ פון „ראקענהויז מוך.“
„ווי אזוי?“

„געזעצט און קא. — דאס איז טייטש: געזעצט און
אַמצירק. די פאמיליע אַמצירק איז די קאמפאניע. האט איר דאס
ניט געוואסט?“
„קוין השגה.“

„שלעכט אינפארמירט. אבער פון איצט אן וועט איר
מסתמא זיך היטן צו רידן פון עפעס אנדערש, ווי פון
וועטער.“

די ארימע אנעשקא איז געווען גאט די נשמה שולדיק.
זי האט דעם מינדסטן אינמערעס ניט געהאט פאר איר פאמערס
פאבריק. זי האט שטודירט איר מאלעריי און האט מוך ליב גע-
האט. זי האט קינמאל ניט געפרעגט, ווי אזוי איך לעב. און עס
האט זיך ארויסגעוויזן, אז אויך איך האב בעצם גאר ווינציק גע-
וואסט פון איר פאמיליע: דער עיקר איז מיר געווען
פארהוילן.

עס האט זיך ארויסגעוויזן, אז געזעצט און קא. איז טאקע
אונדזער געפערלעכסטער שונא און האט דירעקט געשמרעבט אונדז
בדלות צו שמעלן. — ניין, ניט אנעשקא האט מיר אויסגעפרעגט:
אבער איך, איך בין געווארן דער פרעגער, איך האב ביים בעסטן
ווילן ניט געקאנט בלייבן גלויבליטיק צו דער פראגע, ווי אזוי
געזעצט און קא. פארדינען זייער עשירות. צום גליק האט
אנעשקא, די אידעאליסטין וועגן דעם גארנישט געוואסט. — מינע
פראגעס האבן אבער געהאט אן אומגעריכטע פעולה. אנעשקא
איז איצט געווען פאגלויבט, אז איך וויל מיט איר חתונה האבן,
הגם איך האב אויסגעמיטן די קלענסטע אנצוהערעניש אין דער
ריכטונג און פלעג דירעקט אַפליקענען, ווען זי פלעגט נעמען
רידן דעריבער. אבער דאס, וואס איך האב זיך אזוי שטארק

אנגעהויבן צו אינטערעסירן מיט איר פאטערס פינאנסן, מיט זיינע קונדן א. א. ו. וואס איף האב אפילו געוואלט איצט פארן מיט איר קיין בערלין, בכדי זיך פערזענלעך צו באקענען מיט אים — ווי האט דאס די אכצן-יאריקע געקאנט אנדערש אויסמייטשן, ווי: ער וויל ביי פאפא בעטן מיין האנט. אין דעם מענה, האב איך געזען, פארבריינגט זי גליקלעך אירע מעג — און גראד אט דעם טעות האב איך נישט געמארט ביי איר אוועקנעמען. ווארום עס האט פאסירט עפעס מאימדיקס, וואס האט מיך אלץ ווייטער אריינגעטריבן אינם וועג פון פארברעך.

איך האב מער נישט געקאנט באצאלן די רעכענונגען פון גראָא. מיין שוועסטער האט געשריבן, צי זי זאל קומען אהיים. דאס הייסט, שטארבן.

און אט דער פארשאלטענער טייוול לופערצעל האט ארויס= געקראגן, אז די פירמע נעזבעדא קויפט איין אין דייטשלאנד גוואלדיקע סכומים טוף. פאר שפאט=פרייזן און בריינגט עס אריבער דורך פארשיידענע קונציקע מאכינאציעס אָן צאל=שוועריקייטן איבער דער גרענעץ צו אונדז. איצטער האט זיך אנטפלעקט דער סוד, ווי אזוי זיי האבן אזוי שטארק געקאנט ווארפן די פרייזן, אז מיר האבן שוין די קאנקורענץ נישט געקאנט אויסהאלטן.

דאס איז געווען, הייסט דאס, קאמף אף לעבן און טויט. ווערט אט די פרייזן=ווארפעניש נישט אפגעשטעלט, איז דעמאלט אויס מיט „ראקענהויז טוך“. אין עטלעכע וואכן קומט דער סוף.

מיין ריזע קיין בערלין, צוזאמען מיט אנעשקא, האט איצט געקראגן א צוועק, וואס די אומגליקלעכע האט אפילו נישט גע= קאנט חלומען וועגן אים. כאפן דעם מענטשן, וואס האלט אונדז פארן גארנל, וואס זיצט אין בערלין און ארגאניזירט פון דארט אויס דעם אימפארט, וואס שמעלט אונדז בילות — אופדעקן זיינע אומגעזעצלעכע דרוי=שטיק, אריינבריינגען אים אין טורמע — וועגן דעם האב איך געחלומט, אדער איז דאס מאקע געווען דער פאטער פון מיין געליבטער, פון מיין פלה (זי איז נישט געווען נישט דאס און נישט יענס און האט פארנומען ביידע ערטער מיט

א מין סימבאלישן פאמייט), איז דאס געווען אנגעשאקט פאמער, וואס מיט אים האב איך דאס געוואלט אפטאן אזא זאך?
"איך מוז ביי דיר נאך אמאל פרעגן" האב איך צו איר געזאגט. "ווי קלערסטו וועגן דעם — צי מעג מען די ליבע אויסנוצן צוליב א צוועק, ווען מען האלט אט דעם צוועק מאראליש?"

"איך ווייס פון קיין אנדער מאראל ניט, היינט מענטשלעכע קייט" האט דאס מיידל מיך געלערנט. "און עס קאן דאך גאר קיין שאלה ניט זיין, אז צוליב דער מענטשלעכקייט מעג מען אלץ אויסנוצן, אפילו ליבע. הומאניטעט מאר מען ניט פארבייטן מיט סאנטימענטאליטעט".

מיר זיינען געשטאנען ביי א פארקן, באשלאגן מיט פלאקאטן. א קאץ האט געבעדיק א פישטשע געטאן. אזא ארימע ארויסגעווארפענע קאץ. הייבט האב איך געוואלט זי גיין זוכן. אבער ניין, דא האב איך באמערקט, אז דאס איז געווען א האלב-אפגעריסן ברעטל, וואס האט געקרעכצט אין ווינט. האב איך רחמנות געקראגן אויף אפן ברעטל. און באלד האב איך מיר גענומען קלאפן מיט די פויסן אין שטערן. "איך בין א קאמערדיאנט, א קאמערדיאנט און געוויסן, האב איך געשריען.

אנעשקא האט די זאך אנגענומען רואיקער, ווי איך האב זיך געווינטשן: "וואס איז דאס?" האט זי געפרעגט. פמעט אין קאמאוועס.

אין דעם אויגנבליק האב איך זיך געשמארקט. "הייסט דאס הומאניטעט — מיינסטו?" נאכגעקלערט. "ניין, דאס איז א ביסל צו פארשוועמען אויסגעדריקט".

און אזוי זיינען מיר געפארן צוזאמען קיין בערלין. — עס איז געווען אפרייל, אבער ריכטיק ווארעם איז נאך ניט געווען.

אין בערלין האבן מיר זיך באגעצט אין פאזנדרער האמעלין. אויף אף דער רייזע בין איך געבליבן קאלט צו אנגעס, אלע מאל אין די גרענעצען פון העפלעכקייט. א מיידל מיט עפעס גע-ניטקייט וואלט געוויס פראטעסטירט קעגן אזא דייטלעכן באווייז פון קאלטקייט. וואלט זי באווייזן פרוג און פארבימערונג, וואלט

איך אפשר געשפירט א מין ליידנשאפטלעכע אופרעקונג און אלץ וואלט צעשמאלצן געווארן אין ליבע אדער אין פעם. עם איז אבער דערצו ניט געקומען. עם איז געבליבן א מיטל-צושמאנר, מעשה-זשעלע — גערונען. געווארענע גוטגינציקייט — איבער-געשטאנענע זויערמילך. — פייגלעך אומאָנגענעם האב איך דאס געשפירט, ווי עם גלייטשט זיך אראפ אין מיינע נערוון.

«אנגעם, צי קאנט איר גלויבן, אז א ליבע, וואס האט זיך אנגעהויבן אין א שפיטאל, זאל זיך גוט ענדיקן? האב איך גע-זאגט, בעת זי איז איינמאל שפעט נאכמיטיק געקומען מיך אפ-געמען צו בריינגען מיך אין דעם האטעל, ווו איר פאטער האט געוווינט. דאס ״דו״ צווישן אונדז איז, ניט געקומט אף דער חדשים-לאנגער פאקאנטשאפט, נאך ניט געווען געפעסטיקט. איך האב דאס ניט צוגעלאזט.

«צי דארף זי זיך ענדיקן, די ליבע?״ האט זי געשפאסט.
«אפשר ענדיקט זי זיך קיינמאל ניט?״

איך האב געשוויגן פאר פארדרוס. מיר איז איצט קיין שפאס ניט איינגעגאנגען. פארוואס האט זי דאס ניט געפילט! אזא מיידל, פארלאזן פון אינסטינקט, פארלאזן פון גאט! איך האב אף איר שמארק רחמנות געהאט. אפשר איז זי געווען צו בלוט-ארעם, צו ווייניק אנמוויקלט, אז אירע אינסטינקטן זאלן זיך אנטפלעקן. אבער ווי שוין איז זי געווען. דער ווייטער פנים מיט די שפיציק-געפינדזלמע ברעמען און די ברוינע אויגן, וואס האבן זיך אפגעעפנט פאר מיינע אויגן, ווען איך האב אין זי אריינגע-געקוקט, ווי צוויי סאמעט-בלומען, בליענדיק אלץ גרעסער און גרעסער. שוין איז זי געווען, אבער איך האב זי ניט ליב געהאט. «אפשר, האב איך א מאָמענט א טראכט געטאן, איז זי גאר אנדערש, ווי איך מאל מיר אויס, און די זאך איז גאר אַזוי: וויל מין אינסטינקט איז אַזוי שוואַך אַנטקעגן איר, ווייזט מיר אויס, אז איר אינסטינקט איז שוואַך... דאָס וואָלט געווען מאָדענע, אָבער פּאַרט מיגלעך... איבעריקנס, האָט מיך די פּראָגע לחלוטין ניט אינטערעסירט.

אָ ניין, דאָס איז דאָך די נבלה — זי האָט מיך יא אינעם
 מערעסירט, די גאנצע אָנגעס האָט מיך אינמערערסירט צולחכעיס
 אַלצדינג, אפשר איצמער מער ניט, אין מאַמענט פון העכסטער
 אָנגעשטרינגקייט, בעת איך בין מיט איר צוגעקומען גענומען
 צום קליינעס האַמעל ביים ראַנד פון מירגאַרטן; איצמער ניט, אין
 דער רגע, ווען דער גורל דאַרף פאלן, אָבער דעם גאַנצן האַרפּסט
 און ווינמער האָב איך אָט די אלע פראַגעס, אָט די אלע מרה=
 שחורדיקע רעיונות איבערגעלעבט — די שטאַרקסטע פון אלע
 מרה=שחורות — צו ווערן געליבט און אליין ניט צו ליבן. —
 אין, דעם אמת גערעדט, איך האָב אין זיי געפונען מיין לעבן,
 דעם הענג פון מיין לעבן, הגם זיי זיינען געווען אוימעטיק גענוג.
 לויטן פאָדעס פון אָט די מרה=שחורות האָב איך שטענדיק גע=
 פונען דעם וועג צו אָנגעס, האָב זיך מיט איר ווימער געגלייטשט
 אַראָפּ, ביז אָט אַהער, ביז צו אָט דעם מאָג, ווען דער אָפּגרוינט
 האָט זיך אָפּגעפונט, איך האָב זי ניט ליב געהאט, אָבער זי
 איז געווען פאַרט אַ פרוי, געבן אַ פרוי קאָן איך לעבן, אָן אַ
 פרוי — ניין, געליבט צי ניט געליבט — אַ פרוי איז זי געווען,
 איבעריקום, אין איר פאַמעריס ענין וואָלט איך אפילו אַפּ אַ האָר
 אַנדערש ניט געמאַרט זיך באַגיין, ווי שטאַרק איך וואָלט זי גע=
 ליבט, וואָלט דען דעמאָלט מיין פאַלשקייט געווען וויציקער מיאוס?
 אונדאי ניט, ווי איך האָב די זאך געקערט און געווענדט, האָב
 איך מיר אויסגערוכט עלנט און פאַרלאָן. פאַרוואָרפן פון גאָט,
 אָפּגעשירט פון אליין, וואָס איז גוט און פּיין.

די זון האָט געהאַלטן אין אונטערגיין, מיר איז געווען ניט
 גוט, צום ליבסטן וואָלט איך געוויינט, גראַד האָב איך אין זיך
 אריינגעמענט זידל=ווערטער, ווי «קוילערי», «וויזיסקטאַרי», בעת
 אָנגעס האָט זיך שטאַרקער צוגעטוליעט צו מיר און, נאָכדעם ווי
 זי האָט זיך פאַרויכטיק אַרומגעקוקט — אַ בוימער=גרופע האָט
 אונדז פאַרשמעלט פון גאָס, — האָט זי מיר אַ קוש געטאָן אין
 די ליפן.

«דו שמופסט מיך אָפּ» האָט זי געזאָגט.

איך בין געוואָרן אָפּגעקאַכט: «ווייל איך האָב דיך ניט ליב,

ווייל איף האָב דיך אַ האָר ניט ליב. לאָז מיך אליין גיין צו דיין פּאָטער. גי דו אַרײַן אין אַ קאַפּע. דאָ קענסטו וואַרטן, אויב דו ווילסט. אזוי ביזו האָב איך נאָך קיינמאָל ניט גערעדט צו איר. עפעס האָט אין מיר אופגעשטורעמט. אַ ווילדער פּאַר-לאַנג האָט מיך געמריבן צו זאָגן איר אַליי, אַליי, צו ראַטעווען זי, אַנטפלעקן איר מיין אכזריותדיקן פּלאַן און דורכדעם אים צו צעשמערן אין לעצטן אויגנבליק.

זי איז געבליבן שטיין.

דאָס האָט געשמערט מיין פּלאַן. איך האָב דאָך געמוזט ווייטער גיין, עס איז דאָך געווען אָפּגערעדט. איך האָב געמיינט, אז נאָך אַ ווילע וועט זי ווידער מיטקומען. זי אָבער האָט גע-האַט אָפּגעווענדט דעם פנים צו אַ בוים און איז געשטאַנען אָן באַוועגונג.

אַ פּאַר טריט האָב איך געמאַכט. איצט האָב איך זיך אומגעקערט צוריק צו איר און האָב שטיל אַראָפּגענומען איר די האַנט פון פנים. איף האָב געמיינט, זי וויינט. זי האָט אָבער נאָר געקוקט ווי צעמישט, מיט פון אימה אופגעריסענע אויגן, וואָס זיערע ברוינע שמירן זינען אין דער טיף אַליי מער ברויטער געוואָרן...

אין יענעם מאָמענט האָב איף איינגעזען, אָדער מיר האָט אויסגעוויזן, אז איך האָב איינגעזען, אז עס איז גאָר ניט אין מיר געווענדט צו ראַטעווען זי. איך וואָלט עס ניט געקאַנט, אַפילו אויב איך וואָלט דאָס געוואָלט, אויב איך וואָלט געהאַט דאָס רעכט דערצו. עס איז געווען פאַרפּאַלן: זי האָט זיך שוין פון מיר ניט געקאַנט אָפּרייסן, דאָס האָב איך איצט געפילט, ווי איף האָב עס געפילט שוין עטלעכע מאָל, ווען איך האָב געוואָלט זיך באַפּרייען פון איר, אָדער ריכטיקער: זי באַפּרייען פון מיר. און אַ פאַרפירעדישער געדאַנק איז אין מיר אופגעקומען: „אפשר טו איך מאַקע גוטס דערמיט, וואָס איף מסר איר פּאָטער. אפשר איז דאָס דאָס איינציקע, וואָס איך קאָן איצט טאָן פון אַנעשקאַס טובה וועגן. ווען זי וועט געוואָר ווערן די מיאומע נבלה, וואָס איך האָב אָפּגעטאָן (אין אירע אויגן קאָן דאָך דאָס נאַטירלעך אַנדערש

ניט אויסזען). וועט זי מיך פארטאכטן און פיינט קריגן. און דע=
מאָלט וועט זי ווערן באַפרייט פון מיר — אמת פאר א העלפט
פרייז! אָבער צי איז דען פאראן א צו הויכער פרייז דערפאר!
זי ווערט דאך פון מיר פטור. וואָס קאָן זיין בעסערס!
מול טוב!"

דאָס האָב איך אזוי ווי צוגעווינשעוועט מיר אליין צו מיין
איינפאל, און א צארטע פרייד, וואָס איז פארבייגעפלוין איבערן
שוואַרצן תהום, האָט מיך אריינגעבראכט אין א מילדערער שטי=
מונג. איך האָב איר געגלעט איבערן אַקסל, דעם צו טיף אַרפּ=
געלאָוענעם, ניט גראַציעזן אַקסל.

"וע, קום דאָך" האָב איך געוואָנט זאָנפט. ניט מער ווי די=
דאָזיקע ווערטער. אָבער איך האָב גרויס געניטשאַפט אַריינצולייגן
אין די פשוטסטע ווערטער אן אַנצהערעניש אַף א טיפן באַטייט.
א געבאַרענער פאַרפירער בין איך געווען, — נאָר טיילמאַל האָט
מיר אויסגעוויזן, אז איך פאַרפיר ניט אזוי די פרוי, ווי מיך
גופא.

זי איז געגאנגען. איך בין איר געווען דאנקבאר, וואָס זי
האָט גאָרנישט גערעדט, וואָס זי האָט ניט פאַרלאַנגט קיין דער=
קלערונג. אָ, וואָס פאַר א צארט, איידל און פיינפיליק פרייליך זי
איז געווען. איין איינציקע טאַכטער, געפאַלעוועט, אָפּגעהיט — און
דאָך האָט זי געהאַט גענוג ענערגיע צו שטודירן קעגן ווילן פון
די עלטערן, וואָס האָבן ניט געוואָלט וויסן פון בילדונג. דער
קאַפּ פול מיט ליטעראַרישע רעיונות, שמענדיק גרייט זיך אליין
אויסצופרווין, צי זי טוט אליין, וואָס דער אידעאל פאַרלאַנגט. ניין
אזוי מוטיק איז זי ניט געווען, אָפּצושאַצן די נישטיקייט פון אַט
דעם גאַנצן בילדונגס=רומל, ווי ער האָט פאַרדינט. בקיצור, א
מישונג פון שוואַכקייט און קראַפט, וואָס איך האָב געקאָנט, ווי
מיך אליין, ווען עס פלעגן זיך ארויסווייזן אירע מעלות, פלעג
איך מיר זאָגן אַמאָל: ניין, א דאַנק, דאָס האָב איך אליין גענוג.
און דאָס איז אפשר דער איינציקער טעם, פאַרוואָס איך האָב
ניט געקאָנט זי ליבן, הגם איך האָב זי באוונדערט און הגם זי
איז מיר געווען געפּעלן. איך פלעג אַמאָל מיט התפעלות בא=

טראכטן אירע שווארצע האר, דעם פיינעם פוף אף דער אויבער-
שמער ליפ, די גרויסע טונקעלע שווערע אויגן און שמאלן פנים.
אבער עס איז געבליבן א געפראָרענע התפעלות, קיין געפיל האט
זיך דערבוי נישט גערייט.

בעת אט דעם לעצטן שפאציר אונדזערן. האט זי גארנישט
גערעדט מער. נאר הארט צייט האמעל האט זי געזאגט, גאנץ
שמיל: "און נאך אלעמען מוזטו פארט ריידן מיט מיין
פאטער?"

"איא".

"און איך זאל ווארטן?"

איך האב א וויילע א קלער געמאן, און ווידער האט מיך
א שפאר געמאן צו זאגן דעם אמת. "איך האב צו ריידן מיט
דיין פאטער פון גאר אן אנדער זאך, ווי דו מיינסט".

זי האט מיך טרויעריק אנגעקוקט. איך האב געפילט, אז
איך האב דא געזאגט עפעס אוינס, וואס האט אין אירע אויערן
געמוזט קלינגען ממש ווי בפיוונדיקע רשעות, הגם בנאמנות עס
איז אזוי נישט געמיינט געווען, איך בין הייסט דאס, ווידער אמאל
אוועק צו ווייט, אימויסט איר ווי געמאן, בכדי דאס צו פארריכטן,
האב איך פארענדיקט: "אבער איך בעט דיך פונדעסמוועגן —
ווארט אף מיר". דערבוי האב איך זי אריינגעפירט אין דעם
ווארט-זאל פון האמעל. איך האב גערעדט ווייך, געשפירט ממש,
ווי מיינ שטים באכישופט זי — אבער גלייכצייטיק איז געשמאנען
פאר מינע איבערגעשראקענע אויגן דאס בילד: ווי וועל איך דאס
אהער אין זאל אראַפּקומען, ווען דאס וועט זיין געשען, ווי וועל
איך קאנען אנגעס אין די אויגן אריינקוקן? — א גיהנם איז
דאס געווען, וואס איך האב איבערגעלעבט, פשוט א גיהנם.

די לעצטע האפענונג: דער פאטער וועט זיך נישט לאזן
ארויסנארן אפילו דעם מינדסטן פון זיינע געשעפט-סודות.
אנעשקא האט אים, פארשטייט זיך, צוגעגרייט צו מיינ באזוך,
אפשר ווי פון א צוקינפטיקן חתן. אבער דער נאמען, דער נאמען!
ער האט דאך געמוזט וויסן, אז מאירעדער באטייט "ראקענהויז
מוק", דאס הייסט, דעם שארפסטן קעגנער. אדער אפשר האלט

ער זיך שוין אזוי גרויס, אז ער האט פאר אונדזער קאנקורענץ קיין מורא ניט? — דורך אועלכע העצערישע פארשטעלונגען האב איך געפרווט זיך צוצוגעבן היץ. פאקטיש אבער האב איך געקלערט, אז דער אָמזירק, ווי א קלוגער געריבענער סוחר וועט מיך באלד פרעגן: דער מאירעדער — פון דער שלעזישער מוזיק-פאבריק? און אז ער וועט מיך אדער הייבן ווייזן די מיר, אדער ער וועט מיר פארשלאגן דורך א שידוך פארבינדן ביידע פירמעס. דאס איז אבער געווען א ווילדע פוין — אט דער געצווונגענער שידוך, און איך האב אפילו ניט געהאט דעם פח איבערצוקלערן, וואס איך זאל ענטפערן אף אזא פארשלאג, וואס בעצם האט ער באדארפט גאר ארויסגיין פון מיר. און דאס שרעקלעכסטע איז אבער געווען די אויסזוכט, אז אנגעס אין איר זוכן נאך מענטש-לעכע אידעאלן האט מיך אויסגעמעלט דעם פאטער ווי א נשמה אָן אַ גוף — האט זי דאך גאר אין אנהייב פון אונדזער פאקאנט-שאפט ניט געוואלט וויסן פון מיין נאמען אפילו: „א מענטש, וואס איז מרױעריק, דאס איז פאר מיר גענוג“ — און אז דער אלטער וועט זיין נאריש גענוג מיר צו דערציילן וועגן זיינע בערלינער געשעפטן, וואס איך וועל, פארשטייט זיך, באלד נעמען אים אויספרעגן. האט מיך, פכן, געפייניקט די שרעק, מיין פלאן זאל זיך ניט איינגעבן, דערפוי האט מיר זיך אויסגעמעלט נאך א מער דראסטיש בילד: אריין אין צימער, „הענט ארויף, איך כאפ די פאפירן אראפ פון שרייב-טיש און באלד אין אן אוימא אין פאליציי...“

אנעשקא האט פאמערקט מיין אופרעקונג. „עפן זיך און דעם שאל — א ניט וועסטו זיך צוקילן.“

אזוי האבן מיר זיך געענגט. איך האב זי ניט געקוישט. איך האב נאר אועקגעלייגט איר קאפ, איר זיס-שמעקנדיקן שייך-געפורעמטן קאפ אף מיין ברוסט, האב אופגעהויבן איר פעליך-היטל און האב איר געגלעט די ווייכע האר פון צום האלדן אראפ...“

איך האב זי ניט פארנעמט, קיין איינע פון די מיידלעך, וואס איך בין מיט זי ווען עס איז געווען נאָענט, האב איך ניט

פארנעמן. איך האב טייל מאל דאס געפיל, אז איך בין זיי אלע געבליבן געטריי. פונקט דער היפוף ווי דאן זשאן, וואס ער פארלאזט זיי אלע גראד אין דעם מאמענט, ווען ער באצווינגט זיי. איך אבער באוונדער נאך איצט יעדער איינציקע פון די דאזיקע פרויען, האב זיי ליב אימלעכע אין איר באוונדערקייט. איך מוין, אז מען ליבט, ווייל מען וויל צוקומען גאר נאענט צו נאָט א באשעפעניש, ווייל מען וויל פילן זיינע מעלות, זיין קראפט, שפירן שמענדיק די ווונדער פון דער שאפונג. גאר אין דער ליבע קומט מען נאענט. אנדערש ניט. דעריבער קאן איך מיר ניט פירשמעלן, אז וואָסער עס איז ליבע — צי איז דאס אפילו מיין ליבע צו דאָראַטי, וואס איז געווען געמישט מיט זוכן הענוגים, צי מיין באציאונג צו אַנגעס, וואס איז געווען פארבונדן מיט השבון — זאל זיין אינגאנצן אומגעטלעך, אינגאנצן ווייט פון יענעם אייביקן קוואל, פון דער ביינקשאפט פון די פונאנדער געריסענע באשעפענישן זיך צו באהעפטן מיט אנאנד. מיר דוכט, אז לגבי דער נידעריקסטער ליבע איז די גאנצע איבעריקע טועכץ פון מענטשן פוסט, איבעריק, אומנוצלעך, און וואלט מעמט געוואנט: הפקרדיק, אליין אנדערע איז שפילעריי. מען קאן דאס אופהערן און מיט אן איינגעהאלמענעם גענעץ מאַרן ווידער אָנהויבן פונדאָסניי. פאָליטיק א שטייגער. אדער געלט פארדינען. אזוי איז דאס לכל הפחות ביי מיר. — ביי ליבע גענעצט מען ניט. גאר ליבע איז וויכטיק.

ס ט א ש א.

און איצט אן אנדער וועלט...
 געפייניקט פון עינויים בין איך ארום די מרעפ פון האַמעל.
 אין פערטן גאַרן, מיר 88, האָט אָף מיר געוואַרט דער אַמזיריק,
 און אונטן אין זאל האָט געוואַרט זיין טעכטערל אַפן רעזולטאַט
 פון אונדזער שמועס.
 איך האָב ניט גענומען דעם ליפּט, נאָר איך האָב באַנוצט
 די מרעפ, בכדי נאָך אַמאָל זיך מיישב צו זיין. איך האָב אַפילו גע-
 וואַסט, אזעס איז ניטאָ וואָס צו קלערן. צום פאָטער גיין — גיין צו

דער מאַכטער און זיך מודה זיין אָפּן — אין ביידע פאלן בין
איך עובר אָף מיין הוב. אויסקלייב צווישן גומ און שלעכט — פאר
מיר איז דאָס נימאָ. פאר מיר האָט עקסוסטירט נאָר דאָס שלעכטס.
— פול יאוש בין איך אָנגעקומען ביז צום פערטן נאָרן, נאָר
עמלעכע מריט בין איך איצט געווען פון מיין ציל.

איך בין פארבייגעגאנגען פארביי דער ליפּט=שאכמע. פונם
קלאפּ פון א צוגעמאכטער מיר האָב איך זיך דערשראָקן אופגע=
כאפט. דער ליפּט האָט זיך אראָפּגעלאָזן, אין אים א מאַנסביל
וואָס האָט ווילד געמאכט מיט די הענט. פון דער טור אָבער
איז אַרויסגעשפרונגען א דאַמע, וואָס האָט תיכּף זיך געווענדט
צו מיר.

א הויך=געוואַקסענע פרוי. הויך און שיין — מער האָב
איך צוערשט נים געזען. פון איר ברוין=זיידענעס הימעלע איז א
גלאַנץ אַרויסגעגאנגען.

זי האָט גערעדט זייער גיך, אירע יונגע ווילדע אויגן זיינען
אָף מיר געשפרונגען: „איר זייט מיין ברודער, פאַרשטייט איר.“
מיין פנים האָט, משמעות, זיך געהאַט משונה פאַרענדערט,
וואָרום זי האָט זיך פונאַנדערגעלאַכט קוקנדיק אָף מיר.
אָבער גאַנץ קורץ, דערנאָך האָט זי ווייטער געשטורעמט
אומגעוולדיק: „איר זאָלט זאָגן, איר זייט מיין ברודער. נים נאָר
פראַזע — אלע מענטשן זיינען ברודער — אָדער אזוי ניערמ
מיין ליבליכער ברודער גרעגאָר, וואָס מען רופט אים גאָרי,
פאַרשטייט איר? דאָס זאָלט איר זאָגן דעם דאָקטאָר קאַרקאָס —
אין טאַקע באלד, אין א פערטל שעה אַרום. הערט איר, איך
האָב דאָס גענוי באַקלערט. אין א פערטל שעה אַרום קום איך
אין באַר אַרײַן. דאָרט מוזט איר אים דאָס זאָגן. איר דאַרפט מיך
דאַמעווען. פון טיפּסטן יאוש אַרויס בעט איך בײַ איר. דאַמעווען
— ווילט איר דאָס?“

„געוויס“ האָב איך געזאָגט, באוועלטיקט, הגם איך האָב
נאָך נים פאַרשטאַנען, אין וואָס דאָ גייט.

און איצטער איז דאָס געגאַנגען גיך — אזוי גיך און גומ,
ווי אלץ איז געגאַנגען אין יענע טעג, זי האָט אָנגעכאַפט מיינע

הענט, זי האָט דאָס געמאָן מיט אַן אייגנטימלעך-פרייער באַווע-
גונג, אַז אימלעכע פון אירע הענט האָט געהאַלטן מיין איין האַנט.
דורך אירע הענטשיקעס דער וואַרימער דופק, — זי האָט מיר
געטרויט. אירע אויגן, גראַ-גרוין האַבן אָפּן אַריבערגעשמראַמט אין
מיינע, „איך פאַר אין דער באַגליימונג פונם דאָזיקן מענטשן, וואָס
איך קען אים ניט אַריבערמראַגן. ער היט מיך, באַפרייט מיך פון
אים, איר קענט דאָס, ווי מיין פרוידער קאַנט איר אָן מענות אים
אָועקשיקען. איר נעמט מיך צו זיך — לפנים — אָדער אָפּ אַן
אמת — ווי איר ווילט. דאָס וועט אויסקומען גאַנץ נאַטירלעך.
איר זיט דאָך מיין פרוידער, נאָך פריי. פריי פונם באַזיגן מענטשן
— אַלץ איינס, ווי — ווי איר ווילט.“

עס האָט געשמעקט מיט אוואַנטיורע. אין מיין פּינלעכער
לאַגע וואָלט איך דאָך אויסגענוצט יעדער אויסרייד, אַבי אָפּצולייגן
דעם באַשלוס, וואָס איז אַזוי צי אַזוי געווען שלעכט. — דאָס
אָבער האָט געצויגן גאַנץ אַנדערש. פון ערשטן מאַמענט אָן איז
דאָס געווען מער ווי אויסרייד, „נאַטירלעך וועל איך מאַן, וואָס
איר באַפעלמ, זאָגט מיר נאָך גיכער, ווי איז דער מאַן“. איין
האַב געזאָגט „גיד“, ווייל איך האָב באַמערקט די איילעניש, וואָס
זי האָט זיך געזאָגט. אפשר וואַרט מען אויף אָפּ איר אין אַ
צימער דערפּוי?

„ניט דאָ“ האָט זי גערופּן. „דאָס זאָל געשען אין באַר.
פאַסט נאָך אויף גוט, עס טאָר ניט אויסזען ווי אָנגעשטעלט. דער
דאָקטאָר איז זייער קלוג. אין אַ פּערטל שעה אין באַר. אין דעם
מאָמענט געפינט זיך דאָקטאָר קאַרקאָס אין ליפּט, וואָס איך האָב
אָקאַרשט אַראָפּגעלאָזן. איר האָט דאָס נאָך געזען? איך האָב אים
געגעבן אַ קליינעם שטופּ, בעת ער האָט געוואָלט ארויסגיין אין
איינעם מיט מיר. ער לאָזט מיך קיין איין מאָמענט ניט אַרדאָפּ
פון אויג. איך אָבער האָב אַ דריק געמאָן די קנאָפּע און איצט
קאן מען דעם ליפּט שוין ניט אָפּשמעלן, די גאַנצע פיר גאַרנס,
פּו ער קומט אָן אונטן, גאַנץ גענוי האָב איך דאָס זיך פאַרגע-
שמעלט. איך האָב עס גענוי אויסגעריכנט. איצט האַבן מיר נאָך
פיר מינוט צייט. דער דאָקטאָר איז זייער אומגעשיקט, ער ווייס

נימ ווי צו באנין זיך מיט די קנאָפּקעס און קאָן נימ אַליין אַרױספּאַרן. ער מוז אַרױפּגיין צופּום די פּיר גאַרן. ביידע ליפּט= אינגלעך האָב איך ערגעץ אַױעקגעשיקט. זינט צױי מעג האָב אױף פּאַרויסגעזען אָט דעם אױגנבליק. פּאַלט מיר נימ אַרױן אין די רױדײ. און הױב אַליין, װאָס זי האָט גערעדט, האָט געקלונגען װי אױסגעהױרט אַף אױסװױניק, פּונדעסמועגן איז זי אױצט געװאָרן פּאַטױבט פּון אױפּרעקונג, האָט געצימערט און נימ געקאַנט רױדן װײמער.

„האַט ער אײך ליב, דער דאַקטאָר? — װאָס פּאַר אַ שױכות האָט איר צו אױס? װי אַױי האָט ער אײך אַרױנגעכאַפּט אין זײן מאַכטװײ האָב איך געװאַנט, נאָר פּכדי איר אַרױסצװעהלפּן. און זױות װי זי האָט נאָך אַליין נימ גערעדט: „פעצם א גאַנץ קאַמישע סיטואַציע — דער מענטש אין דעם פּאַרנדיקן קאַסטן, װאָס ער קאָן פּון אױס נימ אַרױס.“

זי האָט זיך אַ פּיט געמאַן די ליפּן — אַ באװעגונג, װאָס אײך האָב אָפּט שפּעטער באַ איר באַמערקט. מען האָט די צײן נימ געזען, נאָר דער גאַנצער פּנים איז געװען אױפּגערייט, האָט געריפּן, געמאַלן דעם קאַרן פּון געװאָזימעט. איר פעס האָט אױסגעפּראַכן: „גאַר נימ קאַמיש. — נאָך דרױ מינוטן. — אַ גע= פערלעכער מענטש איז דאָס. אַ שאַנטאַױסיסטי.“ װידער האָט זי אָנגעװאָרן דעם אָמעס.

„װאָס װיל ער? געלט? װעלן מיר אױס דאָס געבן.“
 „ניין, מיך. נאָר מיך. קײן אַנדער זאַך אינטערעסירט אױס נימ.“
 אײך האָב איר געװאַלט מאַכן אַ קאַמפּלימענט. נאָר פּלוצים זײנען אירע אױגן געװאָרן פּול מיט טרערן. „אױף פּין אַױי אױמ= גליקלעך. אַ שקלאַװין.“ אין דעם אױסגעצױגענעם „אױ—ג—מגליק= לעך“ איז אָבער געװען אױך אַױי פּיל װײבלעך=צופּרידנס. די פּרוי, װאָס װערט פּיל באַגערט! אױצט אָבער גאַר װילד: „נאָר מיט די גראַנסטע מיטלען לאָזט זיך דאָס מאַכן. איר טרעפּט מיך אין באַר. פּאַסט גוט אױף. אין באַר, צופּעליק, אין אַ פּערטל שעה אַרױס. מיר האפּן אײנס דאָס אַנדערע יאָרן לאַנג נימ געזען. איר זײט נשחומם. װי אַ ברודער קאַנט איר נימ פּאַרטראַנגן, װאָס

אײַך ווייז אין האָמעל. לאַדט מיך איין צו זיך אין וויינג, איר
וויינט זינט יאָרן אין בערלין. און סטראַשעט אים נאָר גוט אָן.
דאָס בעסטע, איר פירט אים אָפּ צום באַן, צום שנעלצוג קיין
וויין. פון דאָרט קומען מיר אָן. ער איז קיין אַנדער זאך נישט
אויסן, ווי מיין געלט, וואָס איך האָב ביי מיר. די צירונג פון
רוסלאַנד. מיר האָט געשווינדלעך אין קאָפּ פון אָט די אלע ווי-
דעראַנאָדן. הייסט דאָס פאַרמ געלט? — די פרוי האָט נאָך אלץ
געהאַלטן פעסט מינע הענט. איצער האָט זי אַ שפּרייט געמאַן,
אַריינגעקוקט אין דער ליפּט-שאַכטע. «ער פאַרעט זיך נאָך. גיכער.
נאָך אלץ דריי מינוט. זי איז ווידער צוגעגאנגען צו מיר, און ווי
דאָס וואָלט געווען די נאַטירלעכסטע זאָך אין דער וועלט, האָט
פּלוצים מיך אַרוימגעהויכט אַ שמאַלע וואַרעמקייט, וואָס שטייגט
אַבער אַרויף פון די טיפּסטע טיפּענישן — די וואַרעמקייט פון איר
געפּנטן מויל אַף מינע ליפּן. קיים אַ סעקונדע אָבער עס איז
געווען, אזוי ווי געשמאַקע ריחות וואָלמן אויפגעהויפּנט געווען אין
בערג און זיך צעשטאַמן הויך איבער מיין קאָפּ. און היכף איז
אַלץ ווידער געווען אַוועק, דער קילער קאַרידאָר איז געשטאַנען
אַרום, האָט זיך נישט געהאַט גערירט. איך בין געקומען צו זיך.
אַפילו אַ ביסל ברוגולעך. «זי קעמפט, הייסט דאָס, מיט אלע
בלי זיין? האָב איך געטראַכט. איר שפּראַך איז איצט געוואָרן
גרינג און פּליסיק. «הערט איר — דאָקטאָר קאַרקאָס האָט מיך
אַרויסגענומען. איך בין אים איינגעלעך מחויב צו דאַנקען. אָבער
אײַך האָב אים נאָר פּיינט. ער האָט דאָס געמאַן צוליב זיין אייגע-
נעם גוי, הערט איר — קענט איר די סאַנאַטאָריע בעלזאַסאָ ביי
וויין? פאַר נערוון-קראַנקע. מיין מאַן האָט מיך געלאָזן דאָרט פאַר-
שפּאַרן אין דערקלערן פאַר משוגע. אײַך נאָר, בכדי צו פאַרשאַפּן
מיין געלט, דאָס מוזט איר וויסן, אָבער נאָר אוימוגעפער — צום
טײל בעסער פאַלש. התונה געהאַט הייס איך שטיינער, מיין מאַן
איז עסטרייכער, ווינער. איך האָב אַ סך געליטן. קאַרקאָס איז
דאָרט געווען אסיסטענט. ער האָט מיר געהאַלפּן אַרויסקומען.
היינט איז דער צווייטער טאָג פון מיין אזוי גערופּענער פּרייהייט.
זי קאָסט מיר אָבער טיער, די פּרייהייט. איר אָבער ראַמעוועט

מ'ך, אמת? — נאָך אַ מינוט... —

„איך פארשמי נאָר ניט, ווי אזוי אייער מאַן“ —

זי האָט מיך אזוי אָנגעקוקט, אז איך האָב זיך אָפגעשטעלט, אין דעם מאַמענט זיינען מיר געוואָרן גוטע פריינט. — יאָ, פאַר דאָן אַזעלכע זאַכן, אַלע דערקלערונגען צווישן אונדז זיינען שטיל-שוויגנדיק ווי אָפגעלייגט געוואָרן אָף שפעטער, דער רעזולטאַט איז שוין געשטאַנען פעסט. אגב, זיינען אסך דערקלערונגען געווען איבעריק, ווייל אסך זאַכן האָב איך געטראָפן פון זיך אַליין, ווי אין טראַנס. — אַ פרייד, וואָס איר גלייכן האָב איך שוין לאַנג ניט געקאַנט, וואָס איך האָב נאָר ניט גערעכנט, אַז אַזוינע איז מיגלעך, האָט מ'ך דורכגענומען פון אויבן ביז אַראָפּ. „איר ווייסט דאָך אַפילו ניט, ווי איך הייס“ האָב איך געשטאַמלט.

ווידער אַ קורצער לאַך, גיכער הוסט פון אופרעקונג. „דאָס איז איצט ניט וויכטיק, ווי מוין ברודער הייסט איר גרענאָר — גערופן גאָרי — גרענאָר פאַן לויזענהוק, הערט איר. דייַטש-באַלטישער אַדל, דורות-לאַנג געדינט אין רוסלאַנד, דאָס מוזט איר וויסן. מיין פאָטער איז געווען גופערנאַמאָר. צום ווידערזען אין באַר, געדיינקט.“

„אַבער אין וואָסער באַר? האָב איך געפרעגט פאַוואַליע. עס איז געווען אזוי קלאָר, אַז איך האָב ממש מורא געהאַט צו זאָגן אַ נאַרישקייט.“

„ריכטיק, דאָס האָב איך פאַרגעסן. דעם עיקר. איר זייט אזוי גוט.“ עס איז אַליץ גענאָנגען מאָדנע קרויט; עס האָט דאָך קיין שייכות ניט געהאַט צו גוטסקייט, וואָס מיר איז אין לעצטן מאַמענט איינגעפאַלן דאָס וויכטיקסטע. שוין האָט מען געהערט וואַסטיקע טריט אָף די טרעפּ. „דער באַר פאַפּונאַ. אַ גאָס ווייטער. ניט פאַרגעסן. אין איין פערטל שעה. און איך הייס — דאָס מוזט איר נאָך אויך וויסן.“ זי האָט זיך אָפּגעהויבן אָף די שפיץ פינגער און האָט צו אימלעכן טראָף זיך צוגעשאַקלט און דערביי באַוויזן דעם טאַקט מיטן פינגער: אַ—נאַ—סאַ—סו—א... שרעקט זיך ניט. מען רופט מיך סאַשאַ. — און נאָך עפעס... פאַרמונקלטע אויגן, אָפּגעקערטער פנים... „איצט זיך אַוועק, ער

איז שוין מיט א גארן אונטער אונדז. — נאך איין זאך. פאר-
בינדט זיך ניט מיט מיר: ראטעווען — און געענדיקט. א נומע עצה;
— איך בין דאך פארשאלטן. און שוין איז זי געשפרונגען אראפ
די טרעפ מיט א הויכן, גאנץ נאטירלעכן געלעכטער: „ווי
שמעקסטו דאס? ווי ביסטו געבליבן?“ —

איך בין געלאפן, ווי גיך איך האָב געקאָנט, איבערן
קאָרידאָר, פאַרביי דער טיר 88, איצטער האָב איך דאָך ניט
געקאָנט זיך דאָ אָפּשמעלן, אויב איך האָב מאַקע ערנסט געקלערט
העלפן אן אומבאָשיצטע ראַמע. אַ פּינער אויסריד! און דאָ בין
איך שוין געווען ביי דער הינטערשטער טרעפ, אַראָפּ. און ווידער
א גליקלעכער צופאַל. איך האָב זיך שוין ניט פאַדארפט מער
באַגעגענען מיט אַנגעס, וואָס האָט געוואַרט אין זאַל. פּטור גע-
וואָרן פון איר. פּטור געוואָרן אויך פון איר פאַפּאַ. מאַדנע, אויבן
און אונטן לאַקערט דער לינדנוואַרעם — און איך צווישן ביידע
ווער אַנטרווען. צי איז מיר אַט ערשט ניט געווען, אַזוי ווי איך
האָב נאָר צו קלייבן צווישן אויבן און אונטן, אַזוי ווי אַ דריטס
קאָן לחלוטין ניט געמאַלט זיין? — אַזוי טרעפט עס, אַז מען
איילט זיך צו קומען צום אָפּגאַנג פון שייף. אָבער דער וועג ציט
זיך. עס איז אַזוי אומגעהייער וויכטיק, צו קומען צום שייף — א
סך היינט אָפּ דערפון, אַלצדינג, דאָס גאַנצע גליק. דער וועג
ציט זיך. אַט נאָך אַ גאַס. צי וועט מען נאָך באַווייזן ס'איז אין
מינוט צום אָפּפאַרן. און נאָך אַלץ איז פאַרבאָרגן דער אַרופּגאַנג
צום שייף. אין עטלעכע אויגנבליקן וועט מען דאָס וויסן, צי מען
האָט זיך אומזיסט געמאַטערט אָדער ניט — פּחד. — יאָ אָדער
ניין, לעבן אָדער טויט, קיין דריטס איז ניטאָ. און ווילסטו גיין
אַ געוועט, אַז עס איז פאַרט פאַראַן אַ דריטס? ניין, אָדער מען
באַווייזט צום שייף אָדער מען פאַרזאַמט. ווי קאָן זיין געמאַלט אַ
דריטס? און דאָך, און דאָך. אין לעצטן אויגנבליק, ווען מען זעט
שוין די שייף — כאַפט מען זיך אופּ אין אַ טייך פון שווייס. עס
איז געווען נאָר אַ חלום. דו ליגסט אין בעט, דו ביסט נאָר ניט
געלאָפּן צום ברעג, ניט דו האַסט די שייף געכאַפט, ניט דו האַסט
פאַרזאַמט — מען קאָן קיינמאַל ניט וויסן, צי דו וואַלסט נאָך

באויזן אין לעצמן מאַמענט — אָבער דאָס איז דאך ניט וויכטיק, וואָרום די האָסט דאָך געמאַכט אַ שפּרונג אין אן אַנדער וועלט... עס איז געווען אַן אַנדער וועלט.

אַלע מיינע חשבונות זיינען געווען ריכטיק. אָבער פּלוצים זיינען זיי מער ניט געווען גילטיק. אין מיין נייעם לעבן ניט. — וואָס פאר אַ צופאַל! וואָלט איך ניט געגאַנגען אָף די מרעפּ, נאָר באַנוצט דעם ליפּט, וואָלט איך סמאַשאַ קיין מאָל ניט גע- מראָפּן. אַליץ איינס, איצט איז שוין געגאַנגען פּון זיך. איבער די דינמער-מרעפּ בין איך אַריין אין קיך, דערנאָך אַפילו אין מאַשיין- שטוב פּון האַטעל, האָב אָבער דערפּרעגט זיך ביז צום אַרויסגאַנג, ביז איך בין דורך דעם האַטעל-קאַפּע אַרויס אפּן גאַס.

ד ע ר ב אָ ר פ א פּו ג א י

מסתמא איז זי א ננבטע — האָב איך געטראַכט, בעת איך בין געזעסן אין באַר און האָב געוואַרט. און באַפרייען דאַרף איך זי פון דעם דעמעקטיוו, וואָס האָט זי אַרעסטירט. ס'קאָן אבער אויף זיין א פרויען-הענדלער, וואָס האָט זי אַריינגעכאַפּט. ער האָט צוגענומען איר פאַס, אָדער ווייס עפעס פון איר אַ קרימינעלן פאַרברעכן, וואָס מחמת דעם קאָן ער זי אַלע רגע אַריינזעצן.

מאָדנע — נאָר אָף קאַטאַוועס האָב איך דאָס געקלערט, בשום אופן ניט ערנסט. עס האָט מיך בלוז געוויילט. וואַרטן אָף דערדאָזיקער פרוי וואָס מוז זיכער קומען... הערלעך! מרוימעריש! זיען אַ גלאַז וויין, אין דעם לידיקן באַר, וואָס איז אָבער שוין געווען באַלויבטן צום אַוונט, גאַנץ רואיק, וואָרום די אופּרעקונג האָט דאָך ניט געקאַנט שטייגן העכער. לייכטקייט, ווי איך וואָלט באַדאַרפט זיך אופּהייבן פון דער ערד, פליען... אַליץ איז געגאַנגען אזוי לייכט. פאַרשטייט זיך, אז ווי איך בין אַרויס פון האַטעל, איז מיר באַלד געפאַלן אין אויג דער שילד פון פאַפּונאַיען-באַר, איך האָב נאָרניט באַדאַרפט זוכן. און פאַר- שטייט זיך, אז דאָ איז געווען זייער שיין און געשטאַקפול. עס

האָבן זיך דאָך אָנגעהויבן די סמאשאַ-מעג, וואָס אין זי איז אַלין געגאַנגען אזוי ליכט.

ווידעראַנאנדן? יא, א סך זאכן האָבן ניט געשיממט. „איך בין פאַרשאַלטן“ — די דאָזיקע התראה האָט זיך געדיינקט. און צוערשט האָט זי דאָך געצויגן. „איר נעמט מיך צו זיך — ווי איר ווילט“. אַזא שיינע פרוי, וואָס באַט זיך כמעט אָן — ניט אַלע מאָג טרעפט דאָס. — און שפּעטער האָט זיך אַרויסגעוויזן, אז סמאשאַס דערציילונג (הויז עטלעכע קלייניקייטן) איז געווען דורכאויס אמת. דעמאָלט פאַרשטייט זיך, האָט זי אויסגעוויזן אויסטערליש, אָבער דאָס האָט ניט געשמערט. אדרבא: איך האָב כמעט באַדויערט, וואָס ניט נאָך מער אויסטערליש.

נאָר דאָס וואָס זי איז אזוי לאַנג ניט געקומען, האָט מיך סוף פל סוף געשמערט. א פערטל שעה, א פערטל שעה... כסדר האָט זי איבערגעחזרט אָם די צייט. און איצט זיינען אַוועק באַלד דריי שעה, דער דוּשאַ-באַנד האָט שוין לאַנג ניט גע-שטימט, עטלעכע פאָרן האָבן געטאַנצט. מען האָט געקאַנט פאָרויס-זען, אז עס וועלן זיך שמעלן אין וועג ניט פאָרויסגעזעענע שווער-קייטן — אָבער עס האָט פאַרדראָסן. איבעריק צו זאָגן, אז דורך דעם לאַנגן וואַרטן איז מיר ניט איינגעפאַלן זי חושד צו זיין. איך בין נאָר געווען טרויעריק, ווייל זי איז ניט געווען, נאָר פשוט. יא, אָט אזוי פשוט קאָן דאָס לעבן זיין.

איך בין שוין געווען היפש באַטריבט, ווי פלוזיס האָט זיך געעפנט די טיר און די שיינע פרוי איז אַרײַן. נעבן איר אַ הער. באַלד אָפן שוועל האָט זי מיך דערוען, האָט אויסגעשפּרייט די אָרעמס און איז צוגעפלוּיגן צו מיר, ניט געקוקט אף די טאַנצן-דיקע: „גארי — מיין ברודער!“ פון די אַרומיקע טישלעך האָט מען זיך צוגעקוקט צו אָט דער פאַמיליען-סצענע. אָן דערוף צו אַכטן האָט סמאשאַ מיך אָנגענומען, אופגעהויבן פון שטול, געקושט מיך אָף איין באַק, דערנאָך אָף דער צווייטער, אָפן מויל. „דער-קענסטו מיך? דערקענסטו מיך?“ — „נאַטירלעך, סמאשאַ, אָבער די איבעראַשונג. פון וואַנען קומסטו דאָס?“ — מיר האָבן גערעדט אזוי הויך, אז עטלעכע געסט האָבן מיט אויסגעשמערקטע העלדער

זיך אויסגעקערט צו אונדז, קעלנערס זיינען צוגעקומען. דאָס אלץ
האָט אויסגעצייכנט געפאָסט. די אַרומיקע האָבן דאָך געמוזט
דאָס באַמערקן. דערוויל איז צוגעקומען אויך דער הער, באַשיימ-
פערלעך דאָקטאָר קאַרקאָס. „ניין, קיך נאָר“ האָט סטאַשאַ אַרויס-
געהויכט אָן אַמעס. „איך קום דאָ פּרעמד אין בערלין און טרעף
מיין ברודער, וואָס איך האָב אים שוין פינף יאָר ניט געזען.“
„גרענאַר פאַן ליווענהוק“ האָב איך געוואָגט, זייער דימלעך.
דערביי האָב איך זיך פאַרנוגט.

„דאָקטאָר קאַרקאָס“ האָט ער געוואָגט.

„לאַמיר זיך צוזעצן?“ איך האָב געאַרדנט. דאָס האָט מיר
שוין געגעבן אַ געוויסע אייבערהאַנט. „זייער דערפריימי, עטלעכע
העפלעכקייטן, מען האָט באַשמעלט. אָבער וואָס איצטער? די
שרוף פון דער אַנשטריינגונג איז אלץ פעסטער געוואָרן אָנגעצויגן.
און אויב אפילו פריער האָב איך נאָך גאַנץ שוואַך געדיינקט
אַנגעס מיט איר פאַטער, איז איצטער דאָס געוועזענע אינגאַנצן
פאַרשוונדן פון מיין געדעכעניש.“

מיר איז באלד איינגעפאלן אַ גוטער אַריינפיר. „און וווּ איז
דיין מאַן?“ דערמיט האָב איך אָנגעהויבן די אַטאַקע.
איצט האָט סטאַשאַ באַדאַרפֿט ריידן, מיר אונטערהעלפן.
וואָס האָט איר געשמערט איצט צו דערצילן גענויער די גאַנצע
מעשה און צו שילדערן איר לאַגע... זי האָט געשוויגן. זי האָט
ווייזט אויס, מורא געהאַט פאַרן דאָקטאָר. פאַרוואָס האָב איך
צוגערשט ניט פאַרשמאַנען.

איך האָב אָבער ניט אָפגעלאָזן. „וווּ איז הער שמינצער?“
האָב איך זיך געווענדט צום דאָקטאָר, אלץ אין דעם טאָן, ווי
מען שמועסט זיך אין אַ געזעלשאַפט. „באַשיימפערלעך אין בערלין.
איך קען אים גאַרניט, סטאַשאַ, דו וועסט מיך נאָך היינט מיט
אים באַקענען?“ ווידער שוויגן. „איך מוז דאָך אָנגעמען, און דיין
מאן איז ניט ווייט. ווי באלד דו גייסט מיט אַן אַנדער הער אין אַ
נאַכט-לאַקאַל, — אין יעדן פאַל מיט אַ גוטן הויז-פריינט.“

איצטער האָט דער דאָקטאָר זיך אָנגערופן. אָבער אָן צו
קוקן אַף מיר, האָט ער זיך געווענדט צו סטאַשאַ: „צו קלוג —

צו פיל קלוג, דיין הער ברודער. דאָס ליגט מסתמא אין אייער פאמיליע.

דאָס איז געווען דערווידער. אזוי ווי די צוויי וואָלמן זיך געהאַט צונויפגעערט. ווארום סמאַשא האָט מיך נאָר אָנגעקוקט, אָבער האָט גאָרנישט געענטפערט. צי איז זי געווען אַף מיין זייט — האָב איך געדאַרפט איר העלפן קעגן אָט דעם מענטש — אָדער זי איז געווען מיט אים פארבונדן קעגן מיר?

דאָס אַלץ האָט זיך נאָך מער פאַרפלאַנטערט, ווען דאָקטאָר קאַרקאָס האָט ווייטער גערעדט. ער האָט גערעדט מיט אַ באַ-רימטן-קול, וואָס האָט געקלונגען, אזוי ווי ער וואָלט געגעבן אַ קאָנצערט. ער איז מיר אינגאַנצן ניט געפּעלן געווען — דער הויכער שטערק, די שליפן, וואָס פון זיי האָבן זיך בונקעלע שי-מערע האָר געצויגן העכער ארויף, אין פריימן, באוועגלעכן, בלייבן פנים עפעס פאַרגליווערטס: דער בליק הינטער די האָרנדיקע ברילן. מערקווירדיק: אָט דער מענטש, וואָס שפעטער, אין אָסטיאַ ווען איך האָב געהאַט מיט אים מער צו טאָן, האָב איך איינ-געווען, וואָס פאַר אַ ווילער ער איז — דעמאָלט, ביי דער ערשטער באגעגעניש, וואָס איז, אמת, געווען שמורעמדיק גענוג, איז ער מיר געווען דורכויס דערווידער.

„ליבער הער פאָן ליווענהוקי האָט ער געזאָגט ווייף, איר וויקלט אונדז, אייער שוועסטער און מיך, אריין אין אַ נעץ פון באַגריפן, וואָס האָבן פאַר אונדז ווינציק אָדער גאָר קיין פאַטרעף ניט. הויז-פריינט קאָן מען האָבן, נאָר ווען מען האָט אַ הויז, אַ היים, ווי מיר פאַרשטייען דאָס גרויסע וואָרט — מען מעג משער זיין, אז דער מאַן געפינט זיך נאָענט פון דער פרוי, אָבער נאָר דעמאָלט, ווען מען זאָל ניט באַשטימען „מאָן און פרוי“ אין דעם געוויינלעכן ראַציאָנאַלן זין. איך בין געבליבן געפלעפט. האָב איך געהאַט צו טאָן מיט אַ משוגענעם? — עס טרעפט, אַ דאָקטוירים פון משוגעים-היזער גייען אַראָפּ פון זינען. — אָדער דאָס איז אַ שווינדלער, וואָס אָנשמאַט צו געבן דערקלערונג, האַלט ער לעקציעס מעשה פראָפעסאָר? — נשהומס צו ווערן, ווי אזוי דער ערשטער איינדרוק קאָן אָפּמאַרן. דער דאָקטאָר איז ניט געווען

נימט מישונגע און נימט קיין שווינדלער, — איך האָב אים נימט דער-
שאַצט. ווארום פאלד נאָך דעם מישונדהדיקן אַרײַנפיר האָט עך
ווייטער גערעדט מיט דער לייכטקייט פון אַ סאַלאַן-מענטש.
„דערן שמינצער וועט איר מסתמא דאָס מאָל נימט זען.

סידן איר וועט מיט אונדז מיטקומען (דאָס וועט אונדז שמאַרק
הנאה מאַן). מיר פאַרן קיין קעלן. דאָרט וואַרט אָף אונדז הער
שמינצער. מיר פאַרן נעמלעך זאלבעדריט קיין האָלאַנד. היות
דער שמינצער איז פאַרנומען אין קעלן געשעפטלעך, האָב איך
זיך אָנגעשלאָגן צו פאַרזיין דערוויל דער געדריקער פרוי די שמאַט
בערלין, דאָס איז דאָך אינמערעסאַנטער. און פרוי סמאַשאַ האָט
נאָך בערלין קיינמאָל נימט געזען.

זייער קלוג. נימט ווי צוגעשעפן זיך. פפרט או די פאַר-
בינדעמע (?). האָט קיין מויל נימט געעפנט. לויט די ידיעות, וואָס
איך האָב געהאַט, האָב איך נימט געקאַנט זאָגן עפעס דערגעגן. א
לויט-רײַזע, פאַרוואָס נימט! — „האַלאַנד איז זייער שיין“ האָב איך
געזאָגט אין מיין פאַרלעגנהייט. דער דאָקטאָר האָט געלייטעליקט
דאָס אויסצוהערן. מיין מוט איז געפאַלן.

„און איצט זיינען מיר נאָך איינגעלאָדן — אין אַ פרויזאַמן
שפיל-קלוב“, האָט דער דאָקטאָר זיך געגרויסט. „אדוין קאַנען מיר
ליידער אייף נימט מיטגעמען. אבער מאַרגן פרי זיינען מיר אודאי
גערן מיט אייך, דער פאַן ליווענהוקי.“

„אָדער איבער אַלע בערג“ האָב איך געקלערט גרימזאַרני-
דיק און האָב געזאָגט: „וואָס פאַר אַ שפיל-קלוב, אויב איך מעג
פרעגן?“

ער, מעשה בריה: „א סוד.“

„איך קען אַלע פאַהאלמענע קלובן אין בערלין“, האָב איך
געלייגט. „איף וועל אייך זאָגן, ווהיין מען מעג גיין מיט אַ דאַמע,
ווהיין נימט.“

„אַבער איף בעט אייך... אַ שמיכל פון אויבן אַרפּאָ.
„אומזיסט זאָרנט איר וועגן אונדזערע נשמות.“

איצטער מוזטו ווערן גראָב, האָב איך מיר געזאָגט, ס'איז
די העכסטע צייט! — עס האָט גאַרנישט געהאַלפן, מחמת אינע-

ווייניקסטע מעמים, ווארום דעם דאקטארס דיפלאמאטיע איז נאמת געווען קינציק, „וואָס באַטייט דאָס! דאָס קלינגט דאָך...“ איף האָב געוואָלט אַרויספלאַצן. נאָך אין דער רגע האָט מיר אָפּגע- שלאָגן די פליגלען אַ גאָר אומגעריכטע שרעק. איף האָב ווייטער ניט געקאָנט. דאָס וואָרט איז מיר געבליבן שמעקן אין גאַנגל. די לאַגע האָט זיך מיט איין מאָל אינגאַנצן איבערגעדרייט — איך האָב דערקענט דאָקטאָר קאַרקאָס.

ווי האָט דערדאָזיקער נאָמען געקאָנט אַרויספליען מיר פון געדעכעניש. קאַרקאָס איז געווען מיין שול-חבר. קאַרקאָס עמיל. אין דער פּרוּוואַט-גימנאַזיע (אין די אונטערשטע קלאַסן), וואָס איף האָב געלערנט, אנשטאַט דער קאַדעטן-שול, אודאי האָב איך קאַרקאָס געקענט, אפילו זייער גוט, איף פלעג נאָך שטאַרק באַזונדערן דעם יונג, וואָס האָט אזוי פיל געשטודירט. ווי אזא ווערטל „דאקטאר“ קאן אזוי פארענדערן א נאָמען, ער האט מיר נאָך ביים ליפּט געדאַרפט אויסווייזן באַקאַנט. דעמאַלט פאַרשטייט זיך, וואָלט איך מוֹף ניט געהאַט אריינגעשמעקט אין נאַנצן עסק, קאַרקאָס — אַ שאַנטאַזשיסט? אָט דער דורכום = ערלעכער קאָ- רעקטער מענטש? ניין, אזוי שטאַרק קאן קיין באַראַקטער זיך ניט בייטן. בכּן, האט די שיינע פרוי געזאגט ליגן, גאָט ווייס, צוליב וואָס, איבער וואָסער קאַפּריו. צי איז דאס ניט געדרינגען דערפון, וואס זי האט איצט געשוויגן און האט מיר מיט קיין מינדסטן וואָרט ניט געהאַלפן? אמת פריילעך האָט זי ניט אויסגעזען, ניערט זייער ערנסט, האָט געהאַלטן כּסדר אין איין בייטן די אונטערשטע ליפּ, וואָס פאַר אַ פּלאַנטער. געוויס האָט קאַרקאָס מוֹף אויך גע- האט דערקענט, ווי איף אים, שול-חברים! ס'קאָן ניט געמאַלט זיין, אז ער זאָל מיר, דעם מאירעדער ערווין פון פריי וואַלדא, טאַקע גלויבן די עוונטיקע קאָמעדיע, אז ער האלט מיך טאַקע פאַרן ברודער פון רוסלאַנד. איך האָב די שפּיל פאַרלאָרן. איז דאָס גאַנצע געווען פאַר מיר אַ פאַסטקע? זאָל איך איצט אַלין מודה זיין? איף בין געזעסן מיט אַראָפּגעלאָוענע הענט, פאַרביי דער בלוּמען-וואַזע האָט די פרוי געקוקט אַף מיר.

„קומט איר פון דער סאַנאַטאָריע בעלזאַסאַז?״ האָב איך נאָך

א וואָרף געמאָן אָן כּחות. אין צו איר: „פּון דאָרט האָב איך גע-
האַט, סמאַשא, די לעצטע ידיעות פּון דיר. האָסטו זיך פּאַרריכט
אינגאַנצן?“

„געוויס“, האָט ער געענטפּערט פּאַר איר. „אַבער דאָס איז,
זעט איר, אייער מעות, וואָס דאָס אינמערערסירט איך. איר ווילט
וויסן, איינאַרדענען. געאַגראַפיש, אזוי צו זאָגן, אָדער געזעלשאַפּט-
לעך (מיינטוועגן). אזוי ווי מען פּרעגט אַ גלייכגילטיקן רייזדער
אין קופּע: פּון וואַנען קומט איר? קומען און גייען — ווי גלייכ-
גילטיק דאָס איז, ווי שכלדיק און ווי באַווויסמוניק צופיל! אַנט-
קעגן אַן אמתן לעבן — קעגן דעם אויסבראַך פּון אונטערערדישע
כּחות קאָן דאָס ניט פּאַשטויין.“

דאָס וואָרט האָט געווירקט. איך האָב אמת געשפּירט דעם
אַנשמעל, אָבער איך האָב אויך געפילט דעם וואַניקן אינהאַלט,
וואָס איז געווען גענוג מיך אַנידערצווואַרפּן. איך בין געווען גע-
בראַכן, מיין פּלאַן אופּגעדעקט. אז איך נעם גרינג אַיטלעכע זאַך
— דאָס ווייס איך גוט. איך האָב זיך געפילט אַלץ מער שולדיק.
אַבער איצט האָט דער דאָקטאָר זיך שוין געשפּירט ווי דער זיגער.
אז ער האָט אינעווייניק אויך געראַרפּט דורכמאַכן אַ קאַמף, דאָס
בין איך ערשט אַ סך שפּעטער דערגאַנגען. איצט האָט ער ניט
אופּגעהערט צו ריידן. דערביי האָט ער מיט דער רעכטער האַנט
געגלעט דעם גלאַנציקן זיידענעם לאַץ פּון זיין שוואַרצן לאַנגן
ראַק. עס איז מיר געווען דערווידער, און דאָס האָט מיך אופּגע-
וועקט פּון מיין אָפּגעלאָזנקייט. שוין דאָס, וואָס ער האָט אזוי פיל
גערעדט, האָט מיר צוריקגעגעבן אַ טייל פּון מיין כּח. און צו-
לעצט, אז ער האָט נאָך גענומען ריידן וועגן דער „קאַלמקייט פּון
מיין ברודער-ליבע“, וואָס מוז אָפּטרעטן קעגן דעם אומבאַווויסמן
געפיל, איז מיר קלאָר געוואָרן: ער האָט מיך גאַרניט דערקענט!
דערדאָזיקער מענטש, וואָס רעדט אזוי פיל פּון אינסטינקטן, האָט
אַליין בעצם קיין ברעקל אינסטינקט ניט. דערפּאַר מיינט ער, אז
ער מעג זיך פּאַרלאָזן אָפּ סמאַשא, אין דער אמתן איז זי נאָר
אינגעשראַקן... האַפּלא, איך בין געוואָרן לעבעדיק. גראַב האָב איך

אָנגעכאַפט זיין. האַנט צוזאַמען מיטן לאַץ, וואָס ער האָט נאָך
לאַץ גענלעט.

„קורץ און גוט“ האָב איך געוואָגט הויך, און די גראַפיק
האָט זיך מיר מיט איין מאָל איינגעגעבן אויסגעצייכנט. „די מעשה
איז מיר חשוביק, איך גלויב איך קיין איין וואָרט ניט. ניט די
אומשולדיקע ריזע, ניט אַז מיין שוואַגער וואַרט אין קעלן. איך
וועל מעלעגראַפיש אָנפרעגן ביי אים. אָדער אין בעלזאַסאַ, פון
וואַנען איר האָט — אַזוי מיין איך — אַוועקגעפירט מיין שוועסטער
אַן הסכּם פון איר מאַן. בין איך מאַקע געקומען צו דער רעכטער
צייט, איך צו שטערן. סטאַשאַס אויגן האָבן אופגעבליצט. און
צוגלייך איז מיר איינגעפאלן: אורדאי האָט ער מיך ניט דערקענט.
ער איז דאָך געווען מיט דריי קלאַסן העכער! די קליינע אינמע-
רעסירן זיך שטענדיק מיט די עלטערע שילערס, און ניט פאַר-
קערט. אַט דעם גליקלעכן פאַל מוז מען אויסנוצן, האב איך זיך
אונטערגעשריבן. די שרעק, מאַמער וועט ער מיך סוף בל סוף
פאַרט דערקענען, האט מיך ממש ווילד געמאַכט. איך בין אופ-
געשטאַנען, צוגעגאַנגען צו סטאַשאַס, וואס איז געווען נעבן דאָ-
מאַר אף דער סאַפּע ביים זייל.

„אפּפּאָרן איצט!“ האָב איך זיך צעשריען אַפּן דאַקטאָר.
„און דו — אַהער!“ זי האָט געדאַרפט פאַרנעמען מיין אָרט ביי
דער זייט פון מישל, זי האט זיך שוין געקווינקלט... „וואס ביסטו
אַזוי שמוס, פאַרוואָס זאגסטו ניט, ווי איז די מעשה? האט ער
דיך מאַקע אַזוי איינגעשראַקן? זעט איר, זי וואלט דאך גערעדט,
אויב איך וואלט אינגאַנצן געווען אומגערעכט. זי וואלט דאך מיך
אויסגעלאַכט.“

איצמער בין איך געווען גענוג שמאַרק אויסצונוצן אפילו
סטאַשאַס שווייגן פאַר מיין טובה וועגן. דער דאקטאר האט
אפילו ארויסגעשיפעט: „וואס דערלויבט איר זיך?“ — ער האָט
אבער נישט געהאט דערגעגן, אַז איך זאל זיך זעצן אף סטאַשאַס
אָרט אף דער סאַפּע. און איצמער האָט ער געקאָנט ריידן ווי
לאנג ער וויל מכּה דעם, אַז מיין פעם איז געמאַכט און אַז ער
איז געקומען צו שפּעט, אַז עס וואָלט אף אים מער געווירקט,

ווען איך וואָלט באלד פון אָנהייב אָן אינטואַטיוו, פון אָן אינעווייניג
ניקסמן געפיל אַרויס הופט געווען די לאַגע און וואָלט אים אָנגע-
געכאַפּט ביים גאַנגל. איצט איז דאָס נאָר חשבון פון שכל, און
דאָס אַרט אים ניט... דאָס אַליין האָט מיר אויסגעוויזן פּוסמע
רייד, קליין און פּחדנותדיק. עס איז שוין געווען קלאָר, אז אײַך
האַב די אייבערהאַנט. און מיט אמאָל האָב אײַך דערשפּורט, אז
איך ווייס אַלצדינג, וואָס אײַך האָב מיט אַ מינוט פּריער ניט גע-
ווסט. „צי איך וועל איך פּונע בבור זײן צי ניט, דאָס איז מיר
אַליין איינס! אָבער דאָס פּאַפּיר וועט איר ארויסגעבן — יאָ, פאַר-
שטימ זיך דאָס צייגניש פון אנטמינדיקונג, וואָס אָן דעם וואָלט
איר ניט געקאַנט באַהערשן מיין שוועסטער אזוי — אײַך ווייס דאָס,
ליקנט ניט — אוינער ווי איר אנטלויפט ניט פון אַ שמעלע אָן
אַ דאָקומענט, וואָס זאָל אים קאַנען דעקן אין פּאל פון נויט —
אין אַ פּאל פון נויט וואָלט איר זיך אַרויסגעשמעלט פאַר אַ באַ-
גלייטער פון אָן אַרעמער קראַנקער, וואָס איר דאַרפּט זי אַריבער-
בריינגען פון בעלאַוסאַ אין אַן אַנדער אַנשטאַל — גאַט מיינער,
האַב אײַך געטראַכט, פאַרוואָס האָט סטאַשאַ מיר דאָס אַליין ניט
געזאָגט? דאָס וואָלט דאָך געווען דאָס וויכטיקסטע. אָבער אין דער
מינוט ביים ליפּט האָט ניט געקלעקט ניט קיין צייט און ניט די
קאַנצענטראַציע פון די געדאַנקען. אָבער אז איך האָב ריכטיק גע-
טראַפּן, האָט באַוווּן דער דערשראָקענער בליק פון דאָקטאָר, וואָס
האַט זיך אָפּגערוקט פון מיר אין ווינקל סאַפּע. דאָס האָט מיך
געשמאַרקט. „גוט אָפּ!“ און אײַך האָב אַ רוק געמאַן די האַנט צו
דער אינעווייניקסטער קעשענע אין ראַק אונטער דעם זיידענעם לאַץ.
דאָ האָט מאַקע געקנאַקט פּאַפּיר... האָב אײַך קאַרקאַס ווידער
אַמאָל ניט דערשאַצט. אין עצם איז ער געווען אַן אויסגעצייכנטער
מענטש און איז געווען גרייט אַף דאָס ערנסטע. אַליין, וואָס ער
האַט גערעדט, האָט ער טאַקע (ווי איך האָב זיך שפּעטער דער-
ווסט גענוי) געמיינט און געפילט דורכאויס ערנסט. און אַט
דעם ערנסט האָט ער באַוווּן איצט אײַך. פּלוצים האָט ער גע-
האַט אַ רעוואָלוער אין האַנט. ניט זײן שולד, וואָס איך האָב
בעתן מיליטער-דינסט געהאַט זיך אויסגעלערנט אייניקע קונצן פון

דזשיאו-דזשיטסו און בין בכלל געווען פלינקער. דער רעוואָלווער איז אַראָפּגעפאלן אָף דער ערד... און דאָס איז געווען ווי אַ סיג= נאַל פאַר סטאַשאַ. "יאָ. נעם ביי אים צו דאָס פּאַפּיר, גרענאַר, ליבסטער" האָט זי געבעטן, און זי האָט נאָך געהאַט דעם איינ= פאַל אין דעם מאַמענט אומצוואַרפן דעם שאַמפּאַניער=קופּל, אַזוי אז איך האָב געקאָנט אומפּאַמערקט אופּהייבן דעם רעוואָלווער. פון דערבייאַקע טישלעך האָט מען באַמערקט דעם סקאַנדאַל, און אייניקע האָבן געוואָלט שוין רופן פּאָליציי. אָבער סטאַשאַ האָט עס דערקלערט ליבנסווירדיק: עס איז דאָך נאָר פּריילעכקייט, און דער אייזקופּל איז אומגעפּאַלן אומגעריכט. אין מיטן אָט דער מהומה האָב איך באַוווּן אַרויסצורייסן ביים דאַקטאר פון קעשענע א דאַקומענט — עס איז געווען דער געפּערלעכער שוין פון משוגעים=הווי. איך האָב אים איצט געהאַלטן פעסט און מער ניט אַרויסגעלאָזט פון האַנט.

אָן רעוואָלווער, אָן דאַקומענט, באַרויבט און שוואַך איז ער געווען — ס'איז געווען אַ רחמנות. סטאַשאַ איז געווען ווי אומגעבויטן. איצט האָב איך פאַרשטאַנען, פאַרוואָס זי האָט ביי איצט געשוויגן. געווער איז א פאַקט, און איין זאַך האָב איך גע= לערנט פון סטאַשאַ: פאַקטן זיינען פאַקטן. איצט איז סטאַשאַ גע= ווען פריי, זי האָט זיך געריסן אין קאַמף; "דער זשוליק! אַרעס= טירן דאַרף מען אים! אַ פאַרברעכער — וואס האָט אַויסגענוצט מיין שוואַכקייט".

"רויאיק" האָב אין באַמערקט שטריינג, זי זאָל ניט מאַכן קיין איבעריקן טומל, דאָס וואָלט ניט געשוויגט. — צוגלייך האָב איך געפילט, אז די אינטימקייט, וואָס איז געלעגן אין מיין מוסר זאָגן איר מוז שוין בלייבן צווישן אונדז.

טרערן זיינען געשמאַנען ביים דאַקטאָר אין די אויגן. ער איז באַשימפּערליך געווען איבעראַשט. "סטאַשאַ—איך פאַרשטיי ניט" וואָס פאַרשטייטו ניט? דו האָסט אפּשר געגלויבט, איך האָב זיך ליב? צו עפענען מיר די הפּיסה — דערוף פּיסטו מיר גע= ווען גוט גענוג — אָבער זיך לאָזן פון דיר ווידער איינשפּאַרן

אין א נייער תפיסה? ניין, די דאָזיקע צוויי מעג האָבן מיר באַ-
ווין, וואָס עס וואַרט אַף מיר..."

איר פּאָזיציע, האָב איך געפילט, איז ניט געווען זייער
שמאַרק. באלד בין איך געקומען צו הילף. "עס איז אליין איינס,
פאַרוואָס דו ווילסט ניט זיין מיטן דאָקטאָר. אין יעדן פאַל איך
נעם דיך צו זיך — און איר, הער דאָקטאָר, וועט מסתמא
האלטן פאַר בעסער היבף צו פאַרלאָזן בערלין. איך וועל איך
„אַליין“ ארויספאַנגלייטן צום באַן."

"יא, מו דאָס, מו דאָס", האָט סטאַשאַ געמאַנט פאַר
פריד. אַ ווי שוין זי איז איצט געווען. די שמאַרלאַנדיקע אויגן,
וואָס אין זי פלעגן געוויינלעך פיר האַנגען פון גרינער זיד גיין
ארום אין אַראָפּ — איצט זיינען אַלע געווען אַרופגעצויגן — און
אויך דער בלוט-רויטער מויל האָט געשמראַלט, און איבער דעם
דאָזיקן פנים דער וויסער שמערן, וואס אין דער ברייט האָט זיך
אַנגעצויכנט א בלאַלעכע אָדער.

אַבער קאַרקאָס האָט זיך נאָך ניט אונטערגעגעבן: "פאַר-
קערט — איך בלייב און איך וועל מעלדן דער פּאָליציי."

"דאָס וועט איר ניט מאַן. איר וועט זיך פרייען ווען איך
וועל אַף אייך ניט אַנווייזן אין דער געזאַנטשאַפט, אין דאָקטוירים-
פאַרוואַלטונג. איר זיט אפן גראַפסטן אופן עובר געווען אַף אייער
חוב, הער אַסיסטענט. איך האָב אַנגעווענדעט אליין, וואס איך
האָב געוויסט. איך האָב אבער נאָך מער באַנוצט, איך האָב
אויסגעקלערט — און אויסגעקלערט פאַקטן! גאט ווייס פון וואָ-
נען דאָס האָט זיך גענומען, אז איך האָב אין יענע מאָמענטן גע-
זען אליין אזוי דימלעך פאַר מיר. "און ניט נאָר דאָס האט איר
געטאן. אייער מענטשלעכער חוב, הער קאַרקאָס, וואָלט געווען צו
רעספּעקטירן דאָס פאַמיליע-לעבן פון אַ קרייגס-געפאַנגענעם, וואָס
איז בכלל עלול צו אַלע צרות. מוין שוואַגער וואס סמאַשאַ האט
אויס געראַטעוועט פון רוסלאַנד, פון דער געפאַנגענשאַפט, וואָלט
געוויס ניט געווען כּרזצה און וואלט אייך לחלוטין ניט באַ-
דאַנקט..."

דאָ איז טייל געווען פאלש. אבער טייל איז געווען ריכטיק. סטאשא האט מיר קיין איין ווארט ניט געזאגט וועגן קריגס-גע-פאנגענשאפט. איך האָב דאָס אזוי קאָמפּינירט. אמת, איך האָב געזען פאלטיש לאנד, דייטשע שיפן וואס ראמעווען — ניט אזיען און סאמארקאנד, וואָס סטאשא האט מיר שפעטער דערציילט פון זיי. אָבער אין דעם פאל האָט דאָס ניט אויסגעמאכט. איך האָב וועגן די פרטים ניט באדארפט ריידן. און דאָס, וואָס איך האָב געזאָגט, איז געווען דורכויס גענוג, מען זאָל מיינען, אז איך ווייס אַלץ, אזוי אז דעם דאקטאר האָט גאָרניט געקאנט איינפאלן, אז איך בין ניט סטאשאס ברודער. איך האָב דאס געפילט, זיכער ווי אַ פעלו, און דאס האָט מיר צוגעגעבן הענה. „אימלעכער דאָרף זיך מען צו היילן די וונדן וואָס דער קריג האט אָנגעמאכט“ האָב איך געמענעט און מיר האט אויסגעוויזן, אז איך מאַך אף זיך אלץ אַ פאַראַדיע — „עס איז נידעריק, צו פארשארפן די צרות פון דער מלחמה (דערצו געהערן אויך שידוכים, איבער-אילט געשלאסענע).“ דער דאקטאר האט אויפגעציימערט. אָן צו וויסן, דוד אַ צופאַל האָב איך דאָ געטראפן אַ ווייטיקדיקן אָרמ. דער קריג האט אין זיין וועלט-בילד ניט אריינגעפאַסט...

„איך בין“ — האָט ער ארויסגעשטאמלט, פאַרלארן שוין אינגאנצן דעם מוט — „הגם אין אלע אַנדערע זאכן אן אינ-סטינקט-מענטש, נאָר איך בין אַ געגנער פון מלחמה.“

דער שמועס האָט גענומען זיך אראָפּלאָזן צו אַ מעאָרע-טישער דיסקוסיע. דאָס אָבער האב איך ניט געמאָרט דערלאָזן. „זייער אינטערעסאַנט. אָבער עס איז קיין צייט ניטאָ. ווען איר פארט איצט נאך צום באַן — זייט איר געקומען צוריק, איידער עס האָט זיך געענדיקט אייער אורלויב...“

מיטן וואָרט „אורלויב“ האב איך ווידער געטראפן אין פינטל אריין. אַ, איך האָב געהאַט מזל! — „ווי קאנט איר דאס זאגן, איז דער דאקטאר אויפגעשפרונגען, ווי מיט פרישע פחות — ס'איז אָבער געווען אן אילוזיע.

איך האב נאָך ניט פאַרשטאנען, וואס איך האב דא געהאַט אנגעטאן; האָב פּהמימות געפרעגט, וואס האט אים פאַרמשעפעט.

„אורלויב, אורלויב!“ — האט ער זיך געווענדערט ווי מיט
 א בקשה מער צו סטאשא, ווי צו מיר — „אזוי ווי דאס וואלט
 געווען א ריזע אף אורלויב — און ניט א נסיעה אין נויט און
 טויט אריין — אָן שום זיכערקייט! אזוי ווי איך וואלט פריער
 געבעטן דערלויבעניש — און ניט געצוונגען אין איין מאמענט,
 דאָס הארץ אָפן פאר אלע שפיון פון לעבן, ניט באקלערט בא-
 וועלטיקט פון ליבע, פון דיר — פון דיר!“...

ער האט געציטערט מיטן נאנצן גוף. מיר איז אבער גע-
 ווען גוט צו מוט, ווי אן אכזריותדיק קינד. איצער האָב איך
 אים געכאפט! אָן דערלויבעניש — געוויס. און נאך ערגער: מיט
 א געגנבעטן דאָקומענט. איך האָב געקלאפט מיטן פאפיר אפן
 מיט. „אט דא — דער פראָטאָקאל פון פּאָליציי, אנטמינדיקונג,
 דער פראָטאָקאל וועגן דעם אופנעם אין משוגעים-הויז. לייקט,
 אויב איר קענט, איך וועל די פאפירן אָפשיקן קיין בעלזאסאָ און
 פרעגן, צי דער שעה-דאקטאר האט איך די דאקומענטען ארויס-
 געגעבן אדער — איר האט זיי געקראָגן אף אן אנדער אָפן.“

„דאס מעגט איר... אויב דאָס פאַרשאַפט איך פארגעניגן,
 און דיר סטאשא, איך האב מיך דאָן געבראַכט א קרבן.“

ער האָט זיך אַראָפּגעלאָזן; דעם פנים אף די הענט, וואָס
 זיינען געלעגן אפן מיט-ברעמל. איצער האָב איך אף אים רחמנות גע-
 האט. האָב אים באַרוואַקט. איך פארשמי זיין איידעלע פוונה, זיין
 לידנשאפט קען מען מוחל זיין. איך וואלט, אמת, געקאנט אים
 אינגאנצן דערשלאגן. אָט די פאפירן אין מיין האנט כאטייטן
 דאָך אזוי און אזוי פיל יאָר קאמאַרגע. דאָס דארף אים דאך
 זיין קלאָר. אָבער ווען ער פאַרט היבף אוועק...

„פיר אים אליין אָפ צום באַן“ — האט סטאשא געפאָדערט.
 זי איז געווען פארנומען מיט באַקוקן אירע ליפן און האט נאר
 קורץ אַ ווארף געטאן א בליק איבער איר האנט-שפיגעלע.

„ניין — מאכט אַ סוף מיט מיר“ — האָט קאַרקאָס גע-
 קרעכצט. „אונטערגאנג איז געווען איינגעשלאָסן אין מיין פלאַן —
 קאמאַרגע — אונטערגאנג איבער איין ווילדער מינוט — איך
 פארלאנג מער גארנישט.“

דער ווילער בחור -- איך האב אים געמוזט איינשמילן.
 איך האב אים געמוזט אויסטייטשן, אז עס איז ניט פרי צו
 בריינגען זיך פאר א קרבן — בעת עס איז ניטאָ קיין גאָט,
 וואס זאָל דעם קרבן אָננעמען. סטאשא האט אים דאָך ניט ליב.
 און זיין ווילדע אונטערנעמונג האט דאָך ניט אפגעליקט, אין
 אנדרייב אָן — און סוף פל סוף האָב איך אים דאָך געכאַפּט.
 ״ווילדע אונטערנעמונג״ — ווייל איך האב דאס אזוי אנגע-
 רופן, האָט דאס אים קענטיק באַרוואַקט. א מאַדנע זאך — איך
 האב געשפילט אף זיין נשמה ווי אף א פיאנאָ.
 ״אויסהאַלטן אין אזא זאך ביז צום ביטערן סוף, יא דאָס
 איז מיגלעך, דאס איז גרויס, האב איך געוואָנט און האב אים
 געמונגערט — אָבער ווען די זאָך איז שוין פאַרפאַלן, וואס
 העלפט שוין אייער גאַנצע העלדישקייט, וואס נוצט אייער אונט-
 מערגאַנג?״

ער איז געווען אינגאַנצן געבראַכן. ער האָט זיך געהאַלטן
 פעסט אָן מיר, בעת איך האב אים אַרויסגעפירט פון לאַקאַל.
 אזוי האָב איך אים צוגעפירט צום אויטאָ. א שוואַכקייט, וואס איז
 אים פלוצים אנגעפאַלן נאָך אזוי פיל מען פון דער שטאַרקסטער
 אַנשטריינגונג, האָט געצווונגען דעמדאויקן קלוגן מאַן נאַכצו-
 געבן, שוואַכקייט — וואָרום ווי אזוי וואלט ער געקאַנט אַננעמען
 מיין סאָפּיום, אז זיין אונטערגאַנג פאַסט ניט, אזוי צו זאָגן, צו
 דער רעכטער צייט? איז דען אונטערגאַנג ווען עס איז ניט צו
 דער צייט? — אַך, מען דאַרף דעם אַרעמען דאַקטאר קאַרקאָס ניט
 אויסלאַכן, ווען ער האט ניט געפונען אין זיך דעם לעצטן מוט
 און האט זיך געלאָזט איבערריידן. איבער אזעלכע זאכן איז גרינג
 צו ריידן — אבער קומט אמאל אליין אין אזא סיטואַציע, און מיר
 וועלן זען, צי איר וועט ניט הענדום פענדום לויפן צום באַן און
 אוועקפאַרן! איך ווייס דאס, ווייס דאס צו גוט. איך ווייס דאס
 פון זיך גופאַ. זארום סוף פל סוף — צי נעמט זיך ניט מיין
 גאַנצער עלנט דערפון, וואס אויך איך בין ניט בייגעשטאַנען דעם
 שרעקלעכן נסיון און האב ניט אריינגענומען ערלעך אין מיין
 חשבון אונטערגאַנג און מיינט? אבער דערפון שפעטער — דער-

ווייל אייל איך מיט דאקטאר קארקאס אין אויטא צום באָן, פאק אריין דעם פאריאושטן מענשן אין קופע פון ווינער נאכטצוג און האָב — אין מיין פרוילעכקייט און גומהארציקייט איבער מיין גליק — ניט פארגעסן צו לאָזן אים איינפאקן אין באָן-בופעט עטלעכע בומערבראָדן און צו דערלאנגען אים דורכן פענצטער.

ער האט געדאנקט ווי אין הלום.
סטאשא איז געבליבן אין פאפוגאיען-באר. אָן א געוועגן-
וואָרט פארן געשלאגענעם שונא.

אַ ל י א י ז ג ע ג א נ ג ע י א ז ו י ג ר י נ ג .

... די שיינע פרוי האָט געווארט אַף מיר אין פאָפוגאיען-
באר. איך האָב זי אָבער ניט געפונען אין יענער שטאָלצער.
כמעט אכזריותדיק-פעסמער שטימונג, ווי איך האָב זי געלאָזן.
אמת איר גלאַנץ-בליק האָט געווארט אַף מיר, צוגעווענדט צו
דער מיר — איך בין אַריינגעטראָטן אין אַט דעם פאַר מיר צוגע-
גרייטן בליק, ווי מען גייט אַרויס פון שאַטן אין אַ זוניקער גאַס,
ווי די ליכטיקייט ליגט אויסגעשפרייט ווייך ווי סאַמעט אַפן ברוק.
— נאָך מיין העלדין איז געווען מיר, אָפגעשוואַכט, ווי איינגע-
בראַכן דורך די אַלע אופרעקונגען. צי איז מיר גראָד דאָס
געפעלן אזוי אָן אַ שיעור? עס וואָלט מיר מסתמא אויך געפעלן
פאַרקערט, אויב זי וואָלט זיך נאָך אַליץ געהאַלטן שמאַרק. אָבער
איך ווייס, אז איך האָב איר שוואַכקייט איינגעפונען פאַזונדערס זיס
און מענטשלעך. זי האָט מיך פאַגעגנט כמעט מיט אַ געוויין.
„איך בין אזוי או—ד—ומגליקלעך.“ — „נאָך אַליץ? האב איך
געפרעגט — זי האט מיר געדאנקט מיט איר בליק און האַנט.
„אז דאס האט געקאנט געשען, אז מען קעמפט איבער מיר
מיט אוועלכע מיטלען —“

„דער גורל פון דער שיינקייט, האָב איך פאַרריכט דאָס.
וואס איך האָב פאַרפעלט אַף די מרעפּ.

זי האט געשמייכלט: „ווייל איך בעסער ניט זיין שוין“.

„מיוואסע פרויען איז שלעכט פון אַן אנדער זייט“.

— „אָ, דאָס לעבן! — אינגאַנצן הכנעהדיק, אונטערגעגעבן דעם

גורל. און איך ניט ווינציקער. „סטאשא“ האָב איך א זיפן געמאָן. צום ערשטן מאל ארויסגעאמעמט איר נאמען ניט ווי א לינג, נאָר ווי אן אמת. און דערנאָך זי א מפל-זאך, אבער פאר מיר זייער פריינמלעך: „איר האט אייער ראָלע געשפילט גלענצנד“.

„בין איך אפשר ענלעך צו אייער ברודער?“

„איך האָב גאר ניט קיין ברודער“.

„אין דער דאקטאָר“ —

„פון זיכערקייט וועגן האב איך שוין א צייט פריער, אין דער סאנאטאריע, אויסגעקלערט א ברודער. דערציילט וועגן אים אסך“.

„ווי איר האָט דאס אליין פאָרויסגעזען — צום באוונדערן“.

„עס איז געווען פאר מיר א פראגע פון לעבן. און איך

האב דאך געהאט צייט חדשים לאנג איבערצוקלערן אלע פרטים —

אבער דאס איז נאָך מער חידושיק: ווי האט איר געקאנט

טרעפן, אז איך האָב זיך באקענט מיט מיין מאן אין סאמאר=

קאנד, ווו ער איז געווען א קריינסגעפאנגענער?“

„אין סאמארקאנד?“

„איר האט דאס געזאגט?“

„ווייס ניט פון וואס צו זאגן. איך הער צום ערשטן מאל

אז איר זייט געווען אין דערדאוויקער שטאט. אבער איר האט

דאך געוואלט עפעס דערציילן — וואס איז דאס?“

„איר האט דאך גערעדט פון קריינסגעפאנגענשאפט!“

„יא איצט ווייס איך שוין — איר האט געוואלט זאגן,

ווי אזוי איר האט שוין אין סאנאטאריע ארוםגעקלערט אלע

פרטים פון אייער פלאן צו אנמלויפן“.

„דאס איז געווען אזוי... ניין — הערט איר: מאַסקא. זי האט

זיך צוגעשפארט צום לען און האט א ווילע זיך צוגעהערט צום

דזשאַן-באָנר, פארמאסקירט פאר א סאלאן-ארקעסטער. „ווי לאַנג

האב איך ניט געהערט קיין מוזיק...“

אייער פון די שמועסן, ווען מען האט איינס דעם אנדערן

אזוי פיל צו זאגן, אז מען האקט זיך פסדר איבער און מען

פאלט דעם אנדערן אריין אין די רייד. פון אויסווייניק איז מען

רויאל, מען באמיט זיך צו האלמן ארדענונג און צו פארבינדן די געדאנקען; „איר האט דאך געוואלט ריידן פון דעם און פון דעם, לאמיר דאס ניט פארנעסן, לאמיר בלייבן ביי דער טעמע“... אבער אין הארצן שמורעמט עס בלומ-רויט, ניטא קיין איין פעסטע זאך, דאס ניט-געוויינלעכע קלאפט אין פויק, און געפילן און גע-דאנקען מיטן זיך אויס...

„מיר וועלן איינס דעם אנדערן רק העלפן“, האב איך געזאגט, ווידער אנגעהויבן פון אן אנדער זייט, אזוי ווי דער שמועס וואלט געהאט צו ווינציק עקן, וואס זיינען געבליבן אן המשך. — „צי מוז דאָס זיין דוקא אזוי, אז צוויי מענטשן זאלן איינס דעם אנדערן אַנטאָן רק שלעכטס, אָדער אז שיינקייט אָדער אן אנדער מעלה זאל דינען נאָר צו שעדיקן דעם צווייטן? צי קאָן דען ניט געמאלט זיין אַ דורכויס גוטע פאראייניקונג, ווי אימלעכער מוזט, וואָס עס איז גוט פאָרן אנדערן!“ נאָרישע רייד, אָבער אין יענעם מאָמענט האָב איך אין זיי געוואָלט גלויבן. אונטער דעם הויך פון ליידנשאפט בייט דאָך אימלעך וואָרט זיין באַמייט, יעדער פארלאנג זיין שווערפונקט. דאָס, וואָס איך האָב געפילט צו סמאַשא, איז געווען מער איידער פריינטשאפט, מער איידער פיבער פון די חושים — עס איז געווען ליבע, מיט איין וואָרט — די גרויסע געזוכטע ליבע — אַ דריטס, וואָס הייסט ניט שכל און ניט תאוה — אַ הייליק פארכאפט-זיין דורך דער מהות פון דער פרוי. אַ מיסמישער סוד. „אָבער איר האָט דאָך געוואָלט דערציילן פון דער סאַנאַטאָריע“, האָב איך גערופן פון די לעצטע כחות, בכדי זיך צו באַפרייען פון דעם ניאַנאַראַ-פאל פון מיינע איינפאלן.

נאָר גענוי האָב איך ניט געקאָנט זיך צוהערן, פונדעסטוועגן בין איך געוואָר געוואָרן, אז אַנאַסטאַסיע פאָן ליווענהוק איז געווען די טאָכטער פונם גובערנאַטאָר פון סאַמאַרקאַנד. אין סאַמאַרקאַנד האָט סמאַשא זיך באַקענט מיט אַן עסטרייכישן קיינז-געפאַנגענעם אויבער-ליימענאַנט שטינצער. זי האָט געקראָגן פאַלשע פעסער, אָפּגעאַרט אַ פּאַלקס-קאַמיסאַר. דערנאָך זיינען זיי אַנטלאָפן דורך פערסיען, בעלודזשיסטאַן קיין אינדיען, דורך מרבריות, וואָס זיינען

פארבונדן מיט דער וועלט נאָר דורך צעוואָרפענע ענגלישע גאָר-
 ניוואָנען (די אָפיצירן האָבן געשפּילט מיט זייערע דאָמען אין
 מענים און ציוויליאַזציע). פון מענים=פּלאַץ צו מענים=פּלאַץ. כסדר
 א קייט פון טרעפענישן: בלאַנדזשעניש, דאָרשט, פעסט און אָנפאלן
 פון רויכערס. געפאָנגען אין אַ געצעלט, וווּ עס האָבן אונטער אַ
 טייערן טעפּף געפּוילט שפּיו-אָפּפאלן פון אַ יאָר. אויסגעלייזט
 פון געפאָנגענשאַפט און צולעצט נאָכן שלום אָפּגעפּירט אַף אַ
 פּראַנציווישן דאָמפּער אַהיים. נאָך אָט דער גאַנצער העראַיאַשער
 אָפּקומעניש חתונה געהאַט, אָבער אָן מול. דער מאַן, וואָס איז
 געווען אַ באַנקיר, האָט זיין פאַרמעגן געפּטרט ביי אַ ווינער
 שווינדל-באַנק. סטאַשאַ האָט ניט געוואָלט אַרויסגעבן איר צירונג,
 וואָס אַ געטרייע דינערין האָט באַוווּן אַף נאָך פאַנטאַסטישערע
 וועגן אַרויסצוראַמעווען פון רוסלאַנד.

«מיין גאַנץ לעבן איז ביי אַי ציט געווען אַ טורמע. צוערשט
 פאַרשפּאַרט אין פעטערבורג אין אינסטיטוט פאַר פּריצישע מיידלעך,
 «קסעניסקי אינסטיטוט». דאָרט האָבן מיר זיך איין פּרימאַרגן
 אופּגעכאַפט פון דער שיסעריי פון קוילנוואַרפּערס — קערענסקי
 איז אַראָפּגעפּלויגן, אין די באַלשעוויקעס האָבן מיט אונדז קיין
 מחוקות ניט געמאַכט — געהייסן פשוט גיין אַהיים. דערנאָך איז
 מיין פּאַטער געוואָרן דער טורמע-וועכטער. דערנאָך מיין מאַן.
 צולעצט דאָקטאָר קאַרקאַס».

«אייער מאַן?»

«איף האָב צוליב זיינע ספּעקולאַציעס קיין זאַך ניט געוואָלט
 מקריב זיין. איינמאָל אינאַוונט — איך האָב געהאַט אַ ביסל
 צופּיל אויסגעטרונקען — האָט זיין אַדוואָקאַט מיך אָפּגעפּירט אין
 אַן אויטאָ פון אַ פּריילעכער געוועלשאַפט גלייף צום פּאַליציי-דאָק-
 מאַר. יענער איז געווען אונטערגעקויפּט. האָט מיך געהייסן אַר-
 בערפּירן אין אַ פּסיכיאַטרישער קליניק. צוויי פּראָפּעסאָרן זאָגן יאָ.
 מען אַנטמינדיקט מיך, בכדי איינצושרעקן, פּאַקט מען מיך
 אַריין אַף אַ וואָך צייט אין אַ משוגעים-הויז — יאָ, דאָס האָב
 איך אויך איבערגעלעבט. און איצט פאַרשטייט איר שוין, פאַרוואָס
 איף האָב זיך אין יאָיש פאַר אייך אָנגעכאַפט — דעם ערשטן

בעסטן אין האמעל, אזוי האָב איך געהאט באַשלאָסן. אָבער אזוי
איז ניט געגאַנגען. עטלעכע מאָל אין די צוויי מעג, וואָס דער
דאָקטאָר האָט מיך אַרומגעשלעפט מיט זיך, האָב איך דאָס גע-
פרווט. עס איז ניט געגאַנגען — איך האָב קיין איין וואָרט ניט
געקאָנט אַרויסבריינגען, ווען איך האָב געוואָלט זיך ווענדן צו אַ
מענטשן, וואָס האָט אויסגעזען ווי אַ מענטשן-פרעסער.

מיט אַ צוטוילענדיקער באַוועגונג דריקט זי צו איר אָרעם
צו מיינעם אין דער גאַנצער ליינג. איך האָב איר אויסגעוויזן,
הייסט דאָס, אַנדערש — און זי האָט דערוף ניט קיין חרמה.
אָבער מאָדנע: איך האָב אַיזט אונטער דעם קלאַנג פֿון דער מו-
זיק (וואָס האָט מיר אַיזט אויסגעוויזן אָן אַ שיעור זיס און ווייך)
ניט אָנגענומען מיט דער האַנט סטאַשאַס אָרעם, דעם גלאַטן,
שיין-געצייכנטן, ווי איך פֿלעג דאָס שפעטער אזוי גערן טאָן.
אזוי ווי מיר וואָלט שוין דעמאָלט אין באַר געווען באַווסט, אַז
אַט דער פֿון גאר דער שיינקייט שמראַלנדיקער קערפער געהער
צו מיר און קאָן שוין פֿון מיר ניט אָפגענומען ווערן (געוויסט
אָבער האָב איך גאַרנישט, איך בין געווען אָן זינען). אזוי האָב
איך זיך אַ ביסלעך גאַר אָפגערוקט פֿון איר איינגעהאַלטן. יאָ,
אזוי זיכער און גוט איז מיר דעמאָלט געגאַנגען. אַזאַ מאָג פֿון
גליק איז גאַרנישט באַזונדערס — אזוי קלערסטו — און דו פֿילסט,
אַז דו שטייט ערשט ביים אָנהייב, אַז עס דאַרף נאָך קומען
דער עיקר, אַ לאַנגע ריי פֿון די בעסטע מעג. און האַלב מיט אַ
פֿיוון האַלסטו איין דאָס האַלב-דערשטיקטע געפֿיל, אזוי ווי דו
וואָלסט דערוואָרן די פֿרייד, וואָס וויל זיך אַרויסרייסן, אַט דאָס
פֿאַרכאַפֿנדיק-זיסע איז געווען דער מאָג פֿון גליק, וואָס קערט
זיך קיין מאָל ניט אום, אָדער ער חורט זיך איבער, ווי ביי מיר,
דעם איבערגליקלעכן, אַ קורץ שטיקל צייט, אין מושף פֿון עטלעכע
וואָכן, בכדי אָפֿ שמענדיק צו פֿאַרשווינדן.

דערווייל בין איך געבליבן רואיק, זאכלעך. „עס איז דען
אזוי פשוט, פטור צו ווערן אין מיטן דער גרויסער שטאָט פֿון
אַן אומבאַקוועמען מענטשן?“

„נאך פשוט. א חידוש, וואס דאס טרעפט ניט אָפּטער. עס טרעפט אָבער אָפּט גענוג. די צייטונגען בריינגען דאָס ניט. א מענטש פארשווינדט פלוצים. קיינער ווייס ניט וואוהין. פאראן פרייאַמע אנשמאלטן וואָס פאר אַ ספעציעלן געזאַלט האַלטן זיי מענטשן א סך שטריינגער, ווי אין טורמע. פארשטייט זיך, עס מוז זיין אַ שוין פון פּאָליציי צו לעגאַליזירן דאָס. דעמאָלט מעג דער געפאנגענער שרייען, וויפיל ער וויל. קיינער הערט אים ניט. בריוו גייען דורך דער צענזור פון דער אנשמאַלט. פאראן אויך אַ באַגלייטערין, ווערט אויך באַצאַלט — ווי אַ זשאַנדאַרם, לאָזט זי דרך קיין איין מאָמענט ניט זיין אליין.“ זי האָט זיך פאַר-שמעלט דעם פנים מיט די הענט. „אָ אַ שאַנד, וואָס מען איז אויסגעשמאַנען אזא נידערטערעכטיקייט, אַ שאַנד!“

אכט טאָג צייט איז זי געווען אין אן אמתן משוגעים-הויז, און דערנאָך איז געקומען די פרייאַמע-אנשמאַלט, וואָס האָט זיך גערופן סאַנאַטאָריע. זי האָט זיך שוין ניט געבונטעוועט. אָבער זי איז אַרײַן אין אמתן גיהנם. מען האָט זי דאָרט געפּיניקט — מען האָט דאָך געוואָלט איבער גוואַלד ארויסקריגן פון איר די פאַמיליען-צירונג, וואָס איר דינסטמירל האָט געהאַט באהאַלטן אין אַ זיכערן אָרט. צי קאָן מען איר פאַרדיינקען, אז אַלע מיט-לען זיינען איר געווען פּשוט, אבי צו. אַנטלויפן? האָט זי אין זיך איינגעליבט דעם אַסיסטענט-דאָקטאָר. דאָס איז ניט געווען שווער. זי האָט צו אים גאָרנישט ניט געשפּירט. ער אָבער, דאָקטאָר קאַרקאָס...

„ער האָט דאָך געוואָלט אייער געלט, האָט איר געוואָגט.“
 „הויבט זיך ניט אָן. ער האָט דערפון גאָרניט געווסט. די צירונג האָב איך אפגענומען דערנאָך אין ווין. דער דאָקטאָר איז געווען אינגאנצן איבערראשט.“
 „אָבער סטאַשע, איר האָט דאָך מיר דערציילט — ביים ליפט — אז דער דאָקטאָר איז נאָר אויסן געווען אייער געלט. פאַרוואָס האָט איר דאָס געוואָגט?“
 „פון פשוטקייט וועגן. איך האָב דאָך ניט געקאָנט דעם גאַנצן פּלאַנמער פּונאַנדערוויקלען...“

איצט האבן מיר געלאכט. „אָבער ווייסט איר, סמאַשאַ, אַז אט דירדאָזיקע פאַראיינפאַכונג האט מיך כמעט אָפּגעשראַקט? וואָס רום איך קען דעם מענטשן פון פריער.“ „אָן!“

„ער האט מיך ניט דערקענט, צום גליק. איך אָבער אים יאָ. און איך ווייס, אז ער איז אן ערלעכער מאַן, מיט אַ פעסטן כאַראַקטער.“

„אָווי פעסט? איר זייט כּוונט. דאָס ווייס איך בעסער.“ איך האב געווען די געווער פון שיינקייט ווילד אופבליצן אין איר פנים, אפשר איז דאָ געווען אפילו חוּק, חוּק פון אלע מאַנסבליך. „ווילט איר מאַנצן?“

קײן מאל וועל איך אָט דעם מאַנץ ניט פאַרגעסן. זי איז געווען ווי ווייכע וואַקס אָנגעגאַסן אָן מיין קערפער — און פֿי אימלעכן טרייט, וואָס מיר האבן געמאַכט אזוי ווי פון איין גוף אַרויס, האט מיר אויסגעדוכט, אַז מיר מרעטן אַרויף אַפן קאָפּ פונם ארעמען אונטערנעגאַנגענעם דאָקטאָר קאַרקאַס. פון פאַר-קעמ-דיל האָט זיך כּסדר אופגעהויבן דער בלייכער פנים. „לאמיר זיך אפשר ווידער צוועצן?“

„ניין, ניין — מען האט מיך דאָרט געוואלט לעבעדיק באַ-גרעפן אָף שמענדיק.“

זי האָט געפינקלט אין שפרות פון פרייהייט.

עס איז גוט, סמאַשאַ, וואָס איר דערמאָנט אָן דעם, סמאַשאַ. גאַנץ רעכט, דאָס מאַך מען ניט פאַרגעסן. ווי לאנג זייט איר געווען אין דעם גיהנום? „כמעט אַ יאָר.“

איך האָב זי פעסטער צוגעדריקט צו זיך. די טרייט זיינען געוואָרן נאָך חניפותדיקער און דאָס ברענגען און פויקן פון דער מזויק האָט געקלונגען מיט זיסקייט. אָ, אַלץ גוט און שוין! אַלץ אין דער אָרדענונג, אַלץ פאַרענטפערט. אין אירע בליענדיקע אויגן איז געלעגן איר לידן און איר גליק, אַלץ פאַרענטפערט. אויך אָט דער רייכער באַר, אָט דער לוקסוס אין מיטן דעם דיימש-לאַנד, וואָס ווערט אויסגעווינגט דורך דער אינפלאַציע. פאַר אַז-

דערע איז אַמ דער לוקסוס א זינד. פאר אונדז בידן ניט. מיר
האַבן דאָך אזוי געהונגערימ, אזוי געליטן, סמאַשאַ און איד. דאָס
איז געווען דער לויך נאָך אונדזער פּיין, דאָס איז געווען דער
קבלת פנים צו דער הימלישער אויסלייזונג. אויס צער פון ליבע,
אויס אלע סוראָגאַטן!

שפעטער — מיר זיינען ווידער געזעסן — האָבן אידן נאָך
אַמאָל געפרוווט אַ ביסל פארמיידיקן דעם דאָקטאָר. נאָך סמאַשאַ
איז מיר אַריינגעפאלן אין די ריד: «פארוואָס האָט ער מיטגענו-
מען דעם פראַמאַקאָל פון דער פּאָליציי? מיר האָט ער געזאָגט
— עס זאל זיין שווערער נאָכצויאָגן. ביי דעם ערשטן שמריוט
אַבער קלאַפּט ער אָפּן פּאַפּיר און לאָזט וויסן, אז אידן בין אינ-
נאַנצן אין זיין רשות און אז דורך דעם ערשטן בעסטן פּאָלי-
ציסט... אידן האָבן ניט ליב די מענטשן, וואָס האָבן פאר אַלץ
צוויי טעמים»...

„איר מוט אים אומרעכט. אפשר לידט ער ביטער“.

עס איז שוין געווען מוין מול — שפעטער — צו שפּירן
באַזונדערס שטאַרק דעם דאָקטאָרס מעלות, דעמאָלט אָבער איז
געווען גענוג, סמאַשאַ זאל זאָגן „נאַרישקייט“ און ליכט אַ מופע
מאָן, און אַלץ איז ווידער גענאַנגען גוט און שוין. מען האָט
זיך דאָך טאַקע ניט געקאָנט אופּהאַלטן ביי דאָס און יענעם.

ביים דערמאָנען דעם דאָקטאָר איז אונדז אופגעקומען דער
געדאַנק וועגן דער גרויסער סכנה: מען קאָן אונדז דאָך וועלן
כאַפּן! — „אונדז“ האָבן אידן געפילט, וואָרום אז מיין לעבן קאָן
שוין ניט אָפּגעשיידט ווערן פון סמאַשאַס לעבן, איז מיר געווען
קלאָר.

אַבער די סכנה האָט מיט ניכע מריט פאַרביי אונדז פאַר-
בייגעמאַכט און האָט קיין טיפּן שאַטן אָף אונדז ניט געוואָרפּן.
דער מאַמענט צו אַנטלויפּן איז געווען זייער אַ גינסטיקער. סמאַ-
שאַס מאַן איז געווען קראַנק מיט קרעפּס. האָט געהאַלטן ביים
שטאַרבן. ניט ער, ניט זיינע פּריינט האָבן געקלערט וועגן יאָגן
זיך נאָך אונדז, דער דאָקטאָר? — דעם איז געווען דער מויל
פאַרשטאַפּט. מיר האָבן געהאַט אין די הענט דעם באַווייז פון

זיין גנבה — דעם אנטמינדיקונגס-אקט. האָט נאָך די סאַנאַטאָריע געקאָנט מעלדן דער פּאָליציי. אָבער זי וועט זיך הימלן דערפון; ניט דער סקאַנדאַל-פּראָצעס, וואָס וואָלט אַרויסגעקומען, און ניט דער פּאַקט גופּא פון אַנטלויפן, וואָלט דער אונטערנעמונג ניט געמאַכט ניט קיין פּאַרנעניגן — זיך ניט קיין רעקלאַמע. אזוי האָט מען געקאָנט אַף געוויס רעכענען, אז די גאַנצע זאַך וועט ווערן פאַרשוויגן.

„פונדעסמוועגן איז בעסער“ האָב איך געפרווט איינריידן, „אז איר וועט זיך פּאַהאַלטן“.

איך האָב ניט באַדאַרפט איינריידן. „פאַרשטייט זיך, איך קלער גאַרניט אַנדערש“ האָט סטאַשאַ געוואָגט. פּאַהאַלטן זיך — אַנטלויפן — נאָר ווייט, ווייט פון דאַנען. און אין דעם אויס-שפּרייטן אירע אָרעמס איז שוין געווען. אזוי ווי זי וואָלט מיך אַרומגענומען.

דאָס איז געווען די בעסטע זאך. א נסיעה אין דער ווייט — מען דאַרף זיך ניט פּאַהאַלטן — ניטאָ וואָס מורא צו האָבן — נאָר מען פּאַהאַלט זיך דאָך — מען טוט דאָס פון קלוגשאַפט, פון פּאַרויכטיקייט — אָדער (דאָס ווערט ניט גאַנץ קלאָר), בכדי צו זיין געענטער אינאיינעם, בכדי צו געהערן איינס דעם אַנדערן אינגאַנצן אָן שטער פון אויסווייניק?

„צי האָט איר טאַקע געוואָלט מיט אים אַריבער די האָ-לענדישע גרענעץ?“
„איך ווייס ניט“.

„מיר בייטן די ריכטיגן. מיר פּאַרן קיין דרום. פאַלד ווי איך האָב געזען אייער זיידענע הוט, האָב איך אַ טראַכט געמאַן פון דרומדיקע ימים און די פּאַפּוגאיען דאָ — “
א גענוגער פּאַוויז!

זי האָט אפילו ניט געוואָגט „יאָ“, נאָר האָט תיבף גענומען ריידן וועגן די שטעט, וואָס מיר וועלן זען. מיר זיינען ביידע נאָך ניט געווען קיינמאָל אין איטאַליען, דאָס הייסט, איך בין געווען בעת דער מלחמה, דאָס הייסט צווייענדיק „קיין מאָל ניט“. מיר האָבן גלייך באַשלאָסן, אז די געגנטן, וווּ איך בין געווען בעת

מוין מיליטער-דינסט, מידן מיר אויס. יא, שוין וועגן אועלכע פרטים האָבן מיר דעמאלט גערעדט. און דאָס איז געווען דאָס שיינע! אז אַליץ איז געווען פון אָנהייב אָן באַשטימט און זעלבסט-פאַרשענדלעך. איך האָב ניט געאיילט, זי האָט זיך ניט אונטערגעגעבן. ווי פון זיך איז איין צושטאַנד אַריבער צום צווייטן, מען האָט ניט באַדאַרפט אונטערשמופן. עס איז אַליץ געגאַנגען אַזוי לייכט. פון אָנהייב אָן האָט געקיינט די גרויסע ליידען-שאַפט און האָט געטריבן אַהין, וווּ מיר האָבן אַליין געוואָלט. — צולעצט האָט אַ גוטער צופאַל צוגעוואָרפן מויל צו מויל. יא, אַט די אויטאָמאַטסיס האָבן די טבע צו שלידערן טיילמאַל ביים פאַר-קערעווען — און, צי מען וויל אָדער ניט, מען פאַלט איינער דעם אַנדערן אַרום האַלדן. — דאָ, אין טירגאַרטן ערגעץ האָט אַנגעס מיך אָנגעגלאַצט מיט דערשראָקענע אויגן. היינט? יא, עס איז טאַקע געווען היינט, מיט עטלעכע שעה צוריק. עס דוכט זיך, אז אַן אייביקייט האָט פאַרבייגעברויט זינט דעמאָלט. דאָס איז מיר גראַד דורכגעפלוין דורכן קאַפּ, בעת דער וואָגן האָט געגעבן אַ שפרונג אַהין, און באַלד האָט גענומען עפעס רויוון, און אין דעם מאָמענט האָט שוין אַרום מיר גערוישט סטאַשאַס באַק, איר אָרעם, דאָס אינעוויקסמע פון איר מויל...

ט ע ג פ ו י ג ל י ק

און איר, איך האב אַמאל געמיינט, אז עס איז ניט מיג-לעך צו ליבן — אין אלע זייטן זיינען פאַרשפאַרט די וועגן צום קיינגרייך פון ליבע!

אָ, עס מוז קומען די גרויסע ליידנשאַפט, וואס רייסט דיך אַרויס מיט איין הויב פון דעם פלאַך פון די אוממיגלעכקייטן — דעמאָלט איז דיר קלאָר די נייע מיגלעכקייט, דאָס נייע לעבן און אַט דאס נייע לעבן (דאס איז דאס מערקווירדיקסטע) איז דאָס פשוטסטע, וואָס דו קאָנסט אויסקלערן, עס איז פאַראן דערפאַר א זיער פאַסיקער נאָמען: די חכמה פון דער טאוּטאַלאַגיקע טאוּטאַלאַגיקע — אויסטריקן דאָס זעלביקע, דורך דאס זעל-ביקע, איך רוף אַ קאַץ — קאַץ. צי קאַן זיין עפעס איינפאַכערס?

און פארט האָב איך געדארפט האבן סמאשא און די גאנצע
צע איבערקערעניש, בכדי צו קומען צו דעם געדאנק.
אָפּ מאַרגן האבן מיר באַדארפט אסך אופמאן: ריווע-ביוראָ,
פאַנק, פאַרשטייט זיך, אַז מיר האבן ניט איבערגענועכטיקט ניט
אין מיין האַמעל, ניט אין אירן — מיר האבן דאך ניט געוואָלט
קומען אין באַרינג מיטן פריערדיקן לעבן. פאלד נאכן ארויסגיין
פון באַר האב איך אפגענומען סמאשאס זאכן און מיר זיינען
אריבער אין אַן אנדער האַמעל אין א ווייטן עק שמאט. יא, מיר
זיינען געווען קלוג. און מיר זיינען געווען אַנטשלאָסן עס צו
פאַרטיידיקן. צווישן די פאַרטיידיקונגס-מיטלען איז געווען איין
איינפאל, וואס האָט שפעטער אונדז פאַרשאפט צרות — אָבער
ווער האָט דאס געקאנט וויסן. סמאשא גופא האט מיר דערציילט
וועגן איר שוועסטער, וואס וויינט אין שטאַקדואלס, און דערופּ איך:
„דו מוזט איר שרייבן, זאָל זי געבן צו וויסן דיין פאמיליע אָדער
דיין מאַן, אז דו ביסט ביי איר אין שטאַקדואַלס.“ אַ וונדערפולע
אידישע האַט סמאשא אויסגערופּן. „ווי נאָר מיר קומען צוריק אין
האַמעל, נאָר היינט, פאַרן פאַרן שרייב איך דאָס. איך: „אוי
אייליק איז דאס נאך ניט. מיר קאנען דאס טאן אין מינבעקען.“
דערנאָך זיינען מיר געקומען צו ריידי, פאַרנדיק אין אויטאָ, אויף
וועגן מיין פאמיליע. מפה „ראַקענהויז טוד“ האָב איך נאטירלעך
נאָרנישט געזאגט. איך האב איר דערציילט איין מעשה פון פרי-
ער יוגנט-צייט, וואָס איז מיר אַרופגעקומען אפן זכרון — אַ מעשה
מיט פאַקסער.

אַז מיר זיינען געווען קינדער, פלעגט מען אונדז, מיין
ברודער און מיר, שטענדיק שיקן שפאצירן. איטלעכן טאג. מיט
דער גווערנאנטין. די דאָזיקע שפאצירן זיינען געווען דאס פיינט-
לעך-לאַנגווייליקסטע, וואס מען קאן זיך נאָר אויסמעלן. פלעגן
מיר אויסקלערן פאַרשידענע שפילן, פלעגן דערציילן איינער דעם
אנדערן מעשיות פון ביכער, וואָס מיר האבן געלייענט, אָבער
דערציילן פלעגן מיר דאס ווי א מעשה פון ווירקלעכן לעבן, מיט
המשכים, וואס מיר פלעגן צוקלערן, אריינגענומען פסדר אלע
אונדזערע באקאנטע, מיט פאַרענדערטע געמען, מאַג-געשעענישן,

נים פון צייטונגען, אלץ וואס אונדז האט אינמערערסירט. מײן
 ברודער, וואס איז געווען נים נאָר עלמער פאר מיר, נײערט האָט
 אױף פארמאגט מער פאנטאַזיע, איז געווען דער פירער. דאָס האָט
 ער אױסגענוצט פאר זײן טובה אױך אין אנדערע זאכן. די גו-
 ווערנאנמין פלעגט אונדז קױפן אַמאָל באַקסער. א משונה=מרקע-
 נע זאך מיט גאר וױנציק צוקער=זאפט, אסך שאַלעכץ, אסך קער-
 נער. דיײנט וואלט אױף דאס מסתמא נים אנגעײרט. דעמאלט
 האָבן מיר זיך געריסן דערפאר. און פון גרויס גלוסט האט מײן
 ברודער אױסגעקלערט אזא שפיל: עסן אף געוועט. ווער עס וועט
 דער ערשמער פארטיק ווערן מיט זײן באַקסער, דער געױינט.
 פלעגט ער זײן העלפט האָבן אין האנט, פלעגט ער אף דער
 גיף עס אופעסן. בײ מיר איז דאס אזוי גיך נים געגאנגען. האט
 ער מיר אבער דערבײ שטילערהײט פארגעשלאגן אזא שױנדל,
 אזוי ווי דא וואלט געווען א דריטער, וואס האט צו משפטן אין
 אונדזער געוועט, און דער האט דאס נים געמארט הערן: אױף
 זאל אים גיף, אז קײנער זאל נים מערקן, אפגעבן א טײל פון
 מײן פארציע, וועט ער נאך האבן צו קײען — און אױך קאן נאך
 געױינען. די באוועגונג פון זײן האנט הינטערן רוקן (ער איז גע-
 גאנגען דער ערשמער) האט באטייט ווי א באפעל. וױטער, בשעת
 אט די שײנע ״שפיל״ האָט זיך אױבערגעזורט, פלעגט ער שױן
 גאָרנישט זאָגן, פלעגט נאָר אױסשמרעקן די האנט. און אױך האָב
 קײן אנדער זאך נים געווסט — אין אָט דער אױסגעשמרעקטער
 כאַפערײשער האנט מוז אױך מיט א שווערן הארצן אפגעבן א
 טײל פון דער געליבטער נאַשערײ, וואָס קומט מיר, בכדי צו
 האָבן דאָס געױינט; ווארום דעמאלט בין אױך געווען דער ער-
 שמער פארטיק, און אױך האב נאך געמוזט זײן צופרידן, וואס מײן
 ברודער האט מיך געלאזט געױינען. אזוי בין אױך געווארן גענארט.
 — און עפעס פון דעם איז אפשר געבליבן שמעקן בײ מיר אַפן
 גאנצן לעבן, צוליב כבוד וועגן מוז אױך שמענדיק מוותר זײן אף
 עפעס, וואס מיר איז זײער ליב. אַלץ שמרײנגער ווערן די פאָ-
 דערונגען, וואָס אױך שמעל צו מיר, בכדי אופצומאן גבורות, וואָס
 האבן קײן זײן נים.

«ווי האָט מען דיך געמוטשעט, ליבער», האט סטאשא גע-
הויכט ביי מײן אויער, אזוי אז איר וואַרעמער אָמעס האָט מיר
אַריינגעשטראַמט ביז אין האַרץ אַרײַן. «איצט אבער וועסטו ווערן
געפיעשטשעט. איך וועל דיך פאַרצערמלען».

דאס איז געווען אזוי שײן, דאס האט אוועקגעשווינגט אַלע
ווייטיקן. איך האב געמיינט, אז איך הױב אן א נײַ לעבן.

אין מײן זכרון קאן איך נײַט אונטערשיידן די פיל צימערן
און די האטעלן, מינכען, קאָנסטאנץ, ציריך, פליעלען, לונאַנאָ.
מיר זײַנען אַרומגעפאַרן כּמעט אָן א פּלאַן. צולעצט זײַנען מיר
אנגעקומען צו דער אַזערע קאַפּאָ, אין א שײנעם וויסן האטעל,
וואס איז געלעגן אין אַ שמילן פאַרק אפן ברעג אָוערע.

איך ווייס נײַט צי ערשט איצט, צי שוין פריער איז דאס
געקומען צו די רײד. איך האב דערמאנט מײן פאַבריק «ראַקענהויז
מוזײ». און סטאשא האט זיך געוונדערט. זי האט געמיינט, אַז
איך לעב פון אַ רענטע. עס איז איר גאר אין חלום נײַט איינגע-
פּאַלן, אז איך האב עפעס אין דער הײם צו מאַן, אז איך דאַרף
זארגן פאַר א רײזיקער זאַך, ווי אַ פאַבריק. «מיט וויפיל געביידעס?»
האט זי באלד געפרעגט און האט זיך צעלאכט. «און מיט וויפיל
קײמענס? נײַן, דאס האב איך וועגן דיר נײַט געקלערט, דו קינד,׳
און האט כּיך געקושט. זי האט גאר נײַט געקאנט גלױבן, אז איך
בײן נײַט אָפּגעריסן פון גאר דער וועלט און אינגאַנצן פריי —
אזוי פריי און אפּגעריסן פון אַלץ, ווי זי איז פאַקטיש געווען. —
אין וואָסערן פון די האַטעל-צימערן מיר האבן דאס געזאגט איינס
דעם אנדערן, איז מיר מער נײַט קלאר. אפּשר שוין אין ציריך.
אָבער דאָס איז אויך נײַט וויכטיק, וואָרום עס איז געווען גאר א
לײכטער שמועס, וואָס איז אַרײַבער קױם צום מערקן אין דער
כוואליע, וואס האט מיך געטראגן.

בשעת מיר זײַנען אוועקגעפאַרן פון בערלין, איז מיר איינס-
געפאַלן א געדאַנק צו פירן די פאַבריק ווימער דורך ברײווי. אַ
געדאַנק אָן שום זײַנען, דאס ווייס איך וויל, מען דאַרף מיר דאס
נײַט אויסשטישן. אפּשר איז דאס געווען די לעצטע באוועגונג פון

מיין חוב-געפיל, וואס איז פארשוונדן צוזאמען מיט אלע מייע ווייטיקן.

נשמומס צו ווערן, ווי איך האב אפילו ניט געהאט קיין צייט זיך אריינצולאזן אין אזעלכע חוב-געפילן. סמאשא האט מיך פאהערשט אינגאנצן: די פיל משעמאדאנעס, די נאטור-פילדער, דער וואגאן-רעסטאראן, אלע פאמערקויגען, וואס מיר האבן גע- האט צו מאכן וועגן די איבעריקע פאסאזשירן און וועגן אונדו, דערצוילן איינס דעם אנדערן צוואנציק יאָר פון לעבן — דאס איז ניט קיין קליינקייט. אין די שטעט האבן מיר פאדארפט איינקויפן, א הוט האט נאך געפעלט, א לייכטע קלייד פאר איר, פאר מיר כמעט אליין (איך בין געווען צוגעגרייט נאר צו א קורצער נסיעה). וואס פארא פארגעניגן איז דאס געווען פאר איר אויסצוהוכן פאר מיר זיידענע העמדער, א קאפע. דאס איז געווען איינע פון סמאשאס איינטימלעכקייטן, אז זי פלעגט געבן מיר צו טראגן אלצדינג און אליין איז זי געגאנגען מיט ליידיקע הענט. אפילו איר האנט-פייטלע פלעג איך אָפט טראגן און אַף האב דאס געטאן גערן. עס איז מיר געווען ליב, וואס זי האט פאר זיך צוגענומען אלע מייע כחות, דערנאָך האבן מיר געקויפט א פאָמאָ-אָפאָראם. איצטער זיינען אלע מייע קעשענעס געווען פול מיט פאטאגראפישע פילמס, נייע און אזעלכע, וואס מען האט פאדארפט אנטוויקלען, דאס פונאנדערצושירן, דרייען דעם וואַלץ אין אפאראט, וואס איז כסדר געבליבן היינגען, פאָטאגראפירן — דער קאפ און די הענט זיינען געווען פול, און דערצו דאס הארץ! ווו זיינען דאָ געבליבן די געבעדיקע חוב-געפילן!

איין וואָך האב איך נאך געוואוסט: אז ביים אפפארן פון בערלין זיינען זיי זיך פונאנדערגעגאנגען אין עטלעכע גרופעס — די פאבריק, די פאמיליע, אונזעס. — אונזעס האט געמאגט זיין צופרידן, וואָס זי איז פטור געווארן פון מיר און פון מיין קאלט-קייט. זי איז געראטעוועט געווארן פון א מוראדיקן אומגליק אין מען האט געמאגט משער זיין, אז זי וועט פאלד דערגיין, וואס זיינען געווען די עגאָאיסטישע מאטיוון פון מיין שריכענען זיך (גוטע לייט וועלן נאָך מיען זיך, צו פארגרעבערן

די זאך, ווי עס מרעפנט שוין אין לעבן). אין זי וועט מיך פאר-
 געסן. איך האָב ניט געשפירט קיין חרטה, נייערמ האנאה האָט עס
 מיר געמאָן, וואָס איך האָב פארשפּאַרט דאס ערגסטע, — צו
 מסרן איר פּאַטער. דאָס האָט אויך געהערט צום גליק פון די
 סטאַשאַ-טעג: אז מיין ליבע — אזוי האָט מיר אויסגעוויזן אין יום-
 טוב-שיין — פריינגט קיינעם קיין שאָדן ניט, זי שמופּט
 נאָר אפּ אומגערעכמע תביעות, ווי דעם דאקטאָרס, אָבער זי גיסט
 אויס אין אלע זייטן נאָר גוטס. — אויך מיין פּאַמיליע האָט קיין
 שאָדן ניט געליטן. צו האַלטן „ראַקענהויז טוך“ מיט אלע כחות,
 אָבי צו ראַטעווען דעם פּבור פון דער פּאַמיליע — דאָס איז גע-
 ווען אַ פּאַלשער וועג. איך האָב דער ערשטער זיך אָפּגעקערט.
 איצט וועט דער ברודער אויך קומען צום שכל: איך האָב אים
 נאָר געשיקט א קורצע ידיעה, אז איך זאָג זיך אָפּ פון צו פירן
 ווייטער די פּאַבריק. איך האָב אים געבעטן צו ליקווירירן אַלצדינג
 און אָפּצוגעבן וואס מיר פּאַרמאָגן אפּ צו פירן אנדער מאַיאָנטעק.
 איך האב אין א ברייטער באַנק געהאַט א שטיקל קאַפיטאַל, דעם
 רעשט פון מיין פּאַטערס ירושה. איך האָב דאס געלאָזן מיר ארי-
 בערשיקן קיין לוגאַנאָ, און אזוי ארום האָב איך דאָס אַרויסגעראַטע-
 וועט פון דער אַלגעמיינער שרפה. איך האב מיר אויסגעמאַלט, אז
 ווי מיר וועלן קומען צוריק פון אנדער נסיעה, וועל איך מיט דעם,
 וואס מיר איז געבליבן, גרינדן א נייע געזונטע אונטערנעמונג און
 דערמיט בעסער העלפן דער פּאַמיליע.

אין ציריך איז דאָס משמעות געווען. דאָרטן האב איך צום
 ערשטן מאל גערעדט מיט סטאַשאַ וועגן „ראַקענהויז טוך“ און
 האב געווארפן ליכטיקע בליקן אין דער צוקונפט ארײַן.

„און צוליב מיר האסטו דאס אלץ אוועקגעווארפן — אמת?“
 „ליבסטע, עס איז גארנישט — גארנישט.“

„ניין, דאס איז אומגעהויער פיל, ביז אהער האבן מיר גע-
 רעדט נאר וועגן מייע ענינים. וועגן בעלזאַס און מיין מאן. או
 דו קענסט אויך האבן דאגות — דער געדאַנק איז מיר גארניט
 איינגעפאלן. א, איך בין שלעכט צו דיר. איך בין א שלעכט קינד.
 זאג אפּריכטיק, בין איך ניט א מרשעת?“ זי איז געווארן אינ-

גאנצן טרויערדיק. אין איר פנים, וואָס זיין פּישוף איז אַלעמאל באשטאנען אין א מישונג פון האַרמקייט און אַן א שיעור זיס= קייט, האפן פּלוצלונג די שאַטנס גובר געווען. „אבער איך האב דיך געוואָרנט פאַר מיר. איך האָב דיר געזאגט, אז איך בין מיאוס און ווילד, אז איך פארלאַנג אסך — ניין, אַלצדינג! איך האב דיך געווארנט. אדער האב איך דיר ניש גלייך אינאַנהייב געזאגט, אז איך בין פארשאַלטן?“

איך האב זי געבעטן מיר צו דערקלערן, ווי אזוי קומט זי צו אַזאַ מאָדנער מיינונג. צוערשט האב איך געמיינט, אז דאס איז א קאַמפּאָזיט, אבער איצט האט מיר דאך אויסגעוויזן, אז דאָ שטעקט עפעס ערנסטס.

זי האט געשוויגן, געפיסן זיך די אונטערשטע ליפ, דאס מויל פאַרמאַכט, אזוי אז מען האט דאס גערוויזע ציפן פון די ציין ניש געזען, מען האט זיך אבער געקאָנט אַנשטייטן לויט דעם ציטערן פון גאנצן פנים.

דעם צווייטן מאג איז געקומען דער גאַטאַרד=טונעל. לאַנגע טרייסלענדיקע פינצטערניש, אזוי ווי די ריזן וואָלטן פון אלע זייטן געהאַמערט מיט זייערע פּלעקענער אפן צוג, אז גלאַז און אייזן=שפּליטערס זיינען געפּלויגן. דאָ האט סטאַשאַ דערשראָקן אנגעהויבן צו דערציילן פון דער קללה. גאַנץ האַרט ביי מין אויער — מיר זיינען געווען אליין אין קופּע, און זי האט געקאנט מיר אריינג=שרייען אין אויער. אירע ווערטער האפן זיך אויסגעמישט מיטן פּיזן געפּילדער... דאס איז געוועזן אין יענעם פעטערבורגער אינג=סטימום. איין מאל אין יאר פּלעגט קומען די קיסרינעצן באַקיקן די קלאסן פון די אדעליקע פּריילנס. מיט איר די לייט פון איר סווימע, איינער פון זיי — שפעטער איז זי געוואר געווארן, אז דאס איז געווען פירשט פעטרישמשעו — א הויכער עלטערער מאַן מיט א גראַלעכער לאַנגער באָרד, זייער א שיינער, האָט זיך באַזונדערס פאַראינטערעסירט מיט סטאַשאַ, געשמעלט איר איינג=קע פּראַנעס, געלויבט זי פאַר אירע ענטפּערס. נאָך מער האט ער זי געלויבט נאך דער הפּלה — ער האט אונטערגעשטראכן, אז די שילערין אַנאַסטאַסיע פּאָן ליווענהוק האט די איינציקע במעט

ריכטיק געזונגען די אלטע שווערע קירכן=ניגונים, במעט ריכטיק?
 יא, עס וואלט אים הנאה געמאן, ווען זי וואלט זיך נאך צוגע-
 לערנט, דערגרייכט צו דער לעצטער שלמות. ער אליין איז גרייט
 ביי געלעגנהייט צו קומען און דורכצושטודירן מיט איר די לידער.
 די דירעקטאָרין פון אינסטיטוט האט אים געבעטן דאס צו מאַן.
 מען האט אפגערעדט א מאָג, ווען דער פירשט פעטרישמעווי האט
 געדארפט קומען אין אינסטיטוט לערנען זינגען די אויסגעצייכנטע
 שילערין סמאשא.

צום באשטימטן מאָג איז דער פירשט געקומען. זיי זיינע
 אריין אין דער קאפליצע. זיי זיינען ביידע געפאלן אָף די קני, זיי
 האבן צוזאמען מתפלל געווען, זייער פרום; דער פירשט איז גע-
 ווען באווסט מיט זיין פרומקייט און גומסקייט. קיינער איז אין
 דער קאפליצע ניט געווען. אין דער דבקות פון דער הפילה האָט
 דער פירשט זיך צוגערוקט אלץ געענטער צו סמאשא, ער האט
 זייער שוין און הויך געזונגען, געמיט זיך שטארק צו פאַרריכטן
 איר אייניקע פעלערן אין דער אינמאָנאַציע, און גלייכצייטיק האט
 ער זי ארומגענומען. פאַלר האָט ער זיך דערלויבט א באַוועגונג,
 וואס האט זי געמאכט אופצייטערן. זי האט געוואלט אנמלוּפן,
 האט אבער דער פירשט זי אנגעכאפט מיט דער רעכטער האנט
 ביי איין פרוסט און האט זי אוי פּעסט צוגעדריקט, אז עס האט
 איר פאַרכאַפט דער אָמעס, דערביי האט סמאשא געהאַט דאס
 געפיל, אז דער פירשט איז פונדעסמוועגן זייער פרום און אז ער
 האט א געוויסע רעכט צו מאן מיט איר אַווי. גראד דאס האט
 אין דער האלב-פינצטערער קאפליצע, פאַר דער גאלדענער וואנט
 פון די הייליקע בילדער אַרײַנגעיאָגט אַזאַ אימה, אז זי האט, ניט
 געקוקט אָף איר גאַנצן רעספעקט צום פירשט, אנגעהויבן שרייען.
 איצט איז ער פרוג געווארן און האט איר געהייסן שוויגן. אז
 זי האבן זיך ווידער אראפגעלאזן אָף די קני און ער האט ווידער
 אַמאָל געפרוּווט מאַכן א ווילדע באַרירונג, און זי האט זיך ווידער
 אַנמקענגגעשטעלט, הנם שוואכער, דערשראָקענער — איז ער האָט
 מיט אופגעשפּרונגען און אפגעלאָפן פון איר, ווי זי וואָלט געווען
 דער טייוול אליין. „דו פאַרשאלמענע“ — האט ער געשריען, צי-

מערגדיק מיטן גאנצן קערפער, „פאר גאט און פאר לייט פאר-
שילט איך דיך און דו זאלסט זיין פארשאלטן ביזן סוף פון דיין
לעבן“.

„אבער דאס איז דאך א ווילדע נארישקייט, האב איך גע-
טרייסט, דער פירשט איז געווען אן אלמער בעל העוהניק,
אפשר מיט מיסמיש-סעקטאנטישע נטיות, אבער דאך א מידל-יע-
גער — און ער איז געווען אין פעס, וואס דו האסט זיך ניט
געלאזט געמען“.

סמאשא איז געבליבן ביי דאס איריקע. „ניין, ניין — אזוי
ניט. דער פירשט איז טאקע מיט אן אמת געווען זייער פרום
און ניט נאר לפנים“.

„און מיינסטו טאקע, אז ער האט נאך געוואלט דיך לערנען
זינגען פרומע געזאנגען, און מער גארנישט?“
זי האט מודה געווען, אז דאס שרעקלעכסטע אין דער גאנ-
צער מעשה איז דאס, וואס ער איז אזוי האסטיק אופגעשרונגען
— גראד אין דעם מאמענט, בעת איר ווידערשמאנד האט גענו-
מען נאכלאזן (לכל הפחות איגעווייניק)...“

„אבער דאס האט ער דאך ניט געקאנט באמערקן, דו זאגסט
דאך, אז דו האסט אויך דאס צווייטע מאל זיך אנמקענגע-
שמעלט“.

„אפשר האט ער דאס פארט באמערקט“, און עמלעכע
מאל האט זי איבערגעחורט, גאר שטיל, בעת דער צוג איז שוין
ווידער געלאפן צווישן פרייע פעלזן: „דו פארשאלטמענע, פאר גאט
און לייט פארשילט איך דיך“...“

„ס'איז נאך א פראגע!“

„אבער זינט דעמאלט האט מיר קיין זאך מער ניט אָפגע-
גליקט, אלץ האָט געהאט א שלעכטן סוף“.

„גלויבסטו נאך אלץ דערין?“

אירע אויגן, גראגרוין ווי אַקוואַמאָרין, הארט ווי איידלשמין
און דאך מיט דעם רעטענישפולן זונגען-גלאַנץ פון ים-כוואלעס אין
דורוכטיקן שטיין, אירע אויגן האָבן מיך מיט פונקען באשאַמט,
האָבן מיך אַרומגעכאַפט, ווי נאָך קיין מאל ניט. „אלץ האָסטו

איבערגעלאזט פון מיינוועגן, האט סטאשא געשטאמלט אין דבקות,
„דו ביסט מיינער, נאך מיינער, אלצדינג האָסטו אוועקגעוואָרפן,
פכרי מיך צו ראַטעווען. דאָס באַפרייט מיך פון דער קללה. — איך
האָב דאָך ניט געווסט, אז דו האַסט מיך אזוי ליב.“

צי איז דאָס ניט געווען רירנד, אז זי האָט זיך געמיט צו
באווייזן איר איבערגעבנקייט און דאַנקבאַרקייט אפן פשוטסטן און
נאַטירלעכסטן וועג, ווי אַ פרוי קאָן נאָר. — אז מיר זיינען אָנ-
געקומען אין לונאַנאָ און מיר האָבן געזוכט אַ וווינונג — אלע
מאָל איז סטאַשאַ געווען. אַ גרויסע איבערקלייבערין אין דירות —
איצטער אָבער איז זי ניט גענאַנגען פון איין האַמעל אין
צווייפן, ביז עס האָט זיך געפונען דאָס פאַסיקע, — נאָר גלייך
דער ערשמער איז געווען דער בעסטער. — געהייסן האָט דער
האַמעל „באַריוואַזש“ — שיינער ברעג, אָבער דאָס איינציקע
פרייע צימער, (מיר האָבן עס באַלד פאַרנומען) האָט ארויסגע-
קוקט אפן הויף, פאַר אונדזער קליינעס פענצמער האָבן מיר גע-
האַט אַ שוואַרץ-געפאַרבענע געמויערמע וואַנט מיט עפעס מאָדנע
צייכנס געמינקעוועמע פון קאַלך אף איר, וואָס האָבן געקאָנט זיין
אותיות — דערנאָך עפעס זייער אַ מיאסע זאַך; אַ פייער-מרעפּ,
אַ גאַנץ שמאַלע, פון אייזן וואָס האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אין זיג-
זאָגן איבער נאָר דער שוואַרצער וואַנט, דאָס איז געווען דער
אַרויסקוק פון אונדזער פענצמער. קיינמאָל האָבן מיר נאָך ניט גע-
ווינט אין אזא שלעכטן צימער. אָבער וואָס פאַר אַ קוישן! „איך
האָב נאָר ניט געווסט, אז דו האָט מיך אזוי ליב, מיין האַרץ“
האַט זי געשעפטשעט. „און פון דיר — האָב איך דאָס ניט
געווסט“ האב איך צוריק געגלייבט. „צי האָט זי מיך ליב אזוי,
ווייל זי ווייס, אז ביי מיר אינדערהיים גייט אַלץ צו גרונט...“ האָב
איך אופגעצימערט אינמיטן די קוישן. אָבער דאָס קאָן דאָך ניט
זיין, זי האָט דאָך צוגעזאָגט... מיר איז איינגעפאַלן, וואָס זי האָט
געזאָגט נאָך מיין מעשה מיט די פאַקסער. וועגן צערמלען און
פיעשמשען, און „מיין קינד“ האָב איך פסדר געהערט. פאַמט
מוטערלעך איז געווען איר צושוליען; עפעס זאַפּטס, הייליקס אין

איר צערטלעך, ווי עס וואלט איבער ווארעמע כוואליעס געבלאָזן אַ
מילד, קיל ווינטל...

ביינאכט האָב איך זיך אופגעכאַפּט. ווייל איך האָב גע-
דערמ, אַז זי שלאָפּט אומרויך, קרעכצט.
"סטאַשאַ!"

פון שלאָף אַרויס האָט זי געמורמלט: "ער איז געווען
אזוי בייז".

"ווער?"

"דער פירשט. איך האָב פּאַדאַרפּט דעם אַלמן מאַן עפעס צו-ליב
מאַן." פרויע, אַ זיפּץ. "ווען איך וואָלט גאָר געוואָלט, וואָס. און
דערנאָך אַ לאַנגע צייט גאָר נישט. און דערנאָך: "עס איז אזוי
שווער".

זי איז ווידער אַנטשלאָפּן געוואָרן, זי איז גאָר ניט געווען
אינגאַנצן וואָך. דער אויסדרוק פון רחמנות, וואס איז געלעגן אַף
איר שיינעם פנים, האָט אים געמאַכט צום פנים פון אַ מלאך.
זי איז מיט אַן אמת געווען אַ מלאך. אין עטלעכע טעג
אַרום, שוין ביי דער אָזערע קאַמאַ, האָט זי אליין אופגעהויבן אַ
שמועס וועגן מיינע עסקים, "עס פאַרשטייט זיך דאך פון זיך, אַז
מיר וועלן איצט פּאַזאַרגן דייע ענינים, ווי ביז אַהער מיינע. עס
איז ניט גערעכט, זיך אינגאַנצן אָפּצוגעבן גאָר מיר. האָסטו שוין
געשריבן אַהיים? מוז דאָס. איך וועל דיך גאַרניט שמערן, איך זיך
איצט שטיל געבן דיר און דו שרייבסט דייע בריוו. אַלץ, וואָס
איז שייך דער פּאַפּריק, דאַרף מען פריינגען אין אָרדענונג. דו
מאַרסט זי ניט לאָזן אונטערגיין, עס וואָלט געווען אַן עוולה, אַ
פאַרברעך!"

זי האָט גאָר געקאָנט זיין אַ בעסערע פרוי! איך האָב זי
געבענטשט, איך האָב געקוישט אין גייסט איר קלאָרן שמערן. ווי
האָט זי מיר פאַרשמאַנען! עס האָט זיך געעפנט דאָס פאַרבאָר-
גנסטע אין האַרצן.

מיר גייען, הייסט דאָס, אין שרייב-צימער, ווייל סטאַשאַ
הייסט.

„און דו“ האָב איך געוואָגט אין געמאַכט אַ שטריינגען פּנים,
„שרייבסט גלייכצייטיק אין שטאַקדאָלם צו דיין שוועסטער.“ דאָס
איז נאָך בײַ אײַצמער נײַט געמאַן געוואָרן. „מיר מוזן דאָך אָנ-
הײַבן דעם פּלאַן צו פאַרמעקן אונדזער שפּור, מאַמער נעמט מען
אונדז זוכן.“

זי איז געווען מטפּים. עס האָט זיך אָבער, צום באַדויערן,
אַרויסגעוויזן, און דאָס שרייב-צימער איז אין דער צײַט, נאָך ווע-
טשערע, שוין געווען פאַרמאַכט. האָבן מיר געבעטן בײַם פּאַרטייע
דעם שליסל. האָט אים אָבער געהאַט מיטגענומען דער מאַג-
פּאַרטייע.

אונדז האָט, איבעריקנס, שטאַרק נײַט פאַרדראַסן, וואָס אָט
די ערנסטע אַרבעט איז געוואָרן אָפּגעלייגט נאָך אַף אַ מאַג.
אונדז האָט געצויגן דער פאַרק, גײַן שפּאַצירן אין פאַרק, בעת אַ
לעפלעכער נאַכמווינט האָט די בלומען גערירט, איז געווען באַ-
שטימט אָנגענעמער, אײַדער שרײַבן געשעפט-ברײַו, אָט דאָס
ליידקײַטן נאָך אַלע די מלחמות אין אונדזער לעבן איז אונדז
ביידן ווײַל באַקומען.

אין דער שטאַט אַרײַן פּלעגן מיר גײַן נאָר, בדי צו קײַפּן
נייע פּילם-ראַלקעס פאַר אונדזער אַפּאַראַט, אָדער אַ געשטיקטע
ווענעציאַנער טאָף מיט פּרענדז, אָדער אַ קלייד פאַר סטאַשאַ, וואָס
האַט דערקלערט, אז זי האָט האָט דאָס שטאַרק נײַטיק. אין אַזעל-
כע פּאַלן פּלעגט זי מיט אסך רײַד טענען, אז זי האָט נאָרנישט
וואָס אָנצוטאָן.

זייד איז אין אימאַליען וואָלול. האָבן מיר געקײַפט אַ
טױפּן-גראַע פּלייסע-קלייד פּון קרעפּ זשאַרזשעט, אײַן קאַסמױס אַ
נאַבלען-בלאַען, אײַנעם, וואָס איז געווען ים-גריין ווי די נעכט פּון
דרום, און אײַנעם אַ צונמער-רױטן, דאָס אלץ צונויפּגערעכנט,
איז זייד אין אימאַליע סוף פּל סוף אויסגעקומען הױפּש מײַער.
אָבער פּון סטאַשאַס אײַן באַמערקונג איז מיר אײַנגעפּאַלן : זי האָט
דאָך אַזױ לאַנג קײַן זאַך נײַט געמאַרט קײַפּן, ערשט מיטן דאָק-
מאַר אין ווײַן האַט זי ווײַדער אַנגעהױפּן אײַנצוקײַפּן — פּרײַער אַ
יאר צײַט... געפּאַנגען. צי איז דורף דעם נײַט אלץ געווען פאַרענט-
=

פערט? אפילו מיט דעם ניסל גוטמוטיקן שפאָט אין מייע גע-
 דאנקען בין איך שוין קעגן איר באַגאנגען אן עוולה.
 פריילעך האָבן מיר שפּאַצירט איבער די קראָמען, געטרוג-
 קען קאָוע אונטער א געצעלט=דאָך אין נאָרטן פון א האַמעל
 אין שטאָט, דערנאָך זיינען מיר געגאנגען צוריק איבערן וועג פאָ-
 זע ברעג; און אין ווינטל, וואס איז געקומען פון דער אָוערע
 האט געשמעקט מיט באַלאַס=ריחות אפילו דער וויסער שמויב, וואס
 פארביי=יאַנגדיקע אווטאמאבילן פלעגן אופהויבן.
 נאָר גוט אָבער איז געווארן ערשמ, ווען מיר פלעגן פאר-
 מאכן הינטער אנדו דעם גראמע=מויער פון אונדזער פארק. מיר
 האָבן אונדזער האַמעל מיטן פארק אמת ליב געהאַט. מען האָט
 זיך געקאָנט אין אים פארטיפן, ווייט פון יעטווייךן טומל. — מען
 האָט נאָרניט געדאַרפט צוגיין נאָענט צו יענעם, מיט בעטאָן אויס-
 געבעטן קילעכדיקן פלעצל, ווו עס האָט אלע אונט איצט, מיטן
 אנהייב פון סעאָן, געשפילט א דזשאַן=באַנד און פאָרלעך האָבן
 געטאנצט. איז מען מען אמאָל צוגעקומען נענטער, האָט מען גע-
 זען באַדע=געסט זיצן ארום מישלעך און טרינקען וויסקי=סאָדע אָדער
 טיי, קעלנערס, וואס לויפן ארום מיט טאַנצנדיקע טרייט, צו דער-
 לאַנגען די אייז=געטראנקען. קיין צופיל געסט האָט דער האַמעל
 נאָך נישט געהאַט. איז געפאלן אין אויג סימבא, דער איינטענצער.
 ער איז בעת די פּויעס געזעסן ביים ארקעסטער, אָבער באַלד ווי
 מען פלעגט אנהייבן שפילן, פלעגט ער צוגיין צו די מישלעך
 מעשה דושענטלמען און פלעגט די עלטערע דאמען איינלאדן צום
 טאנץ, אווי האבן זיי פאַר זייער געלט געקאנט אויך טאנצן —
 דאס איז נאטירלעך נישט געווען נאר געשמאק אנצווען. דערדא-
 זיקער איינטענצער איז געווען אינגאנצן אנגעברענט, ווי פראנזע.
 ער פלעגט דעם גאנצן טאג אָפּלייגן ביים ברעג — צו לערנען
 שווימען און צו באווייזן קונצן. ער איז געשמאנען פריי אף א
 ברעט, וואס איז מיט א לאנגער שטריק געווען צוגעבונדן צו א
 מאטאר=שיפל. דאס שיפל איז געשווומען מיט דער גרעסטער
 גיכקייט, און ער האט זיך באלאנסירנדיק געהאלטן פעסט פארן
 שטריק אין אן עלעגאנטער פאָזע, בעת דאס שיפל האט

ארומועשלעפט אים אין דער ליינג און אין דער ברייט איבער דער אוערע. גאר זעלמן פלעגט ער אריינפאלן אין וואסער. אינגאונט ביים מאניך האט ער געשוויצט אונטער שווארצע האר און א שווארצן סמאקינג. אלעמאל האָט ער אויסגעוויזן עלעגאנט, אבער גראב, ווי א באקסער. — אָבער דאס אלץ האט מען גע= קאנט אויסמיידן. דער פארק איז געווען גרויס, אז מען האט זיין עק ניט געזען, פון דערווייטנס האבן די טאנצנדיקע פארלעך אויסגעזען ווי קליינע טאנצנדיקע ליאלקעס, און די בונטע לעמפלעך זיינען געווען ווי די פארצירונג פון א מאריאָנעטן=בינע. און דע= מאלט איז אלץ געווען גוט.

איינמאל באַמאג האב איך געזען, ווי סימבא גייט ארום פארטיפט אין א שמועס מיט עפעס אַ פרעמדן. זיי האבן זיך פארנומען פון דעם פלאץ פאר דעם באד=אנשטאלט אין פארק אריין. קיין שפאציר איז דאס ניט געווען. ווארום זיי האבן אויס= געקליבן דעם קירצסטן וועג, הגם ער איז געלעגן אינגאנצן אונטער דער זון, פכדי וואס גיכער אוועקצוקומען אונדז פון די אויגן. דאס האט מיר אויסגעוויזן חשודיק. אין יענער צייט, ארום האלבן מאג, לעכצט שוין איטלעכער נאך קילקייט, און מען קלייבט אויס וועגן, לויט דעם שאטן, וואס זיי פארמאגן. דער פרעמדער פארשוין— לויטן גאנג איז דאס געווען ניט קיין אנדערער, ווי איך האב דאס ניט געוואלט דערלאזן, ניערמט אלאים לופעריצעל, דער דעמעקטיוו פון «ראַקענהויז מוך». אבער דערנאך האב איך געלאכט דערפון. די פאבריק פון אנוועצערס האט געהאט אף וויכטיקערע זאכן צו פארווענדן איר געלט! וואס פאר א זין האט עס געהאט פאר איר מיר נאכצושיקן א שפיאן!— אויב די סענאטאריע בעלזאסא מוזט דאס ניט! — אמת, לופער= צעל האט געקאנט ביים זיין שמעלע. און דאס, וואס איך האב ניט פאמערקט זיינע אונגארישע וואנסעס, האט מיר לחלוטין ניט פארוויקט.

פכל אופן האב איך פאשלאסן סמאשא וועגן דעם נארניט צו זאגן.

נאכמיטיק ביים מיש האב איך א פרעג געמאן ביי סימ=
בא, ווער איז געווען דער דער.

זייער צוגענדיג האט ער געענטפערט: „אָ, סיניאָר פאַר=
פולקאָ, מיינער אַ גוטער פריינט. אַ לאַנדסמאַן פון טרעמעציאָ,
דאָ ניט ווייט. מיר איז ניט געפעלן געווען די גרייטקייט צו
ענטפערן און דער גענויער ענטפער.

באוויזן אָבער האָט זיך גאָרנישט געלאָזט.
איך האָב געוואָלט זיין אַליין, בכדי אַרומצוקלערן די נייע
סיטואַציע, „איך וויל אַביסל מאַלן, האָב איך געוואָנט צו סמאַשאַ.
זי איז געבליבן ביים מיש, אַרייַנקונדיק אַמאָל אין איר בוך און
אַמאָל וואַרפנדיק גרינגע בליקן אַף די טאַנצנדיקע, איך בין אַוועק
צו די קיפּאַריסן אַפּן בערגל, וואָס איז געלעגן נאָענט ביים ברעג
אַווערע. שוין עטלעכע מאָל האָב איך געוואָלט פון דאַנען אויס=
מאַלן דעם ברעג פון אַנטשקעגן, דעם וועג און די הויכע פעלזן=
וואַנט, אין דער לעצטער צייט, אַפּגערייט דורך דער נסיעה,
האַט גענומען אין מיר זיך אַפּבאַפּן אַ קליינער טאַלענט, פאַרלאָזן
זינט די קינדער-יאָרן, אבער גראָד איצט בין איך גאָר ניט געווען
אַפּגעלייגט צו מאַלן, בין געווען אַפּגערעקט און האָב געזיכנט,
נאָר בכדי באַוויזן פאַר סמאַשאַ, און איך האָב טאַקע געפרוּווט
מאַלן. אָבער מאָדנע, די סצענע איז געווען געראַטן און האָט מיך
אַפּגעצויגן און אַרויסגענומען פון אַלע דאַגות און פּחדים, וואָס
איבער זיי האָב איך זיך דאָס געפרוּווט אויסבאַהאַלטן אין מיין
ווינקעלע. בעת איך האָב זיך געמיט נאָכצוציען גענוי אַלע קאַנ-
טורן פונם שמומען פאַרג, האב איך אַרייַנגענומען אין זיך אימ=
לעכן שפּיל זיינעם, אימלעכן בויג, דאָס קליינע וועלדל אַף זיין
ווינקל לען און די דערפער ביי זיין פּוס, אַלע דיראַזיקע פרטים,
וואָס זיינען געווען ביז איצט פאַרהוילן פאַר מיר, האָבן זיך איצט
פאַר מיר אַנטפּלעקט. עס איז צעגאַנגען דאָס געפּיל פון פּרעמד-
קייט, אפילו פּיינטשאַפט, וואָס די אַלע זאַכן און די גאַנצע געגנט
האַט אַף מיר געמאַכט. ערשט איצט, און איך האָב זיך פאַרמיפט
אין דער לאַנדשאַפט, האָב איך באַנומען איר רואיקע שיינקייט.
צי זאָל דאָס אמת זיין — האָב איך געטראַכט, — וואָס טיפע

דיינקער און ערנסט = מאַראַלישע מענטשן זאָגן שטענדיק: אז נאָר
ביי א פארטיפנדיקן ערנסטן פארמאכטן די וועלט אנפאלעקט זיך
איר גומער עכטער מהות, ביים אויפנאופיקן צוקוקן לאזט זי זיך ניט
הופט זיין?...

סטאַשאַ איז געשטאַנען צווישן די בוימער פון דער בערגל=
פלאטפאָרמע, דאָס בלאַנדע האָר, געמיילט אין מיטן, ארומגעווימט
פון זון, האָט לייכט וויפרירט אין ווינטל, וואס איז געקומען פון
אַזערע, עס האָט זיך געוויגט ארוף און אראָפּ — ווי אָמעס איז
עס געווען. און ווי ריינסמער אָמעס, צו קרישטאָל פאַרגליווערט,
איז געלעגן דאָס ווייסע פון ברייטן קיילעכדיקן האַלדז-אויסשניט,
איינגעבעט אין ברוינעם סאַמעט-קלייד, ווי א דימענט אין זין
גאלד-איינפאַסונג. ווי שוין זי איז געווען? איך וועל זי אויך מאַלן,
איך וועל זי ליבן נאָכמער, נאָך האַרציקער ווי ביי אַיציט... נאָר
באַלד האָט סטאַשאַ באוויזן עפעס אוינס, וואס האט אריבערגע-
וויגן אַלץ דאָס גייסטיקע, דאָס הויכע, וואס איז מיר דורכגעגאַנגע-
גען דורך דער נשמה, און איך בין ווי אַן זיגען פון פרייד גע-
פאלן איר צו די פיס. „איך האָב אַקאַרשט שטודירט די לאַנד-
קאַרטע אין באר-אַנשטאַלטי“, האָט זי געזאָגט. „אַרקאַ איז דאָך
ניט ווייט פון דאַנען. איך וואָלט וועלן, מיר זאָלן באַזוכן דיין
שוועסטער“.

איך האָב איר געהאַט דערציילט פון ליזערל. די זאַרג
וועגן דער פאַבריק, וועגן די געלמ-עסקים פון מיין פאַמיליע —
דאס האָב איך געקאַנט אראַפּדריקן; אָבער וועגן ליזערל האָב איך
אַפט געמראַכט — א העלפט פון ירושה, וואָס איך האָב ארויסגע-
פאַדערט קיין לונאַנאָ, האָב איך אָפּגעשיקט קיין אַרקאַ — דאס
האַב איך סטאַשאַ ניט געזאָגט, וואָרום עפעס וואָס אין מיר האָט
געמיינט, אז איך האָב געדאַרפט נאָר איר אַליין דינען מיט אַלץ-
דינג, וואָס איך פאַרמאָג. און אַיציט איז סטאַשאַ געקומען מיך צו
היילן פון אַט דער, אפּשר עמוואָס קראַנקער, מיינונג, איך האָב
דערשפּירט די גוטסקייט פון דער וועלט, איך האָב סטאַשאַ אַרומ-
גענומען: „וועלן מיר דאָס טאַקע טאָן?“
„איז דען דאָס בעצם ניט זעלבסטפאַרשטענדלעך?“

אויך דערין האָב איך איר צוגעשטימט. א רגע איז מיר געווען, אזוי ווי גאר מיין אינעווייניקסט רוקט זיך אריין מיר אין דער קעל. — איצטער וויינען אָדער שרייען אָדער קישן — עס איז ניט געווען אויסצוהאלטן. איך האָב געקניט פאר סטאשא, ארומגענומען אירע קני — זייד, זיסער ריח, גוטסקייט, גליק, שלום בית, אלץ איז געווען. קיין מאָל, נאָר דעמאָלט אונטער די קיפאריסן, האָט מיך דורכגענומען אינגאנצן פון קאָפּ ביז די פיס=זוילן יענער „דריטער געפילי, יענער סוד, וואס איך האָב וועגן אים שטענדיק געחלומט אונטערן נאָמען אמתע ליבע...“

מיר האָבן אָפּגערעדט, אז אין איינעם פון די נאענטסטע טעג פאָרן מיר. איך האָב געשריבן מיין שוועסטער, אנגעזאָגט, אז איך וועל קומען. איך האב געשריבן אין קילן שרייב=צימער. סטאשא איז געווען נעבן מיר.

„סטאשא, האב איך געזאָגט, „איצטער וואלסטו אויף גע=קענט אנשרייבן דיין שוועסטער אין שטאקהאלם.“ זי איז געווען גלייך גרייט דערצו. אָבער זי האָט זיך ניט לאנג געהאט פארשטאָכן א פינגער מיט א דארן פון אַ רויזן=שטאק. דעם דארן האב איך ארויסגענומען, אָבער דער ווונד האָט נאך ווי געטאָן, און סטאשא האט די פעדער ניט געקאנט האַלטן.

ד י ש ו ו ע ס ט ע ר .

אונדזער נסיעה האט זיך אביסל פארהאַלטן. וואָרום אז מיר זיינען אינאונט ארוף אין אונדזער צימער, האָבן מיר בא=מערקט, אז דער שליסל שליסט ניט. עמיצער האט געהאט גע=מייסטערט ביים שלאס. איך האב עס היכף געמאלדן דעם פארטיע, וואס איז געווען, ווי עס האט אויסגערעכט, איבערגעגעבן זיינע פא=סאזשירן מיט לייב און לעבן — איך האב מער קיינמאל ניט באגעגנט נאך אזא מענטשן, וואס זאָל האָבן אזוי אָפּגעזאָגט זיך פון אייגענעם „איך“. אויך דאסמאל איז ער היכף ארוף מיט אונדז אין צימער און האט גענומען אנגעשטרײנגט ארומקלערן, וואס האָט דאָ געקאנט געשען. עמיצער איז אריינגערדונגען אין אונדזער

ציעער מיט א נאכשליסל; א סימן — דער פארדארבענער שלאס. אין סטאשא האָט מיט אירע שארפע אויגן באמערקט, אז אייניקע קליידער ליגן אנדערש. ווי זי האט זי געהאט אוועקגעלייגט. מיר האבן אלצדינג ארוםגעזוכט, אָבער עס האט גארנישט ניט גע= פעלט. מען האט קיין זאך ניט געהאט געגנבעט. איז ווידער גע= ווארן א ספק, צי איז דאס געווען א גנב, עס האט אמאל גע= קאנט זיין, אז דאס שטופ=מידל האט פארביטן די שליסלען אדער האט אווי קאליע געמאכט דעם שלאָס. האט מען זי גערופן, האָט זי געשווארן, אז זינט אינדערפרי, ווען זי האט צוגעראַמט די חדרים, איז זי אויבן ניט געווען. יא, זי האט געווען, ווי נאכמי= טיק איז עפעס א פרעמדער האסטיק געגאנגען אראָפּ די טרעפּ. דערפון האט אָבער דער פּאָרטיע ניט געוואוסט. אווי איז די זאך געבליבן ניט אופגעקלערט.

מיר איז פון דער מעשה געוואָרן נאך מער פּריקרע, פון דעם ערשטן מאָמענט אָן האב איך צוגעפוגעקניפט דעם פארדאר= בענעם שלאָס מיט יענעם פארשוין וואס איז אוועק אין פארק מיטן איינמענצער. קיין רעכטן חשד האָב איך אמת ניט גע= האט — פון אונדזערע זאכן איז דאך גארנישט פארפאלן געווארן. דאָך איז קיין רו ניט געווען. אינדערפרי בין איך אוועק צום בורגמיסטער, האב אים דערציילט אלצדינג, האָב געבעטן אויס= צופארשן יענעם פארפולקא פון טרעמעצאָ, וואס האט ער בא= דארפט האבן אין פארק פון האטעל. דעם אנדער טאג איז געקו= מען אן ענטפער: דער נאָמען איז אין טרעמעצאָ און אין די שכנישע געמיינדעס ניט באקאנט.

נאָכמיטיק האב איך געמאכט אן אנשמעל, אז איך וויל זיך אויסלערנען ביי סימבא דעם נייעם פא פון טשארלסמאן. סטאשא, וואס האט מייע פחדים ניט געוואוסט, האָט זיך גע= וונדערט אף מיין גרויסן חשק צום טאנין. בעת סימבא האט מיך געפירט, האב איך פלוצים א זאג געמאָן: „לופערצעל — ער איז אויך אן אויסגעצייכנטער מענצער“.

ער האט געקוקט פארבי מיר, אזוי ווי ער וואלט זיך צו= געהערט צו עפעס א גערויש אין די צווייגן; דערנאך האט ער

ווייטער געציילט: «בימט, איינס—צוויי—די קני ארוין, בימט—דעם פום פרוי, שלינקער=שלאנקער»...

«קענט איר הערן לופערצעל?» האָב איך איצט געפרעגט גלייך.

«איך ווייס ניט, פון וועמען איר רעדט», האט ער געענטפערט זאנפט זיך פארנייגנדיק מיט דער גראציע פון א פאקסער, און זיינע האַרקייע ארעמס זיינען ארויסגעקראכן פון די מאנזשעמן. אזוי איז דאס ניט געגאנגען. האָב איך אים אנגעבאטן פינף הונדערט לירעס, אז ער זאל מארגן פאַרמיטיק באווייזן זיין קונוץ מיטן ברעט. ער האט געדאנקט מיט שמחה, אז איך האב גע=מיינט, אז ער איז ווייך גענוג, האב איך ארויסגעפלאצט, אז קיין פארפולקא פון טרעמעצא איז נאָר ניטאָ. האָט ער געענטפערט: אודאי איז ער איצט ניטאָ. יענער איז אסאך יארן צוריק אוועקגע=פאָרן קיין אמעריקע. איצטער פארט ער דאָ דורך אין דער שווייץ, האָט ער זיך ביי אים זיין יוגנט=פריינט, אופגעהאלטן איין טאג.

דערפיי האָט ער געפינמלט מיט די אויגן אנטקעגן דער זון, דאס האט דאָ געקאנט זיין אמת אויך... אף דער וועלט ווייס מען גארנישט, ניטאָ קיין זיכערע זאָ, אלץ נאר שלינקער=שלאנ=קער...

מסתמא איז דאס געווען די מעשה מיטן פארדארבענעם שלאָס, וואס האט מיך אריינגעבראכט אין א שלעכטער שטימונג. «בכל אופן האב איך פארהאלטן די נסיעה קיין אַרקאָ. סטאשא האט געטריבן, מיר האט אָפער אויסגעוויזן, ווי א בנודה, לכל הפחות, אן עולה קעגן איר צו באזוכן די שוועסטער. אָפער סטא=שא איז באשטאנען אף פארן, און מיר זיינען געפארן, מיר זיינען אנגעקומען אין אַרקאָ פאַרנאכט אף מארגן אינדערפרי האט סטא=שא געזאָגט איך זאָל גיין אליין צו דער שוועסטער. זי וועט ווארטן אין האמעל.

«פארוואס ביסטו דען מיטגעפארן?»

«פדי דין צו באגלייטן, פדי דיר דאס גרינגער צו מאכן».

«דו מאכסט מיר דאס גרינגער, ווען דו קומסט איצט מיט».

„אפשר מאַך אײך דיר נאר שווערער. דו ווייסט דאָך ניט, וואס דיין שוועסטער קלערט וועגן אונדז.“
 איך האב זיך דערשראקן, וואס זי האט דאָס ארויסגעזאגט אזוי דיימלעך. פארזארגט האב איך זיך געלאָזט גיין.
 אָ, מיין שוועסטער איז געווען א מענטש אָן פאָראורטיילן. און בכלל אן אויסגעצייכנטער מענטש. איך האב אפשר געריכט זיך אף מענות, ווייל איך האב אזא צייט ניט געזאָרגט וועגן איר. אָבער ליזערל, די קלוגשאַפט אליין, האט געוואוסט, וויפיל די פאָמיליע האט געליבט בעת דער מלחמה און נאָך דער מלחמה און אז מיר האָבן אלע געהאט שווער צו קעמפן און מעגן זיין צו פרידן, וואס מיר זיינען אריבערגעקומען ווי עס איז די שווערע צייט. און סוף כל סוף בין איך דאך דער ערשטער פון דער פאמיליע, וואס איז צו איר געקומען נאך די אלע שרעקלעכע יארן. פארוואס זאל זי גראד צו מיר אויסגיין די מענות? דאס האָט זי מיר געזאָגט באלד ביים זען זיך, — מיט פרייד, מיט דאנקבארקייט, אָן הינטערגעדאנקען. עס גייט אלץ אזוי ליכט, האב איך ווידער געמראכט; עס פאָסט צו די סטאשאַ-צייט. דאס איז ניט נאר שוין פון אונדז, האָב איך געזאָגט. „מיר האבן דיר אלץ געשיקט געלט ליזערל, אָבער קיינער איז ניט געקומען דײַך באזוכן. נאָר ניט שוין.“

אויף דערנאָך האט זי געהאט אן ענטפער — ווי עס ווייזט אויס, האט זי שוין פריער וועגן דעם געקלערט: „ביי אונדז איז ניט אזוי, ווי אין אנדערע פאמיליעס. די געלט-שיקעריי איז ביי אונדז טראדיציע. „ראַקענהויז מוזײ“ גיט די סאלדאטן פון דער פאמיליע. איצט זייט איר אלע פאבריקאנטן און איך אייער איינע ציקער סאלדאט — אף דעם פראנט פון שווינדזוכט — האָט זי פארענדיקט און זיך צעלאכט.

מיר איז ניט געווען נאר געשמאק צו דערמאנען זיך אָן „ראַקענהויז מוזײ. אבער איך בין דאס איבערגעקומען, איצט, אז די שוועסטער האט גערעדט וועגן איר קראַנקייט, איז מיר איינע געפאלן, אז איך האב זיך געריכט צו מרעפן אָן אויסגעדראָמן שוואכן נפש — און אָנשמאָט דעם איז פאר מיר געשמאנען א

רונדע פולבלעכע מידל. ליוערל איז ניט געווען שוין דאס דיק
ווערן האט איר פנים נאך גרעפער געמאכט, אבער די וואסער=
העלע אויגן האבן געבליצט פריילעך און אָפן, דער שמועס איז
פארגעקומען אף דער וועראנדע פון דער ווילע — ליוערל האָט
געהאלטן דעקעס אין האנט, „איצט ווארט א רגע, איף מוז צו
די פאציענטן“.

„צו די פאציענטן?“ האב איך געפרעגט, אז זי איז געקו=
מען צוריק.

„האסט זיך ניט פארווערט, איך בין נאר אף דער העלפט
פאציענטן, האלב פאציענטן און האלב קראנקען=שוועסטער, אז
איר האט מיר לאנג ניט געשיקט, האָט זיך דאָס אַווי געמאכט.
די פארוואלטערין האט מיך ליב, איף העלף מיט, דערפאר האָב
איך שוין פריי פאנטיאָן, איצטער מאך איך נאָך דורך א קורס,
באלד וועל איך אייך מער גארניט קאסטן“.

„און דו ווערסט געזונט?“ — מיט שמחה האב איך אנגע=
נומען אירע הענט.

„בכל אופן געזונטער, איידער ווען איף וואָלט בסדר גע=
מראכט וועגן מיין עלנטי“.

מיר האבן איינס דאָס אנדערע גוט פארשטאנען. — ליוערל
האָט מיך געפירט צו דער פארוואלטערין, צום הויפט=דאקטאָר.
האָט מיר באַוווּן די צימערן, די לאַבאָראַטאָריע, די אָפּעראַציע=
זאלן, דערנאָך זיינען מיר לאנג געזעסן אין איר צימער, מיר
האָבן גערעדט וועגן דער מומער, וועגן ברודער, ליוערל האָט
אויך שוין א צייט ניט געהאט קיין ידיעה פון זיי, דערנאך האָב
איך אנגעהויבן: „איף בין דאָ ניט אליין, מאך די ריזע מיט א
פריי, וואָס איך ליב זי מער פון מיין לעבן, זי איז אויף מיטגע=
קומען קיין אַרקאָי...“

„דיין פּלהזי“ — דערין איז געלעגן א מין פרוז זיך צו
שיצן קעגן אן אָנפאל.

איז דען דאס ניט געווען צו פארשטיין, יאָרן לאנג האָט
זי געקעמפט, הארט ביים ברעג פון טויט, פאר איר עקסוסטענץ,
אָפּגעריסן פין דער פאמיליע, האט זי געמוזט באַוווּן איר פּיאה

קייט אופצוהאלטן זיך ווי עס איז. זי האט געמוזט פארטיידיקן איר אייגן, פארגענעצט וועלמל. — און דאָ אין מיטן דערינגען מיר מיט אונדזער רייכקייט, מיט אונדזער מראַפישער פארשווענע= דערישקייט פון גליק — זיינען מיר ניט געווען פיינט, וואָס האָבן צעבראכן איר נוס=שאלעכץ?

„איך וואלט וועלן איך באקענען, איר וועט איינע דער אַנ= דערער געפעלן“, האב איך געזאגט, שוין מיט א שלעכטן געוויסן. „אדרבא. — אויב דיר איז ליב... מיט פארגעניגן.“

דער מאַן, ווי דאָס איז געזאָגט געווארן האט בי מיר אָפגעשלאָגן יעדער חשק צו פריינגען סמאשא אַהער.

אונדזער שמועס איז דערפון איבערגעריסן געווארן. די פאר= וואלטערין האָט מיך געלאזט רופן...

זי האט אנגעהויבן פון ווייטנס, דער אנשטאַלט, געגרינדעט לכחילה פאַר דייטשע און עסמרייכישע אפיצירן, איז א פרוווא= מער. אַרקאָ, ווי א קוראַט, איז איצט שטארק געפאלן, בקיצור, די דעכונג וואקסט שטארק — זי האט מיר באוויזן מיין שוועס= מערס קאַמפּאַ, וואס איז געלעגן אף איר שרייבמיש ריין איבער= געשריבן אף א באזונדער פאפיר. איך האב זיך דערשראָקן, ווען איך האב דערזען די סומע, וואס האט זיך צונויפגעקליבן פאַר א סך חדשים, זי איז ניט געווען אסך קלענער פאר מיין גאנצן מוזמן=געלט, וואס איך האב נאָך פארמאגט. אמת, עס איז געווען אראָפגערעכנט דאָס געצאלט פאר ליוערלס ארבעט ווי א קראנקען=שוועסטער, אָבער דאס איז געווען ווינציק און האט זיך גערעכנט ערשט זינט די לעצטע צוויי וואכן.

„ס'איז דאך אבער ניט לאנג איבערגעשיקט געווארן א גרעסערע סומע — פון לונאַנאָ.“

די פארוואלטערין האט א קלער געטאן. „יא, ריכטיק, שוועסטער עליואבעט האט מיט א קורצער צייט פריער געקראגן געלט. זי האט, אויב איך האב ניט קיין מעות, עס אריינגעטראגן אין שפאַר=קאַסע. אפגעצאלט האט זי ניט.“

זי ראנגלט זיך פאר לעבן און צוקונפט. הפלאדיקע אייג= געשפארמקייט. ניטא קיין מענות. פארקערט, איך האב זיך געפרייט

איבער אויפיל לעבנס-קראפט. — אז איך בין אריין אין דער קאסע, בין איך דאך געווען א ביסל נידערגעשלאגן. „די רעכע-נונג, זייט אזוי גוט.“ דער קאסיר נשתומם: „אקארשט געווען דאָ אַ דאמע אין האט באצאלט.“

איך האָב מיך געלאָזט לויפן צו סמאשא. עס איז געווען קלאָר. אַ גרויס האַרץ, פאַרשווענדעריש-אַפן, ברייט! זי האָט גאָר ניט געלייקנט. זי האָט געוואָלט מיר אָנמאָן פאַרגעניגן אין האָט ריכטיק אָנגעמאַפט וווּ דער שוץ קוועטשט. די לעצטע מעג — אזוי האָט זי געוואָנט, איך אַליין האָב דאָס נאָך ניט באַמערקט, — האָב איך שוין דיימלעך אָנגעהויבן שפּאַרן. און צו וואָס דאַרף זי האָבן איר צירונג? האָט זי פאַרזעצט ביים פאַרטיע. „זוי פאַרשיידן זי איז פון ליזערל“ — האָב איך געטראַכט, „אָן זאָרג און אָן איבערצוקלערן.“ אמת, פאַר אַ שיינעם, געזונטן מענטשן איז גרינגער ניט צו שפּאַרן און אוועקצוגעבן דאָס לעצטע-טע — איך האָב געוואָלט גערעכט זיין, אָבער וואָס העלפט גע-רעכטיקייט: ס'קאָן גאָר אַנדערש ניט זיין, נאָר דוקא אזא זיך אָפּגעבן אינגאַנצן, אָן איבערצוקלערן. איז דאָס עכטע און דאָס גוטע לעבן. אימלעכע שפּאַרעניש איז אין בעסטן פאַל נאָר אַ סוראָ-גאט פון לעבן. איצטער איז שוין געווען קלאָר, אַז סמאשא, וואָס האָט אויך געוואָלט זיך באַקענען מיט ליזערל, איז נאָכמיטיק מיטגעקומען אין דער סאַנאַטאָריע. איך האָב קיין איין רגע ניט געוואָלט זיין אָן איר.

אונטערזעענס האָט זי געקויפט אַ בוקעט צארטע, נאָך האַלב-געשלאָסענע, העל-רוימע רויזן.

פון אַט דעם בוקעט רויזן האָט זיך דאָס אָנגעהויבן. אלע מאָל, ווען איך קלער וועגן מיין אומגליק, וועגן מיין אונטערזעענס, דוכט זיך מיר, אז דער בראָך איז געווען פאַרבאַהאַלטן אין די שמע-קעדיקע רויזן. — זינט דעמאָלט קאָן איך קיין רויזן ניט ליידין. זי זיינען דיימלעך די שענסטע, פירנעמסטע בלומען. דאָס טאָר ניט זיין. די גאַנצע וועלט איז דאָך אזוי אומדיימלעך. דאָס איז איר הויפט-סימן. און מיט אַמאָל דיימלעכקייט איז אזא טפל-זאך

— דאָס פאסט ניט, עס איז אַ חוק איבער אונדזער אָרעמען
געפֿלדיקן לעבן.

„דאָס איז ליזערלי“, האָב איך פֿאָרגעשמעלט אין גאָרטן פֿון
דער סאַנאַטאָריע. „און ווען זי וועט זיך גוט אונפֿירן, וועלן מיר
זי בוים צוריקפֿאַרן אָפֿנעמען אַהיים.“

די פֿרויען האָבן זיך געגריסן פֿריינטלעך, זיי האָבן אָבער
ווינציק גערעדט. איך האָב באַשמעלט אַ וואָגן צו פֿאַרן שפּאַצירן.
איך האָב זיך געזעצט אָפֿן הינטערשטן ביינקל מיטן פֿנים צו
די דאַמען.

„גוט איר די רויזן, די האָסט דאָך פֿאַר איר געקויפֿט.“

אַ מאַמענט האָט מיר אויסגעוויזן, אַז אין סטאַשאַס אויגן
האָט אונגעבליצט עפעס ווי שנאה. אויף האָט זי זיך אַ ביסל
אָפֿגערוקט פֿון ליזערלי. עס האָט אָבער אויף געקאָנט זיין אַ שמויס
פֿון וואָגן אָפֿן שטיינערדיקן וועג. באלד האָט זי דערלאַנגט דעם
בוקעט. מיין שוועטער האָט אים ניט געוואָלט נעמען. „די שיינע
רויזן — אַ גרויסן דאַנק — זיי פֿאַסן ניט פֿאַר מיר“ און מיט
אַן אמת, די צאַרמע קנאַספֿן האָבן גוט געפֿאַסט צו סטאַשאַס
שיינעם ראָויקן פֿנים, אָבער לחלוטין ניט צו ליזערלס בלאַסע
אונגעבלאָזענע שמריכן. און טאַמער איז דאָס געווען פֿון איר זייט
אַ קאַפֿרוי, האָט מען אַמאָל געמענט אַן אָרעמער קראַנקער מיידל
אַמאָל נאָכגעבן. נאָר סטאַשאַס האָט זיך צעהיצט און האָט כּמעט
איבערגעוואָלט אָנבינדן דער מיידל די בלומען. כּמעט אַ
העלפט פֿון דאָס שפּאַציר האָט מען גערעדט נאָר וועגן די רויזן.
בוז מיר איז דאָס דערעסן געוואָרן און איך האָב זיי געכאַפט און
אַריבערגענומען צו מיר. דערמיט האָט זיך דער שמרייט געענט
דיקט און מען האָט גענומען ריידן וועגן וועטער, וועגן שפּאַצירן,
וועגן די איטאַליענישע עסנס, וואָס זיינען ביידע דאַמען ניט גע-
פֿעלן. אונדזערע פֿערזענלעכע ענינים זיינען אַפֿילו ניט דערמאָנט
געוואָרן. „ווי האָט איר זיך באַקענט?“ איך האב אַלץ געוואַרט,
ליזערל זאל שמעלן די פֿראַגע. זי האָט דאָס ניט געטאָן. עס
האָט געקאָנט זיין פֿיין-געפֿיל פֿון איר זייט, ס׳האָט אָבער אויך
געקאָנט זיין קאַלטקייט. איך האָב זיך גאָרניט צוגעהערט, וואָס זי

פלודערן. מיט אמאל האָב איך אַ זאָג געמאַן: „איצט וועל איך
 דערציילן פון פּאָפּוגאַיען=באַר״. סטאַשאַ האָט געענטפערט מיט אַ
 שטראָפּנדיקן בליק. מאָדנע, ווי נאָר ליזערל האָט באַמערקט דעם
 בליק, איז זי געוואָרן ווי אופגעלעבט — צי איז דאָ געווען אַ מין
 דערלעבן נקמה? איך ווייס דאָס נישט. סטאַשאַ האָט
 געשוויגן. פריער האָט זי געהאַט זיך שטאַרק געמיט אונטער-
 צוהאַלטן דעם שמועס. איך בין געווען צופרידן, ווען מיר האָבן
 פארקירעוועט צוריק. „איך וואָלט געוואָלט נאָך אהיון — סטאַשאַ
 האָט אָנגעוויזן אַף אַ שיינער גרופע קיפּאַריסן. נאָר ליזערל האָט
 געוואָלט פּאַרן צוריק. „ביסטו דען פארנומען? עס איז דאָך באלד —
 האָב איך זיך אריינגעמישט. „איך וויל צוריק. „איך בעט, לאָמיר
 נאָך צופאַרן צו יענעם שיינעם פּאַרק. „האַט סטאַשאַ געוואָגט.
 „איר וווינט שוין לאנג אין אָט דער הערלעכער געגנט, איך וועל
 אפשר קינמאַל מער נישט קומען אַהער. „אין: „קומטער אהיון!
 איך שפּרינג ארויס פון וואָגן, אויב איר פּאַרקערעוועט נישט גלייך!
 „וואָס איז געשען? „האַב איך געפּרעגט. „וואָס איז מיט דיר?״
 מיט אַ צאָרן נישט צו באַשרייבן אפּן פנים, די ציטערנדיקע האַנט
 געווענדעט צו די קיפּאַריסן, האָט ליזערל ארויסגעקייכט: „דער
 צווייטער!״

דערנאָך האָט מען זיך אין אַט דער לאַנדשאַפּט נישט געקאָנט
 ריכטן. קיפּאַריסן=וועלדלעך זיינען געווען אסך. אָדער מוז מען מיט
 קראַנקע זיין מער ווי פּאַרויכטיק?

בעתן פארן צוריק האָבן מיר געשוויגן אַלע דריי.
 צולעצט אין גאַרמן זיינען די פרויען געווען וויער ליבנסווירדיק
 קעגן אַנאַנד. אָבער אַ שטייפקייט איז געבליבן.
 נאָר צום סוף איז געקומען הילף. „אַ בריוו פאַר דער
 שוועסטער עליזאַבעט״ האָט די טויער=וועכטערין אַריינגערופּן.
 אַ בריוו פון מיין ברודער. אַ ידיעה פון דערהיים. און
 גומע ניים — אַזוי האָט לכל הפחות אויסגעוויזן ביים ערשטן
 בליק. נאָר באלד האָב איך גענומען אַנדערש אויסטייטשן: איך
 האָב געקענט מיין ברודערס פּאַנטאַסטישן אופן צו ריידן, ער איז
 שטענדיק געווען נומה צו איראַניע.

אין דעם בריוו איז געשמאנען אן ערף אָט וואָס: „זינט ערווין איז אוועק, גייט עס אונדז גלענצנד. דו וועסט נשחומם זיין, ליווערל, די פאָבריק גייט מאַקע. יאָ, זי גייט איר נאַרמאַלן, פאַרויס-באַשטימטן גאַנג — עס איז ניט צו גלויבן, איך האָב נאָר ניט קיין צייט — אַניט וואָלט איך געקאַנט דיר דערציילן זאַכן, וואָס דו וואָלסט זיך געוונדערט איבער זיי. וואָס וואַלסטו, אַ שטייגער געזאַגט, ווען איך וואָלט דיר דערציילט, אָו עס האָט זיך באַוווּן אַן אַמטער מלאַך, וואָס האָט באַשטימט אונדזער גורל. היינט איז ניטאָ קיין צייט, מאַרגן אויספירלעך.“ (אזוי פלעגט מוין ברודער ענדיקן אלע זיינע בריוו, הגם ער פלעגט נאָכדעם חרשים לאַנג ניט שרייבן).

ליווערל איז מיטגעגאַנגען מיט אונדז אין האַמעל, זי האָט געוואָלט אונדז העלפן פאַקן, אַרויסבאַלייטן צום באַן. זי האָט אויסגעוווּן באַזונדערס אַפגעלייגט, צי איז דאָס געווען איבער דער גומער בשורה פון דער היים? איך אָבער, בעת מיר זיינען גע- פאַרן איבער דעם שטייגערנעם ברוק צום וואַקזאַל, האָב געמאַכט נאָר אַנדערש וועגן מיין ברודערס ווערטער. מיר איז געווען קלאַר, וואָס זיי באַמייטן: די פאָבריק איז געגאַנגען איר „פאַרויס-באַשטימטן גאַנג“ — דאָס הייסט, צום פאַנקראַט — און צו „נאַרמאַל“ האָט געהאַט אַ שייכות דער זיער צווייטווקער, אויסדרוק: „עס איז ניט צו גלויבן.“ געוויס, אָו „אַקענהויז טוד“ איז איצט, נאָך אַלין, וואָס איז געשען, געגאַנגען נאַרמאַל, דערין האָט קיינער ניט געקאַנט גלויבן, דערנאָך איז געשמאַנען: „זאַכן, וואָס דו וואָלסט זיך געוונדערט איבער זיי“ — דאָס הייסט אַלין מיטן קאַפּ אַראָפּ. מיטן זאַץ „זינט ערווין איז אוועק“ איז אָף מיר אַרופגעוואָרפן געוואָרן די שולד פאַר אַלין, און „גייט עס אונדז גלענצנד“ איז געווען אַן אַנצוהערעניש. אַפן ברודערס געוויינלעכער ריירווענדונג: „גלענצנדער עלנט“, אָדער עס האַט אונדז געקאַנט זיין שאַרפע איראַניע. אומקלאַר איז נאר געווען, וועמען האַט ער געמיינט מיטן נאמען „מלאַך“ — סײַדן דעם מלאַך המות. ווייזט אויס, אָו עס איז שוין מאַקע געווען נאָך אַלעמען, איך בין איינגעזונקען אין מיפן טרויער.

ערשט און מיר האבן זיך געהאט געוועגנט מיט ליזערל און זיינען געוועסן אין קופע אליין, איז די שטימונג געווארן א ביסל פרייער. סמאשא, סמאשא! ווי איז שוין ווידער אוועק גאָר די געדריקטקייט! — און שרעק האט מען געמעגט ריידן וועגן אליין, וואס האט געוועקט זאָרן. מיר האָבן געשמעסט וועגן ליזערל, און סמאשא האָט געריימט אירע גרויסע מעלות, איר קראַפט, איר לעבנס-ענערגיע. איך האָב שוין געמיינט, און די גאַנצע מעשה איז געענדיקט — פלוצים עפנט סמאשא איר נעסעסער: דאָרט איז געלעגן, אינגאַנצן צעקוועטשט (מיאוס אָנצווען), דער בוקעט רויין.

„צוליב דעם האָט זי געוואָלט העלפן פאָקן!“
„פאַרגין איר דעם נצחון, קראַנקע זיינען ווי קינדער“. אליין אָבער האָב איך געטראַכט, און עס איז ניט גרינג צו נעמען די זאָך אזוי אומשולדיק. בכל אופן איז סמאשא ליידער ווייט געווען פון צו באַציען זיך לייכט צו דעם ענין. „מיואסע עקשנות!“ האָט זי געמורמלט, אַ כאַפּ געמאָן די רויין און אַרויסגעוואָרפן זי דורכן פענצטער.

איך האָב ליזערל ניט פאַרטיידיקט. זי האָט געוויס געוואלט אונדז באַליידיקן: איך דאַרף ניט אייערע מחנות! פאַרוואָס עפעס? איך האָב עס פאַרשטאַנען און האָב עס ניט פאַרשטאַנען — עס איז פּוועט געווען אָפּגעהאַנגען פונם בליק אף דער לאַנדשאַפט. פאַרביי אונדז זיינען געלאָפן חורבות, מיר זיינען געפאַרן דורך אַ געגנט, וווּ עס איז געווען די מלחמה, האָבן מיר דען ניט גע-וואָלט אויסמיידן די ערשער פון דער מלחמה? און דאָ זיינען מיר ניט ווילנדיק אַריינגעפאַלן אין מיטן געוועזענעם פּראָג-געבויט, אַ שלעכטער סימן? —

סמאשא האָט געשוויגן. איך האָב אף איר אַ קוק געמאָן. זי האָט געוויינט.

„וואָס איז דיר מלאך?“

„און דו ווילסט זי נאָך ביים פאַרן צוריק“... זי האָט געבליפעט, „ביים פאַרן צוריק ווילסטו זי נאָך מיטגעמען“.

«ווען די ווילסט עס ניט, וועל איך דאָס געוויס ניט מאַן».

פלוצים האָט זי זיך אויסגעגלייכט: «וואָס איז דאָס פאַר אַ פאַרן צוריק? ווען וועט דאָס זיין? ווי שטעלסטו זיך דאָס פאַר?» אונדאָ האָב איך שוין אַמאָל געקלערט וועגן אָם דער פראגע, האָלב-פאווסמוניק. זי האָט דאָך געמוזט געשמעלט ווערן. אָבער גראד אין דעם מאָמענט האָב איך ניט געוואוסט, וואס צו זאָגן.

«ווי שטעלסטו זיך פאַר דאָס גאַנצע, רייד דאָך», האָט זי געמאָנט נאָך אַ מאָל.

האָב איך געפאַלנט און גענומען אויסמעלן די זאך: אינדער ריזע האָט דאָך קודם כל דעם צוועק צו באַהאַלטן זיך פון מיגלעכע נאַכיאַגער. ווען מיר וועלן וויסן, אז די סאַנאַטאָריע בעלזאַסאָ האָט אָן איר פאַרגעסן, און אז עס וועט זיין אויך פאַר-שוונדן די סכנה מצד איר מאָן, ווייל אַלע מאָג קאָן מען דאָס וואַרטן, אז ער וועט שטארבן, דעמאָלט איז אפשר געקומען דער מאָמענט...

«און ווי וועלן מיר דאָס דערגיין?»

נח, עמיצער מוז דאָך דאָס געבן צו וויסן, אפשר איר

שוועסטער פון שטאַקדאָלס...

סמאשא האט געווינט שטאַרקער, געווענדט צום פענצטער.

«ניטא וואס צו אילן זיך», האב איך געפרוווט זי

איינצושטילן.

זי אבער, פארוונקען אין זיך, האָט מיך ניט צוגעהערט:

«קיינער וועט מיר ניט שרייבן, האט זי געשטאַמלט אינגאנצן צערדערט.

אויב אזוי מוז זי מאכן אָן אנהייב, האב איך גענומען א ביסל צושטיין. זי מוז שרייבן סוף כל סוף צו דער שוועסטער אין שטאַקדאָלס. זי האט דאך שוין לאנג צוגעזאגט, און דאס איז זייער וויכטיק צוליב איר זיכערקייט. דאס מוז פאַלד געשען. אפשר הייבט זי מיר וועלן קומען אין האמעל צוריק. איצטער איז דאך

קײן שטער נײַטא. ווי באַלד איר פּינגער איז שוין אויסגעהײלמ...
און אײך האב אים אַ גלעט געמאן.
"לאז מיך", האט זי אויסגעשריען הויך, אזוי ווי אײך וואלט
איר אָנטאן א ווייטיק.
שווייגן, וויינען.

ערשט אז מיר זיינען אין וועראנא אריבער אין אַן אנדער
וואגאן, האָב אײך ווידער גענומען רײדן צו איר. מיר האט אויס-
געוויזן, אז זי מוז צוערשט פון זיך אליין זיך בארואיקן, אז אײך
קאן דערווייל גאָרניט העלפן. אין וועראנא האָב אײך אנגענומען
איר ארעם און געבעטן, זי זאל מיר גוט ארײַנקוקן אין די אויגן.
קײן שום בײז איז דאָך נישט געשען. זי האט נישט געענטפערט.
האב אײך שטיל געפרעגט, צי זי איז פאלידיקט, און וואס האב
אײך דען בעצם אזוינס געמאן. זי דארף זיך דאך דערמאנען, אז
דער בריוו צו דער שטאקהאלמער שוועסטער איז דאך איר אייגע-
נע המצאה, נאָך דעמאלט אין בערלין, און אַן דעם וואלט אײך
דאך בכלל נישט געווסט, אז זי האט א שוועסטער אין שטאקהאלם.
און הויך דעם, איז די גאנצע זאַץ נישט אזוי וויכטיק. לױט מיר
מעג דער בריוו אינגאנצן נישט זײן, און אויב זי וויל, וועלן מיר
פון דעם ענין שוין קײנמאָל מער נישט רײדן. עס איז מיר נאר
צופעליק געקומען אין זינען, בעת מיר האבן גערעדט וועגן ידיעות
פון דער וועלט...

"אבער עס איז גארניט דאסי, האט זי צולעצט געבראכן
דאָס שווייגן.
"וואָס זשע דען?"

מען האט זי נישט געקאנט בריינגען צום רײדן. אומױס
האב אײך געטענעט, אז אפילו דעם ערגסטן פארברעכער פארמשפט
מען נישט, אידער מען זאגט אים, אין וואס ער ווערט פאשולדיקט.
זאל זי מיר אויך זאגן, מיט וואס אײך האב זי פאלידיקט. און אז
זי האט נאך אלץ געשוויגן און נאר שטיל פאר זיך געוויינט
(עס האט שוין געדויערט עטלעכע שעה), האב אײך יך נישט גע-
קאנט איינהאלטן און בין ארויס מיט א גאנץ גראבן קאטאוועס:

צי די הערן פון סאנאמאריע זיינען סוף פל סוף נימ געווען גע-
רעכט, וואס זיי האבן זי געוואלט האלטן פארשפארט, און צי איז
זי טאקע נימ אראפ פון זינען.

דערמיט אבער האב איך, נימ צו וויסן דאס, אנגערימט א
וונד. אין דעם ענין האט סמאשא קיין קאמאוועס נימ פארשטא-
גען: זי האט דאך דערפון צופיל געלימן.
"יא, איך ווייס דאס, דאס איז טאקע דיין אמתע מיינונג
וועגן מיר", איז זי באלד אריינגעפאלן אין די רייד. דעם ערשטן
מאל האט זי זיך געשמעלט קעגן מיר. אירע אויגן, איר גאנצע
אויסזען האט געוויזן פארביסנקייט.

איך האב אפגעצייטערט פון שרעק. "אבער סמאשא, דו
מיינסט דאך נימ ערנסט?"

"איך מיין דאס אין פולן ערנסט."

"אז איך האלט דיך פאר משוגע?"

"אדער יא אדער נאך ערגער: דו מאכסט אן אָנשמעל, ווי
דו וואָלסט דאָס מיינען. און דערפאר האָסטו צוגענומען און באַ-
האַלטן מיינע דאָקומענטן — וועגן דער אַנטמינדיקונג. וואָס איז
דען דער אונטערשייד צווישן דיר און דאָקטאָר קאַרקאַס? ער
האַט מיך געהיט און דו היטסט מיך. דער אַמעסט גיט דיר די
מאַכט איבער מיר — דו קענסט טאָן מיט מיר וואָס דו ווילסט
— אָדער אזוי דוכט זיך דיר לבל הפחות!"

צו וואָס זיינען מיר דערנאָנגען, צו וואָסערע אָפּגרונומן! "ווי
גאָט איז דיר ליב, סמאשא — ווי קענסטו דאָס מיינען?" — באלד
ווי מיר קומען צופאָרן גיב איך איר אָפּ די פּאַפּירן, וואָס האָבן
פאַר מיר קיין שום ווערט נימ, און דערפאַר האָב איך אָן זיי
פאַרגעסן. וועגן איבערגעוואַלד קאָן ביי מיר גאָר קיין געדאַנק נימ
זיין — אזוי ווייט דאַרף זי מיך דאָך קענען...

איך האָב געזוכט אירע הענט, פיו זי האָט מיר זיי סוף
פל סוף געלאָזן. דאָס איז געווען אונדזער ערשטע מחלוקת. נאָ-
מירלעך האָבן מיר געמאַכט שלום. אָבער צי קאָן מען דען פאַר-
געסן די ערשטע מחלוקת אין דער ליבע.

די ערשטע מחלוקת פרעסט איין אף דער ליבע א בראנד-פלעק
 ניט אפצווישן.
 פריער איז זי געווען אן א פלעק, ניט ערדיש, הייליק ניט
 אַנצורירן.

די ערשטע מחלוקת קאָן שוין קיינמאָל ניט אינגאנצן פאַר-
 ריכט ווערן. געוויס, עס קומען נאָך שפעטער שיינע מעג פון ליבע,
 אָבער זיי זיינען שוין גאָר אנדערע, ווי די פריערדיקע, דער גן-עדן
 איז שוין מער ניטאָ.

ש ל ע כ ט ע ס י מ נ י ם .

נאָך אלעמען איז סטאַשאַ איבערגעקומען דעם באַזוך ביי מיין
 שוועסטער גרינגער ווי איד; פאַר איר איז די נסיעה קיין אַרקאַ
 געווען אַן עפיוזאָ, וואָס זי האָט אים גערן איבערגעלעבט פון
 ליבע צו מיר, און געוויס וואָלט זי גערן אוועקגעגעבן איר אייגן
 געזונט, אויב זי וואָלט דורך דעם געקאנט העלפן מיין שוועסטער.
 פאַר מיר אָבער האָבן זיך אָנגעהויבן אַ ריי מעג פון שרע-
 קעניש. מעג — און דער עיקר — געכט פון שרעקעניש.

זינט דעם באַזוך ביי מיין שוועסטער, זינט איד האָב גע-
 לייענט מיין ברודערס בריוו, האָב איד ווידער אָנגעהויבן מיר
 לעבעדיק פאַרשמעלן דעם חורבן פון מיין פאַמיליע. איד האָב
 ממש זיך געפאָרן אין האַרצרייסנדיקע סצענעס — איד האָב
 געזען מיין מומער מויט, מיין ברודער, וואָס האָט ניט געקאנט
 צאָלן זיינע ראַטעס, ווידער אַרעסטירט. די פאַבריק איז נאַטירלעך
 שוין לאַנג פאַרקויפּט, און פון אונדזער ירושה-מאַיאָנמעק האָבן
 מיר שוין אויך מער גאַרנישט געהאַט. און אין דער זעלביקער
 צייט האָב איד געלעבט די זונקסטע מעג מיט אַ שיינער פרוי
 ביי אַ קילער איטאַליענישער אָזערע. וואָס פאַר אַ נבלה — און
 זאָל דאָס מיין געוויסן כאַמש אָף אַ האָר אָנרירן. איצט האָט
 דאָס מיר אויסגעוויזן פאַרברעכעריש. איצט האָב איד שוין אויך
 אַ מאַכט געמאַן וועגן אַנעס. אַזוי ווי זי וואָלט נאָך איצט גע-
 זעסן אין זאל פון יענעם בערלינער האַטעל, ווי איד האָב זי

געלאָזט — אזוי איז זי פאר מיינע בליקן ארויסגעשוומען,
פארצרחט, אויסגעהונגערט און בלאָט, זי האָט אויסגעשמרעקט
אירע הענט, אויסגעקוקט מיט אירע קורצזיכטיקע אויגן נאָך
איטלעכן, וואָס גייט אַראָפּ פון ד' מרעפּ אָדער לאָזט זיך אַראָפּ
מיטן ליפּט, ערשט אין לעצטן מאָמענט ווענדט זי אָפּ איר בליק
פאראוישט, און אָפּ איטלעכער באק אירער גלאַנצט אַ פאַרגלי-
ווערטער טרער פון וואַס, זיי מען קאָן זיי זען אין שלעכטע
פילמעס... אַ גאָט, עס איז דאָס געווען אַ מוראדיקע אכזריות פון
מיר, וואָס האָב איך געטאָן!

און אויב אַנגעס האָט זיך גענומען דאָס לעבן, וואָס איז
דעמאָלט! עס איז ניט געווען אוממיגלעך, ניט אזוי איבער מיין
פאַלשקייט, — איר גאַנצער וועלט-סדר איז דאָך חרוב געוואָרן.
ווי האָט דאָס, דאָס יונגע אומשולדיקע האַרץ געקאָנט אַרביכער-
טראָגן...

איך האָב ניט געקאָנט שלאָפן, איך האָב געוועקט סמאַשאַ,
אז עס איז שוין ניט געווען צו דערהאַלטן, איך האָב געדאַרפט
האָבן אַ גוט וואָרט.
«האַטו געהאַט אַ שלעכטן חלום?» האָט זי געפרעגט
ליבלעך.

«יא, ליבסטע».

«און איך אזא גוטן — איך בין געווען ביי מיין פאָטער
אין סאַמאַרקאַנד, נאָך אַ קינד — איך וועל דיר דאָס מאָרגן
דערציילן» זי האָט גערעדט ווי פון שלאָף אַרויס.
«דערצייל עס גלייך».

«איצט ניט» האָט זי געזיפצט. «מיר וועלן ביידע ווערן
וואָך — בעסער שלאָפן... יאָ?»

«דו האָסט רעכט, זיי מוחל, וואס איך האָב דיר געוועקט»
— אָבער דאָס האָב איך גערעדט נאָך צו איר קישן, ווארום
זי גופא איז שוין ווידער געשלאָפן איר קינדערשן שלאָף.
עס איז ניט געווען פּיין, וואָס איך האָב געטאָן, הינטער
סמאַשאַס רוקן האָב איך געשריבן צו מיין שוועסטער, איך האָב
דאָס מער ניט געקאָנט אויסהאַלטן, איך האָב געמוזט האָבן

גענויערע ידיעות. אליין צו שרייבן אהיים האָב איך זיך ניט דער-
וועגט, זינט איך האָב געוואָרפן די פאבריק, און וויסן האָב איך
געוואָלט ניט, וואָס האַלט מען דאָרט פון מיר, וואָס מען האָט
מיד אַלעמאַל גערעכנט פאר א לייכטזיניקן. עס האָט מיך אָבער
בראנדיק אינטערעסירט, ווי האַלט די פאמיליע, וואָס דארף אזוי
פיל ליידין, ווי גרויס איז דער חורבן. צי האָב איך געוואָלט
העלפן? צי האָ איך געקאָנט עפעס מאַן? אלץ איינס. זינט דעם
באווד פיי דער שוועסטער, האָב איך זיך געשפירט פארבונדן
מיטן גורל פון דער פאמיליע דורך טויזנטער פערדיס. האָב איך
געשריבן אַ לאנגן בריוו צו ליווערל, אויסגעמישט איר, וואָס עס
פאטיט דער כלומרשט-גינסטיקער בריוו דעם ברודערס, און
האָב פון איר פארלאנגט זי זאָל מאַנען פון דער הייס נייע אויס-
פירלעכע ידיעות.

איך האב דאס אלץ בעצם געקאָנט זאָגן סמאשא. אָבער
זי איז אזוי אופגערייצט געווען קעגן ליווערל, האָב איך מורא
געהאט פאר א צוזאמענשטויס. אייפערזוכטיק צו דער שוועסטער
האָט זי דאָך ניט געקאָנט זיין. און דאָך האָב איך געהאט א גע-
פיל, אז דאָ איז עפעס פאראן פון אייפערזוכט. איז דעריבער,
אז סמאשא האָט מיך באגעגנט: «וואָס האָסטו געמאָן אזוי לאנג
אין שרייב-צימער?» האָב איך געלייגט: «רעוויזירט די רעכענונגען»
און האָב ארויסגענומען פון קעשענע די וואָך-רעכענונגען, וואס
זיינען געווען צוגעגרייט צו דעם תירוצ. «איך געפין איין, אז מען
פאשווינדלט אונדז, האָב איך ווייטער גערעדט: «אייער-געכטן
האָבן מיר גאָר קיין וויין ניט געטרונקען, און דאָ איז צוגערעכנט».
«דו ביסט אַ קליינער שפאָרער», האָט סמאשא פון מיר
געשפעט (מיר האבן פאר קורצן געהאט געלייענט אן ארטיקל
אין דער צייטונג וועגן די «קליינע ראנטיעס און קליינע שפאָרער».)
— «איך האלט, אז מיר לעבן זייער פאשיידן. מיר זיינען זיך,
למשל, נאָך קיין מאָל ניט דורכגעפאָרן אף אן אוימאיי».

האָבן מיר נאָכמיטיק געמאכט אַ טור מיט אן אוימא. איינעם
פון יענע טורן, וואָס מען זעט ביי זיי ניט דורכן שטויב אפילו
די קאָנטורן פון די בערג, וואָס מען פארט פארביי זיי. אינאָונט

האָט סטאַשאַ באַשמעלט שאַמפּאַניער. „איך וויל אַמאָל זיין פּרייַ= לעך“. דעם צווייטן טאָג האָט זי געוואלט קויפן אַ רודער=שיפל און אַ ספּאַרט=קאָסמיים. איך האָב באַמערקט, אז שיפלעך קאָן מען נאָר דינגען. עס וואָלט דאָך געווען קאפויער מיט צונעמען דאס שיפל אַהיים.

„אך דו — מיט דיין אייביקן גלייכן שכל“. איך האָב זי מער ניט געקאָנט פאַרשטיין. עפעס איז זי געווען מאַדנע אופגע=רעקט. „וועלן מיר טאַקע דאָס שיפל לאָזן אָף זיין ארט און זיך באַזעצן דערביי, צו היטן דאָס. אָדער ווילסטו שוין מאַרגן פאַרן צוריק?“

איך האָב געשפּירט די שמויכל=גרוימאסע, וואס האָט פאַר=דעקט מיין פנים ווי אַ מאַסקע. איך האב זיך איינגעהאַלטן, האָב גאַרנישט געענטפערט. פּלוצים אָבער האָט מיך אנגעכאַפּט אַ חשק צו וויינען. גראד אין שווייגן האָב איך דערשפּירט די אָפּגע=פּרעמדטקייט, וואס האָט זיך פּלוצים אופגעפּנט ווי אַ תּהום צווישן אונדו. „אודאי! האָב איך גארנישט קעגן דעם, דו זאָלסט קויפן דאָס שיפל“.

„איצט האָב איך קיין חשק מער ניט דערצו.“
„פאַרוואס?“

זי האָט געשוויגן.

דעם אַנדער טאָג בין איך געוואָר געוואָרן, אז דאָס איז געגאַנגען וועגן אַ שיין ניי שיפל מיטן נאָמען „סאוואַיאַ“ און סטאַשאַ האָט שוין ערנסט זיך נאכגעפּרעגט וועגן פּרייַ. דער אַלעמאָל גרייטער פּאַרטיע האָט געוואלט זיין דער מעקלער. אָבער סטאַשאַ איז צוגעקומען בעת איך האָב מיט אים גערעדט. זי האָט עס אָן טענות פאַרבאַטן. „איך וויל ניט.“

„דו ביסט אין אַ שלעכטער שטימונג?“

זי האָט געלייקנט. אָבער זי האָט דערציילט, אז זי האָט היינט אינדערפרי געשפּירט אַ ווייטיק ווי פון אישאַס. אפשר האָט זי זיך צוגעקילט בּאַדנדיק.

אָף מאַרגן אינדערפרי האָט זי שוין ניט געקאָנט אופשטיין. זי האָט געשריען פאַר ווייטיק, ווען זי האָט זיך באוועגט. — מען

האט גערופן א דאָקטאר. ער האט גארנישט געקאָנט קאנסטאטירן.
א מאדנע קראַנקייט, וואס מען מוז זיך פארלאזן נאר אף די
רייד פון חולה. איך בין געווען אזוי נירערשלאָגן, אז איך האב
נאר געקאנט מיט מי זיך צוהערן צו דעם, וואס דער דאקטאר
האט גערעדט. ער האָט געזאָגט, אז עס איז פאראן אן ארגאנישע
אישיאַס און היסטערישע. צווישן ביידע קאָן מען כמעט נישט אונ-
טערשיידן. מען קאָן נישט וויסן, צי די ווייטיקן זיינען אמתע, צי
גאָר איינגערעדטע. — בכל אופן דארף די היילונג געדויערן אַסאָך
וואכן. מען דארף ליגן אין בעט, ביי בעסערונג זיינען גוט זון-
בעדער.

„איך בין אן ארעמע קאַליקע, האט סטאַשא געזאָמערט,
אז דער דאָקטאָר איז אוועק. איצט קאָנסטו שוין מאָרגן אוועק-
פאָרן, אויב דו ווילסט, איך מוז בלייבן — אבער איך וויל נישט,
דו זאָלסט זיך פארהאַלטן צוליב מיר.“

אין דער רגע האָט מיר אָנגעהויבן קלאָר צו ווערן. „סטאַ-
שא, איך פאַרשמי דיך, האָב איך געזאָגט. איך האָב עס שוין
געשפירט צוריקוועגס פון אַרקאָ און ווערזאָגט בעת דו האָסט
כסדר געוויינט. עס פאַרדריסט דיך, בשעת עס שווימט ארוף
אפילו פון דערווייטנס דער געדאַנק וועגן פאָרן אהיים. דו ליבסט
מיטן היינט. און וואָלסט וועלן, ער זאָל קיין מאָל זיך נישט
ענדיקן. די פראַגע: ווי לאַנג? און: וואָס דער נאָך? רירן דיך
אָן ווי באַליידיקונגען. אזוי ווי זיי וואָלטן פאַרמינערן די אומענדר-
לעכקייט פון דער ליבע. איך, סטאַשא, פיל אויך דאָס זעלביקע,
וואָס דו, איך לייך די זעלביקע קלעמענישן. איך ליב פינקט אזוי
ווי דו, און מיר ביידע וויסן, אז עס איז נישטאָ וויכטיקס אָף דער
וועלט, הויז ליבע. און וויל מיר ביידע פאַרשמייען נישט, ווי אזוי
קאָן מען זיך אינטערעסירן פאַר עפעס אנדערש, פאַר נסיעות צו
די אינזלען אין דרום-אַקעאַן, אנשטאט נסיעות צו דער נשמה,
דערפאַר האָבן מיר דאָך געפונען איינס דאָס אנדערע; מיר
ביידע, אין אַ וועלט אָן ליבע, וואָס האָט אונדז בידן געלאָזט
האַרט נעגונג פילן דאָס אויספעלן פון ליבע. און איצט דאַרפן
מיר זיך פעסט האַלטן פאַר אינדזער גליק, איז דאָס נישט אזוי?

און זע נאָר, סמאש, פאַרוואָס זאָלן מיר דאָס ניט רואיק אַרומ-
 ריידן? אויף מינע אייגענע ענינים, די פאַבריק און אַלץ איבער-
 ריקע, וואָס ליגט הינטער די בערג, קאָן איף און וויל דורכפירן
 נאָר, ווען דו פּוּסט מיט מיר. איז פאַרוואָס פאַרגינסטו מיר דאָס
 ניט? דו האָסט דאָך מיר אַליין אָנגעפאַמטן — מיר דוכט, דאָס
 איז געווען אין ציריך — צו טיילן מיט מיר מינע זאָרג. איך
 בין געווען אוי צופרידן, אוי דאַנקבאַר דיר, בשעת דו האָסט
 דאָס געזאָגט. און צו פאַרן קיין אַרקאָ — איז דאָס אויך געווען
 דיין אופטו. איצטער אָבער שטימטו פּמעט מיט פּינטשאַפּט קעגן
 מיר, און אַלץ וואָס איז נוגע מיין פאַמיליע, דוכט זיך דיר, ווי
 עס וואָלט עפעס באַ דיר אָפּגענומען. סמאש, איך געהער נאָר
 צו דיר. הער נאָר מיר צו, אַלצדינג וויל איך אַוועקוואַרפן, איך
 האָב נאָר דו, נאָר דו וויל. איך פאַהאַלטן, אויב איף האָב דיר
 ווי געמאָטן — איף ווייס ניט ווי אַווי, אבער עס דאָס דאָך
 געקאנט זיין ווי עס איז אומגעוין — בעט איף דו מיר מוהל
 זיין, ווי מיר מוהל, איך קאָן ניט לעבן אָן דיר. פאַרלאָנג פון
 מיר וואָס דו ווילסט, נאָר זיי צו מיר ניט פּיינמאַלעך, איך בעט
 דו, זיי ווידער ניט מיט מיר?!

«פיינמלעך?» האָט זי געפרעגט — אין אירע אויגן האָבן
 זיך צעשמיכלט אַלע ליכטמלעך. אין דעם מאָמענט איז אַלצדינג
 געווען איבערגעגעבנקייט, ווי די מונקעלע גראַפֿ-בלאַט אָנזעיע
 אין אָונט-שמילקייט. «פיינמלעך?» האָט סמאש געפרעגט מיט אַ
 זיפּץ און האָט האַלב צונעמאַכט די אויגן, בעת אַ שמיכל איז
 דורכגעלאָפּן איבער איר שיינעם מויל. «מיינסטו דאָס טאַקע?»
 «אין האָב דאָס געפילט די לעצטע טעג» האָב איך גע-
 זאָגט פּמעט וויינענדיק.

«ליבער!» איך בין געפאַלן איר שטיל אַפּן האַלדו. דער
 פּלומען-צארטער ריח פון אירע האַר האָט מיך אַרומגענומען.
 אַלץ איז געווען ווי פאַרגעסן, ווי קיינמאַל ניט געווען. עס זיי-
 נען מער קיין דערקלערונגען ניט גויטיק געווען.
 דער אָנפאַל פון אישאַס איז צום גליק פאַרבייגע-

נאנען. שוין דעם אנדערן מאָג איז סמאשא געווען פולקום גע-
זונט, און געלאָפן מיט מיר איבערן פארק.

דערווייל האָב איך געמוזט זיך אַנטאָן אַ פּה, בכדי ניט
אַרײַנצולאָזן אין מאָג אַרײַן די פּחדים פֿון דער נאַכט, וואָס האָבן
מיר כּסדר געפֿיניקט. אזוי פיל בעל-הבית איבער מיר בין איך
נאָך געווען, ברי סמאשאַ בײַנאַכט ניט צו וועקן. אָבער עס איז
געוואָרן אַלץ ערגער; לױערל האָט ניט געענטפֿערט. פֿאַר זיך
קײן חידוש ניט, ווארום אין אונדזער פּאַמיליע זײַנען מיר שטענ-
דיק געווען אָפּגעלאָזן אין דער קאָרעספּאַנדענץ, אָפּט האָט מען
זיך גאַנצע פּערטלעך יאָר ניט געשריבן. וואָס זשע איז דאָ דער
ברען (אזוי האָט לױערל זיך געקאָנט קלערן). האב איך אבער
נאך דעם ערשטן בריוו קיין אַרקאָ אפּגעשיקט נאך צוויי — איך
האב ווידער אויסגעניצט מאמענטן, ווען סמאשאַ האָט מיך גע-
לאָן אַלײַן. אומוויסט האָב איך געמאַנט בײַם פֿאַרטיע — קײן זאַך
איז ניט געווען. ווען מיר האָבן זיך אַמאָל איבערגעוואָרפֿן מיט אַ
וואָרט, האט דאָס געקאָנט זײַן אַדער מחמת מײַן גערווייקייט אַדער מחמת
סמאשאַס טרויעריקייט, וואָס פֿלעגט טײל מאל הױערן אָף איר.
„וואָס איז דיר, סמאשאַ?“

„איך בין פּאַרשאלטן“ פֿלעגט זי אַ מאל קרעכצן. ווידער-
אַמאל האט זיך באַווײַן דער פּירשט פּעמרישמעוו, דער זונדי-
קער צדיק, וואָס זי וואלט גערן געווען אים צו העלפֿן, נאָר זי
האָט ניט געוויסט מיט וואָס. — אַ סך פֿון דאָס שווערע, וואָס
זי האט איבערגעלעבט, איז ארויסגעשוועמען. דערנאָך איז געקו-
מען צו די רײד, ווי אזוי האט די ליבע צו איר מאַן געקראָגן
דעם ערשטן קלאַפּ. בשעת דער קײַנסגעפּאַנגענשאַפּט האט זי
אײַט זײַער ליב געהאַט. זײ זײַנען אַנטלאָפֿן קײַן פּערסיען. די
געלט און מײַערע זאַכן האָבן צוגענומען די רוסישע סאָלדאַטן.
פיר מען זײַנען זײ געגאַנגען צופֿום איבער בערג, סמאשאַ אַנגע-
מאן אין טעניס-שײך. אזוי זײַנען נױ אַנגעקומען אין ערשטן פּער-
סישן דאָרף. דארט האָבן זײ די פּערסער ארעסטירט און געוואלט
אפּשיקן צוריק קײַן רוסלאַנד. בײַדע מאַנסבילן האָבן געוויינט
(מיטן אייבער-לײַטענאַנט שטינצער איז מיטגעקומען נאָך זײַנער

א הבר). סמאשא האט דעמאלט דאס ערשמע מאל געזען, ווי מאנסביל וויינען, סוף כל סוף האט מען געפועלט ביי די פערטער, ווי זאלן אָנפרעגן אין דער נאָענטסטער שטאָט, אין מעסכעד. צוויי וואָכן זיינען די פלימים דערנאָך געזעסן פארשפארט אין א קליינעם שמיצל, וואָס זיינע דילן זיינען געווען היילע ערד. קיין עסן האָט מען זיי ניט געגעבן, נאָר סמאשא האָט פארקויפט אייניקע זילבערנע זאכן, וואָס זי האָט געהאט אַרויסגערטאָעוועט אונטער די קליידער. דער קאָמענדאַנט, א האַלב-געבילדעטער מענטש, וואָס האָט גערעדט אביסל פראַנצויזיש, האָט זי איינגעלאָרן איינ-מאָל צו וועטשערע. ער האָט געזונגען פערסישע לידער, סמאשאס מאָן האָט זי נאָכגעשפילט אָף א פידל. דערפֿי איז צוגעקומען דער דאָלמעטשער און האָט פאַרגעלייגט סמאשא, זי זאָל בלייבן איבערנאַכט ביי זיין בעל-הבית. דעמאָלט וואָלטן זיי געקראָגן געלט און אַ דערלויבעניש ווייטער צו פאַרן. סמאשא האָט אָנגעקוקט איר מאָן, יענער האָט גאַנץ גענוי פאַרשטאַנען, ווי עס האַלט — אָבער ער האָט ווייטער געשפילט אפן פידל, אזוי ווי ער וואָלט גאַרנישט ניט געהערט. סמאשא האָט זיך אָפגעזאָגט, און אין עטלעכע מעג אַרום איז אָנגעקומען די דערלויבעניש פון מעסכעד... צווישן דעם יונגען פאַרפאָלק איז שוין זינט דעמאָלט כמעט אלץ געווען געענדיקט.

„ווען ליבע שטאַרבט אָפֿ — דערמיט האָט סמאשא אזוי ווי אַוועקגעשמעלט דעם מימל פון איר געשיכטע.
 „און אין וואָס האָט זיך אַרויסגעוויזן דאָס אָפּשטאַרבן פון דער ליבע צווישן אייך?“ — האָב איך שפּעטער געפרעגט; איך בין געווען כמעט וויסנשאַפטלעך פאַראַינטערעסירט מיט אַלין, וואָס איז שוין צו ליבע.
 „איך האָב ניט געקענט ניט גיין, ניט שטיין“ — האָט גע-זאָגט סמאשא נאַהווי.
 „אישיאַם?“

זי האָט מיר צו שטראַפֿן אַ קלאַפּ געמאַן איבערן מויל, פון איר מערקווירדיקן אָנפאל פון אישיאַם מיט עטלעכע מעג צוריק איז זינט דעמאָלט קיין רייד ניט געווען. „גיין, ס׳איז געווען נאָ-“

מירלעך הארצווייטיק און צער. אָבער אז איך באַקלער זיך גומי,
 פלוצים האָט זי זיך פאַרטראַכט, „האָבן טאַקע דעמאָלט זיך באַווין
 די ערשמע סימנים פון אישיאַס=ווייטיק. — פון וואָס קלערסטו
 איצט?“ — האָט זי איצט זיך געווענדעט צו מיר, און דעם גע-
 דאַנק וואָס האָט זיך געבעטן, האָט זי פאַרטויבן דורך איינעם פון
 אירע האַלב=אָפענע קושן.

ד ע ר ד ר י ט ע ר ג ע פ י ל .

פרישטיק אף אונדזער עלעגאַנטער ווייס=פינקלענדיקער טעראַסע,
 אונטערן זעגל=דאַך מיט רויטע און געלע שמרייפן, אָפגעבלאַקירט
 קעגן זון און קעגן בלישמשעדדיקן וואַסער=שפיגל. דורך דער גלעזער=
 נער וואַנט, וואָס מיר זיצן נעבן איר, קוקן אַרײן נאָר די נאַקעמע
 און מיט וואַלד=באַדעקמע בערג פון דער זייט, און פרישע וואַסער=
 לופט ציט אַרײן אונטערן זעגל.

אין איר ראָזען קרעפ=קלייד איז סמאַשאַ גלייך צו אַ וואַלקנדל,
 וואָס, אָנגעדריט פון ערשמן זונען=שמראַל, הויבט עס אָן צו גליען.
 „אונדז איז דאָך זייער גומי, זאָגן מיר און נעמען איינס
 דאָס אַנדערע פאַר די הענט. — אָבער אז דאָס קאָן שמענדיק
 ניט בלייבן אוי, אז מיר קענען דאָך ניט זיצן, צייט מיר לעבן,
 אין אָט דעם לוקסוס=האַטעל, ווי רייכע לידיקגײערס — אז איך
 וואַלט דאָס ניט געקאָנט איבערמראַנגן, אפילו ווען עס וואַלט דע=
 רוף געקלעקט געלט (אינדעראמתן האָט מען דערפאַר ניט באַ=
 דאַרפט מורא האָבן) — דער דאָזיקער געדאַנק עקבערט שוין
 אפילו מײנע בעסטע שעהן, גייסטער פון לעבן דרינגען אַרײן אין
 אונדזער חלום=לאַנד. איך פיל עס שוין און קאָן קעגן זיי ניט בײ=
 שטיין, איך רוף אָן די דאָזיקע דערשיינונג די „דורכלעכערונג פון
 ווונדער“, דער ווונדער איז נאָך דאָ, דער ווונדער—סמאַשאַ, אָבער
 אפשר איז דאָס ניט מער ווי די קוליסע פון ווונדער, און הינטער
 דער קוליסע ווערט שוין צוגעגרייט א נייע סצענע.

„פון וואָס קלערסטו דאָס?“ — האָט סמאַשאַ געפרעגט און
 מיך אופגעוועקט פון מײנע אומעטיקע רעיונות. און אָנגעלעגנט אָן
 מיר, איינהילנדיק מיך אין אירע באַגינען=שלייערס: „איך בין נעכטן

געווען זייער ניט פיין. האָב גערעדט נאָר וועגן מייע דאגות און מייע שלעכטע מרעפענישן. — און דו? — יאָ. דו האָסט דאָך אַנומלאָן מיך געוועקט ביינאַכט? איז איר פּלוצים איינגעפאלן. „וואָס איז דאָס געווען? שלעכטע חלומות — פון וואָס?“

איך האָב אַלעמאָל מורא געהאַט, זי זאָל נאָך דערמאָנען די מעשה. האָב אויסגעמיטן יעטווידע אַנצוהערעניש אַף יענער נאַכט=סצענע. נאַכט=שרעקעניש זאָל ניט אַריינכאַפּן זיך אין טאַג — דערפאַר האָב איך זיך געהאַלטן פעסט... נאָר היינט, בעת דער פּרימאָרן האָב אַזוי שוין געפּינקלט, און סטאַשאַ האָט אויסגעוויזן אַזוי גוט און צוגעלאָזט — היינט האָב איך קיין מורא ניט געהאַט. און דערלייכטערן מיר די זאָרג האָב איך געמוזט. האָב איך טאַקע דערציילט סטאַשאַ אַלצדינג, וואָס אין מיר איז פּאַרגעקומען זינט דעם באַזוך אין אַרקאָ, האָב אַרומגערעדט דעם ברודערס ביוון, איראַנישן בריוו, דעם חורבן פון דער פּאַבריק און פון דער פּאַ= מיליע. איך האָב דאָס מאָל אַנגעהויבן פון ווייט, געגעבן די גע= שיכטע פון „אַקענהויז טויז“ געשילדערט די פּאַריאָישטע לאַגע פון דער אונטערנעמונג, איך האָב דערפּירט די דערציילונג ביו דעם מאַמענט פון די דעמעקטיוון — פאַרשטייט זיך, וועגן אַנגעס האָב איך קיין וואָרט ניט דערמאָנט, הגם גראָד די זאָרג, וואָס איז געוואָרן מיט אַט דעם אוימגליקלעכן קינד, האָט ערשט רעכט שוואַרץ געמאַכט מייע אַנגסטן איבער דעם גורל פון דער פּאַ= מיליע.

זי האָט געגלעט מייע האָר. „דאָס אַליץ איז מסתּמא ניט אַזוי שרעקלעך. האָסטו שוין געשריבן?“

אַף איין בריוו האָב איך זיך מודה געווען. איך האָב שוין געהאַט געשיקט צו ליזערל פּיר.

אַבער זי איז ווייזט אויס, אפילו פון דעם איינעם געוואָרן שלעכט געשטימט. זי האָט זיך אַנגעלענט, גענומען קוקן אין דער לופּט.

און בכדי צו האַלטן די שפּאַנונג און ניט צולאָזן זי קו= מען צו אַנדערע געדאַנקען, האָב איך אַרויסגעזאָגט מיין השערה, אַז פון דער פּאַבריק האָט מען מיר נאַכגעשיקט אַ שפּאַן, אים

האָב אײַך דאָס געזען שמועסנדיק מיט דעם איינמענער סימבאָ, און אין דעם זעלבדיקן אָונט איז געווען די גנבה בײַ אונדז אין צימער.

„אָבער עס איז דאָך גאָר ניט געווען קיין גנבה״ — האָט זי מיך פאַרריכט. „עס האָט אונז דאָך גאָרניט געפּעלט״. דערנאָך איז זי האַסטיק אופגעשמאַנען און איז אַוועק אַליין שפּאַצירן. — אײַך האָב זי פאַרשמאַנען. פּון ליבע צו מיר איז זי געווען גרויס אַרומצוקלערן צוזאַמען מיט מיר אײַבער מײנע עסקים. אָבער ווי באלד אײַך האָב גענומען די זאַך גאָר ערנסט און געלאָזן זיך אָפּציען פּון איר צו אַזעלכע חשבונות. האָט זי זיך געפּילט ווי אָפּגענאַרט אין מיר.

„אז אײַך בין אופגערעקט, קאָן מען מיט מיר ניט רײַדן״ — האָט זי זיך פאַרענטפּערט ביים מיטאָג.

„אָבער וואָס איז געווען דער גרונט?״ — האָב אײַך גע- פרעגט, הגם מיר איז די זאַך גאָר ניט געווען אַזוי אומקלאָר, ווי אײַך האָב געמאַכט דעם אָנשמעל.

„אײַך ווייס ניט״ — איז געווען דער גערייזטער ענטפּער. „לאָז מיך. עס דרייט זיך מיר אין קאָפּ. אײַך ווייס ניט, וואָס אײַך רײַד. לאָז מיר. — מײן פּאַטער איז אײַך אַזאָ בעסן. אײַך קאָן גאָרנישט העלפּן״.

א מערקווירדיקע צוגויפּמרעפּעניש — ביים מאַנצן נאָכן אָונט=ברײַט—האט זי סימבאָ איינגעלאָרן. געוויינלעך פּלעגט זי זיך אָפּוואַגן. דאָסמאָל איז זי אַוועק מאַנצן. אײַך האב געזען, אז בערן מאַנצן האָט זי מיט אים גערעדט, געווייזלט זיך. דאָס איז ניט געווען אָנגענומען. די דאַמען פּון דער האַמעל=געזעלשאַפּט פּלעגן מיט אים קיינמאָל ניט רײַדן ביים מאַנצן. מיר האט אויסגעוויזן, אז סמאַשאַ דאַרף ניט אפּטרעטן פּון דעם מנהג. חוץ דעם, האָב אײַך זיך איינגערעדט, אז זי האט זיך צופּיל צו אים צוגעדריקט. אײַך האט ער זי געהאַט צו פעסט אַרומגענומען.

„און פאַרוואָס?״ — האב אײַך זי מקבל פנים געווען. זי, נאך אינגאַנצן דערהיצט: „מען מוז זוכן אײַבערלויפּערס אין לאַגער פּון שונא. אײַב מען קוקט אונדז טאַקע נאך...״ גאָר

איצט האָט איר אויסגעפעלט לשון, וועסטו אָט די צוויי דאָרט
— זי קוקן אלע מאל אָדער — שוין נעכטן האָב איך עס
פאָמערקט.

א דאָר פאָרפאָלק, פראַנצויזן, זיי האָבן געווינט אין דעם
צימער נעבן אונדז. איך האָב ניט געוואָלט מודה=זיין — אָבער
אויף מיר איז דאָס געווען קשה, שוין זינט עטלעכע טעג, אז אָט
די צוויי פלעגן שמענדיק אופשטיין, ווי נאָר מיר פלעגן אוועק=
גיין אין אונדזער צימער, און אז דעמאלט, הגם געוויינטלעך האָט
מען געקאָנט הערן דורך די דינע ווענט פון האַטעל איטלעכס
וואַרט, איז ביי אונדזערע שכנים געווען טויט=שטיל. עס האָט גע=
מאכט דעם איינדרוק, ווי זיי וואָלטן געהאָט צוגעפרעסט די
אויערן צו דער וואַנט און צוגעהאַרכט... נאָטורלעך האָב איך זיך
געהיט אַרויסצוואַנגן מיין חשר, איך האָב סטאַשאַ אויסגעלאַכט.

זי איז אָבער געווען ווי אין פיבער. זי האָט שוין קיין איין
מאָמענט ניט אַראָפגענומען די אויגן פונם פאָרפאָלק. מיר האָבן
געמוזט אופשטיין, אַראָפגיין צום ברעג אָזערע. צום אומגליק, האָבן
יענע זיך געלאָזט שפאַצירן הינטער אונדז. — סטאַשאַ האָט גע=
בראַכן די הענט, „איך האַלט דאָס ניט אויס“, זי איז געווען אזוי ווי
פון זינען אַראָפ, איך האָב זי נאָך קיין מאָל אזוי ניט געהאָט
געווען.

איך האָב געמיט זיך זי צו פאָרוואַקן. אָבער איך האָב
דאָס געשפירט בימער אַפן צונג: צי האָט זיך דער שמועס ניט
אָנגעהויבן דערפון, וואָס איך האָב געזוכט הילף ביי איר? איך
בין אזוי געווען גערן צו הערן טרייסט=ווערטער, אָבער גיך האָט
זיך די גאַנצע סיטואַציע אומגעדרויט, אזוי ווי מיט אַ ביוון: איך
האָב געמוזט טרייסטן, העלפן, צום ערשטן מאָל איז מיר אַפגע=
קומען דער געדאַנק, אז סטאַשאַ איז בעצם אימראַנקבאַר, וואָס האָב
איך ניט פאַר איר געטאָן! אוועקגעוואָרפן מיין אַרבעט, מיין היים,
אמת, איך האָב עס געטאָן גערן, איך האָב זיך בעצם פאַפרייט
פון אַן עול. אָבער עס בלייבט דאָך אַ פאַקט, אז איך האָב איר
געהאַלפן אין דער ערגסטער נויט... איך האָב אַף זיך אָנגעשריען:

ווען עס זאל קומען אזוי ווייט, אז איינער דעם אנדערן זאל צו=שמעלן א חשבון —

אין געוויסן זין איז דאָס געווען א דערלייכטערונג, וואָס סטאַשאַ האָט געקלערט נאָר אנדערש: « נאָר דו האָסט אָנגע=רייצט אָף אונדו די גאַנצע משאַמע — מיט דוין פרוו=שרייבערײַ. מיר וואָלטן געקאָנט בלייבן באַהאַלטן אינגאַנצן״.

אומױס האָב איך געמענעט, אז אונדזער חשד האָט דער=וויל קיין שום גרונט ניט.

איך האָב געקאָנט ריידן אין מענען, וויפיל איך וויל. אָבער אין גרונט האָב איך געפילט, אז זי איז גערעכט — אפילו אָן אַ באַווײַז. געװײס בין איך ניט געווען שולדיק, אז די „משאַמע״ יאָגט אונדו נאָך, אפילו אויב דאָס זאל זיין אמת, אז מען שפּיאַ=נירט נאָך אונדו. אָבער ניט דאָס איז געווען דער עיקר. אין ניט דאָס האָט סטאַשאַ געוואָלט זאָגן. זי האָט מיר אופגעוואָרפן אַ חשאַ, וואָס איך האָב זיך שוין לאַנג געהאַט מודה געווען אין אײס. די פרייע קויל פון אונדזער ליבע, וואָס האָט געשוועבט אין חלל פון דער וועלט, האָב איך געוואָלט ערגעץ=וו צופינדן צו דער ערד. סטאַשאַ ווידער האט געוואָלט, די ליבע זאל אייביק בלייבן ניט געבונדן. יעדער פרוו מיינער צו פארבינדן זיך מיט מיין פאַמיליע, אַ שטייגער, האָט זי געשפירט ווי אַ באַלידקונג פאַר זיך. — דאָס האָב איך ביי מיר געקלערט, בעת איך האָב געשפאַנט אין מונקעלן פארק נעבן דער אופגערעקטער פרוי אין האָב זי געזוכט איינצונעמען מיט קלוגע רייד. מיין פרוו איז געווען אָפגעאַנגען. יא, עס איז שוין געווען ריכטיק, דאָס איז געווען דער נאטירלעכער צושטאַנד, אז איך זאל זי מרייסמן. זי האָט טאַקע גענויטיקט זיך אין מרייסט. זי איז געווען די אומ=גליקלעכערע פון אונדו ביידן. זי האָט געליטן אין וואָרצל. און פון דאַנען אַ נייער געדאַנק: פאַר וואָס טאַקע ניט נאָכמאַכן איר דרייסמן פלי — איבעררייסן די לעצטע פעדים — אינגאַנצן ווייט פון אליך, וואָס איז געווען, אָנהייבן אַ ניי לעבן, אָן ידיעות אַהין און צוריק, זיין נאָר איך און דו, דאָ אָדער ערגעץ אנדערש — אויב מען זאל נאָר אינטענסיוו מראַכטן ביזן סוף, וועט זיך שוין

א פראקטישע מיגלעכקייט געפינען. אין דעם צוזאמענהאנג האָט
אויך מיין באשיידענער מאָל-מאלאנמ אָף אַ וויילינקע געקראָגן אַ
אַ שטיקל באַטרעף...

„מיין פרייהייט וועל איך פארמיידן ביו לעצט“, האָט
סטאַשאַ גערופן פון ברעג אָזערע צו די פערג אַרויף.

זי האָט פארלאַנגט, איך זאָל קויפן אַ רעוואָלווער. אומ-
זיסט האָב איך איר אויסגעמיימט, אַז אין אימאָליען איז דאָס
פאַרבאָטן שטריינגער, ווי ערגעץ אנדערש. אויך יענעס רעוואָלווער,
וואָס איך האָב צוגענומען ביים דאָקטאָר אין דעם פאַפּוגאַ-באַר,
האָב איך געמוזט אַפן אימאָליענישן גרענעץ אָפּגעבן. אָבער סטאַ-
שאַ האָט זיך ניט געלאָזט איבערריידן: „איך וועל מיר שוין אָנ-
שאַפן אַזאַ זאַך, אויך אַן דיר“.

איך קום פון פאַרטייע, איך האָב ביי אים געפרעגט וועגן אַ
לוסטרייזע אין דער געגנט. עס איז וויכטיק צו ווילן סטאַשאַ.
„האַסמו ווידער געשריבן אַהיים? איז זי מיך מקבל פנים
אָף דער מעראַסע.“

„ניין“, זאָג איך. דאָס מאָל האָב איך טאַקע ניט געשריבן.
וואָס איך זאָג, איז דאָך אמת. און פאַרט ווערט ביי איר תּיבּף אַ
שלעכמע שטימונג. מען קריגט זיך ניט — דאָס איז ווילגאַר. זי
איז נאָר אין אַ געדריקטער שטימונג, מדה-שחורהדיק. שוויגט.
וואָס קאָן מען זאָגן דערגעגן? זי איז שוין ניט גליקלעך מיט מיר,
און דאָס איז שלעכט, דאָס איז דאָס ערנסטע, וואָס האָט גע-
קאָנט געשען, וואָרום פון איר גליק איז געווען אפּגעהאנגען פאר
מיר ניט נאָר מיין פרייד, ניערמ אויף די רוי פון מיין געוויסן;
סטאַשאַ איז צופרידן (אזוי האָב איך מיר אָפּט געזאָגט), מוז אַלצדינג
זיין בשורה, פון אויבן איז דאָס פאַרשריבן און געחתמעט. —
איצט אָבער איז סטאַשאַ ברוגז, ברוגז, ווייל זי ליידט — און דאָס
איז אַ מוראדיקע לאַך, וואָס איך קאָן שוין ניט פאַרשמאַפּן...
„ביסט ברוגז אָף מיר?“

„ניין, גארניט“.

איך לייג פאַר צו גיין אין דער באַד-אַנשטאַלט. זי האָט
ניט קיין חשק. איך פרווי ריידן וועגן דער לוסטרייזע. זי

לאנגווייליקט זיך באשוימפערלעך. סימבאָ קומט אַרױן אין זאַל. זי שטייט אױף און רעדט מיט אים. זי בלעטערן צוזאַמען אין די נאַטן; איצט האָבן זיי, משמעות, געפונען דעם מאַנגאָ, וואָס זיי האָבן געזוכט. ביידע זינגען פאַר זיך די מעלאָדיע און לאַכן אי-בער עפעס אַן אָרט אין מעקסט.

עס איז טאַקע צופיל אבסורד: וויל זי מיך אייפערזוכטיק מאַכן מיט אים? — אָבער אינגאַנצן אַוועקמאַכן מיט דער האַנט מאַר מען אױך ניט דעם געדאַנק, נאָך אַלעמען, וואָס אױך זע. «וואָס האַסטו צו שאַפן מיט אָט דעם מענטשן?» פּרעג אױך ביי געלעגנהייט.

«מאַר אױך ניט ריידן מיט עמיצן — דו שרייבסט צו טויזנט מענטשן, און אױף זאַל זײַן נאָר פאַר דיר אַליין?»

אומױסט טייטש אױף איר אױס, אַז אױך האָב געשריבן נאָר אײן מאָל צו ליזערל. אױך רייד מיט אַזאַ הייז, אַז אױך גלויב פּמעט אַליין דערין און מעק אױס פון זכרון די איבעריקע בריוו (נעכטן האָב אױך אָפּגעשיקט דעם פּינפּטן). דערנאָך פּאַקלער אױך זיך: געכאַפט האָט זי מיך ניט, אָבער מאַדנע איז דאָס, וואָס זי האַלט זיך מיט מיר אַזוי ווי זי וואַלט מיך געהאַט געכאַפט. אױך שלאָג זיך מיט דער דעה, וואָס זאַל אױך דאָ טאָן. אױך אַטעם שווער. אַפּן גאַס איז פאַרבייגעפּאַרן אַף אַ וועלאָסיפּעד דער שיק-אינגל פון האַטעל אין זײַן רויטער ליזעריי. מיר האָבן ביידע אַרױס-געקוקט דורך דער גלעזערנער וואַנט פון דער מעראַסע.

«נױ? זי האַט אױפּגעהויבן איר פנים. קענטיק, זי האַט אים גענומען ווי אַ זיכערן באַווייזן.

«נױ? האָב אױף צוריק געפרעגט, שוין אַביסל אין פעס.

«ער פּאַרט מיט דיין בריוו צו דער פּאַסט».

«אױב דו ווייסט דאָס באַשטימט» — אױף בין אַראָפּגעלאָפּן

די טרעפּ פון דער מעראַסע אין פאַרק אַראָפּ, וואָכן אינגל. אױך

האַב אים אָבער ניט אָנגעיאָגט. סטאַשאַ איז מיר נאָכגעלאָפּן. מיין

האַרץ האַט געשפרונגען. סטאַשאַ האַט געלייגט איר האַנט אונטער מיין

העמד, באַרואיקט, אָפּגעווישט די טראָפּנס שווייס פון שטערן.

אױף זאל איר מוחל זײַן, האַט זי געקלאַגט, זי איז דאָך אַ גול, אַ

גארנישט, איך זאל איר אפן ארט שמיסן, איך זאל איר דאָס צווייטע מאל געבן אין פאק, ווען זי וועט זיך צווי שלעכט אויפֿ= פירן... "ווער ווייס", האב איך צו איר געזאגט, "דיין מעטאדע: חושד צו זיין אף יעדן פאל — איז אפשר די גלייכסטע אין אונדזער שלעכטער וועלט".

«אָבער ניט קעגן דיר, מיין קינד».

באלד האָט מיך אנגענומען אַ ברעגענדיקער רחמנות אָף איר. צי האָב איך דען זי טאקע ניט אפגענארט? און האָב איך דען געהאט אַ רעכט זיך צו באקלאַנגן דערוף, וואס די שטימונג ביים זיך בוי איר? ווי האַלט דאָס דען מיט מיר? אָקאָרשט אויפֿ= געבראכט אָף איר — וואלט איך דען איצט ניט געפאלן אָף די קני פאר איר — און ניט פון תאוה וועגן (הגם זי איז געווען רייצנד גענוג אין איר גרינגער העל-בלאָע זיידענער קלייד אָן אַרבל), נאָר פון מיפער אַכטונג צו איר נשמה. האַרץ העכער פון אַלץ, ליבע צוערשמ, ליבע אַליין — דאס איז דאך גענוי דאס, וואס איך האב געוואלט, וואָס איך האב אליין געשפירט — ווי צווי האב איך געקאנט זיין אין פעס אָף איר, וואָס זי האט מיט איר גאַנצן זיין אויסגעדריקט דאָס זעלביקע ווי איך (נאָר נאָך אַנטשלאסענער), וואס מיר ביידע, וואס מיר האבן געפונען איינס דאס אנדערע, ווי דורך אַ וונדער, האָבן צווי גוט געפאַסט צו אַנאַנד?!

זי איז געווען צערטלעך, ווי קיינמאַל ניט. זי האט מיט אַן אמת חרטה געהאט. זי איז געווען געבראַכענער, ווי איך האב דאס געקאנט דערלאזן. האט מיך פאַרשעמט. איינע פון אירע דערקלערונגען, וואס וואלט אליין געווען גענוג: "וואלסטו זיך באַ= קענט מיט מיר פריער, איידער איך האב געהאט צווי פיל אויס= צושטיין, וואלסטו פון מיר אזוי פיל ניט געליטן, פריער בין איך געווען אַנדערש, האָב אַלעמען געגלויבט. איצט בין איך אַלעמען חושד. מיין פאטער האט מיר געגעבן אַ גרויס דערצו, דערנאָך: מיין מאן, צולעצט דאקטאר קארקאס. אַלע האָבן זיי מיך גע= נארט. איצט איז שוין צו שפעט. אַז דו ביסט געקומען, בין איך

געווען שוין אינגאנצן צעבראכן, דו קענסט מיך שוין ניט דא-
מעווען."

"אָבער איך האב דיך דאָך געראמעוועט".
"יאָ, האט זי געזאגט מיט א דאנקבאַר-זיסן בליק. "אבער
איצט ראמעווע מיך אויך נאָך פון מיר אליין — פון דעם וואס
עס שטורעמט דאָ (זי האט זיך א קלאפ געמאן אין ברוסט)
און וואס איז צעריסן אָף שטיקלעך און קאן זיך מער ניט
פאַרוואַקן".
"געליבטע!"

מען איז געקומען צום אויספיר, אז עס זיינען פאַרפאַן צוויי סטאַ-
שאַס — איינע א גאַנץ ווילע, א פאַרשטאַנדיקע, א גוטע, און
איינע, וואס מען קאן מיט איר ניט אויסקומען, וואס האט געבויסן
מיט די צייך.

"אָבער וואסערע איז די ריכטיקע סטאַשאַן?"
"אַט די דאָ — אַט די דאָ, האט זי זיך געלאשמעט צו
מיין ברוסט, צוגעמאַכט קינדיש די אויגן. שמיל אַרום אונדז. הייך
פון מיטן טאג, און סטאַשאַן ווי א קליין מיידעלע, צוגעשפאַרט
איר קאָפּ אין מיין שוויס.

זי האט ארויסגענומען א קליינע פאַמאָגראַפיע פון איר
האַנט-מעשל (כמעט אַלע מאג פלעגן מיר איינס דאס אנדערע
פאַמאָגראַפירן אָף אַן אַנדער פּאַן). זי האט אָנגעשריבן אָף דער
צווייטער זייט: "איך וויל דיר אַלע מאל אנטאן נאר פריידי". האָט
געפינטלט מיט די אויגן און האט מיך אנגעקוקט דערפון מיט אַ
שמיכלדיקער מינע פון אַ שול-מיידל.

ווי דער האָט זיך דער שמועס געפלאָנטערט. "דו שרייבסט
צו די דייניקע, איך אָבער שרייב ניט צו מיין שוועסטער אין
שטאַקאָהאַלם, האָט סטאַשאַ געוויפצעט. "וואָלסטו דאָס טאַקע טאַן, וואָס
האָב איך געזאָגט. איצטער איז זי געווען שטאַלץ דערמיט, וואָס
זי האָט דעם לאַנג-צוגעזאָגטן בריוו נאָך ניט אָנגעשריבן. "לאָגיק,
סטאַשאַן! האָב איר גענומען איינמענען, אופגעהויבן איר קאָפּ, ווי
איר וואָלט זיך אופוועקן. "דאָס וואָלט דאָך געגעבן אונדז אַ געפיל
פון זיכערקייט, ווען מיר וואָלטן געוויסט, אז מען זוכט אונדז

אין שטאקדאָלם, און ניט דאָ. איז דען ניט אזוי? דו ביסט ברוגו, וויל אײַך שרייב, און אײַך, וויל דו האָסט לאַנג ניט געשריבן. קאָן אײַך דען ביי דיר ניט פּוועלן די קלייניקייט? אײַך בעמ דיר איצט טו דאָס מיר צו-ליב.

«אַבער געוויס, אײַך וועל דאָס מאַן, ליבלינג, האָט זי געשעפּטשעט, במעט איינשלאָפּנדיק.

שפעטער האָט זי געוואָלט מאַכן זיך א יום-טוב לכבוד אונדער איבערבעטן זיך. אבער מיר האָבן דאָך סיי ווי געלעבט, ווי אום יום-טוב, פארשטייט זיך, דער «קליינער שפּאַרער» איז ווידער וואָך, באלד איז זי שוין געווען אופגערייזט. דאָס געלט איז געפּלוגן ווי דורכן פענצטער ארויס. א נייע אָונט-קלייד — זי האָט בכלל גאַרנישט אָנצומאַן. און די שענסטע בלוימען אפן טיש, און דער ארקעסטער מוז שפּילן מאַסקא און אַלץ, וואָס זי האָט ליב, דערנאָך האָט זי געמאַצט מיט סימבאָ, הגם זי האָט מיר געהאַט צוגעוואָגט דאָס ניט צו מאַן. דאָס פראַנצויזישע פּאַר-פּאַלק איז געזעסן דערביי, גוט, זאלן זיי זען, אז מען האָט פאר זיי קיין מורא ניט, אז עס הערשט פריד און לעבן, וואָס פארא אויערינגלעך בלישטשען דאָס איבער סמאַשאס ראָזע באַקן, וואָס פארא רינגען מיט פּערל און סמאַראַנדן, בראַסלעטן, וואס איך האָב קיינמאָל ניט געזען. איצטער ערשט האָב איך באַמערקט, אז מיר באַמייליקן זיך אין אַ מין יום-טוב. עס האט אויסגעוויזן, ווי מען וואָלט פּייערן דעם אנהייב פונם האַרפּסט-סעזאָן, מען האָט ווידער געזען נייע געסס אין האַמעל. צווישן זיי זיינען גע-ווען פיר הערן, וואס האָבן זיך געהאַלטן אינאיינעם, אפשר פאַר-בייגער, אפשר בעלי-בתיים פון שכנישע ווילעס, משמעות, אימאל-יענער. איינער נאָכן אנדערן האָבן זיי איינגעלאָרן סמאַשא צום מאַנן. גראַד האב אײַך איר געוואלט זאגן: וויל זי ניט טאנצן מיט מיר, זאל זי כאַטש ניט טאנצן מיט סימבאָ — אימלעכער אנדערער פון דער געזעלשאַפט וואָלט מיר געווען ליבער. איצט, אז די פיר אַליוו-גרינע פּנימער האָבן זיך אריינגעמישט, האָב איך שוין געוואָלט רופן: «גלויכער טאנצן מיט סימבאָ. איך האָב געפּילט, ווי דאס בלוט האט מיר גערוישט אין קאָפּ, א סצענע איז געווען אומאויס-

מיידלעך, אן אפענער סקאנדאל. אבער סמאשא האט צו מיר גע-
לאכט פריילעך. האב איך געדארפט איר שמערן די פרייד ? גע-
פייניקט, האב איך ביי איר געפרעגט, אזו זי האט זיך צוגעזעצט
נעבן מיר: „וואָס איז דאָס פאַר א פערל ?“ „מיין צירונג איז דאס!
וואס ווילסטו?“ „איך מײן, דו האָסט עס פאַרזעצט?“ „איך האָב
עס אויסגעקויפּט.“ עס האט זיך ארויסגעוויזן, ווי אזוי זי האָט דאס
געטאָן: זי האָט געמאכט צו געלט דאס לעצטע האַלדובענדל, וואָס
זי האָט נאך פאַרמאגט, און דערפאַר געפּוּעלט ביים פאַרטיע,
וואס האט אויך דורכגעפירט דעם מסחר, ער זאל איר דערלויבן
אנצומאן די גאנצע צירונג דעם איין אָונטי. „לחייס“, האָט איר
גלאז שאַמפּאַניער געקלונגען אן מײנעם: „איך פּײער מיין אָפּשייד
פון רוסלאַנד!“

זי איז געווען פריילעך איבער אלע מאָסן. אפשר שוין א
ביסל שיפור. אָבער דאָס איז ניט געווען די מונטערע היימלעכע
סמאשא, וואס איך האָב ליב געהאַט. זי האָט געהאַט דורכגע-
בראכן איר מרה-שחורה, אָבער זי איז אריינגעשפרונגען אין דעם
היפּוך, קיין גלייכוואג איז ניט געווען.
„אָבער דער מענטש באַרייסט דיך דאָך, ער רויבט דיך
אויס“.

איר בלוט=מויל האט זיך געהויבן ווי אין פאַראכטונג —
„דיין גאנצן פאַרמעגן האט ער ביי דיר צוגענומען — איז
דאָס מעגלעך?“ האב איך ווייטער געמענעט.
„דערפאַר האב איך היינט באַצאלט די גאנצע רעכענונג
פאַר א פערטליאַריי.“
„ניט דורכגעקומט?“

זי האט מיר גאר ניט פאַרשמאַנען. פאַר אזעלכע זאכן האָט
זי קיין השגה ניט געהאַט. — זי איז נאָר אויסן געווען צו איר-
בערראַשן. אז מיר קאָן דאס זיין ניט אנגענעם צו לעבן אף איר
חשבון, איז איר גאַרניט איינגעפאַלן. די ברייטקייט, דאס אויסער-
געוויינלעכע, דאס איז געווען איר חיות. „אָבער מאַך דאָך ניט קיין
ברוגן פניס, איז זי מיר געפאַלן אפן האַלדו פאַר אלעמען אין
די אויגן (געווייט, זי איז ניט געווען אינגאנצן נישטער).“ „איצט גע-“

הער אך אינגאנצן צו דיר. איצט האָבן מיר גארנישט. איצט
מוזטו פאר מיר זאָרגן. מיט מיט מיר, וואס דו ווילסט, איך בין
פריי! — דאס געלט, וואס זי האט פארמאגט, איז איר געווען א
משא. ערשט איצט האט זי זיך געשפירט פריי. — „האסטו מורא,
ליבלינג האב ניט קיין מורא, ליבלינג. עס וועט שוין גיין. נאָר
ניט קיין מורא“.

איך האָב קיין וואָרט ניט גערעדט דערנעגן. פונדעסטוועגן
איז זי אופגעשפרונגען מיט פעס: „עס וועט גיין!“
אזוי ווי איך האב ניט געוואָלט צווען, ווי זי טאנצט מיט
די פרעמדע, בין איך אוועק אף א וויילינקע אין דעם פּאָרוואָל
פון האַמעל. איך האב געוואלט שמועסן מיטן פּאַרטנער. — עס
איז מיר געווען קלאָר: סטאשא איז ניט קיין אויסבריינגערין, זי
האט פריער גוט פארשטאנען צו שפארן, צו האַלטן פעסט אונט-
דער געלט. וואס זי האט איצט געטאן, איז געקומען פון דער
זעלביקער ווונד, ווי איר גאנצע פּיין. אונדזער ליבע איז געווען
קראנק. זי האט מער ניט געגלויבט, אז איך האָב זי ליב אומבאַ-
גרענעצט. זי גופא האט זיך אָפגעגעבן אינגאנצן. זי האט געהאט
דעם פארלאנג, צו באווייזן מיר דאָס, צו לערנען, ווי איך זאָל
דאס טאן. דאס אוועקגעבן דאס געלט — האט באטייט נישט אַנ-
דערש ווי אוועקגעבן אלץ, וואס איז ניט ליבע... איך פּייער מוין
אפשייד פון רוסלאַנד — וואָסער פארשיפורמקייט פון געפיל אין
אירע ווילדע אויגן! און איר פעס דערוף, וואס איך רוף צו
קליגשאפט, באזיגענקייט, האַט ניט געהייסן: אין דעם און אין
דעם טוסטו מיר ווי, — עס האט באטייט נאר איינס: איך ליב
דיך אנדערש, שטארקער, ווי דו מיר, ביז צום טויט — אין פרטים
ביסטו מסתמא גערעכט, אינגאנצן אָבער באפרידיקסטו מיך ניט.
וואלט איך איר געקאָנט זאגן: מיינע באַציאונגען צו מיין פאמיליע
זיינען אָפגעריסן, אימלעכער געדאנק וועגן אומקערן זיך אויסגעמעקט
— אָף, ווי וואָלט זי אין איין פּהרף עין געווארן ווידער די שטילע,
קלוגע און ליב-זאנפּע סטאשא. מיר וואלטן דעמאלט געוויצלט
זיך איבער אונדזער אומשולדיקער אויסבריינגעריי און מיר וואלטן
באלד אונדזערע פאדערפענישן איינגעזאמט. איצט אבער האט

אלץ געשטרעבט צום אָנמאַסיקן, צו משוגעת, אין דער נאַכט אריין...
צי האט נישט איר מאָן געהאַט א גרונט זי צו פארשפארן—
איז מיר איין רגע איינגעפאלן. — דעמאָלט פאַרנדיק פון אַרקאָ
האַב איך דאס געזאָגט אַף קאַמפּאָזעס. צום ערשטן מאל האב איך
וועגן דעם א טראכט געמאן ערנסט. — אבער דעמאָלט האט
דאָ ליבע אָן גרענעץ פאדארפּט זיין... משוגעת? האב איך א קלער
געמאן און האב זיך דערשראקן. אט דאָס איז „דער דריטער
געפיל“. נישט פיינטשאפט איז עס און נישט יצר הרע...

אונזער פאַרטיע — דאס איז א מענטש, וואס מען קאן
זיך אנהאלטן פאר אים אין אלע ספּקות פון לעבן. אלצדינג, וואס
די געסט פארלאנגען, איז ער גרייט צו מאָן. און דערביי די רוי
אַליין, וואלט איך אים וואס איצט געזאָגט, וואלט איך געוויס
מוסיף זיין: „איך באווינדער איך“ — ער וואלט מיך נישט פאר-
שטיין. עס האט מיך אנגעכאַפט א חשק דאס צו פרווין, איך
האב אפגעווארט, ביז אלע געסט זיינען אַוועק, האב א ווילע אים
פאטראכט, ווי ער קוקט מיר אפן לעמפל, ביז צוגעגאַנגען צו
זיין קאַנטאַרקע און האב געזאָגט הויף אפן קול:
„הער פאַרטיע, איך באווינדער איך“.

אים איז דאָס געווען פאשימפער לעך נישט אָנגענעם. ניין, נישט
דאס וויל ער. — „וואס פארלאנגט איר?“
האב איך געוואלט וויסן, וואס איז מיט סטאַשאס צירונג,
ווי האלטן די חשבנות.

נאַטירלעך איז אלץ געווען ריכטיק. ער האט מיט דער
גרעסטער גרייטקייט מיר אופגעוויזן אלע פרטים. און מיין געלט-
פקדון, וואס איז געווען באשטימט אַף צו צאלן די וואכן-רעכע-
נונגען? דערפון האָט ער נישט געוויסט, אבער ער איז פאלד
אַריבער אין קאַנטאַר. יאָ ס'איז ריכטיק, דער פקדון איז גאַנץ.

ניין, אין אט דעם פירנעמען האמעל וואס דאנעט נאר
פארן וויל-זיין פון זיינע געסט, קאן קיין שלעכטס נישט פאסירן.
ניטאָ וואס מורא צו האָבן. — ווידער האב איך אנגעקוקט דעם
פאַרטיע פון דער נאענט, כמעט פארליבט. א בלאסער פנים, נאָר

די נאו-פליגלען גערוימלט. דער מענש האט געהאט קאמער. עס איז אבער ניט געווען קיין פשוטער קאמער. עס האט געמאכט דעם איינדרוק ווי מען וואלט האבן אט דעם קאמער איבערגע-לאזט פאר עמיצן פון די געסט, און דער פארטיע האט אים איבערגענומען און באהאלטן פאר זיך, בכדי דעם גאסט זאל זיין באקוועמער. ווי ווייט, ווי זאבלעך האט דאס אויסגעוויזן מיר, דעם פארעמען, אופגערודערטן מענטשן — איך וואלט דעם פארטיע גערן א קוש געמאן...

איך בין אוועק צוריק צום מאנץ-פלאץ אין פארק. מיין אופ-דעקונג, איינגעדאלטן אף א פערמל שעה, האט זיך מיט נייער קראפט א גאס געמאן מיר דורך די אדערן. — סטאשא איז גע-זעסן פנים מיט, האט מיך אנגעקוקט מיט א פראגע. „גארנישט, גארנישט“, האב איך געזאגט און געבעטן ביי איר דעם מאנגא. מיר זיינען געגאנגן פאוואליע, געוויגט זיך, איך האב זיך אראפגעבוזגן איבער איר, געדריקט זי געענטער צו זיך, געפילט דעם הייסן קערפער, וואס איך האב געליבט. מיין — און דאך ניט מער מיין, ניט מער אינגאצן אייניק מיט מיר! אָט די ליבע האלטן פעסט, אף שטענדיק — די גאנצע אנשמיינגונג פון קאמף האב איך אין מיר געשפירט, אבער אויך גאר דעם ווערט פון זיג. אין אָט דעם דרייען און זינגען זיינען געווען אייניקע מאמענטן — אפשר די לעצטע — ווען איך האב גענאָסן די גאנצע פולקייט פון אינדער גליק, א קליינע פויזע, די לעצטע קלאנגע פון דער מוזיק, דערנאך שטילקייט. מיר האבן זיך אנדערגעזעצט, געבן מיר איז געשמאנען דער פארטיע, מיטן הימל אין האנט. „אקארשט אָנגעקומען אן עקספרעס-בריוו“.

„דו קארעספאָנדירט דאך, הייסט דאס?“ — האט סטאשא ארויסגעפלאצט.

איך האָב עס דאָך ניט געהאט געליקנט, איך האב אָבער גאר ניט געהאט צייט צו ענטפערן. איך האב דערקענט די האנט. ליווערל, וואכן לאנג האב איך געווארט! פאר אופרעקונג האב איך גאר ניט געקאנט עפענען דעם בריוו, האָב אים איבער-

געריסן אין מיטן, דערנאך אוועקגעלייגט די שטיקער נעבן אנאנד
 אפן מיטל. סטאשא האט זיך אפגעקערט.
 ביי די ערשטע ווערטער האָב איך גענומען ציטערן. וואס
 איך האב געלייענט, איז מאקע געווען נשחומס צו ווערן. אומזיסט
 האב איך זיך געפייניקט די גאנצע צייט. דער פאמיליע, דער
 פאבריק איז געגאנגען גוט. קיין שום איראָניע, דאסמאל
 האָט דער ברודער געשריבן אין ציפערן. אויף די מומער איז
 געווען געזונט. די פאבריק איז געווען אופגעריכט. ליוערל האט
 נאר צוגעשריבן א פאַר ווערטער. אבער דערביי איז געלעגן נאָך
 עפעס, א פאקאנטע האנט! דאס איז געווען פון אנעשקא. אנעש=
 קא האט געשריבן צו ליוערל, אויספירלעך. וואס ווייטער איך האב
 געלייענט, אלץ גרעסער איר געווארן מיין פארווונדערונג. אַנגעס
 האט אפילו ניט געקלערט וועגן נעמען זיך דאס לעבן. די גע=
 שעניש איז בערלין האָט איר אסך געגעבן צו לערנען, האט זי
 געשריבן (פון אלצדינג האָט זי אפגעלערנט). „איך בין געווען
 ווי אין אַ הלום“, איז געשמאנען ווייטער. „איך האָב געמיינט,
 אז איך ליב, און האָב דאָך ניט געליבט גענוג, בכדי צו וועלן אַרייַ=
 דרינגען אין דער אמתער לאַגע פון אייער ברודער. דערפאַר האָב
 איך זיך דאָך קודם בל געדאַרפט אינטערעסירן! איך זע איצט
 איין מיין שולד — וועט ער מיר קענען ווען מוחל זיין? — מיט
 איין וואָרט, זי, וואָס איך האָב אַזוי אָפגענאַרט — זי מאַכט נאָך
 זיך פאַרוורפן. סוף כל סוף האָט זיך אַרויסגעוויזן, אז ביידע
 פאבריקן איר פאָטערס און אינדזערע, גענויטיקן זיך איינע אין
 דער אַנדערער, און זי האָט אפילו ניט געוויסט, אז איך האָב אַ
 פאבריק. זי מיינט אז איך בין אַנטלאָפן דערפאַר, ווייל איך האָב
 מורא געהאַט חתונה צו האָבן צוליב געשעפט. איר קומט דאָס,
 וואָס איך האָב מיט איר געריסן, ווייל זי האָט צו ווינציק זיך
 אינטערעסירט מיט מיין לעבן. איצטער אָבער האָט זי געהאַלטן
 פאַר איר חוב נאָכצופאַרשן די זאַך ביזן גרונט. — בקיצור,
 אַנגעס איז אוועקגעפאַרן צו מיין פאמיליע, האָט זיך באַוויזן פאַר
 מיין ברודער מיט אַן אמת ווי אַ „מלאך“, האָט אַנגעקניפט אונט=
 טערהאַנדלונגען מיט איר פאָטער. און האט סוף בל סוף געפועלט,

אז בידע פאבריקן האָבן זיך פאראייניקט. איצט איז „ראַקענהויז טוך“ ווידער געזונט און אַרבעט. „עס איז דער חוב פון אַ מענטשן צו העלפן זיין חבר“, אזוי האָט דער בריוו זיך געענדיקט. „אַבער איך בין צופרידן, וואס אַך אַזא אופן האָט געזונט אמת און פאַרשטאַנדי.“

איך האָב פריי אָפגעטעמט, בעת איך האָב דעם בריוו אוועקגעלייגט.

דערדאָזיקער בריוו — אזוי האָט אויסגעזען נאָר מין פלאַנטער און ליידישאַפט, מין פיין-פאַנטאַזיע און גיהנם-שרעק אין שפיגל פון אַ פשוטער, לייטישער גלאַטער נשמה! יא, געוויס, מען האָט די אַלע זאַכן געקאַנט זען אזוי, ווי אנעשקא האָט זיי געזען, פאַרוואָס ניט? עס איז אַבער געווען קלאַר, אז אנגעס האָט געקאַנט זען נאָר דאָס, וואָס עס טוט זיך פון אויבן — די טיפּע אָפּגרינגן האָט זיי פאַרזען. איר האָט געפעלט דער זין סיי פאַר דאָס העכסטע און סיי פאַר דאָס נידעריקסטע. נאָר אין דער מיטלסטער מדרגה האָט זיי געקאַנט זען.

האָט דאָס געקאַנט שמערן מיין דאַנק-געפיל? פאַרקערט. איך בין געווען גליקלעך. סטאַשאַ זאָל לייענען דעם בריוו — איך האָב זיי געבעטן.

זי האָט געלייענט, האָט מיך שמוס אנגעקוקט.

„יא, פאַרשטייטו דען ניט, וואס דאָס פאַמייט? האָב איך געקוואַלן פון שמחה. „איצטער איז דאָך געענדיקט אַליין, וואָס אונדז פאַרשאַפט זאָרג. איך קלער איצט אפילו ניט צו פאַרן אהיים. „ראַקענהויז טוך“ וועט זיך באַניין אָן מיר. און איך מעג איצט, און זייטיקע געדאַנקען, בלייבן נאָר מיט דיר.“

אין דעם מאַמענט האָב איך טאַקע געהאַלטן די גאַנצע זאך פאַר אַפּגעקלערט און געענדיקט. נשתומם צו ווערן, ווי סטאַשאַ, פאַרקערט, האָט באלד אין ערשטן מאַמענט געכאַפט דעם קראַנקן פּונקט. „און דאָס זאָל מיך באַרוואַקן? איצט ווען איך ווער געוואָר, אז דו האַסט אַ בלה, אַ געליבטע?“

„איך האָב נים קיין שום בלה. איך בין דאָך אין דעם מאָ-
מענט, ווי איך האב זיך מיט דיר באַקענט, אַוועקגעפארן מיט דיר.
קאָן מען דען מער מאָן, סמאַשאַ?"
„אַבער פארוואס האָסטו מיר קיינמאָל פון איר נים דער-
ציילט?"

„ווייל דאָס האָט מיר אויסגעוויזן נים וויכטיק.“ — נאָך בעת
איך האב דאָס ארויסגערעדט האָב איך א צימער געמאַן פון שרעק.
צי האב איך זיך שוין אויף צוגעוויינט צו לינגס, לכל הפחות צו האַלבע
אמתן, אז איך האב שוין נים געקאנט ארויסזאָגן דעם פולן אמת,
הגם אין אַט דעם פאל וואָלט ער אסך שטארקער געוויקט, ווי
אמ די דינע אויסרייד וועגן דעם נים-וויכטיק-אויסווייזן, נאָר
דערפאַר, ווייל עס איז געווען אמת, האָב איך דאָס מיט אַפאַלשן
אינסטינקט אין מיר דערשטיקט, אז איך האב עס כמעט פאַרגעסן
אין דעם מאָמענט, בעת איך האָב עס נויטיק באַדאַרפט אַרויס-
זאָגן? נים אז די מעשה מיט אנגעס איז נים געווען וויכטיק, נאָר
אז איך האב עס מיטן ערלעכן קלארן באַווסט געהאלטן פאַר
אַפגעקט — דאס איז דאך געווען דער גאַנצער אמת — על
פי טעות נים זאגן דעם אמת, הגם ער האט געקאנט העלפן —
דאָס איז געווען דער שפייץ פון לינגערישקייט, און דאך האב איך
געזאָט א ריינעם געוויסן אנטקעגן סמאַשאַ, קיין סימן פון ליבע
האָב איך נים געפילט צו אמ דער מיידל, וואס איך האב איצט
אַנגערופן (מיט גראַבקיט) „דומע גאַנדיז“. אבער דאָס האט ווידער
נים געפאַסט צו דער פרייד איבערן פרויוו. „לינג, לינג!“ איז
סמאַשאַ אף מיר אנגעפאַלן. „דו נארסט מיך. איך האָב דאָס אלע
מאָל געווסט“.

איינער פון די אַליוונדיגע איז צוגעקומען. סמאַשאַ איז אים
אנטקעגן געפלוויגן. האט זיך געלאָזט מאַנצן. עס איז שוין נים
געווען קיין קאַמאַוועס, קיין שפיל אין אייפערזוכט. זי האט מיר
געוואלט ווייזן, אז זי איז מיט מיר פאַרטיק. — דערנאָך האט זי
געטאַנצט מיט סימפאָ.

איך האב דאס מער נים אויסגעהאלטן. „קום איצט!“ האב
איך אף איר אָנגעשריען.

זי האט געפאלגט, צו מיין גרויס ווונדער. אין אונדזער צימער זיינען די פענצער אפן.

סמאשא האט געציטערט מיטן גאנצן גוף. „דו לייקסט נאך! דו האסט דאך געוואלט דעם בריוו צערייסן. איך האב דאס גוט געזען. ס'איז געווען דין ערשמער אימפולס. נאך וויל איך בין געווען צו פעליק דערביי, האָסטו אים נישט געוואלט לאזן פארשווינדן, ווי אלע די מיליאנען ליבע בריוו, וואס דין אגנעס שקט דיר נאך מעגלעך! בכלל דערדאווקער פאָרטיע! שמענדיק ווערסטו ביי אים פארפאלן. אונזער דער באמת נארישער אויסרייד, אז דו באַ ווונדערסט אים. ווי קאָנסטו מיך האַלטן פאַר אזוי דום! — גי אוועק! דיר מיז נישט אָן! איך האָב דיך פיינט.“

„איך וויל דיר דערקלערן“ —
„דערקלערן קאָן מען אלצדינג.“

„איצט וואָלט איך נאר וועלן וויסן: איז דאָס, וואָס איך האָב ביי-טאָג געזען אַף דער באַנק, די אמתע סמאשא, אָדער איז די אמתע געשמאלט פון אונדזער ליבע די וואָס איך זע איצט?“

„נײַ, די איצט — איצט“ איז געווען דער ענטפער מיטן שווערסטן ערנסט.

„און בייטאג האָסטו געשריבן“ — איך האב געזוכט איר פאָטאָגראַפיע מיט די ווערטער: „איך וויל דיר שמענדיק מאַכן פרייד.“ אבער אידער איך האב נאך באוויזן ארויסצונעמען דאס בלעטל פון פאָרטפּעל, האָט זי עס מיר אַרויסגעקאַפט און צע-ריסן אַף פיצלעך.

מיר האבן גארנישט גערעדט. מען האט געהערט די דושאַז-מוזיק — אויך געזאנג.

„לפנים איז אליץ קעגן מיר“, האָב איך אנגעהויבן איינגע-האַלטן. „איך האב געהאפט, אז אט דער בריוו וועט אונדז בריינגען דערלייכטערונג. ביז אהער זיינען מיר ביידע געווען אין אומאָנגענעמען גערוין-צושטאַנד, איך פון וועגן דער פאַבריק, דו פון מיינמוועגן. ווען מיין קלעמעניש איז פארביי, און איך קאן מיך אָפגעבן אינגאַנצן דיר, דעמאָלט איז דאך נישט קיין גרונט פאַר דער שפאַנונג צווישן אונדז, דעמאָלט איז דאָך

אלצדינג גוט; אזוי האט מיר אויסגעוויזן. אבער איצט
זעט אויס, אז עס קאָן שוין קיין זאך ניט ווערן גוט, קיין
זאך קאן ניט שאפן דערלייכטערונג — אזוי ווי מיר וואלטן גע-
ווען פארמשפט צו אייביקער פיין! אזוי ווי דאס וואלט געלעגן אין
מהות פון דער ליבע! סמאשא, וואס פאר א שרעקלעכער
געדאנק!

אין מיינע טרערן האט א מעלאָדיע אריינגעצימבלט. וואס
איז דאס? א סערענאדע אונטער אונדזער פענצטער? — סימבא
איז געשמאנען אף דער שטיינערנער דאָמבע נעבן אויסגעטריקנטן
טייכל, האט זיך געשאקלט מיט זיין פארפרארענעם שטייכל איבער
א מאנדאלינע און האָט צוגעזונגען. די לבנה האט גענלאנצט אף
דער דאמבע, אף זיינע לאַקשיך. עס איז געווען פשוט אַן עקל! —
עטלעכע געסט האָבן זיך געהאט צוגיפגעקליבן, קענטיק אנגע-
קוואלן פונם „דרום=בישוף“.

„אבער דאס איז דאך — לכל הפחות ניט געוויינלעך“,
האב איך ארויסגעפלאצט.

„פארוואס? — סימבא האט עס מיר שוין לאנג צוגעזאגט.“
„דו האסט דאס געוואלט?“

„ביסטו אייפערזיכטיק?“

„איך האלט דאס נאר געשמאקלאו.“

„אָבער ער האָט דאך געשפילט א סערענאדע דער פרוי
פון אדמיראַל“ —

„זי האט געהאט געבורטסמאג.“

„און איך האב דאס געוואלט אזוי!“

„אָבער פארוואס? — עס איז דאך מיאוס. אין עס פאסט
נאר ניט, ניט פאר דיר, ניט פאר מיר. ניט פאר אונדזער שטיי-
גער פון צוזאמען ווין. ווילסטו דען אונדז בידן מאכן לעכערלעך?
זאָל דאס גיין ווייטער אזוי? זאל זיך דאס איבערחזרן?
„יא, שמענדיק און אלע מאָל.“

„אבער איך אעל דאס ניט דערלאזן“

„טויט מיך!“ האט סמאשא געשמאמלט. „אויב דו האסט

מיך פיינט — פארוואס מוויסטו מיך נימ? דאס וואלט געווען דאָס בעסטע פאר אונדו בירדן!
 „אבער איך האב דיך דאך נימ פיינט. קיינמאל איז און ווארט נימ אריבער מיינע ליפן. — דו, דו האסט דאָס פריער געזאגט. — אבער איך גלויב דאס דיר אויך נימ, איך האב דאס קיין איין סעקונדע נימ געגלויבט...“
 „אלץ איינס, צי דו גלויבסט, צי נימ — מוויט מיך אָדער דערשום און דעם אונטן. — מו עפעס, כדו עם זאל נעמען א סוף צו דעם צושטאנד — נא, מו עפעס, מו עפעס“ — זי האָט אויפגעפונט דעם שופלאד פון איר נאכט-מישל, דערלאנגט מיר א רעוואלוציער.

„דו האסט אים דאך“ —

„דער פאָרטיע האט מיר אים פארשאפט.“

אלץ דער פאָרטיע, צופיל גרייט צו דינען...

„מויט מיך — אונט שים איך דיך.“

איך האב אנגעכאפט איר האנט, זי האט געצויגן צום פענצמער. „שים אף סימבא! עפעס מוז געשען! עם גייט אוי נימ ווייטער. — איך האב אים ליב, זאלט דאס וויסן זיין.“

קיין ברעקל אמת איז דערין נימ געווען. אבער עכט איז געווען די פיינקשאפט צו ווערן צו נישט. דער אָפּגרונט האָט זי געצויגן, אָט די בליענדיקע פרוי. און דאך האט זי געוואלט פריי- הייט און לעבן, נימ קיין סתירה: עם איז אויסגעקומען, אזוי ווי דאס צופיל פון איר לעבן, פון איר הייסן בלוט האָט זי געשמופט אין מוויט אַרײַן. און מיך האָט זי געריסן מיט זיך. שוין האָב איך געשפירט, ווי עם ציט מיך די פיגור סימבאָס, באַלויכטן פון לבנה- שײַן, צוערשט ער, דערנאָך זי, דערנאָך איך — בלוטבאָד פון אינמערנאנט.

א גערייט אין צווייטן צימער האט מיך געשמערט. א שעפ- משען. האָט דאָס פאָרפּאָלק מאַקע זיך צוגעהערט? מירן האבן זיך געעפנט און צוגעמאַכט. אין אַ וויילע אַרום האָט מען אָנגע- קלאַפט ביי אונדער מיר. דער פאָרטיע — זיין קאַלמער בליק

הָאָם אַזוי ווי אויסגעפרוּווט די סימאָציע, איידער ער האָט געוואָגט:
 „די הערשאַפטן האָבן געקלונגען?“
 ער האָט זיך אַנטשולדיקט און איז אַוועק.
 האָבן מיר דען אַזוי געשריען, אַז פּרעמדע מענטשן האָבן
 זיך שוין אַרײַנגעמישט?
 „מען האַלט אונדז פאַר משוגעײ, האָב אײך געוואָגט נידער-
 געשלאָגן.

אַ נײַער אויסבראָך פֿון סמאַשאַ: „בײַן אײך דען טאַקע נײַט
 משוגע? דו האָסט נאָך אַליץ דעם אַמעס אין האַנט. וואָלסטו עס
 נײַט געהאַלטן פאַר רײכטיק, וואָלסטו שוין לאַנג מיר געהאַט אָפּ-
 געגעבן, ווי דו האָסט מיר עמלעכע מאָל צוגעוואָגטײ.
 אָט דער אומגליקלעכער אַמעס! צוריקגעקומען פֿון אַרקאַ,
 האָב אײך עס ווידער פאַרגעסן. — איצט האָב אײך אים געוואָלט
 אַרױסנעמען: ער איז נײַט געווען. אײך האָב געווכט; גערופן סמאַ-
 שאַ צו הילף, זי האָט געווכט, וווּ אײך האָב עס געהאַט, באַ-
 האַלטן, נײַט צו געפֿינען! — די נאַרײַשע סערענאַדע האָט שוין
 לאַנג געהאַט אַופּגעהערט. מיר זוכן. וואָס פאַר אַ נאַכט. —
 מױטאַמאָל איז מיר געקומען אַן אײַנפאַל, אַזוי אַבסורד, אז אײך
 האָב פאַר אים גאָר קײן פאַסיקע ווערטער נײַט געקאָנט געפֿינען.
 „די גנבֿה...“

„וואָסער גנבֿה?“

„די גנבֿה, ווען מען האָט גאַרנישט געגנבעט — אָבער
 איצט פּעלט דאָך אונדז עפעס — עפעס זײַער וויכטיקס אָפּילו.
 ווער קאָן זײַן פאַראַינטערעסירטײ...
 מיר האָבן בײַדע צוגלייך אַרױסגערעדט דעם נאָמען — קאַר-
 קאַס. אָבער ווי אַזוי האָט ער געקאָנט וויסן, וווּ מיר זײַנען...
 אָדער איז טאַקע יענער פאַרשוין וואָס איז גענאַנגען מיט סימבאָ
 אין פאַרק, געווען דער דעמעקטיוו לופּערצעל? אָבער ווי קומט
 דאָקטאָר קאַרקאָס צו לופּערצעל?
 אין אָט דער שותפֿישער זאָרג האָבן מיר שלום געמאַכט.
 מיר זײַנען געווען אַזוי מיר פֿון קרוינעריי. די גאַנצע נאַכט זײַנען
 מיר דעמאָלט נײַט געשלאָפּן, האָבן גערעדט וועגן פאַרשידענע

ספנות, וואָס רינגלען אונדז אַרום. דער אַמעסס איז געווען פאַר-
שווינדן. און ווער עס האָט אים, דער האָט בלי ספק אַ געוויסע
מאַכט איבער סמאַשא. ער קאָן זי איבערגעבן דער פּאָליציי. אָבער
מערקווירדיק — אין משך פון די עמלעכע חדשים האָט
קיינער נישט אויסגענוצט דיִאָזיקע מאַכט. — אָדער אפשר האָב
איך פאַרט נאָך ערנעץ פאַררוקט דאָס פאַפיר? — אזוי איז קיין
סוף נישט געווען צו די ספיקות.

אף מאָרגן גאַנץ פרי בין איך אַוועק אין קאַנטאר פון
האַמעל און האָב דערקלערט, אז איצט ווײַס איך שוין, וואָס מען
האַט ביי אונדז צוגענומען בעת דער גנבת. עס איז אַ דאָקומענט
— בעצם אָן שום ווערט — און איך האָב באַשריבן די אויס-
וויינקסטע מינים.

עס איז מיר געווען אַ חידוש, וואָס דער דירעקטאָר פון
האַמעל האָט נישט שטאַרק זיך צוגעהערט צו מינע מענות און
האַט קיין זאך נישט פאַרצייכנט. האָט ער געהאַלטן, אז דאָס איז
נישט וויכטיק? אָדער בין איך שוין געווען אזוי אייבנערעקט, אז
אלצדינג האָט זיך מיר אויסגעדאַכט חשודיק?

אין דער לופט איז געווען שטיקנדיק. דער הימל איז גע-
ווען באַדעקט מיט גראַע וואַלקנס. איך בין אריין אין גאָרטן.
מאַכן אַ קליינעם שפּאַציר — באַרואיקן די נערוון! דערביי דער
געדאַנק, אז דאָ און דאָרט היט מיך עמיצער. איך בין אריין
אין געריכטעניש פון פאַרק. פון ברעג אָוערע האָב איך דערהערט
שטימען. איך האָב זיך באַהאַלטן צווישן די געריכטע ראַר-שמעק-
לעך און האָב אַרויסגעקוקט. ביים ברעג ווײַען געשטאַנען צוויי
דינערס פון האַמעל. געבן זיי אַ דריטער. אַ געפאַקטע פּיגור,
שוואַרצע ברילן פון האָרן איבערן ברויטן בלייבן פנים. איצט האָט
מיר שוין אויף די שטים אויסגעוויזן באַקאַנט. איז דאָס געווען
מיגלעך? דאָ איז געשטאַנען — מאַקע דאָקטאָר קאַרקאָס, וואָס
האַט אין גלייכמוטיקן מאָן געגעבן דעם באַפעל: דאָס שיפל געהער
דער גענעריקער פרוי — אַ סורפריז, יאָ, פאַר פרוי מאירעדער,
צימער 81.

דאָס רודער-שיפל "סאָוויאַז" — דאָס זעלביקע, וואָס סמא-שאַ האָט מיט אַ צייט צוריק זיך געוונטשן צו האָבן.

אזוי לאנג, הייסט דאָס, קוקט ער אונדז נאָך! אָדער האָט געלאָזן אונדז אויסשפּיאַנירן, בעת ער אליין וווינט אין אַן אַנדער אָרט פֿי דער אָזערע, און אַלץ ווייס ער — דעם נומער פֿון צימער, מיין אמתן נאָמען — און אזא קלייניקייט, די מעשה מיטן רודער-שיפל "סאָוויאַז" האָט מען ניט פאַרגעסן אים צו מעלדן, מוז ער דאָך שוין וויסן אַליין, וואָס איז פאַרגעקומען? און היינט, אז מען האָט אים דערציילט, וואָס עס האָט זיך אָפּגעשפּילט ביי-נאכט, האָט ער זיך באַוווּן אַליין, ווייל ער מיינט, אז זיין שעה איז געקומען, און גרייט זיך צו דער אַנטשיידענער אַטאַקע. ווער איז מיט אים פאַרנונדן? דער פאַרטייע געוויס, אָט דער דורכגע-טריבענער אויסוואַרף! אָפּגעקויפט די צירונג, לפנים געהאַלפֿן, אין דער אמתן אָבער באַרויבט אַלע הילפּס-מיטלען — האָט דען דאָס ניט אַריינגעפאַסט אין דאָקטאָרס פּלאַן, אויב ער האָט גע-וואָלט אַריינכאַפֿן סמאַשאַ? דער אומבאַקאַנטער דעמעקטיוו (לו-פּערצעל?), סימבאָ, דאָס פּראַנציווישע פאַרפּאָלק — אונדזערע שכנים, אַלע האָבן געאַרבעט קעגן אונדז, אפשר אויך דער דירעקטאָר פֿון האָמעל, עס האָט געקאַנט אלצדינג זיין צופּאל — אויך דער יום-טוב, וואָס האָט נעכטן אויסגעבראַכן אזוי ווי פֿון זיך אַליין, די פיר איטאַליענער, וואָס האָבן אַלע געוואָלט טאַנצן מיט סמאַ-שאַ — די סערענאַדע, די אַנרייצונג פֿון שמרײט צווישן מיר און סמאַשאַ. און דער רעוואָלווער? און אַלע די אַנדערע קלענערע און גרעסערע קריגערייען? די גנבה? אַליין האָט זיך געקניפּלט און געקיימלט, אָבער אַלץ איז געווען געפּלאַנטערט. מען האָט זיך געקאַנט ברעכן דעם קאַפּ, וויפּיל מען וויל: קיין קלאַרע זי-כערע זאָך איז ניט געווען.

גראַד אָט דאָס אומבאַשטימטע האָט מיך כּמעט פאַראַליוורט פאַר שרעק, איך האָב קוים געהאַט פּח אַרופּצולויפֿן צו סמאַשאַ אין צימער און פּריינגען איר די פּשורה:
"קאַרקאָס איז דאָ!"

מיט איין קלאפ, אן א סך צו ווירן האָבן מיר זיך צונויפ-
 געווערט. תיבה אנטלויפן! פאָקן די משעמאָדאָנעס, צונועמען דעם
 פקדון, אָפּצאלן, אָנווייזן א פאלשע ריכטונג, ארויסוואַרפן די בוי-
 לעמן, וואָס מיר האָבן געקויפּט, בכדי אָפּצוהאַרן. ביים דאָמפער
 האָבן מיר אָפּגעשיקט די מרעגערס פון האָמעל, גערופן אַנדערע,
 געהייסן אָפּטראָגן די זאָכן אין א קאַפּע, ארויס דורך אן אַנדער
 מיר, צו דער סטאַנציע פון קלויז-באַן. אין א קורצער צייט אַרום
 זיינען מיר שוין געפאָרן אין דער ריכטונג פון מילאָן.

**ל י ב מ י כ ו ו י י נ י ק ע ר , ל י ב ס ט ו
 מ י כ ר י כ ט י ק ו**

האָט זיך אָנגעהויבן א ווילדער געווען איבער אימאָליען,
 דאָס הייסט איבער די ווינציקער באַזוכמע, קלינערע און אָפּגע-
 לאָזענע שטעט פון אימאָליען. איצטער האָבן מיר זיך באַקענט
 מיט אלע צרות און פּלאַג פון א ריזע. איך האָב געמאָן אַליץ,
 וואָס אין מיין כח איז געווען, צו פאַרגרינגערן סטאַשאַ דאָס לעבן.
 אָבער האָט דען סטאַשאַ געוואָלט זיין רואיק? עס האָט אויסגעוויזן,
 אז אומרה פּחד איז געוואָרן איר עלעמענט. עס איז געווען אַ
 צער, ווי זי פּלעגט אלע מאָל בעתן פאָרן מיט דער באַן שטענע-
 דיק האַלטן מיך פאַר אַ האַנט און אַרויסקוקן געשפּאַנט דורכן
 פענצער. זי האָט מורא געהאַט פאַר אַ באַן-קאַמאָסטראַפּע.
 זי האָט מיך ליב געהאַט, און געווען מעג, ווען מיר זיינען
 ווידער געווען אייניק און גליקלעך. און בכלל דאָס גאַנצע אומגליק
 האָט זיך גענומען דערפון, וואָס אין איר צו שטאַרקן, אַליץ פאַר-
 כאַפּנדיקן ליבע-געפיל איז זי געווען מסופּק אין מיין ליבע —
 דערפון האָט זי געליטן. און דאָס האָט אַליץ קאַליע געמאַכט.
 דאָס, וואָס איך האָב זיך ניט געקאַנט אינגאַנצן אָפּרייסן פון מיין
 עבר, דאָס האָט זי געפייניקט. פון דערדאָזיקער פּיין איז געקומען
 שנאה. לכל הפחות אַ שטימונג קעגן מיר, וואָס האָט זיך אויס-
 געדריקט אין עקשנות, זי האָט מיך אַזוי ווי געוואָלט אויספרובירן:
 „צי וועט ער מיר נאָך אויך ליב האָבן, ווען איך וועל אים מאַן
 דאָס און דאָס צולהכעים?“ אַזוי האָט זי אויסגעבראַכט מיט אַ

ביוון אונדזער געלט, בכדי צו ערגערן דעם "קליינעם שפארער",
 ניט וויל זי האָט געזוכט הענגונג. דאָס זעלביקע מיט איר
 קראַנקייט. עס האָבן זיך ווידער באַוווּן אָנפאַלן פון אישיאַס.
 עס איז ניט געווען געמאַכט; אָבער ווער האָט געקאָנט וויסן,
 וויפיל דאָ האָט געשמעקט אומבאַווסטער ווילן, און ווידער אומאַל,
 בכדי מיך אויסצופרוּוון: "צי וועט ער מיך נאָך אלץ ליב האָבן?"
 און איך האָב געהאט גענוג צו טאָן מיט איר קריינק, זיצן
 מעת-לעתן נעבן איר בעט, פירן זי אַ הינקענדיקע איבערן גאַס
 — בעת עס האָט געעקבערט אַ ניט-באַגרינדעטער געפיל: אויב
 זי וואָלט נאָר געוואָלט, וואָלט זי גאַנץ גוט געקאָנט גיין אַליין.
 ווי איראָניע האָט מיר אויסגעדוכט, וואָס זי האָט אַמאָל אינאַוונט,
 בעת איך בין אן אויסגעמאַטערטער געזעסן נעבן איר בעט, א
 זאָג געטאָן: "מיין קינד, איך וואָלט דיך געוואָלט אזוי פּיעשטשען".
 איך בין געווען נשתומם, האָב געוואָלט ביטער זיך פונאַנדערלאַכן.
 אָבער זי האָט דאָס געמיינט לחלוטין ערנסט. זי האָט גערעדט
 פון ריינער ליבע. איז מיר מיין געלעכטער געפליבן שמעקן
 אין קעל.

עס האָט געמאַכט דעם איינדרוק, ווי עס מיט זיך אַריין
 אין איר ליבע, אין איר גוטסקייט עפעס טיילוואָניש. זי האָט אזוי
 ווי געלאַקערט נאָר צו פטרן אַלע פלענער, וואָס זיינען געווען
 אויסגעקלערט צוליב אונדזער ביידנס טובה וועגן. עס איז געווען,
 ווי זי וואָלט וועלן זאָגן: "דו שטעלסט דיר דאָס פאַר נאַאיוו.
 פל הכבוד דיין גוטן ווילן — אָבער אזוי גייט דאָס ניט. דו מוזט
 אינגאַנצן פריי זיין, ערשט דעמאָלט. אבער אזוי ווי היינט, מיט
 אַלע קאָמפּראָמיסן? אַ ניין, מיין פריינט!"

דערפאַר פלעגן מיר פארוואמען צום צוג, דערפאר פלעגן
 די בעסטע צימערן אין האַמעל זיין פארדינגען, ווען מיר פלעגן
 אָנקומען; דערפאר האָבן מיר ניט געקאנט קריגן קיין וואסער
 צום וואשן, דערפאר האָבן מיר ביינאכט געליטן פון אומפלייט.
 (אלץ איז גענאנגען אזוי לייכטיג, פלעגט אַמאָל פאַרביישוועפן, ווי
 אַ ווייטע זיסע פאנפארע). דערפאר האָט אין ווימערבאָ גענומען
 פאמעלעך אויסגיין דאָס געלט. איצט האָב איך מיט סמאשאס

הסכס נעמוזט אָנשרייבן אַהיים און בעמן געלט. עס איז ניט געווען געשמאק, אָבער די פאבריק איז דאָך געגאַנגען, האָט מען מיר געמעגט אף אַ וויילינקע אויסהעלפן. אָבער איך האָב ניט גע- מאַרט ווייזן סמאשא דעם בריוו, וואס איף האָב גלייכצייטיק אוועקגעשיקט צו ליזערל: זי זאָל גאָרנישט שרייבן אַהיים וועגן אונדזער באזוך אין ארקאָ און זאָל בכלל ניט דערמאָנען וועגן סמאשא. אַנגעס האט דאך ניט געמאָרט דערוויסן זיך פון דער מעשה פון א דריטער זייט. איך האָב נאמירלעך געהאַט אין זינען אַליין אָנצושרייבן אַנגעס און דערציילן איר דעם גאַנצן אמת. צום באַדויערן האָב איך ניט געהאַט די גויטיקע מיגלעכקייט פאַר דעם בריוו, אָבער דער בריוו צו ליזערל איז דאָך געווען דירעקט אַ פעלשונג קעגן סמאשא. איף האָב דאָך בדיעבד איר געגעבן אַ יטוד פאַר איר חשר. אָבער וואָס האָב איך מיר געקאָנט העלפן? «היינט ביינאכט האָב איף ווידער געהאַט אַ שרעקלעכן חלום, האָב איך געוואָנט. «וועגן «ראקענהויז מודי, וועגן דער גאַנצער שטיקעניש אינדערהיים».

«ווידער? האָט זי געפרעגט.

«יא, דאָס איז שוין אָפּט».

שמיכל פון אַ מלאך. סמאשא בויגט זיך אַראַפ און קושט מיר די האַנט, וויפיל איף האָב זיך ניט איינגעשפּאַרט. «דו שרעקסט זיך, הייסט דאָס, פאַר דער היים? דו ווילסט ניט צוריק?»

«דאָס ווייסטו ערשט איצט?»

«איף האָב אַלע מאָל געמיינט, אַז דו ביינקסט אַהיים —

אוועק פון מיר! אַז דו בלייבסט מיט מיר איבערגעוואַלד, מחמת אָרנמלעכקייט».

«אָבער סמאשא — איז דען מיגלעך, אַז ערנסט — ?»

עס איז געווען מיגלעך. זי האָט מאַקע ערנסט אויסגעמיישט אין דעם זין אַ סך זאַכן. אַ גרויסע ראלע האָט געשפּילט דערביי, וואָס איף האָב איר פּריער אַלע מאָג געבראַכט בלומען, די לעצטע צייט ניט. האט מען דאָס געקאָנט פאַרענטפּערן: איך האָב אף דער איצטיקער שווערער ריזע געהאַט אַזוי פיל צו מאַן צוליב די גויםוועג.

דיקסטע באקוועמלעכקייטן. סמאשא אָבער האָט דערשפּירט, אַז דער
הירוץ איז ניט גענוג. די בלומען זיינען געווען אַ טעגלעכער צייכן
פון מיין דאַנק קעגן סמאשא, וואָס זי האָט מיך אויסגעלייזט פונם
גיהנם פון דער „אוממיגלעכקייט צו ליבן“. איצט אָבער האָבן די
דעמאָנען ווידער אויפגעהויבן די קעפּ. האָב איך באַשלאָסן ביי זיך
בשום אופן ניט צו לאָזן מערקן סמאשא וועגן דעם — אָבער די
קלייניקייט פון בלומען האָב איך פאַרגעסן. און דאָס איז פאַר איר
געווען גענוג.

איצמער אָבער האָב איך ניט ווילנדיק דערציילט אַ זאך,
וואָס האָט אַנטפלעקט דאס מיפּסטע פון מיין נשמה. אַ חלום האָט
איר אויסגעזאָגט דאָס, וואָס איך האָב אָף דער וואָר מיט קיין
ווערטער ניט געקאָנט אויסדריקן. איצמער האָט מען שוין קיין באַווייזן
ניט באַדאַרפּט! „אַלץ איז גוט!“ — און פּלוצים איז שוין ווידער געווען די
אַמאָליקע סמאשא — שמראַלנדיק, געזונט, מונמער, פּול קראַפט
און האָט שוין געהאַט אַ פּלאַן פאַר דער צוקונפּט. מיר דאַרפּן
פאַרן קיין רוים. דאַרטן וווינען געוויס פּליטים פון רוסלאַנד, אַ
קאַלאָניע ווי אַנדערע גרויסע שמעט. דאַרט האָט זי געוויס באַ-
קאַמט, זי וועט קריגן אַ שמעלע. איבערזעצונגען — זי קאָן אסך
שפּראַכן. און מיר וועט דאַרמין איך גוט זיין.

„און דער דאַקטאָר?“

„איך האָב פאַר אים קיין מורא ניט.“

„דער אַטעסט?“

„מיר פּראַטעסטירן אים ביי אונדזער קאַנסול. איך וועל פּאַ-
דערן אַן אינטערוויונג.“

דערן אַן אינטערוויונג.

אונדזער לעבנס-מוט האָט אויפגעוואַכט. די געשמאַלט פון

דאַקטאָר קאַרקאָס איז פאַרשוונדן ווי אַ נעפּל...

נאַכמיטיק זיינען מיר שוין געווען אין רוים. מיר האָבן זיך

באַזעצט אין אַן איינפאַכן, אָבער זויבערן האָטעל. מיר זיינען גע-
זעסן אין אַ פּינעם קאַפּע. מיר זיינען געווען פּול פּרייד. „קיין

מאַל זיך ניט קריגן“, האָט סמאשא גערופּן. „אַ, ווי איך האָב דיך

ליב. ווי גליקלעך איך בין. מיר מוזן דערדאָזיקער שטימונג לאָזן

אַן אַנדיינק.“ און זי האָט אויפגעשריבן אָף אַ פּאַטאַגראַפיע: „איך

בין דער גליקלעכסטער מענטש אין דער וועלט. דאָס איז אָבער מיט אַן אמת די ריכטיקע סמאשע. מיר איז דאָס געווען במעט א ווייטיק, בעת איך האָב זיך דערמאָנט אַן אַן ענלעכער מצענע. אָבער איך האָב די פּאָמאָנראַפיע אַרײַנגעשמעקט אין מיין פּאַרט־פעל, צופּרײַדן, וואָס סמאשע האָט אין איר פּרײַד מיין לײכטן צײַט מער ניט באַמערקט. אין אַוונט זײַנען מיר געווען אין מעאַטער. אין עמלעכע מעג איז אָנגעקומען פאַר מיר געלט. דער ברודער, פּרײַלעך געשטימט דערפּון, וואָס די פּאַפּריק גײט גוט (אַנגעס האָט געאַרבעט מיט אים צוזאַמען אין קאַנטאַר), האָט באַוווּן זײַן אײַנגעבאַרענע פּײַנקײט. קײן וואָרט ניט פּון פּאַרוורף. איך האָב דאָס רעכט אָף אַ לײַנגערן אָפּרו. ניט קײן הלאַה שיקט ער מיר, נאָר אַן צוואַנג אָף מיין חלק אין די קומענדיקע רוחים פּון דער פּאַפּריק. —

צוערשט האָב איך געוואָלט אָנזאָגן סמאשע די גוטע פּשוּרה. אָבער איך האָב זיך דערמאָנט אַן יענעם בריוו, וואָס אָנגעס האָט געשיקט, און האָב געשוויגן. פּון דעם גוטן סוף, וואָס מיין קאַרעס־פּאַנדענץ האָט געהאַט, בין איך געקומען צו דעם בריוו, וואָס סמאשע האָט נאָך אַלץ ניט געהאַט געשריבן צו איר שוועסטער קײן סמאָקאָלאָס. עס איז געווען, ווי אַן אַלמער חוב, וואָס מען מאַנט און מען קרייגט קײנמאַל ניט. עס האָט זיך ווידעראַמאַל פאַרקניפּט אַ שמועס, און סמאַ־שאַ איז אַרויס מיט אירע אַלמע מענות: איך האָב מיט מיין בריוו־שרײַבערײַ צוגעצויגן שפּאַנעס. מיין פּאָדערונג האָט זי נאָר אַופֿ־גערעקט.

אין אַוונט האָבן מיר ווידער געוואָלט גײן אין מעאַטער. סמאשע האט אנגעמאָן אַ פּשוּמע באַטױס־קלייד (אויף די איז איר גוט געשמאַנען צום פנים).

„פאַרוואָס ניט די זילבער־קלייד?“

„איך האָב היינט געלאָזט דורך דער שמוצ־מײַדל פאַרקויפּן אלע לוקסוס־קליידער. ס׳איז דאָך מער נימאַ קײן געלט. ווער זאָגט דיר דאָס?“ איך האָב איר באַוווּן די טויזנטער.

און דאָ איז שוין אַרויס ממילא דער בריוו, וואָס האָט זיך געריסן מיר פֿון קעשענע אַרויס.

אַבער בעת איף האָב אים נאָך געהאלטן אין האַנט, האָב איך שוין געוואָס, אז יעדער איינציקע ניס, וואָס פאר מיר איז דאָס געווען אַ נחת, וועט אָף סטאַשאַס געמיט ווירקן, אזוי ווי ס׳. צו שפעט, זי האָט דעם בריוו ניט אָפּגעגעבן, איצטער האט עס אויסגעבראָכן.

סטאַשאַ איז אָפּגעשטאַנען, צונמער-רויט אין פנים, «אַנגעס זיצט אין אייער קאָנטאַר — און וואָס בין איך? דיין גאַסן-מידל!» עס איז צווישן אונדז געווען קלאָר, אז סטאַשאַ און איך וועלן חתונה האָבן, ווי נאָר איר מאַן וועט שטאַרבן, אז ער האָט געלעבט — לכל הפחות אז מיר האָבן ניט קיין ידיעה וועגן זיין טויט — בין איך געווען דערין שולדיק? — אבער אין דעם מאָמענט איז דאָך ניט געווען קיין וואָרט צו שמילן סטאַשאַס גרימציאָרן, איין מוטל איז געווען: איף האָב באַדאַרפט גיין און אומבריינגען אַנגעס, סטאַשאַ האָט אָפּגעהויבן די האַנט — האט מסתמא מיר געוואלט שלאָגן אין באַק — נאָר איך האב איר און מיר דעם בזיון פאַרשפּאַרט.

דערנאָך איז זי אַרויסגעלאָפּן, איך נאך איר, איך האָב גע- האַלטן פאַר מיגלעך דאָס ערנסטע, זעלבסטמאָרד, זי אין געלאָפּן איבער די גאַסן, איך הינטער איר אין אַ געוויסן אַפּשטאַנד, נאָכ-געקוקט, אַ שעה, צוויי, אזוי זינען מיר געקומען אַהיים, אין קאָנ- מאַר פון האַטעל האָט זי פאַרלאַנגט אַ באַזונדער צימער, צום גליק איז קיין פריי צימער ניט געווען, אין דערדאָזיקער נאַכט וואלט זי מסתמא אָפּגעטאָן עפעס.

איך האב ניט געקאָנט שלאָפּן און האב איר אין געדאַנק געשריבן בריוו, — זינט אַ געוויסער צייט האב איף זיך איינגעוויינט אויסצומענען זיך מיט סטאַשאַ אין געדאַנקען-בריוו, צי איז טאַקע אַליץ שוין געענדיקט? — האב איף געשריבן אין געדאַנק, וואָס ווילסטו האָבן? איז דען דיר ניט גענוג מיין ריינער געפיל, וואָס שטאַקמט דיר אַנטקעגן? וואס דו טוּסט, גרענעצט מיט משוגעת! אָבער ווייניקסטנס, מיט ענאָאָים! אבער גיין, דאס איז ניט ריכ-

מ'יק. איז דען סמאשא געווען ענגאאיסטיש? זי האָט דאָך געקעמפט
ניט פאר זיך, נאר אין נאמען פון דער ליבע, גוט, האב איך ווי=
מער געשריבן, דעמאלט קאנטמו מיך וויניקער ליבן. אפי' די זאלסט
מיך וויניקער מוטשען, און בכלל האב איך איר פאָרמולירט א
ווערמל: ליב מיך וויניקער, ליבסטו מיך ריכטיק!

אבער ווי פלאך דאס איז געווען, ווי אויסגעוועבט! געוויס,
סמאשא האט מיר דאס לעבן געקאנט מאַכן פאקוועמער. אבער
ווי נאר איך האב זיך פאָרגעשמעלט סמאשא ווי א „פאקוועמע
פרייט, איז זי געווארן אויס סמאשא — גאַרניט דאָס, וואס איך
האב ליב. עס איז געווען, הייסט דאס, דער גרויסער וויטיק, וואס
איך האב געהאלטן אַרומגענימען, וואס איך האב אים ניט פריי
געלאזט און ער מיך, עס איז געווען די פרוי פון מיין פיינקשאפט,
אַבער אונטער מיין צערטלען איז זי מגולגל געווארן צו וויטיק
און פרוי, פון ליבע איז מער גארנישט געבליבן, ניט אין איר האַרץ,
ניט אין מיינעם, מער ניט די פראַגע: קאן דאס זיין, אז ליבע
זאל שטארבן פון צופיל ליבע?

ווען ליבע שטארבט.

אויך דערדאוויקער קרויס איז אַריבער, ווי אלע איבעריקע, אָבער
דאס גראד האט אפגענימען די האפענונג די קראַנקייט צו
היילן.

סמאשא האט דערקלערט, אז פון דעם געלט, וואס מיין
פאמיליע שיקט, וויל זי ניט נעמען. „אבער איך האב דאך אויך
געלעבט פון דיין געלט.“ עס האט ניט געהאלפן, איך האב צו
איר געמענט, אז בעצם געהערט זי דאך אויך צו אונדזער פאָ=
מיליע, לידער האט סמאשא געקאנט פון מיין שוועסטערס אופפ=
רונג דערוויין דעם הייפן. היינט נאך: אַנגעס! צו דער פאמיליע
האט געקאנט געהערן אדער אַנגעס אדער זי. און אַנגעס איז פאר
דער פאמיליע פאָשיינפערלעך געווען וויכטיקער, איידער זי.

אזוי האבן מיר בכלל אויסגעמיטן צו ריידן וועגן אַנגעס.
מיר זיינען ביידע געווען מיר, האבן קיין קריגעריי ניט געוואלט.
„אז מען מוז אזוי ווי מאַן, ווו מען ליבט“ — האט סמאשא גע=

זיפצט, אן זי האט געווען ווי טרויעריק איך בין. דעמאלט האב
 איך ארויסגעפראכט מיין ווערטל: „ליב מיך ווייניקער, ליבסטו מיך
 ריכטיק!“ מיר האבן געלאכט; עס איז איז נאטירלעך געווען אף
 קאמאוועס. צום מהות פון דער ליבע דערגרייכט דאס ניט. ווארום
 דער עצם פון דער ליבע איז דווקא דאס, וואס עס שטורעמט אין
 סמאשא, איר פעס און איר חרטה. „איך וואלט געקאנט שרייען
 איבער דעם אומרעכט, וואס איך טו דיר אָן. און דאך איז עס
 נאר ליבע. איך האב ניט קיין זאך אין דער וועלט, נאר דיר, און
 איך וויל זיין דיר איבערגעגעבן און גוט. עס איז שרעקלעך, וואס
 די האסט פון מיר אזוי צו לידן, בעת איך וואלט געוואלט נאָר
 דיר גוטס מאן. איך וואלט זיך געלאזט טויטן פאַר דיר. אבער
 וועט דאס ווייטער אזוי גיין, וועסטו אופהערן מיך צו ליבן. און
 דאס וואלט געווען מיין טויט. האב נאר נאָך אביסל געדולד. אַך
 וואלט איך געקאנט זיין אזוי גוט צו דיר, ווי די פאַרדינסטיג.

„דו ביסט דאך צו מיר גוט“ — האב איך געפרווט זי באַ-

רואיקן.

און זי האט זיך טאקע צום סוף באַרואיקט, ווארום זי האט
 טאקע חרטה געהאט פון מיין ריינעם קינדישן הארצן. אזוי איז
 ווידערמאָל געוואָרן אַרדענונג. אבער דאס אַלץ, האב איך גע-
 קלערט, איז דאך ניט בפח אפצוראמען אַנגעס פון וועג.
 סמאשא האט געפונען אַן אַלטן רוסישן שרייבער, הער ראַ-
 ביקאָווי. זי האט געדארפט איבערשרייבן זיינע מאַנוסקריפּטן, דאס
 געצאלט האט זי געדארפט קריגן, ווען דער שרייבער וועט קריגן
 אויסגעצאלט זיין האַנאַראַר. דערפאַר האט דער שרייבער זיך
 מתחייב געווען צוזושמעלן אַ שרייב-מאַשין. די פאַרהאַנדלונגען
 האבן זיך פאַרצויגן. דערווייל האָט די געלמ-פראַגע זיך פון זיך
 אליין איינרעגולירט. סמאשא האט מער קיין פראַגעס ניט אופגע-
 הויבן. די באַדערפענישן פון לעבן זיינען געווען שטאַרקער פון
 אונדזערע קירות.

און עס האט דאך אַנדערש ניט געקאנט זיין. אַניט וואָלט
 סמאשא געמוזט מחמת עקשנות אויסגיין פון הונגער. פונדעסטוועגן
 האט דאס מיך אנגעפילט מיט נייער האפענונג. אפשר וועט דאך

דער שכל הישר זיגן? — און וואס זיינען געווען מייע אויסזיכטן, ניכטער גערעדט? גיב איך אָנגעס צו וויסן דעם אמת, גייט דע= מאלט מסתמא מיין פאמיליע אונטער. סײַדן די מידל איז איבער= מענטשלעך גרויסמוטיק און וועט סײַ ווי ענדיקן, וואס זי האט אָנגעהויבן. עס איז אבער אויף מיגלעך, אַז די פאַראייניקונג האָט געלוינט בײַ דע פאַבריקן, אזוי אַז פאַר דעם אָנגעס=צד איז זי נאָר קיין קרבן נישט געווען. אויב אַנעשקאַס פאַטער, הער אַמצירק, האט ביי דעם גאַנצן געשעפט גאָר נישט אנגעווארן, נאר אפשר אויך געוועזן, דעמאלט איז דאס דאך פאַר מיר גאר גוט, בפרט אז נישט איך האב אויסגעפועלט אַנעשקאַס הילף, און זי איז געקו= מען פאַר מיר אינגאַנצן אומגעריכט. מיין איינציקע שולד וואלט געווען, וואס איך האב שטילשווייגנדיק צוגעלאזט, זי זאל אונדז העלפן, פּבדי אָבער צו מאַכן דערצו א סוף אדער לכל הפחות קלאָר צו מאַכן, ווו מיר האלטן, האב אויף געדארפט פאָרן אַהיים. איטלעכער מאג, וואס איך בלייב נאך אין רוים, פאַרערגערט מיין פּאָזיציע אנטקעגן מיין געוויסן.

אבער ווי גיט מען דאס סמאשא צו פאַרשטיין?

טיילמאל האט מיר אויסגערוכט, אַז זי איז גארניט איפער= זיכטיק אף אָנגעס. עס איז געווען קלאַר ווי דער מאג, אז איך האב אָנגעס נישט געליבט. איך האב דאס סמאשא געואגט מיט גאָר דער וואַרהאַפטיקייט. „מיט מילך האבן מיר געטרונקען ברו= דערשאפט“, האב איך איר דערציילט, „קענסטו איצט דיר פאַר= שמעלן, וואָס דאס איז פאַר א פאַשעפעניש?“ יא, סמאשא האט זיך דאס געקאנט פאַרשמעלן, און זי האט מיר געגלויבט, אז אויף ווייל אף קיין פאַל נישט ציען ווייטער די טרויעריקע באציאונגען צווישן מיר און דער מידל. אבער דאך פלעגט זיך אַמאל ביי איר אַרויסרייסן אַ סצענע, וואס האט דערמאנט די ערשמע, בשעת זי האט זיך דער= ווארט וועגן אָנגעס. אזוי איז געווען דער מצב מיט מיין פאָרן אַהיים. דאך האב אים דעם פלאַן געהיט און געווארט אף א גע= לעגנהייט.

האָט אונדז אָבער איין אַוונט אין עסן=זאל פון אונדזער האַטעל באַגריסט דאָקטאָר קאַרקאַס.

מיר האָבן זיך געהאַט געזעצט, האָט ער פּאַרזיכטיק זיך אָפּגעשיידט פּון וואַנט קעגנאַיבער. זייער איידל און פּאַוואַליע איז ער צוגעקומען צו אונדזער מיט, ווי ער וואַלט מורא געהאַט אונדז איבערצושרעקן.

„זייט אַזוי גוט, אַנטלויפט ניט“, האָט ער געזאָגט, פּאַרבייגט זיך מיט אַ ווייטיקדיקן שמויכל. „מיר מוזט זייער וויי, וואָס איך האָב איך פּאַרטריבן פּון האַמעל ביי דער אָוערע קאַמאַ. איך בין אָבער געקומען נאָר אָפּצוצאָלן און אלטן חוב. און מחמת דעם בין איך געקומען אויך אַהער. איך בין קיין שלעכטס ניט אויסן.“ ער האָט גערעדט אַסך רואיקער ווי דעמאָלט אין באַר. דאָס אומגליק האָט אים געהאַט געמאַכט צאַרמער. ער איז אויך אויך געווען עלעגאַנטער אָנגעמאַן. אָבער אַט אין זיין שטילער באַ- שידנקייט האָט ער מיר אויסגעוויזן פיל געפערלעכער אַלס קעגן- נער, ווי פריער. איך האָב פּאַלד דערשפּירט, אז מיין לאַגע האָט זיך שטאַרק פּאַרערגערט.

„איך האָב געוואַלט דער גענעדיקער פרוי אָפּבריינגען אַט דאָס. איך בין דאָס שולדיק.“ מיט אַ פּאַרבויג האָט ער אונדזער געלייגט אָפּן מיט אַ פּאַפּיר צערוסן אָף פיר שטיקער — דעם אַנטמינדיקונגס-אַקט. אָפּן מיט, ניט סטאַשאַ אין האַנט — אַזוי ווי זיין דעספּעקט צו איר וואַלט אים אָפּגעהאַלטן זיך צוצורירן צו איר.

„וועט איר זיך ניט צוועצן?“ האָב איך געזאָגט, אים דער- מונטערנדיק. פונקט אַזוי ווי דעמאָלט אין דעם פּאַפּונאַיען-באַר. נאָר די סיטואַציע איז געווען פונקט דער היפּוך. סטאַשאַ האָט גענומען דעם אַקט און האָט אים בעת דעם ווייטערדיקן שמועס צערוסן אָף קליינע פּיצלעך, אַזוי ווי שפּילנדיק, ווי מען רייסט בעתן ריידן אַ גלייכגילטיק שטיקל פּאַפּיר. „האַט מען אים, הייסט דאָס, דאָך געגנבעט? איר האָט טאַקע געלאָזט דאָס אַרויסגעבענען ביי אונדז, הער דאָקטאָר?“ ער איז רויט געוואָרן.

אין געזעלשאַפּטלעכן מאָן האָט זי ווייטער אַזוי געפּלודערט. זי איז אין פּלוג ניט געווען נשתומם איבער די פיל מי, וואָס

דער דאָקטאָר האָט זיך געמאַכט, בכדי זיך צו רייניקן פֿאַר איר. אָבער אַ געוויסע דערלייכמערונג איז געווען צו מערקן אין איר. אויף איר איז דער דאָקטאָר שוין ניט געווען שווער.

„איך האָב געמוזט דאָס טאָן, האָט דער דאָקטאָר געזאָגט אויפהויבנדיק העפלעך אַנמקענן אונדז די גלאַז ווין, וואָס איך האָב געהאַט אים אָנגעגאַסן. “די גענעדריקע פֿרוי האָט געהאַט אויסעדריקט די מיינונג, אז איך האָב געוואָלט פֿאַנוצן דעם אַמעס קעגן איר. דערפֿאַר האָב איך געמוזט אים קריגן צוריק אין מיין האַנט; בכדי אים מיטן גוטן ווילן אָפּצוגעבן.“

„משוגע“, האָט סטאַשאַ געלאַכט.

„די וועלט איז מאַקע משוגע“, האָט געענטפֿערט דער דאָקטאָר. מיך האָט אָנגענומען אַ ציטער, וואָס אָמ די צוויי, וואָס האָבן זיך פֿאַקענט אין אַ משוגעים-הויז, קאַנען אזוי גרינג שמועסן וועגן „משוגענייט“. נאָר איך האָב אָנגעהויבן בעסער צו פֿאַרשטיין דעם דאָקטאָר...“

עס איז אפשר געווען דער גוטער ווין, וואָס האָט געמיל-דערט די שפּאַנונג צווישן אונדז. „איצט, אז אַליץ איז פֿאַרביי“, האָב איך געזאָגט, „קענט איר דאָך דערציילן, ווי אזוי איר האָט דאָס אַליץ אָנגעשמעלט. האָט איר דען מאַקע אונטערגעקויפט דעם האַמעל, פֿון פֿאַרטיע ביזן איינמענצער — און דאָס פֿראַנצויזישע פֿאַרפֿאַלק אין צווייטן צימער? ווי לאַנג האָט איר דען אונדז געלאָזט נאָכקוקן?“

קאַרקאַס איז געווען נשהומס. לאָזט זיך אויס, אז די גאַנצע אינטריגע איז אַסך באַשידענער, ווי מיר האָבן זיך פֿאַרגעשמעלט. אין האַמעל האָט ער קיינעם ניט געקאַנט. „אָבער דאָס רודער-שיפּל „סאַוואַיאַ“ אַ צופּאל! פֿון בעל-הבית פֿון שיפּל האָט ער זיך דערוואַסט, אז אָן אויסערגעוויינלעך-שיינע דאַמע וויל דאָס שיפּל קויפּן; די פֿאַשרייבונג האָט אינאַנצן געפֿאַסט אַ סטאַשאַ. — פֿון אַלע נעצן, וואָס איך האָב געמיינט, אז זיי זיינען אָפּגע-שמעלט קעגן אונדז, איז געבליבן נאָר איינע; די גנבה. און דאָס האָט מאַקע אויסגעפֿירט מיין אייגענער דעמעקטיוו, אַלאַים לופּער-“

צעל. דאָס האָט מיין ביזער חשד-בליק דאָך ריכטיק באַמערקט:
"אַבער ווי קומט איר צו דעם דאָזיקן פאַרשוין?"
"אין פּריוואַלדאָו".

"זייט איר דען געווען אויף אין פּריוואַלדאָו?"
דאָ האָט זיך אַופגעוועקט די פּראַגע, וואס האט איינגעלעך
באַראַרפט שטיין די ערשמע: ווי אזוי האָט דאָקטאָר קאַרקאָס
בכלל זיך דערוואַסט, וווּ מיר זיינען אַהינגעקומען? ווי אזוי איז ער
געוואָרן געוואָרן מיין אמתן נאָמען? — אַנגעס האָט געדאַלפן. ביי
דעם נאמען איז סטאַשאַס ביי אַיצט פאַרגעניגטער פנים פינצטער
געוואָרן. אַיצט איז דאָך טאַקע אַנגעס שולדיק געווען אין אליין!
דאָס האָט דאָך אויסגעצייכנט געפאַסט. — די זאַף האָט זיך אָפּ-
געשפּילט אזוי: שוין אין צוג, וווּ אַיף האָב אים אַריינגעוועצט, איז
דאָקטאָר קאַרקאָס אויסגעקומען אַ חשד, אז מען האט אים גע-
נאַרט. איז ער אַף דער ערשמער סטאַנציע אַראָפּ און איז מיטן
ערשטן פּרימאַרגן-צוג צוריקגעפאַרן קיין בערלין. געקומען אין האָ-
מעל, האָט ער געפונען אַ בהלה — אַנגעס און איר פאַטער האָבן
מיך געזוכט. עס איז ניט געווען שווער צו קאַמבינירן, אז סטאַשאַ
איז דאָס מיט מיר אַוועקגעפאַרן. האט מען אַיצט באַזאַרפט דער-
גיין, אין וואָסער ריכטונג. האט מען גענומען אויספּרעגן די שאַ-
פּערן, וואָס זיינען געשטאַנען ביים פּאַפּונאַיען-באַר, ביז מען איז
געקומען צום האָמעל, וווּ מיר האָבן אַיבערגענומען, צום פאַס-
ביוראָ, צו דער פּאַן קאַסע. די ווייטערדיקע אויספאַרשונג האָט
דער דאָקטאָר אַיבערגעגעבן אַ בערלינער דעמעקטיוו-ביוראָ און
אליין איז ער אַוועקגעפאַרן צו מיר אַהיים. אָן אַנגעס. זי האט
אין דער געשיכטע מיט דער דאמע ניט געוואָלט גלויבן. אין
פּריוואַלדאָו האט ער געדונגען לופּערצעל, און דער האָט אונדז
געפונען און אַרויסגעגנבעט דעם אַמעס.

"איר האט אַרויסגעוויזן אַ ווינערלעכן טעמפּעראַמענט ביים

דורכפירן דעם גאַנצן עסקי, האָב איך געוואָנט.

"אַיצט וועל אַיף אַיף מער ניט פאַשווערן, האָט געוואָנט

דער דאקטאָר. "איך ווילן אין אַן אַנדער טייל שטאַט, געבן וואָק-
זאַל. אַנטשולדיקט מיך אַיצט. אזוי ווי אַיף האָב מער נישט וואָס

צו מאן דאָ, פאַר איך מארגן פרי פון דאָנען קיין פלאָרעניץ, ווי
איך בלייב איבער ווינטער, ביים אוניווערסיטעט.

ער האָט ניט דערלאָזן, איך זאָל פאַר אים צאָלן, האָט
אַבער מיט אונד געטרונקען שוואַרצע קאָוע אין איז אַוועק, נאכדעם ווי
ער האָט מיר עמלעכע מאָל געדריקט די האַנט און פאַר סמא-
שאַ האָט ער זיך נאָר פאַרגויגט פון דערווייטנס, ווידער מיטן
גרעסטן רעספעקט.

„איצט ווידויגן?“ האָט סמאשאַ געפרעגט, אַז ער איז פאַר-
שוונדן געוואָרן.

„וואָס מיינסטו?“

„אז מיר מוזן גלייך אַוועק. פאַרשטייטו דען ניט, אַז ער
יאָגט זיך נאָך נאָך אונדו, אַז ער וועט שוין אונדו מער ניט
אַפלאָזן!“

איך האב ניט געוואלט זאגן, אַז זי איז צופיל אופגערעקט.
הויז דעם, איז דאך געווען באַשימפערלעך, אַז זי איז גערעכט.
עס איז קלאַר געווען, אַז דער דאקטאר איז ניט גלייכגילטיק צו
סמאשאַ. אבער עס זיינען נאָר ניט נויטיק געווען השערות. דורך
די שפאלטן פון אונדזערע לאַדנס האט מען געקאָנט אַרויסקוקן
אַפן פלאַץ. מען האט געזען אַראָפּ גאַס גייענדיק דאָקטאָר קאַר-
קאָס. אין שאַטן פון אַן אַבעליסק איז ער געבליבן שטיין.

„ער האט מיך טאקע ליב“, האָט סמאשאַ געזאָגט.

איז ער געקומען זיך געזעגענען? אָדער איז ער נאָרניט
געפאָרן קיין פלאָרעניץ — און היט אונדו?

איך האב ניט געוויסט, וואָס צו זאגן. „וואס מיינסטו,
סמאשאַ?“

„אנגעס אף דיין זייט, ער אָף מיין זייט“, האט זי געשפּעט
מיט האלב-אויסגעלאָשענער שטים וואָס איר מאַמקייט האט ממש
ווי געמאָן. „זיי פירע פאלייטן אונדו דורכן לעבן.“
„עס איז ניט צו דערמאָגן.“

„האַלטו דאָס אויף? — איך בין נשחומס, וואָס דו האָסט
זיך סוף פל סוף אָנגעשטויסן. מיר איז שוין קלאַר, אַז דאס לעבן
איז ניט צו דערמאָגן.“

„אבער הילף?“

„איך ווייס ניט קיין הילף. מיר וועלן מוזן זיך אונ-
טערנעבן.“

אַט די פלומרשטע הכנעה האָט מער פון אלץ גערייזט.
סטאַשא האט זיך געגרייט לייגן שלאפן.
„איך וועל דאָס ניט דערלויבן.“

„וואָס וועסטו טאָן?“

„די פאליציי...“

„קאָן דאך ניט פארבאטן דעם דאָקטאר צו זיין אין אימאליען.“
איך האב אַרויסגעקוקט דורך דער שפּאַרינע. דער דאָקטאָר
האט זיך אנגעשפּאַרט אָן אַן אַבעליסק — אין אלכסון קעגנאויבער
פענצטער. ער האָט אַרופגעקוקט.

„איך וואלט נאָר וועלן וויסן, וואס איז ער דערפוי אויסן.“
סטאַשא האָט דעם קאָפּ אַופגעהויבן. „גאָרנישט איז ער
אויסן. ער האָט מיך ליב. פאַרשטייטו דאָס ניט? דו וואָלסטו
מיר דאָך אויך נאָכגעלאָפּן, ווען איך וואָלט געווען פוי אים.“

„סטאַשא, ניט די דאָזיקע רייד. דו דערנידעריקסט מיך און
דיך. אויף ווען דו האָסט רעכט אין אימלעכן וואָרט. דווקא דע-
מאָלט! — איך וויל, דו זאלסט מיר העלפן.“

„לאָז מיך שלאָפן!“

„ניט איצט — איך בעט דיך.“

„אַבער איך בין מיר.“ — שוין האָט זי דעם קאָפּ געהאט
אָועקגעלייגט אפן קישן.

„און דו וועסט טאַקע קאַנען איינשלאָפן, בעת ער שטייט
דאָרטן אונטן און לאָקערט?“

זי האט מיך אנגעקוקט מיט אַ טיף דורכדרינגנדיקן ערנסטן
בליק — אַזוי ווי עס וואלט סוף פל סוף געקומען דער מאָמענט,
ווען איך מוז שוין זי פאַרשטיין, ווען איך וועל אפן אייגענעם
לייב אַנהויבן שפירן, וואָס איך האב איר אָנגעטאן. „פאַר מיר איז
דער אונטערשייד פון פריער גאר ניט אַזוי גרויס, איך באַמערק
אים קוים, צי אַנעם לאַקערט אין פרייוואַלדאָ — אָדער דער
דאָקטאר אונטן פארן שטוב — דאס איינע איז געווען פריקער

נאך פאר מיר, דאָס צווייטע פּאַר אונדז בייַדן. מער האט זיך פאַר
מיר ניט אומגעפֿיטן.

„אַבער — אויך דיר איז דאָס פֿריקערע — דאָס איצטיקע?
אויך דיר? אונדז בייַדן — האָסטו געוואָנט? אין שרעקעניש פֿון
האַרץ האָב איך מיינע הענט אויסגעשמרעקט נאָך איר.

זי האט מיך קאלט אָפּגעשטויסן. „ניט אַזוי, ביטע ניט
אזוי.“

„דו האסט מיך מער ניט ליב, סמאשא!“

„לאז מיך איצט.“

איך האב זי געמוזט לאזן איינשלאפן. אליין פֿון איר גע-
בליפן וואך מיט מיין האַרץ-קלעמעניש. נאָך לאַנגע שעהן בין
איר שמיל צוגעגאנגען צום פענצטער — גאָר שטיל, בכדי זי ניט
צו וועקן. די לבנה איז געווען אונטערגעגאנגען. איז ער נאָך
אליין געשטאנען דארט אינמיטן? מען האָט גארנישט געקאנט זען.
עס האט ניט געקאנט זיין ווייט פֿון פֿרי. — ווי פֿון שלאָף האט
סמאשא געמאכט אַ פֿאוועגונג. זי האט אופֿגעהויבן זיך האלב און
האט קוים אַרויסגערעדט: „אין שופֿלאָד!“

„וואס ווילסטו סמאשא?“

מיט אַ זיסער זינגענדיקער שטים איז געקומען דער ענט-
פער: „איך האב געמיינט, דו זוכסט דעם רעוואָלווער, ליבלינג —
איר בין געוואָרן אַ פֿארציטערטער. אויף אַף סימפּאָ וואָס
האט געזונגען די סערענאדע, האט סמאשא געוואלט איר זאל
שיסן. נאָר דעמאלט איז דאס געווען אַ שמורמישער אויסבראָך,
איצט איז געשען דאס זעלביקע, נאר ערנסט, קנאפ, רואיק מיט
אַ באשטימטקייט און זיכערקייט, וואָס אפילו דער שלאָף האט ניט
אָפּגעשוואכט. מיט פֿרייט-געפֿנטע אויגן האט סמאשא מיך אָנ-
געקוקט. זי איז ניט געשלאפֿן. איז זי אפשר די אלע שעהן ניט
געשלאפֿן? איר ווילן האט, באַשימפֿערלעך, געפֿונען אַ ציל...“

איך בין שמיל צוגעגאנגען צום בעט. מיט אַ שמילן קרעכץ
איז סמאשא צוגעפֿאלן צום קישן, זי איז ווייטער געשלאפֿן. איר
האב זי גערופֿן. קיין ענטפֿער ניט.

דער פֿרימאָרן איז לאַנג, לאַנג ניט געקומען.

בדי זיך אויסצופאָהאלטן פאַרן דאקטאָר, האבן מיר באַ-
שלאסן אריבערצוקלייבן זיך קיין אָסטיאָ — די באַרימטע ים-
שטאט, ביי רוים, וווּ עס זיינען געשטאַנען נאָך די חורבות פון
אַמאָל. מיר זיינען אַרויסגעפארן מיט דער עלעקטרישער באַן. עס
איז שוין געווען דער סוף פון באַד-סעזאָן. בעסער פאר אונדז —
מיר וועלן קיינעם ניט באַגעגענען.

פאַרנדיק אין באַן האבן מיר גערעדט פון דאקטאר קאַר-
קאַס. סטאַשא האט בפירוש געזאגט, אז זי קאן אים ניט פאַרליידן.
האָב איך אויסגערדיקט מיין ווונדער, ווי אזוי האט זי זיך אַנט-
שלאסן צו אַנטלויפן מיט אים פון בעלזאַסאָ, ווי באַלד ער איז
איר לכהחילה געווען אזוי דערווידער. נו, זי האט דאך ניט גע-
האט, פון וועמען צו קלייבן. און דערנאָך — די געוויינהייט, אַלע
מאָג האט זי מיט אים פאַרבראַכט אסך שעהן. ער האט געוויסט צו
דערציילן אַסאָך אינטערעסאַנטע זאַכן. ער האָט צוויי מאָל אַרומ-
גערייזט די וועלט.

דאָס אַנשטיידנדע איז אבער געווען זיין געדולד. שעהן-
לאנג האט ער זי אַרומגעפירט איבער דער אַנשטאַלט און איז
בערך גארטן, ווען זי האט געהאט די אָנפאלן פון אישיאָס. ער
האט זי געפירט אין אָרעס, און דערביי אזוי צאַרמ, קיינמאָל זיך
גארנישט דערלויבט. און זי אליין האט איינמאל גענומען זיין
אַרעס און אַרומגעלייגט ארום איר טאליע, אזוי ווי זי וואלט
געוואלט קריגן אַ בעסערן אָנשפאַר. דעמאלט האט ער זי צוגע-
צויגן צו זיך און געקוישט. — בתמימות האט זי דאס דערציילט.
שפירנדיק אין זיך דאס נאַטירלעכע רעכט פון שיינע פרויען, האט
זי ניט פאַרשטאַנען, ווי אכזריותדיק דאס איז צו וועקן אין דאָך-
טאר א האפענונג. „איך האב דאך געמוזט ווי עס איז ארויס פון
געפיינגעניש“.

דערווייל איז אָסטיאָ נאך א צוקונפטיקע שטאַט. אַסאָך ניט
באַלעבמע פלעצער. אין אָונט, אז איך האב אַרויסגעקוקט פון
פענצער איז דאקטאר קאַרקאַס געשטאַנען פאַרן האַמעל. עס
האט אויסגעוויזן, אז ער איז געקומען צוגלייך מיט אונדז, ווי ער
וואלט געווען צו אונדז צוגעפונדן. עס איז געווען אַן אָפענער

פלאץ. אלץ האט געבלישטשעט אין לבנה-שיין. דיימלעך איז דעם דאָקטארס פיגור געווען קענטליק.
 „ווי א ציל-ברעט“, האט געזאגט סמאשא וואס איז אויך צוגעקומען צום פענצטער. „דו וועסט אים דאן מוון אומבריינגען“, האט זי ווייטער באמערקט, אויז ווי א וויין. אבער הינטער דעם האט מען געמאגט זיך קלערן אלערליי ערנסטע זאכן.
 „אזעלכע וויצן האסטו פרייער קיינמאל ניט געמאכט“, האב אויף געזאגט שטיל.
 און זי פריילעך: „מען ווערט עלטער. מען דערקעגט דאס לעבן“.

פארוואס מיינסטו אז איך מוז...
 „עס איז געווען נאָר אַ קאמפּאָזיט. דו האָסט עס דאָך היפּף באַמערקט.“
 איראָניע, וואָס קאָן אריינבריינגען אין בעס.
 „ניין, סמאשא, זאג ערנסט, דו האָט מורא פארן דאָקטאָר — קאָן ער דיר, אָדער אונדז ווי עס איז פריינגען שאָדן? אָדער איז וויין פלוצימדיק פאָוויין זיך ארום אונדז א קניץ, וואָס מען קאָן עס געפינען נאָר לעכערלעך?“

„אוראי קאָן מען דאָס. פארוואָס ניט? אלץ קאָן מען גע- פינען לעכערלעך. אפילו ווען ער נעמט אַרויס דעם אַמעסט פון קעשענע און לאָזט מיך אַרעסטירן...“
 „וואָסער אַמעסט, סמאשא? וואס מיינסטו דערמיט?“
 „דו פּרענסט אסאך! ווייסטו עס דען ניט? דאָס פאַפיר, אז איך בין אַראָפּ פון זינען און אַנטמינדיקט.“ —
 „אַבער דאָס האָט ער דיר דאָך אָפּגעגעבן?“

„ריכטיק. איין אַמעסט האָט ער מאַקע אָפּגעגעבן אָבער דו קענסט שלעכט דאקטאר קאַרקאַס, אויב דו מיינסט, אז דאָס איז געווען דער אָריגינאַל. דאָס איז נאַטירלעך געווען א פעל- שונג, אַ קאַפּיע. דעם אָריגינאַל האָט ער באהאַלטן, ער וואַרט אפּן מאָמענט, ווען ער וועט מיך אַריינקריגן אין די הענט.“
 „סמאשא, דאָס איז צופיל. אמ דער חשד“...“

״יא, איך גלויב קיינעם נימ. נימ אים, נימ דיר, קיינעם
נימ. אָבער וואָס איך האב געווען, האָב איך געווען״.

״וואס האסטו געווען?״

״אז דאָס איז געווען אַן אַנדער דאָקומענט. נימ דער ריכט-
טיקער, וואָס מען האָט געגנבעט״.

״האָסטו דאָס נימ באַדארפֿט צערייסן! מיר וואָלטן עס גע-
קאָנט איבערקוקן און פארשאפן זיך זיכערקייט. פאַרוואס האָסטו
עס צערייסן?״

״ווייל עס האָט קיין ווערט נימ געהאט״.

״וואלסטו עס כאטש מיר באוויין״...

״א, בדי דו וואָלט זיך קאָנען איינזיגן רו; דאָס איז נאָ-
טירלעך דער עיקר״.

עס האָט געקלונגען, ווי אײַף האָב דאָס נימ געוואָלט דער-
לאָזן, ווי בפּיוונדיקע רשעות. צי האט סמאַשאַ דעם דאָקומענט
צערייסן נאָר צוליב דעם, בכדי איך זאָל זיך נימ קאָנען פא-
רוואיקן?...

״ווי עס זאָל זיין״ האט זי ווייטער גערעדט, ״מראַג איך זינט
נעכטן דעם רעוואָלווער ביי מיר״. און זי האָט געעפנט איר
האַנט-מעשל צו באַווייזן מיר דאָס געווער-שטיק, אבער איר פאַס-
פאַרישער בליק, געווענדעט צום פענצטער, האָט קענטיק עפעס
אַנדערש פון מיר פאַרלאַנגט.

איז עס דען געווען מיגלעך? האָט סמאַשאַ געקאָנט מיר
שטעלן אויך אט דעם פרוז? פאַרוואס זאל איך נימ פרעגן, וואס
זי וויל? זאל זי זאגן אָפּן...

איך האָב געמאַכט אַ טרימ.

״ניין נימ״ האט זי אויסגעשריען. ״מז דאָס נימ?״

״וואס דען?״

״דער דאָקטאָר וועט אוועקגיין״.

״וויינענדיק האָט זי זיך אריינגעוואָרפן אין בעט. האב אײַף,
הייסט דאָס געמראַפּן? — אײַף וועל דאָס אליין מאַן, האט זי
געשריען. ״די דאָזיקע מכשפה מאַר נימ בלייבן לעבן״.

פון וועמען רעדט זי איצט? מיין אימה איז געוואָרן גרעסער.

אזוי ווי מיינע אויגן וואלמן געפרענגט; ווארום מיר אין פנים איז געווארפן געווארן דער ענטפער: "דיין אָנגעס, יא, די! די מכשפה בריינגט מיך אום. זי אדער איך — פאר ביידין איז נימאָ קיין ארט אף דער וועלט".

דאָ איז קענטיק צוגעגאנגען א מאדנער ביים. געמיינט איז געווען אנגעס, אָבער זי איז ניט צו כאַפן — האָט פאדארפט קריגן דעם שאַט דער דאָקטאָר, ווייל צו אים האט מען געקאנט דערלאנגען. גערעכט? אָבער דאָס איז דאָך ניט געווען דאָס קע-ניגרייף פון גערעכטיקייט, נײערט דאָס קעניגרייך פון ליבע, און ווען איך וואלט געשאסן וואלט דאס אפשר לויט דער לאַגיק פון ליבע געווען אזוי, ווי איך וואלט אליין געמויט אָנגעס, ווייניקסטנס אין מיין האַרץ, און דערצו נאך מיך אליין, יא, מאכן א שטריוך און א סוף. דאָס איז אפשר געווען דאס בעסטע, אף וואס מען האט נאָך געקאנט האפן.

"מיינסטו דאָס טאַקע?"

איך בין צוגעגאנגען צו סטאַשאַ, ווי מען גייט צו צו אַ קראַנקען, פארויכטיק האב איך זיך אריבערגעפויגן איבערן בעמ. זי האט זיך ארוםגעקלאמערט ארום מיין האַלז. "איך לייד אזוי — פארשמי מיך דאָך!" אירע טרערן האבן גענעצט צוגלייך אירע און מיינע באַקן.

"סטאַשאַ, געהערן מיר ניט איינס דעם אַנדערן אינגאַנצן? פארוואס וויינסטו? עס איז דאך אליץ גוט, עס וועט דאָך אליץ גוט ווערן".

די טרערן האב איך איר אפגעווישט. דערפוי האב איך אליין געוויינט. "עס איז דאך אליץ גוט", האב איך פסדר איבער-געחורט. און זי איז געווארן א ביסל רואיקער דערפוי.

אָבער דאס אימגענדלעכע איז שוין געווען אין אונדז אריינגע-בראַכן, האט חרוב געמאכט אינדערע הערצער, וואס האבן דאס ניט געקאנט ארייננעמען...

ד אָ ק ט אָ ר ק אָ ר ק אָ ס .

דעם אנדערן מארגן בין איך אוועק זוכן דעם דאָקטאָר. אין אָסטיא איז דאס נישט געווען זייער שווער. אין פיר האמעלן האב איך נאכגעפרעגט. צולעצט האָב איך אים געפונען אין א ווילאָ ביים ברעג. ער איז גראד געזעסן ביים טיש און האָט זיך גע= גאלט. אין צימער זינען געלעגן האַלב=אויסגעפאַקטע משעמאָדאַנעס. „לאָמיר ריידן, ווי מאַנספיל“ האָב איך אנגעהויבן. „איר זייט נישט געפארן קיין פלאָרענץ? פארוואס? איר זייט אונדז נאָכ= געפארן.“

אין צוויי, דריי זאצן האט ער זיך מודה געווען, אז ער קאן אָן סמאַשא נישט לעבן. זאל איך מיט אים טאן, וואס איך וויל. אין זיין אופריכטיקייט איז ער מיר געפעלן געווען. אפשר אויך דערפאר וואס חדשים לאַנג האָב איך מיט קיין מאַנספיל נישט גערעדט. איך האָב זיך אנדערגעזעצט ביים טיש. „ענדיקט גאלן זיך וועלן מיר דערנאָך ריידן.“

איך האָב מיך ארוימגעקוקט. אוימעטום אנגעווארפן ביכער, קליידער. נאר אפן נאכט=מישל איז געשטאנען סמאַשאס בילד פון פריערדיקע יארן. — די קלייד האט דערגרייכט ביז די קנעכלעך.

„דאס האט זי איך געשאנקען?“

„יא, אין סאַטמאַרדיע בעלזאסאָ.“

„א פּיין בילד. גוט געטראפן.“

מיר האפן געקאנט גאנץ אביעקטיוו ריידן. ער האט דער= וויל געענדיקט זיך גאלן. האבן מיר גענומען רואיק ארוימריידן דעם פאל. אַז איך זאל זיך אפזאגן, דערנאָך ווארט ער נישט. אָבער ער קאן דאס אויף נישט, דאס האב איך איינגעזען. איז געבליבן אז מען דארף אפּווארטן.

ער איז געווען רואיק. זינט דער סצענע אין פּאפּונאיען= פאר האט ער זיך געהאט א סך געענדערט, שטילער געוואָרן. אָבער אָט די דאזיקע שטילקייט האט מיך געשראקן און איינ= געפליסט מיר גלייכצייטיק אכטונג צו אים. זיכערקייט איז געווען אין אלץ, וואס ער האט גערעדט. זיכערקייט ביז אין טויט,

צולעצט האבן מיר אפגערעדט, ער זאל אונדז פאזוכן, ער
האט דאס שמארק געבעטן. איך האב געזאגט, אז איך וועל פרעגן
סמאשא, צי זי איז מסכים. ער האט דאס געפונען פאר זעלבסט-
פארשמענדלעך — ער האט אבער ארויסגעזאגט די האפענונג אז
איך אליין וועל זיין א בעטער פאר אים ביי סמאשא.

אז איך האב דאס דערציילט סמאשא, האט זי מיך אנגע-
קוקט מיט גרויסע אויגן. דערנאך האט זי מסכים געווען.

פון דעמאלט אן פלעגן מיר זיך טרעפן זאלפעדריט אלע
נאכמיטיק אין רעסטאראן אפן שמראנד און האבן געמאכט צוזאם-
מען לאנגע שפאצירן אפן ברעג, וואס איז שוין געווען במעט
ליידיק פון מענטשן.

וואס פאר א זין וואלט דאס געהאט, ווידער צו אנטלויפן?
דער דאקטאר וואלט אונדז סיי ווי סיי געפונען. איז שוין גלייכער
אָפן ארויסצוטרעטן אין קאמף. נאר אין אן אנדער געשמאלט.
דער קאמף איז געאנגען אין רייד. מען מוז מודה זיין, אז קאר-
קאס האט זיך זייער פֿיין און ערלעך געהאלטן, ער האט ניט גע-
מאכט קיין פרוו צו דערנענטערן זיך צו סמאשא הינטער מיין
ריקן.

מער ניט וואס דען — ער פלעגט מסכים זיין מיט אליין,
וואס סמאשא פלעגט זאגן! קודם כל נאטירלעך דעמאלט, ווען
זי האט עפעס געזאגט וועגן מיר. איך האב אפטמאלס געמוזט
זיך שמעלן קעגן איר. אשטייגער ווען זי האט געטרונקען צופיל
וויין — איך האב געווארנט, ער פלעגט אלע מאל איר נאכגעבן.
זי פלעגט גיין מיט אונדז פון איין שיינק-לאקאל אין צווייטן.
פלעג איך רופן שלאפן, פלעגט ער זיין איינס מיט סמאשא, ווען
זי פלעגט נאך וועלן גיין אין ביר-שטוב „פלארא“, וואס איך האב
אהין ניט געוואלט גיין, ווייל דארט איז איינג און אנגערויכערט
און שלעכטע מוזיק. עס איז ניט געווען קיין איין געלעגנהייט,
ווי ער האט ניט געגעבן די אנצוהערעניש, אז סמאשאס ווילן איז
פאר אים א געזעץ.

עס פלעגט טרעפן, אז מיר פלעגן מיטן דאקטאר שפאצירן
זאלבעצווייט. סמאשא האט געהאט אנפאלן פון אישיאס. פלעגט

זי בלייבן אינדערהיים אין בעטן אונדז לאזן זי אליין, ווען דער דאקטאר פלעגט קומען אונדז אָפּנעמען צום שפּאַציר. דעמאָלט האָבן מיר גערעדט דער עיקר וועגן סמאַשאַ און וועגן אונדז בידן. עס זיינען אויך פאַרירט געוואָרן אַלגעמיינע פּראָגן. ער האָט געהאַט זיינע מעאַריעס, וואָס איך האָב זיי ניט געקאָנט אָננעמען.

אָפּטמאָלס האָב איך געהאַט דעם איינדרוק, אַז ער שטייגט מיך שטאַרק אריבער. דעמאָלט פלעג איך זאָגן: „פּונדעסטוועגן וואָלט איר ניט געקאָנט אָפּהיטן סמאַשאַ, אווי ווי איך. זי האָט אויסמערלישע שטימונגען. דאָ העלפט ניט קיין פעלקער-פּסיכאָלאָגיע.“ „איך וואלט זיך נאר ניט באַגאַנגען מיר איר לויט דער פעלקער-פּסיכאָלאָגיע.“

„איך וואלט זי דערהרגעט.“

ער האָט מיר פאַרחידישט דורך דעם זאָן, וואָס שפּעטער האב איך אסאך וועגן אים געטראכט אין וואס האט געקראגן אזא מאַימדיקן באַטייט: „אפשר וואלט דאָס געווען בעסער פאַר איר.“ אועלכע שמועסן איבער וויימע ענינים האָבן געקאָנט לפנים פאַרשטופן די פּיין. אָבער וואס האט זיך דערמיט געפּיט? — אינדערהיים האָט סמאַשאַ מיך אנגעקוקט מיט פיבערדיקע אויגן. זי האט פון מיר געווארט אַף עפעס, איך האב דאס ווייל גע-ווסט. עפעס אַנדערש ווי שמועסן האָט זי פון מיר געווארט — איך זאָל טאָן.

„פון וואס האָט איר גערעדט?“ האט זי געפרעגט קאלט.

„נישט פּאַזונדערס.“

„האַסטו אים ניט ווידער געפרעגט וועגן אַמעסט?“

אין איינמאָל, אז מיר האָבן אין שטראַנד-קאַפּע געטרונקען טיי, האָט זי אים אליין געפרעגט. „דאקטאר, איך מוין, איר האט נאָך אלץ דעם עכטן דעקרעט, וואס מאכט מיך פאַר אַ שקלאַווין.“ ער איז געווארן בלאַס. ער האט געשווארן ביי אלע הייליקע. „איך זע דאס נאך איך, אז איר לייגט.“ האט זי געזאגט שטאַרק ערנסט. דערפּי האָט זי מיר דערלאָנגט איר האַנט-מעשל. „מו נאר אַ קוק, ערוויין, צי מוין נאָזטיכל איז דאָ פאַראין.“

עם איז געווען קלאר, וואס זי וויל פון מיר האָבן.
 איך האב איר דערלאָנגט דאס נאָמיכל.
 זי האט אף מיר געוואָרפן א בליק פון פאראכטונג.
 אזוי ווי צו באַניטיקן, האט זיך אריינגעמישט דער דאקטאר
 און אנגענומען זי פאר דער האנט — דאס ערשטע מאל, ווען
 ער איז איר געקומען אזוי נאָענט: „גענעדיקע פרוי — אייער מאַן
 איז גערעכט — דאָ וועט דאס זיין צופיל מומל.“ ער האט אזוי
 ווי געמאכטן מיטן בליק די מענטשן ביי די ארומיקע מישלעך
 און געלאָזט דערנאָך דאס אויג שווימען אין דער ווייטקייט פון
 ברעג, דארט, ווו עס האט געבלאָט דאס פיניען-וועלדל.
 איך האָב אים אנגעקוקט מיט אימה. שוין זשע האט ער
 ארויסגעפונען, וואס סמאשא האלט אין מעשל.
 סמאשא אָבער איז געווען אופגעבראכט, אזוי ווי עמיצער
 וואלט זיך געהאט אריינגערופן אין איר מואלעם-צימער. זי האט
 צוגענומען דאס מעשל פון מיר, „גוט געטראפן, דאקטאר.“ זי
 האט אים באוויזן דעם ברוינינג. ביידע האבן אים גענוי באמראכט.
 „זעקס שאסן. ניט קיין שלעכטע מיסטעם“, האט געזאגט דער
 דאקטאר. „איצט וועט איר זיך שוין היטן פאר מיר“, האט
 סמאשא באמערקט. דערנאָך דער דאקטאָר רואיק ווי געוויינלעך:
 „איך האב גאר ניט ברעה איך צו מאן שלעכטס.“
 אין דערדאָיקער נאכט האט צום ערשטן מאל אנגעהויבן
 שפראצן דער געדאנק: איך קען און איך דארף אפשר פארט
 פרוי זיך צו באַפרייען פון סמאשא.
 איך האב דעם געדאנק אפגעווארפן. אָבער שוין דאס, וואס
 ער האָט זיך באַוויזן, איז שוין געווען ענלעך פון דערווייטנס צו
 אַ פאשלוס. איך האב געפרווט מיינע כחות. וועט דאס זיין מיג-
 לעך צו לעבן אָן סמאשא? אפשר פארט. מען מוז זיך צוגרייטן
 צו אזא ווענדונג, זי זאל ניט קומען אומגעריכט...
 דעם אנדער מאג איז סמאשא געווען אסך צוגעלאָזטער
 צום דאקטאר, ווי ביז אהער. מאמענטווייז האט געקאנט אויס-
 ווייזן, אז איר גאנצע איינגעהאלטנקייט איז אוועק. עם איז געווען
 איינמאל נאך וועמשערע, ווען זי האט אים געבעטן, ער זאל

דערציילן פון זיינע נסיעות — יענע מעשיות, הייסט דאס, וואָס זיינען איר פריער געווען געפעלן. ביי דעם שמועס האט זי כמעט שוין געהערט אים מער, איידער מיר.

איך בין שוין געווען גרייט ארויסצופלאצן. סטאַשא האט עס באמערקט. תיבף האט זי פארמאפלט אירע שטייכלען פארן דאָקטאָר.

עס איז מיר געווען קלאר, אז איך וועל קיינמאָל פון איר ניט פריי ווערן. שוין אט דער שטייכל האט מיך געבראכט נאָענט צו משוגעת. מיין פולס האָט געשלאַגן האסטיקער. דאס האט ווי געטאן פון קאָפּ ביון פוס אין אַלע אָדערן. עס האָט מיך באַטויבט. קערפערלעך איז דאס ניט געווען אויסצהאַלטן. דאס אבער האט באשאפן א געוויסע פסיכישע דערלייכטערונג: איך בין געווארן פטור פון אינעווייניקסטן קאמף. דער מיין פריי צו קומען איה, קענטיק, ניט געווען דורכצופירן. צוליב וואס נאך פטרן דערויף כח? איז ניט גלייכער אנצווענדן אַלע כחות אף איינצוארדנען ווי עס איז די ליבע, מען זאל יא קאנען אויסהאַלטן. איין מאמענט האט זיך מיר אבער אויסגעוויזן אן אנדער אויסוועג ריכטיק: סטאַשא צו האלטן פעסט און זיך פון איר פריי צו מאכן — שטרעבן צו בידעס גלייכצייטיק — אויב דאס וואלט געווען מיגלעך!

אזוי זיינען פאַרביי עטלעכע טעג. איך האב געמיינט, איך גיי אונטער. סטאַשא האט דאס געווען, זי האָט אָבער נאָרנישט געטאָן, צו פאַרלייכטערן מיין לאַגע.

איטלעכן אָונט איז סטאַשא גענאנגען מיטן דאקטאר אין דער פיר-שטוב „פלאָראַ״. ״דיר שטערט דאָך די שלעכטע מוזיק!״ — מיט די ווערטער האט זי זיך געזעגנט מיט מיר פאר דער מיר און איז אַרײַן אהין מיטן דאקטאר. איך האָב געמאכט דעם אַנשטעל, ווי איך גיי אַוועק. אָבער דאס איז דאָך געווען אוממיגלעך. האָב איך גענומען ארוימגיין אין גאָס פארן שיינק אהין און צוריק. איך האב אַרײַנגעקוקט אין די פאַרלייכטענע פענצטער. אַמאָל פלעגט אין דעם דיקן רויך פאַרבייטאַנצן — סטאַשא. זי האָט געמאנצט מיטן דאקטאר. איך האָב גענוי צוגע-

קוקמ, בין געווען אופגערעקט. איך האב דאך פארשטאנען אלע פיינקייטן פונם מאַנץ. דאס שרעקלעכסטע זיינען געווען די פערטל-שעוין, ווען איך האב בירן ניט געזען. אפשר זיינען זיי געזעסן ביי א מיש אין ווינקל, זיי האבן אויף געקאנט אריין אין א בא-זונדער ציכער... אלע מאָל איז דאס געווען א דערלייכטערונג, ווען זיי פלעגן ווידער פארבייטאנצן. איצמער שטיי איך און קוק אריין, גענוי ווי ניט לאנג דאקטאר קארקאס דורך אונדזער פענצמער!

איין מאָל האט זי מיך באמערקט דורכן פענצמער. האָט זי דעמאָלט גענומען אפטער ווארפן בליקן אף דרויסן, בכלל אָבער האט זי זיך געפירט ווי פריער. אויף איך, הגם איך האָב זיך זייער געשעמט, האָב דאך ניט געפונען פאר נויטיק צו פארלאָזן מיינ פאסטן.

ארום האלבער נאכט זיינען ביידע ארויס פון לאקאל. סטאשא האט זיך געמאכט, ווי זי דערזעט מיך ערשט, און איז מיט גרויסע טריט צו צו מיר. «דו ביסט געקומען מיך אָפנעמען, דאס איז שוין» האט זי געזאָגט זייער פריינטלעך און האט מיך גענומען אונטערן ארעם. דער דאקטאר האט געשפאנט נעבן אונדז. מיר האט אויסגעוויין, אָז זי האט אופגעטעמט, ווי זי האט מיך דערזען. און עס איז געווען אזוי פוין פון איר, וואס זי האט ניט גערעדט וועגן מיינ הכנעהדיקן ווארטן. קענטיק, זי האט גע-וואלט מיך שווינען. — די ווייטערדיקע אונטן איז געווען ווי אַ מין שטילער אפמאך צווישן אונדז: איך בין געשטאנען אונטערן פענצמער און האב אריינגעקוקט, און סטאשא, איטלעכס מאָל, ווען זי פלעגט פארבייטאנצן, פלעגט זי ווארפן בליקן אין דרויסן. און אז זי פלעגט פארלאזן די ביר-שטוב, זיינען אירע ערשטע ווערטער געווען: «ווידער אפגעווארט? די גאלאנטקייט מוז איך לויבן».

זי האָט מיט זיך געקעמפט, די ארעמע סטאשא. איך האָב דאָס גוט געפילט, עס איז געווען א קאמף אף לעבן און טויט. «איך וועל ניט אפלאזן» האב איך געשעפטשעט אפט אין די לאנגע שעהן, בעת איך האב געווארט פאר דער «פלאַראַי» —

„איך וועל דוך ניט אפלאזן. און אין פארויס בין איך דיר מוחל אלץ, וואָס דו וועסט מאַן. ווייל איך האב דיר ליב. דעם קרבן בריינג איך דיר. ריכטיק און גוט וואַלט אלץ געקאנט ווערן, אויב מיר וואַלטן ביידע געקומען אנמקענן איינס דעם אנדערן, ביז א געוויסן זין געבראכט א קרבן אונדזער אייגענעם איך, בכדי איינס דאס אנדערע גליקלעך צו מאכן. אנמקענן קומען איז אמת, ניט ליבע. דאס זיינען צוויי גאָר פארשידענע זאכן. אף א רעמעניש-פולן וועג זיינען זיי עטלעכע מעג געווען פאראייניקט, דאָס זיינען געווען מעג פון גליק, דאָס איז געווען גן-עדן.

אימלעכער טריט אַראַפּ פון דעם וועג איז צעשמערונג. צי איך טו דאָס, צי דו, דו מאכסט איצט די טריט. קאָן איך די צעשמערונג אָפהאַלטן? גוט קאָן שוין מער ניט ווערן. איך קאָן אָבער אפשר פון מוין זייט העלפן, אז די צעשמערונג זאָל ניט ווערן נאָך ערגער. איך קאָן פארהיטן פון איבעריקן אומגליק, וואָס קאָן שוין אַראָפּפאַלן (עס לאַקערט שוין פון אלע זייטן). מער טו איך ניט, עס איז ווייניק גענוג...

און אפשר איז דאָס דאָזיקע שקלאווישע האַלטן זיך פאַר סטאַשאַ ניט דאָס ריכטיקע! אפשר איז עס בעסער פאַר איר, אז איך זאָל זיך באַגין מיט איר ניט אַזוי אידל? אפשר זאָל איך דורך אַ לייכטן שטופּ זי מאַכן פריי עפענען פאַר אַ נייעם וועג...

און דעמאָלט איז סטאַשאַ ארויסגעקומען פון דער רויכיקער טיר, דער דאָקטאר הינטער איר. „וואָס זאָגט איר דאָקטאָר? ער איז ווידער געקומען מיך אָפּגעבען! וואָס פאַר אַ גיטן מאַן איך האָב! און דאָס האָט זי געזאָגט אַזוי האַרציג. אָן סימן פון איראַניע.

איינמאָל, אז מיר זיינען געגאַנגען שפּאַצירן טיפּער אַ ביסל אין לאַנד, האָט צו מיר אַ ווונק געמאָן פון וואַקואַל אויס אַ דאַ-מע, וואָס איז געשמאַנען ביי דער זייט פון אַ הויכן, ברייטשפּליציקן מאַנסביל.

איך בין צוגעגאַנגען נעענטער. דאָס איז געווען דאָראַמי. זי האט מיך פאַרגעשמעלט איר מאַן.

פון רוים, ווו זי האָבן פארבראכט עמלעכע וואָכן, זיינען זיי געקומען, אבער אף א מאָג, איר מאָן איז געווען אַ באַנקיר פון לאַיפּאַץ, מיט דאָראַמי האָט ער חתונה געהאַט פאר דריי-יאָרן, באלד נאָכן קריג, מיר האָבן פארפירט א ליטישן שמועס איבער וועלט-זאכן. -- דאָראַמי איז נאָך געווען שלאַנק, אָבער אַ ביסל פולער ווי צו דער צייט, ווען איך האָב זי געליבט, דאָס פאמיליען-לעבן איז איר קענטיק גוט באקומען. זי האָט געהאַט א מיידעלע פון צוויי יאָר, געבליבן ביי איר מוטער. מיר האָבן זיך געזענגט, און זיי האבן מיר געלאָזן זייער אדרעס אין רוים, מיט דער הוספה, אז זיי בלייבן דאָרט נאָך צוויי-דריי מענ. איך בין צוריק צוגעגאנגען צו סטאשא און צום דאָקטאָר. סטאשא האָט מיך אנגעקוקט מיט גרימצארן: „דיין אַנגעס, ניט אמרונג“

עס איז געווען גרינג צו באווייזן, אז זי האָט אַ מערת, דער דאקטאָר האט דאס באשמעטיקט, דערצו האט דאך די דאָמע געהאַט א מאָן. עס איז געווען אן אלטע פאקאנמע, דורכום גלייכנילטיק, „אבער ווי האָט זי אף דיר די פיס געשצירעמ!“ האט סטאשא געזאגט מיטן שארפן בליק פון דער אייפערזוכט. איך האב געפרווט שמייכלען איבער דעם אויסמעלדישן אויסדרוק — אין גרונט איז דאָס געווען געניאַל צוגעטראפן, ווארום דאָראַמיס גאנג פלעגט אלע מאָל האבן אף מיר אַ באַ-זונדער ווירקונג.

סטאשא איז ניט געווען צו פארוואיקן, „איר האט זיך ביי דע פארבונדן קעגן מיר, די און דער דאקטאר; איר שפילט איינער דעם אנדערן אין האנט אריין.“ עס איז געווען ווי אַלץ וואלט אין איר געווען צעגאַנגען, איינגעמאמעוועטע מאַסן האבן גענומען פליסן. אַלץ, וואס זי האט געהאַט אפן הארצן קעגן ליזערל, קעגן מיין פאמיליע, קעגן אַנגעס, האט אויסגעבראכן. אזוי ווי אַלע השערות וואלטן דורך דער דערשיינונג פון דאראמי געוואָרן צו פעסמע קערפערס. די דאזיקע דאָמע איז אין אירע אויגן געווען מיין גאנצער עבר, א דייטלעכער צייכן, אז אין דער מיף פון מיין גשמה בין איך געווען ניט געמריי. זי האט גערופן דעם

דאקטאר, וואס איז געווען בעת אינדזער אויסמענען זיך געבליבן פון הינטן. „היינט גייען מיר ווידער מאַנצן — און דו —“ צו מיר; „דו זאלסט היינט ניט קומען מיך אפנעמען“. דערנאך איז זי צוגעגאנגען הארט צו מיר, באקוקט מיך פון אויבן ביו אראפ. „און אויך אונטער די פענצטער דארפסטו היינט ניט שטיין. עס האט קיין זין ניט. איך וויל דאס ניט“.

דער דאקטאר האט זיך איינגעהאַרעט.

„יאָ — ער שטייט דאך שעדן לאנג פאַר דער „פלאַראַי“, האט זי אויסגעטייטשט דעם דאקטאר. „אזוי ווי מיר וואלטן געקאנט אַמאָל פון אים אַנטלויפן. וואס זאגט איר דערצו!“ מיך האט דאס גערופן ווי דער בראַך פון אַ הייליקן אָפּ-מאך, וואס האט אינדו געבונדן — און נאָך הייליקער דערפאר, וואס ער איז מיט ווערטער ניט געווארן באקערעפטיקט. איצט האב איך געפילט, אַז דאס לעצטע בריקל איז איינגעפאלן. מיט אזא אָפענעם חזק האט סטאשא נאך קיינמאל ניט געהאט גערעדט.

מיר זיינען געגאנגען מיטן ברעג ים, סטאַשאַ און דער דאקטאר פאַרויס, איך פון הינטן. דער אָפּשטאַנד איז געווארן אַלץ גרעסער. נאָר וואס איך האָב געטראגן סטאַשאַס פּאַטאַ-אַפּאַ-ראט, איר שאל און איר מאנטל. דאס האט באטייט א געוויסע פארבינדונג. איך האב געהאט חשק אוועקצווארפן די אַלע זאַכן אין זאמר. ווי אַ פּאַק-איזל האט זי מיך באלאדן — איך קאן עס מער ניט דערטראגן. אַמאָל האָב איך געהאט דערפון פאַר-געניגן; איצט האָב איך געשפירט נאָר בויגנות.

סטאשא האט מיך גערופן. „איך האָב אַזאַ רייסן אין היפּט ווילסטו מיך ניט שטיצן?“ זי האט זיך אן מיר אנגעהאנגען, האָט אַ ביסל אונטערגעהונקן. דאסמאל האט עס טאקע געמאַכט דעם איינדרוק ווי זי וויל נאָר שפילן קאָמעדיע. „גיין, דער דאקטאר וועט מיך פירן“, האָט זי פלוצים געזאָגט. „ער קאן דאס בעסער. דערמאנט איר זיך, דאקטאר, ווי איר האָט מיך געלערנט גיין אין בעלזאַס?“.

די געפאקטע געשמאַלט איז צוגעקומען. סטאַשאַ האָט גענומען זיין ארעם. דער דאָקטאר איז באשימפערלעך ניט געווען

מסופק דערין, אז זי איז מיט אן אמת קראנק, ער האט זי גע-
נומען פירן זייער פארויכטיק — „הונט“ האב איך געזאגט
פאר זיך.

אין א ווילע ארום האט ער זיך אומגעקערט: „האט איר
עפעס פריער געזאגט?“
איך האָב געשוויגן.

מיר זינען דאָסמאָל געגאנגען ווייטער, ווי געווינלעך. דאס
פיניען-וועלדל האָבן מיר געלאזן הינטער אונדז. קיין לעבעדיקער
נפש איז נישט געווען. אָסמייא איז געלעגן ווייט פון אונדז.
דער דאקטאר איז געבליבן שמיין. און אז איך בין צוגע-
קומען צו זיי, האט ער אַ זאָג געמאָן: „אייער מאן שלעפט צו
פיל. איך נעם ביי אים צו דעם מאנמל און דעם אפארעט. ניש
אים אָגשמאָט דעם דאס האנט-מעשל.“

סמאשא האט מיר דערלאנגט דעם מעשל, איך האב עס
גענומען.

זיי ביידע זינען געגאנגען פארויס. פאזע דעם פעסטן שמרייף,
וואס די כוואליעס לאָזן איבער אין זאמד. מען מוז זיין אָפגעהיט,
דאָס וואָסער זאל די שיף נישט פארפלייצן. זיי זינען געגאנגען
זייער נעט צוגעדריקט צו אנאנד — די „קראַנקע“ און דער
דאקטאר. „זיין רוקן איז זייער ברייט“ — האב איך מיר געזאָגט.
איטלעכס מאל, ווען א כוואליע איז געקומען, האבן זיי אויפגע-
לאכט. אזוי פריילעך זינען זיי געווען.

סמאשא האט מיך נאך אליץ ליב — האב איך מיר
געזאגט.

און דערנאך ווידער אמאָל: „א ברייטער רוקן, דא מוז מען
טרעפן.“

און סמאשא האט מיך נאך אליץ ליב. אויך דאס איז
ליבע צו מיר, וואָס זי מוזט דאָ היינט. אויך דאס, וואס זי שעפט-
משעמט זיך איצט מיטן דאקטאר. אפשר רידן זיי אָפּ? היינט איז-
אָונט צו אנמלויפן?
איך האב געעפנט דאס האנט-מעשל.

פון צייט צו צייט פלעגט זיך דער דאקטאר אומקוקן אָף מיר. זיין פנים אין יענער שעה וועל איך קיין מאל נישט פארגעסן. עס האט אין זיין גראָקייט אויסגעוויזן ווי צונויפגענאסן מיט זאמד, מיטן ווינט, מיט דעם אייביקן פארגיין פון דער נאטור. ער איז שוין צעגאנגען, איבערגעגאנגען אין אן אנדער לעבנס-פאָרם. מייל-מאל האט ער אנגעקוקט סמאשא ווי פארלארן, און זיין בליק האט גערעדט: „סמאשא, זעט איר, עס געשעט, ווי איר פארלאנגט.“ דער שפאציר איבער די זאמד-בערגלעך האט זיך נישט געוואלט ענדיקן. ווי אין פיבער האבן זיך פארשמעלונגען געיאגט ביי מיר אין קאפ.

„איר וועט דאך דערלויבן“, האט ער געזאגט און האט ארומגעלייגט די האנט ארום סמאשאס טאלע. „יא, אזוי איז דאָס בעסער. איצט גייט עס גוט“, האָט זי דערקלערט.

נאָך אלץ ליבט זי מיך — און דער רוקן איז ברייט. עט-לעכע מינוט זיינען אריבער. „אזוי האָט איר דאָס געמאכט אויך אין בעלזאָסאָ, האָב איך געהערט סמאשא. „איצט האט איר געפונען דעם רעכטן שניט.“

בידע האבן זיך צעלאָכט.

ווי שמיפנדיק האָט זי גענומען שטופן דעם דאָקטאָר אַהין און אַהער. — ווי אַ ציל-ברעט, איז מיר איינגעפאלן. איצט האָט ער זיך מיט אַ כיוון אַ דריי געטאן אזוי, אַז ער איז אַנדער-געפאלן. איצער איז ער געלעגן שטיל. די ציל-ברעט אין רוי. מען האט געפילט, ווי די צייט גייט. פאַוואַליע האָט ער צוגע-ווענדט דעם קאפ צו סמאשא — מיר ליגן לויטן באַפעל... און איצט — פון דער ערד האָט ער ארויפגעקוקט. צו מיר — אַ מוראדיקע שטומע איינלאַדונג אין בליק.

דערנאָך האט ער זיך אופגעהויבן. אָפגעגאנגען אַ פאָר מריט. מיר איז געווען, ווי עס וואלט הינטער אים גערונען בלוט אין זאמד אַראָפּ, אַ נייער איינפאל. ער הויבט אָפּ אַ שטיין און וואַרפט אים קעגן אַ פעלו. „עס קנאלט — אָבער קיינער הערט

עם דאָ נימי. עם איז טאקע אַרום און אַרום קיינער ניט געווען
צו זען. איך האב געלאָזן פאַרבייגין נאך עמלעכע סעקונדעס. זיי
פידע אַרוםגענומען האָבן זיך געלאזט גיין ווייטער.

איך האב אַרויסגענומען דעם רעוואָלווער און האב אויסגע-
שאָסן. אין רעכטן ווינקל צום ברעג, אין די כוואליעס אַרײַן.
ביים ערשטן שאס האט סמאשא זיך אומגעקערט מיט
נצחון. דער דאקטאר איז געבליבן שטיין מיטן ריגן אויסגעדרייט
צו מיר — ווי צו אים וואָלט אָט דער גאנצער לארם גאָר קיין
שיכרת ניט געהאט.

האַט סמאשא באַמערקט, ווהיין איך האב געשאסן. מיט אַ
געשרי איז זי צוגעלאָפן צו מיר. איך האב שוין דערווייל אויס-
געשאסן אלע זעקס קוילן אין וואסער אַרײַן. דער רעוואָלווער, וואָס
זי האט אַרויסגעריסן פּו מיר, איז געווען לידיק.

איך האב זיך אומגעקערט און בין אוועק צוריק אין שטאָט.
איך בין געבליבן אינדערדיים: הגם אף האב געווסט גענוי,
אז סמאשא מיטן דאקטאר גייען מיר ניט נאָך, אז זיי גייען אויך
ניט אין דער פּו-שטוב, נאָר גלייך צום באַן.

איך האב מער קיין כּוּ ניט געהאט דאָס אויסצוהאלטן.
האב איך גארנישט ניט געמאן. אין לעצטן אויגנבליק האט מיך
די ענערגיע פאַרלאזן. איך האב סמאשאן אופגעגעבן. אין פּלוג
זעט אויס, אז זי האט מיך פאַרלאזן, ניט אמת? אָבער דאס איז
נאר לפנים. אין דער אמתן האב איך זי פאַרלאָזן, ניט זי מײַך.
איך האב אזוי גרינג געקאנט זיי שטערן אַנטלויפן. איך האב גע-
דאַרפט גיין צום באַן, איך האָב געדאַרפט פאַרזימן סמאשא פון
אומגליק, עם וואָלט מיר דאָס געוויס זיך איינגעגעבן. — איך
אָבער בין געזעסן אין אונדזער צימער און האָב זיך שעהן לאנג
פאַרנומען מיט אן אַרבעט, וואס מיר האבן שוין לאַנג געהאט אָנג-
געמערקט: פּריינגען אין ארדענונג און איינקלעפן אין אַלבוס אונ-
דזערע פּאַמאנראַפיעס. אלע די דאָזיקע קליינע פּילדער מיט די ער-
מער, וווּ מיר זיינען דורכגעפאַרן, מיט די האטעלן. איך האָב
שוין פּו אַנדערע ניט געווסט צו פאַשטימען דעם סדר. „זעסטו,
סמאשאײ, האב איך גערעדט פאַר זיך, „אזוי אָפט האב איך דײַך

געבעטן — איצט איז עס צו שפעט — איצט געדוינק איך שוין מער נימי. דערביי איז מיר איינגעפאלן, אז זי האט נאך ניט אָנגעשריבן דעם פריוו צו דער שוועסטער אין סמאָקדאָלם, ניט געקוקט אף אלע מיינע פקשות און אף אירע הבטחות. דאָס האט מיר געערגערט, דאָס האט מיר ווייגעטאן. זעסמו, אפילו אָט דעם קליינעם צוליב האסמו מיר ניט געטאן. אזוי אפמ האב איך דאָס געבעטן ביי דיר — ניין און ניין. אפשר האט זי גארניט קיין שוועסטער אין סמאקדאָלם, האב איך דערנאך געטראכט. און אָפשיקן א פריוו אין דער וועלט אריין האט איר ניט געפאסט. — אָט די ווענדונג האט פמעט אפגעשוואכט דעם ווייטיק פון מיין הארץ. צולעצט איז מיר נאָך איינגעפאלן, אז איך האב נאך אין פארטפעל א פאָמאָנראפיע פון סמאשא, וואס זי האט מיר געגעבן אין יענעם אוונט, ווען מיר זיינען אנגעקומען אין רוים. די האט אויך באדארפט אריינקומען אין אַלכום, אף דער צווייטער מער זייט איז געשטאנען: „איך בין דער גליקלעכסטער מענטש אין דער וועלט, דאס איז מאקע מיט אַן אמת די ריכטיקע סמאשא.״ אָט דאָס בילד האב איך צוגעקלעפט מיט איין זייט, אזוי אז מען זאל דאס קענען אופהויבן און אָנקוקן אויף די אַנטער דער זייט.

ב א ג י נ ע ן

ערווין מאירערער האָט געהאט געענדיקט זיין דערציילונג. ביים סוף האָב איך אַלץ אָפּטער געמוזט זיך כאַפּן פאַרן פריוו פון מיין מיידל, וואס איז געלעגן אין מיין קעשענע. אזוי וואלט איך מסתמא געשפירט, ווי ער גליטשט זיך אויס פון אונטער מיינע פיס, אין דעם צער און ניט-ויכערקייט פון דעם, וואָס איז דערציילט געווארן. מיינע פיס זיינען אויך געווען מיר. מיר זיינען ארומגעגאנגען די גאַנצע נאַכט, זיך צוגעזעצט דאָ און דאָרט; דערנאך ווידער שוין לאַנג גאַס אויס גאַס איין. איצט באַגינען זיינען מיר געזעסן אין א קליינעם קאַפּע. דער קעלנער האט אַריינגעטראָגן ביים הילצערנעם הענטל אַ קרוג מיט רויטער כערניקער קאווע און האָט איינגעגאַסן מיט אַ הויכן שמראַל, אזוי

אז פון צווען אלײן איז שוין געווארן ווארעמער. „היינט איז די קאזע געווארן זייער לאנג, האָט ער באַמערקט מיט אַ פּרייַנט-לעבן ווייַן.

„איז עס פאַרמ געווארן אַ „נאַכט פון ליבע“, האָב איך געזאָגט צו מיין געוועזענעם אָפיציר, זיך סטאַרענדיק אַרױנצולײַגן אין מינע ווערמער וואס מער דאַנק אין דעפּלעכקייט. ער האט אופגעהויבן זיין באַמבוס-שמעקל און עס ווידער אַראָפּגעלאָזט: דערנאָך איז ער צוגעגאַנגען צום טאַמבאַנק און באַ-שמעלט קאַניאַק.

„יא, איך האָב זייער נויטיק, צו קומען אַמאָל אין אַזאַ שױנקל“. דער מישל פון רעווי האָט אים דערמאַנט, ווי אזוי מיר האָבן זיך געטראפן. ער איז געווען מיר דאַנקבאַר. „עס איז אַ הילף פאַר מיר, עס הויבט מיין אכטונג צו זיך אַלײן, ווען איך זע, וואָס די מענטשן טוען אָפּ, בכדי זיך צו שאַפן אַ סוראַנאַט פון ליבע, וואס האָט קיין שום ווערט ניט — ווי זיי זוכן גאַלד, ווו עס איז לחלוטין קיין גאלד ניטאָ. — צי זאָל איך דען באַ-דויערן, וואס איך האָב צוליב דער אמתער ליבע פאַרשפּילט מיין פאַמיליע, מיין באַרוף, מיין כבוד, מיין לעבנס-גליק, אַלצדינג? האב איך צופיל געטאַן? ניין! קיינמאָל איז פאַר ליבע ניט צופיל. וואָס איז געווארן מיט סטאַשאַ, מיטן דאָקטאָר? האָט ער וועגן זיי מער גאָרנישט געהערט? — איך האב אים געבעטן מיר דאס נאך צו פאַרענדיקן.

נאָר ער האט גערעדט דאס זייניקע, אָן צו הערן מיך: „גי-כער צו ווייניק, דערפאַר בין איך דאך מאַקע געווארן צו יענעם עלנטן שיינקל-באַזוכער, ווי איר זעט מיך. ווייל איך האב מיך ניט אפגעגעבן אינגאַנצן. ווייל איך האב אַ קליינעם רעשט פון מיר באהאלטן פאַר זיך! איך באקלאג זיך ניט. איך האָב געהאַט מער, ווי דער רוב מענטשן קאָנען זיך חלומען. עמלעכע טעג פון פולקומענער ליבע, די טעג פון גליק. אונטער באזונדערע הנאים האבן זיי געקאַנט בלייבן אַ נאַנץ לעבן. נאָר אזוי ווי אויסערגע-וויינלעכע אומשטאַנדן האבן די טעג פון גליק געבראַכט, אזוי האבן אויסערגעוויינלעכע אומשטאַנדן געמאַכט פון זיי אַ סוף. —

אז עס איז אף מיר אָנגעפאלן א שרעקלעך אומגליק, האב איך געשפירט בעתן מיין טרויעריקן הינערפלעט אין אָסמיא ביים קלעפן די פּאָמאָנראַפּיעס. איך האָב געשפּירט אַף זיך די משה פּון אלע קומענדיקע יאָרן, איך האָב לחלוטין ניט געקאָנט אופשטיין פּון שטול. און אויך דעם צווייטן פּרימאָרגן, בשעת איך בין מיט דער עלעקטרישער פּאָן געפּאָרן קיין רוים, בין איך געווען אינעם גאַנצן באַמייבט, האָב ניט געוואָס, וואס מיט מיר איז געשען.

אין האָמעל בין איך אַנידערגעפּאלן קראַנק. איך האָב ווידער געבעטן געלט אינדערהיים. מען האָט מיר צוגעשיקט נייע געלט, איך האָב דאָס אויסגענוצט נאָכצופּארן סטאַשאַ. איך בין אַוועק קיין ווין, וווּ דער דאָקטאָר האָט געהאַט אַ ווינגונג. דאָרט האָב איך זי ניט געטראפּן, נאָר אַ ידיעה האָב איך געקראָגן, אז זיי זיינען אין פּראַנקרייף. אַזוי בין איך געקומען אין פּאַריז. ביי מיין ברודער האָב איך אַלץ געצויגן געלט. איצט אויב איך וועל פּאַרוויקלעכן מיין אידיי מיט די געברענמע ניט, וועל איך קאָנען אַפּפּאַלן מיין חוב, צולעצט איז מיין ברודער קענטיק דערעסן געווארן מיר צו שיקן געלט. — ער האָט דערווייל חתונה געהאַט מיט אַנגעס, איך קאָן אים דאָס ניט פּאַרדיינקען, וואָס ער האָט מיר אופגעהערט שרייבן. מיינע פּאַרענישן האָבן געמוזט אויסוויזן לייכטזיניק און משוגע. עס איז געווען מאָדנע, אז עס האָט מיך ניט שטאַרק געאַרט, וואָס איך האָב איבערגעריסן די פּאַרבינדונג מיט דער פּאַמיליע, בעת סטאַשאַן האָב איך אפשר אָנגעווארן נאָר דערפּאַר, וואָס מיר איז געווען שווער זיך צו באַפּרייען פּון דער פּאַמיליע.

אז דאָקטאָר קאַרקאָס האָט ביי אַ שטרייט דערשאַסן סטאַשאַ, האָב איך געלייענט אין צייטונג. ער האָט מיט איר ניט געקאָנט אויסקומען, ער האָט זי ניט פּאַרשטאַנען, אז עס וועט זיך מיט די צוויי ניט אויסלאָזן גוט, האָב איך לכהחילה געוואָס. דערפּאַר איז דאָס געווען אַ פּאַרברעך, פּשוט אַ פּאַרברעך, וואָס איך האָב זי איבערגעענטפּערט דעם דאָקטאָר. מיר אַליין דאַרף איך דאָך ניט איינרייך, אז זי איז פּון מיר אַנטלאָפּן, איך האָב זי נאָר פּשוט אוועקגעשיקט, ווי מען שיקט אַוועק אַ דינסטמייַדל,

וואָס מען איז מיט איר ניט צופרידן. אז איך בין איר נאָכגע-
 פּאָרן, געזוכט זי מיט די לעצטע פּחות וווּ עס איז נאָר געווען
 אַ שפור, דאָס איז אפשר דאָס איינציקע, וואָס קאָן פּאַרקלענערן
 מיין שולד. איך האָב זי מאַקע געפונען אויך. דאָ אין פּאַרזיז. —
 זי האָט געווינט מיטן דאָקטאָר קאַרקאָס. עס איז זיי געגאַנגען
 שלעכט. דעם דאָקטאָרס פּאַרבעגן איז כּמעט געווען פּאַרנוצט
 (ער איז געווען גאַנץ רייך). איך האָב געטראָפּן סטאַשאַ צופּעליק.
 חדשים לאַנג האָב איך זי געזוכט אומזיסט. פּלוצים איז זי מיר
 אומגעריכט געקומען אנטקעגן. זי האָט מיך איינגעלאָרן צו זיך.
 איך בין גלייך מיטגעגאַנגען, אונטערוועגס האָבן מיר כּמעט ניט גערעדט.
 זי האָט נאָר געמאַכט די פּאַמערקונג, אז דאָס זידענע העמד, וואָס איך
 טראָג, האָט זי געקויפט. «איך טראָג עס גערין», האָב איך געענטפּערט.
 דעם דאָקטאָר האָבן מיר געטראָפּן אינדערהיים. ער האָט מיך
 פּאַגרייכט העפּלעך, זייער איינגעהאַלטן. אַנדערש האָב איך זיך ניט
 געריכט. צי מיר האָבן שוין אַליץ געזאָגט איינס דעם אַנדערן —
 אַדער מיר ווילן נאָך רידן אונטער פיר אויגן — האָט ער
 געפּרענט. ער וועט דערווייל אַרײַן אין צווייטן צימער. ביי דער
 מיר זאָגט ער צו סטאַשאַ: «דיין שוועסטער פון סטאַקאַלס האָט
 געשריבן». און דערלאַנגט איר דעם בריוו. «ווייסט איר», האָב איך
 געזאָגט צו סטאַשאַ, אז ער איז אַוועק, «איך האָב געמיינט, אז
 איר האָט נאָר ניט קיין שוועסטער אין סטאַקאַלס». «פּאַרוואָס
 האָסטו דאָס געמיינט?» — האָט סטאַשאַ געפּרענט ברוגז. «ווייל
 וויפּיל איך האָב דיך געכעטן, האָסטו קיינמאַל צו דיין שוועסטער
 ניט געשריבן. אָבער דעם דאָקטאָר צוליב האָסטו דאָס קענטיק
 יאָ געמאַן». דערפון האָט זיך אָנגעהויבן אַ קריג צווישן אונדז, א
 מאָדנע זאַך, ווי אָט דער לחלוטין ניט וויכטיקער בריוו האָט אַפּ-
 געהויבן די געשיכטע פון אַלע אונדזערע גוטע און שלעכטע מעגל-
 מיר האָבן אַווי געלאָרעכט, זיך קריגנדיק, אז דער דאָקטאָר איז
 אַרײַן, האָט סטאַשאַ זיך אַרופּגעוואָרפּן מיט מענות אויך אַף אים.
 האָט ער איר געענטפּערט זייער גראָב. און אז איך האָב זיך גע-
 וואָלט אָננעמען פּאַר סטאַשאַ, האָט ער מיר געוויזן די מיר. האָט זי
 זיך אַ וואָרף געמאַן צו דער מיר און אויסגעשפּרייט די הענט.

"ער וועט ניט אוועקגיין. איך האָב אים ליב, נאָר אים האָב איך
 ליב". איך האָב זי אַרומגעכאַפּט: "קום מיט מיר". "יא, און מויוונט
 מאָל יא". "איר האָט זיך דאָן אַקאַדזשט געקריגט" — האט אָפּ-
 געפרעגט דער דאָקטאָר מיט א ליצנישן געלעכטער. אָבער שוין
 איז ער געלעגן אָפּ דער ערד, איך אָפּ אים. געענדיקט האט זיך
 דערמיט, אז מען האט געבראַכט פּאָליציי. מען האט מיך אַוועק-
 געזעצט אין אַרעסט ביי פּאָליציי פאַרן שמערן דעם שלום פון
 שטוב. דארט האט מיר דער וועכטער דערלאָנגט איינמאַל אַ ציי-
 מונג. די געליבטע דערשאַסן — איז דאָרט געשטאַנען אין דריי
 שורות. וואָקטאָר קאַרקאָס אָן אויסלענדישער אַנאַרכיסט, האָט דער-
 שאַסן סטאַשאַ. די מעלדונג האָט זיך געענדיקט מיט די ווערטער,
 אז מען האט אים אָפּגעשיקט אין משוגעים-הויז. — איך האָב אים
 אָפּטמאַל באַזוכט. ער איז געווען פאַרפּאַלן אָן האָפענונג. —
 דאָס איז געווען דער סוף. די ליבע האט אינדז אַלע דריי צע-
 קלאַפּט. ביי מיר שלעפּט זיך דאָס צום ליינסטן. אָבער נאָך אַלע-
 מען בלייבט דאָס אַווי: איך באַדויער גאָרנישט. איך האָב דאך
 בעסער אפּגעשניטן ווי דאס רוב מענטשן. די מעג פון גליק, וואָלט
 איר וויסן זיין, די מעג פון גליק... און ער האָט גאַנץ שוואַך
 געשמייכלט.

ליכטיקער טאָג.

דעם אפיצירס פנים, געבלעך, אָפּגעצערט, האט נאך דער
 שפּאַנונג, וואס מיט איר האט ער אַרויסגערעדט די לעצטע ווער-
 טער, אויסגעזען נאָך אויסגעלאשענער ווי ביינאַכט.